

2015

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

**ЖЫЛДЫК
ОТЧЕТ**

Бишкек 2016

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчету

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчету Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамынын 8 жана 10-беренелерине ылайык даярдалган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчету Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 23-мартындагы №13/1 токтому менен бекитилген.

2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн финансылык отчет Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын 23-мартындагы №13/2 токтому менен бекитилген.

Редакциялык кеңеш:

Төрагасы:	Жеңиш Н.
Кеңештин мүчөлөрү:	Садыркулова А.М. Каракожаев А.М. Исакова Г.А. Лелевкина Э.В. Сарымсаков С.К. Урустемов С.А. Керимкулова Г.А. Садыров А.К.
Жооптуу катчы:	Сырдыбаева Н.М.

Басылманын мазмуну жана аны таркатууга тиешелүү суроолор боюнча: Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дарегинде жайгашкан Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Коммуникациялар башкармалыгынын Улуттук банктын басылмалары бөлүмүнө кайрылсаңыздар болот.

Телефон номери: (996 312) 66 91 15,
Факс номери: (996 312) 66 92 75
Электрондук почта: nsurdybaeva@nbkr.kg
Веб-сайт: www.nbkr.kg

Цифраларды тегеректөөдөн улам, акыркы саптарда суммаларды чыгарууда дал келбестиктер болушу мүмкүн.

Басылманы кайрадан басып чыгаруу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксаты менен жүзөгө ашырылат, ал эми андан шилтеме келтирүүдө булагын көрсөтүү зарыл.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2016-жыл

Басууга ЖИ Б.М.Мурзакматов тарабынан даярдалган.
Басылма «М-МАХИМА» ЖЧКсында басылып чыккан.
Басууга кол коюлган күнү: 2016-жылдын 22-апрели
Басмадан чыккан күнү: 2016-жылдын 27-апрели
Нускасы: 240 экземпляр

МАЗМУНУ

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасынын кириш сөзү	5	4.1.4. Нак эмес төлөмдөр үлүшүн көбөйтүү боюнча иш-чаралар.....	69
I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН 2015-ЖЫЛДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ		4.2. Нак акча жүгүртүлүшү.....	70
1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2015-ЖЫЛДАГЫ ӨНҮГҮҮСҮ	8	5-ГЛАВА. ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШУУ.....	75
1.1. Экономиканын реалдуу сектору.....	8	5.1. Эл аралык уюмдар менен кызматташуу.....	75
1.2. Мамлекеттик финансы сектору.....	11	5.2. Борбордук (улуттук) банктар менен кызматташуу.....	78
1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм балансы (теңдеми).....	13	6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТТАР	80
1.4. Банк сектору.....	15	6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү	80
1.5. Банктык эмес финансы-кредит мекемелери сектору.....	20	6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жыл ичинде аткарган иши	89
1.6. Финансы рыноктору.....	25	6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү.....	91
1.6.1. Валюта рыногу.....	25	6.4. Финансылык кеңешчи милдетин аткаруу.....	92
1.6.2. Банктар аралык кредит рыногу.....	26	6.5. Керектөөчүлөр укугун коргоо жана финансылык сабаттуулукту жогорулатуу.....	97
1.6.3. Баалуу кагаздар рыногу.....	27	6.6. Ички аудит жана ички контролдук системасы.....	99
1.6.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу.....	32	6.7. Коомчулукка маалымат берүү.....	100
I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2015-ЖЫЛДАГЫ ИШИ		III. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2015-ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ	
2-ГЛАВА. АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ.....	40	7-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2015-ЖЫЛДЫН 31-ДЕКАБРЫНДА БҮТКӨН ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ.....	104
2.1. Акча-кредит саясатын аныктоо.....	40	7.1. Көз карандысыз аудитордун отчету.....	105
2.2. Акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу.....	43	7.2. 2015-жылдын 31-декабрына карата түптөлгөн финансылык абал боюнча отчет.....	107
2.2.1. Ички валюта рыногундагы операциялар.....	44	7.3. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жылдагы түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчет.....	108
2.2.2. Улуттук банктын ноталары менен ишке ашырылган операциялар.....	46	7.4. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жылдагы чогуу алгандагы киреше жөнүндө отчет.....	109
2.2.3. Банктарды кайра каржылоо.....	46	7.5. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет.....	110
2.2.4. Милдеттүү камдык талаптар.....	47	7.6. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр тууралуу отчет.....	112
2.3. Эл аралык камдарды тескөө.....	49	7.7. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр.....	114
2.4. Акча-кредит саясатынын натыйжалары.....	50	IV. ТИРКЕМЕЛЕР	
3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИНИН ИШИНЕ КӨЗӨМӨЛДҮК ЖАНА АНЫ ЖӨНГӨ САЛУУ.....	54	1-тиркеме. 2015-жылдагы акча-кредит чөйрөсүндөгү негизги окуялардын түрмөгү.....	168
3.1. Банктык көзөмөл.....	54	2-тиркеме. Статистикалык маалыматтар (таблицалар жана графиктер).....	178
3.1.1. Лицензиялоо.....	54	3-тиркеме. Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары.....	203
3.1.2. Тышкы көзөмөл.....	55	4-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	210
3.1.3. Инспектордук текшерүүлөр.....	58		
3.1.4. Таасир этүү чаралары.....	59		
3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөл.....	59		
3.3. Көзөмөлдөө жана жөнгө салуунун усулдук ыкмалары.....	61		
4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ.....	64		
4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү.....	65		
4.1.1. Нак эмес эсептешүүлөр.....	65		
4.1.2. Төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары.....	68		
4.1.3. Төлөм системасынын ишине көзөмөлдүк (оверсайт).....	68		

Урматтуу окурмандар,

Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине өтүшү 2015-жылдагы маанилүү экономикалык окуядан болду. Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык оор жагдайдын орун алышы шартында өлкө экономикасынын өнүгүүнүн жаңы форматына ыңгайлашуусу Улуттук банк тарабынан акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны жүргүзүү чөйрөсүн аныктоого мажбурлады. Өткөн жылдардагыдай эле, акча-кредит саясаты инфляциялык процесстерди чектөөгө демек, макроэкономикалык туруктуулук үчүн шарттарды түзүүгө багытталган. Отчеттук жыл ичинде Улуттук банктын Өкмөт менен биргелешип көргөн аракеттери инфляцияны чектеп турууга өбөлгө түзгөн. Улуттук банк жыл ичинде эсептик чендин банктар аралык акча рыногунун ишине, ошол аркылуу экономиканын реалдуу секторуна таасирин күчөтүүгө багытталган ишти улантты.

Банк жана микрокаржылоо системасынын 2015-жылдагы негизги көрсөткүчтөрү арымдуу өнүгүү, финансылык ортомчулук деңгээлин арттыруу жана натыйжалуу иш алып баруу үчүн мүмкүнчүлүктүн бар экендигин тастыктай алды. Коммерциялык банктардын капиталын чындоо, айрым коммерциялык банктарга карата пруденциалдык мүнөздөгү аракеттерди көрүү жагындагы чаралар финансылык туруктуулукту жана банк тутумунун ишенимдүү ишин камсыз кылууга өбөлгө түздү. Мындан тышкары, чет өлкө валютасында кредит алууда карыз алуучулар үчүн кредиттик тобокелдикти басандатууга, ошондой эле банк тутумунун жалпы долларлашуу деңгээлин кыскартууга багытталган чаралар көрүлдү. Отчеттук жылы банк ишиндеги тобокелдиктерди аныктап, аларга талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүүгө, коммерциялык банктарда тобокелдиктерди тескөө сапатына баа берүүгө негизденген тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүктү жүргүзүү тажрыйбасы улантылды.

«Кыргыз Республикасынын төлөм системасы жөнүндө» мыйзамдын күчүнө кириши төлөм системасы жагында маанилүү окуядан болду. Ченемдик укуктук базаны ушул мыйзам талабына ылайык келтирүүнүн жүрүшүндө нак эмес чекене төлөмдөргө камтуу чөйрөсүн кеңейтүү, инновациялык төлөм технологияларын жана ушул рыноктун жаңы катышуучуларынын ишине көзөмөлдүк системасын өнүктүрүү жагында иштер жүргүзүлдү. Негизинен, төлөм системасы отчеттук мезгил ичинде туруктуу жана коопсуз режимде иш алып барууга жетишти.

Баалуу металлдар рыногун өнүктүрүү, банк секторуна инвестицияларды тартуу, жарандардын жана чарба жүргүзүүчү субъекттердин акчалай жыйым топтоосунун жаңы инструменттерин жайылтуу максатында 2015-жылы Улуттук банк тарабынан аффинаждалган алтындан даярдалган куймаларды сатуу, сатып алуу жана сактоого кабыл алуу боюнча кызмат көрсөтүүлөр сунушталган.

Банк жана микрокаржылоо кызмат көрсөтүүлөрүн керектөөчүлөр укугун коргоо, калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу маселесине айрыкча көңүл бурулган. Финансылык сабаттуулукту 2016-2020-жылдары жогорулатуу программасынын долбоорун Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кароосуна сунуштоо, ушул багытта аткарылган иш жыйынтыгынан болгон.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзам талабына ылайык 2015-жыл үчүн даярдалган жылдык отчет борбордук банктын ага жүктөлгөн милдеттерди аткаруу жагында жүргүзгөн ишин чагылдырып, эл аралык көз карандысыз аудит тарабынан тастыкталган финансылык отчетту камтыйт.

Улуттук банк жылдык отчетту даярдоодо маалыматтын ачык-айкындуулугу, тактыгы жана толуктугу принциптерине таянуу менен иш алып барган.

Ишиңиздерге ийгилик каалап,

Төрага

Т. Абдыгулов

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
2015-ЖЫЛДАГЫ
ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ**

1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2015-ЖЫЛДАГЫ ӨНҮГҮҮСҮ

Кыргыз Республикасынын экономикасы 2015-жылы алгылыктуу өсүш арымын тастыктай алды. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү экономикалык кыйынчылыктар менен мүнөздөлгөн тышкы факторлор сыяктуу эле, ички факторлордун таасиринен улам, айрым бир басаңдоолор орун алган. «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн төмөндөп кетиши ички факторлордун негизгисинен болгон. Кызмат көрсөтүү, курулуш жана айыл чарба секторлору ички дүң өнүмдүн өсүшүнө (ИДӨ) негизги салым кошкон.

Мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 2014-жылдагы ИДӨгө карата 0,5 пайыздан отчеттук жылдагы ИДӨгө карата 1,5 пайызга чейин өсүп, 6,3 млрд сом чегинде катталган. Бюджеттин операциялык иш багытынан түшкөн кирешеси 2014-жылдагыга салыштырганда 7,3 пайыздык өсүшкө ээ болуп, 128,1 млрд сомду ИДӨгө карата 30,2 пайызды түзгөн. Мамлекеттик бюджеттин 2015-жылдагы операциялык иш багытына чыгашалары 10,1 пайызга көбөйүп, 105,3 млрд сомго же ИДӨгө карата 31,8 пайыздык көрсөткүчкө ээ болгон.

Тышкы экономикалык сектордо соода балансынын терс сальдосунун төмөндөшү күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын кыскарышына жана өлкөнүн төлөм балансынын отчеттук жылда жакшыруусуна өбөлгө түзгөн. Төлөм балансынын терс сальдосу 2014-жылдагы 128,6 млн АКШ долларынан отчеттук жылдагы 14,8 млн долларга чейин кыскарган. Күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 56,2 пайызга азайып, 814,9 млн долларды же ИДӨгө карата 12,5 пайызды түзгөн. Соода балансынын тартыштыгы 39,5 пайызга төмөндөө менен 2,1 млрд АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук жылы банк секторунда кредиттик портфелдин жана депозиттик базанын көбөйгөндүгү белгиленген. Коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү 19,3 пайызга жогорулап, 2015-жылдын¹ акырына карата 94,0 млрд сомду түзгөн. Банк секторунун депозиттик базасынын өсүшү 28,6 пайызды түзүү менен отчеттук жылдын акырына карата анын көлөмү 100,2 млрд сомго² жеткен. Банк секторунун активдери кароого алынып жаткан жыл ичинде 29,4 пайызга көбөйүп, 178,0 млрд сомго чейинкини түзгөн. Мында, банктардын активдеринин тең жарымынан көбүрөөгү берилген кредиттерге туура келген.

Банктык эмес финансы-кредит сектору отчеттук жыл ичинде Микрокаржылоону 2011-2015-жылдары өнүктүрүү стратегиясына ылайык өнүгүүгө ээ болуп, алардын бири «МКК ФИНКА» ЖАК банкка өзгөртүп түзүү процессинен ийгиликтүү өтүп, банк лицензиясын алууга жетишкен.

1.1. Экономиканын реалдуу сектору³

Отчеттук жыл ичинде өлкө экономикасы алгылыктуу өсүш ыргагын сактап кала алды. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин (КР УСКнын) алдын ала маалыматтары боюнча 2015-жылы ИДӨ, 2014-жылдагы 4,0 пайыздык өсүштөн кийин, айкын туюндурууда 3,5 пайызга көбөйгөн. ИДӨнүн өсүш арымынын басаңдашы эң башкысы, «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн кыскарышынан улам, өнөр жай өндүрүшүнүн төмөндөшү менен шартталган. 2015-жылы ИДӨнүн өсүшү кызмат

¹ Банктар жана башка финансы-кредит мекемелери (ФКМ).

² Банктардын жана ФКМдердин депозиттерин эске албаганда.

³ Алдын ала маалыматтар боюнча.

көрсөтүү, курулуш жана айыл чарба секторлору тарабынан колдоого алынган. «Кумтөр» ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн өсүшү 4,5 пайызды (2014-жылы өсүш 5,0 пайыз чегинде катталган эле) түзгөн. Номиналдык туюндурууда ИДӨ көлөмү 423,6 млрд сомду түзгөн. ИДӨ дефлятору 2014-жылдагы 8,4 пайызга салыштырганда 2,2 пайыз чегинде катталган.

1.1.1-таблица

Ички дүң өнүмдүн түзүмү

	2014-жыл			2015-жыл		
	Салыштырма салмак, пайыздарда	Өсүш арымы, пайыздарда	Өсүшкө салым, п.п.	Салыштырма салмак, пайыздарда	Өсүш арымы, пайыздарда	Өсүшкө салым, п.п.
ИДӨ	100	4,0	4,0	100	3,5	3,5
Айыл чарба, токой чарбасы жана балык уулоочулук	14,7	-0,5	-0,1	14,0	6,2	0,9
Өнөр жай	16,5	-1,6	-0,3	15,3	-4,2	-0,7
<i>Пайдалуу кендерди казып алуу</i>	0,7	-0,3	-0,002	0,9	63,8	0,4
<i>Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)</i>	13,7	-2,9	-0,5	12,1	-7,8	-1,1
<i>Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)</i>	1,9	8,0	0,1	2,1	-2,8	-0,1
<i>Суу менен камсыздоо, калдыктарды тазалоо, иштеп чыгуу аркылуу кайра пайдалануучу чийки затты алуу</i>	0,3	6,5	0,02	0,2	3,5	0,01
Курулуш	7,4	27,1	1,7	8,3	13,9	1,0
Кызмат көрсөтүү	47,4	4,6	2,1	50,3	3,7	1,7
<i>Дүң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо</i>	17,8	8,6	1,4	18,7	6,6	1,2
<i>Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо</i>	3,7	4,0	0,2	3,9	1,2	0,05
<i>Маалымат жана байланыш</i>	4,3	6,9	0,3	4,3	5,2	0,2
<i>Жана башкалар</i>	21,7	1,2	0,3	23,4	1,3	0,3
Азык-түлүктөн таза (субсидияларды эсептен алып салуу менен) салыктар	14,0	4,0	0,6	12,1	3,5	0,5

Булагы: КР УСК

Өнөр жай өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшү «Кумтөрдө» өндүрүш көлөмүнүн кыскарышына (8,3 пайызга) байланыштуу кайра иштетүү өндүрүшүндө төмөндөөдөн улам (7,8 пайызга) жүргөн. Натыйжада, өнөр жай продукцияларын өндүрүү көлөмү айкын туюндурууда 4,2 пайызга төмөндөп, 175,2 млрд сомду түзгөн. Экономиканын өсүшүнө өнөр жай секторунун салымы терс чыгуу менен 0,7 пайыздык пункт чегинде катталган.

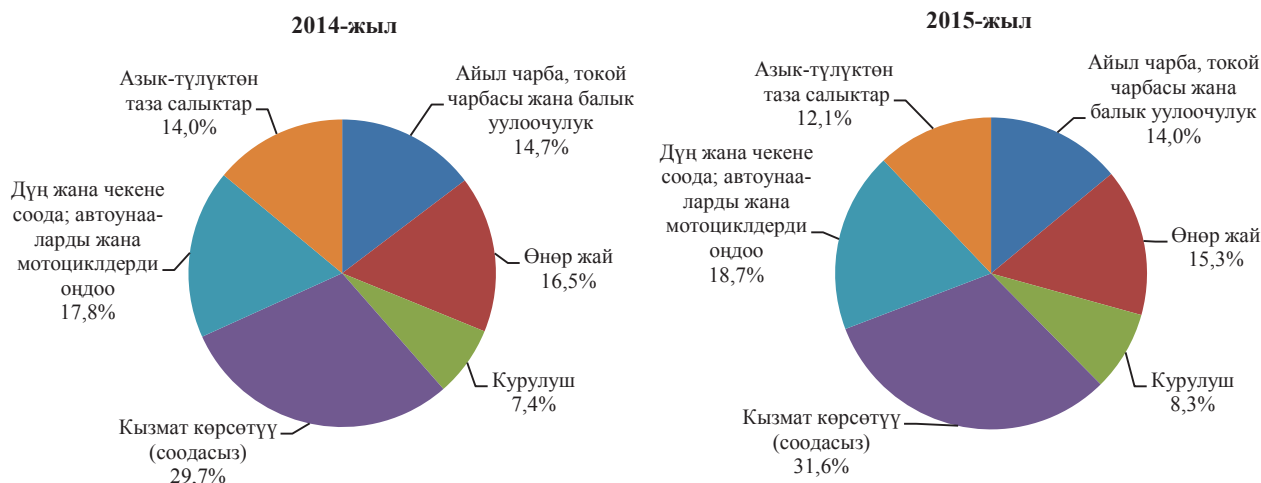
«Кумтөрдү» эске албаганда, өнөр жай өндүрүшү 2015-жыл жыйынтыгы боюнча 0,6 пайызга кыскарган. Химия продукцияларынын өндүрүү көлөмүнүн (36,4 пайызга), транспорт каражаттарын (29,5 пайызга), машина жана жабдууларды жасап чыгаруу (25,9 пайызга) жана текстиль өндүрүшүнүн, кийим-кече, бут кийим тигүү, булгаары иштетүү жана андан буюмдарды жасап чыгаруу көлөмүнүн (11,3 пайызга) олуттуу төмөндөшү катталган.

ИДӨ түзүмүндө өнөр жайынын салыштырма салмагы 15,3 пайызды түзгөн.

*Өнөр жай
өндүрүшү*

1.1.1-график

ИДӨнүн экономикалык иш багыттары боюнча түзүмү

Айыл чарбасы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы (мындан ары – Улуттук банк) жана банк сектору тарабынан айыл чарбасын колдоого алуу жагында биргелешкен чаралар аба ырайынын алгылктуу шарты менен айкалышта айыл чарба секторунун олуттуу өсүшкө багыт алышына өбөлгө түзгөн. 2015-жылы айыл чарба азык-түлүгүн өстүрүп алуунун дүң көлөмү номиналдык түрдө 197,1 млрд сомду, ал эми айкын өсүш 6,2 пайызды түзгөн. Айыл чарбасынын ИДӨнүн өсүшүнө кошкон салымы 2014-жылдагыга салыштырганда 1,0 пайыздык пунктка көбөйүп, 0,9 пайыздык пунктту түзгөн.

Дүңүнөн алганда айыл чарба азык-түлүк көлөмүнүн өсүшү негизинен дан эгиндерин (буурчакты, күрүчтү жана гречиханы эске албаганда) (29,8 пайызга), бакча өсүмдүгүн (24,1 пайызга), жашылчаларды (14,4 пайызга) өстүрүп алуунун, ошондой эле айдоо аянттарын 0,4 пайызга кеңейтүүнүн эсебинен жетишилген.

Соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсү

Рыноктук кызмат көрсөтүүлөр көлөмүнүн өсүшү 3,7 пайызды түзгөн. Анын ИДӨнүн өсүшүнө кошкон салымы оң чыгып, негизинен «дүң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо» сектору тарабынан (1,2 пайыздык пункт) камсыздалып, 1,7 пайыздык пунктту түзгөн.

2015-жылы аталган сектордун жалпы көлөмү 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 6,6 пайызга өскөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде ушул сектор боюнча өсүш катталган. Атап айтканда, мотор майларын дүңүнөн сатуу 23,1 пайызга; автоунааларды техникалык тейлөө жана ремонттон өткөрүү көлөмү 7,1 пайызга өскөн.

Отчеттук жыл ичинде транспорттун бардык түрү менен жүк ташуулар 2,8 пайызга жогорулаган.

Курулуш

2015-жылы курулуш секторунун продукцияларынын жалпы дүң көлөмү 2014-жылдагы 27,1 пайыз чегиндеги өсүшкө караганда, 13,9 пайызга айкын көбөйүү менен 116,1 млрд сомду түзгөн. Курулуш сектору ИДӨнү калыптандырууга 1,0 пайыздык пункт деңгээлинде салым кошкон. Курулуш иштеринин көлөмүнүн артышы негизги капиталга инвестициялар көлөмүнүн өсүшү менен шартталган.

Инвестициялар

Негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 120,9 млрд сомду түзүп, 8,0 пайызга (салыштырмалуу баада) көбөйгөн. 2014-жылы бул көрсөткүчтүн өсүшү 24,9 пайыз чегинде катталган эле. Негизги капиталга жумшалып, өздөштүрүлгөн инвестиция көлөмү негизинен дүң жана чекене соода жүргүзүү, кайра иштетүү өндүрүш объектилерин куруу көлөмүнүн кеңейишинин эсебинен көбөйгөн.

Негизги капиталга инвестицияларды каржылоо булактарынын түзүмүндө тышкы (16,3 пайыз) жана ички булактардын (2,6 пайыз) эсебинен каржыланган

инвестициялардын өскөндүгү байкалган. Тышкы булактардын каржылоосунун эсебинен инвестициялардын көбөйүүсү тике чет өлкө инвестицияларынын (21,8 пайызга) жана чет өлкө кредиттеринин (17,6 пайызга) өсүшү менен шартталган. Ички булактардын эсебинен инвестициялардын өсүшү республикалык бюджеттин (29,7 пайыз) жана жергиликтүү бюджеттердин (26,0 пайыз) каражаттарынан, ошондой эле «калктын каражаттары жана Кыргыз Республикасынын резиденттеринин кайрымдуулук жардамдары» статьясы боюнча инвестициялардын өсүшүнүн эсебинен (5,4 пайызга) жүргөн.

1.2. Мамлекеттик финансы сектору¹

Отчеттук жылы фискалдык саясат салык мыйзамдарын өркүндөтүү, Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттер менен интеграцияланууну ийгиликтүү камсыз кыла алган администрациялоонун колдонулуп келинген жана жаңыдан өздөштүрүлүп жаткан инструменттерин өнүктүрүү, салык оорчулугун текшилөө, салыктардын толук жыйналышын камсыз кылуу, салык боюнча отчеттор системасын өркүндөтүү жана автоматташтыруу сыяктуу чараларды ишке ашырууга багытталган.

Бюджет-салык саясаты

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин (мындан ары – Финансы министрлиги) Борбордук казыналыгынын маалыматтарына ылайык отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча бюджет тартыштыгы өсүп, 6,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,5 пайызды түзгөн (2014-жылы бюджет ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмдөгү тартыштыгы менен аткарылган).

Отчеттук жылда мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен түшкөн кирешелери 128,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 30,2 пайызды түзүү менен 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 7,3 пайызга көбөйгөн (2014-жылы кирешелер 17,3 пайызга көбөйгөн эле).

Кирешелер түзүмүндө негизги үлүштү ээлеген салыктык түшүүлөр 2014-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 2,4 пайызга көбөйүп, 84,7 млрд сом чегинде катталган. Салыктык кирешелердин 62,2 пайызы – Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик салык кызматы, 37,8 пайызы Мамлекеттик бажы кызматы тарабынан камсыздалган (2014-жылы бул катыш тиешелүүлүгүнө жараша, 48,5 жана 51,5 пайызды түзгөн)².

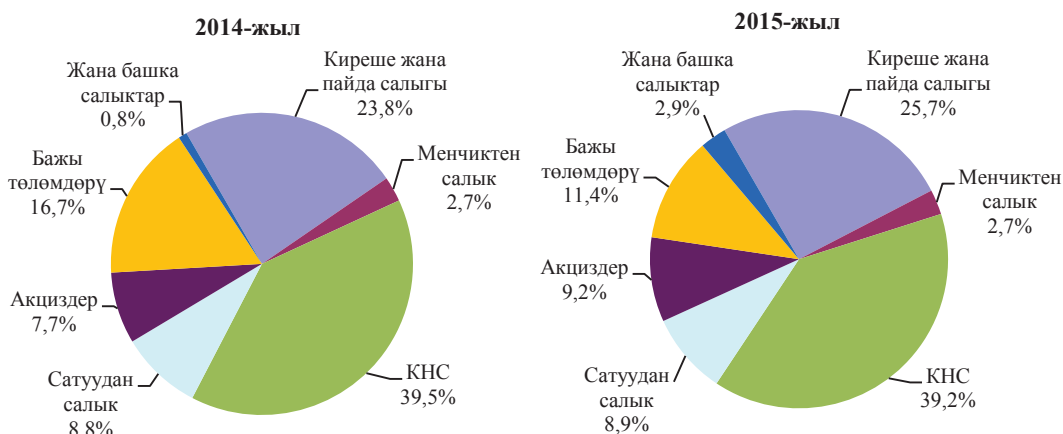
Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамына ылайык мамлекеттик бюджетке Улуттук банктын 2014-жылда алган пайдасынын 70 пайызы мамлекеттик бюджетке чегерилген, бул 3,8 млрд сомду түзөт.

¹ Финансы министрлигинин алдын ала маалыматтары.

² Кыйыр салыктарды администрациялоо (КНС жана импорттон акциз) Мамлекеттик салык кызматына өтүшүнө байланыштуу.

1.2.1-график

Мамлекеттик бюджетке салыктык түшүүлөр түзүмү

Мамлекеттик бюджеттин 2015-жылдагы операциялык иш багытына жалпы чыгашалары 10,1 пайызга көбөйүп, 105,3 млрд сомду түзгөн (2014-жылы чыгашалардын өсүшү 10,4 пайыз чегинде катталган). ИДӨгө карата алганда чыгашалар 2014-жылдагы 30,3 пайыздан 2015-жылдагы 31,8 пайызга чейин өскөн.

Экономикалык классификациялоого ылайык бөлүштүрүлгөн чыгашалар түзүмү олуттуу өзгөргөн эмес. Мамлекеттик бюджеттин эмгек акыны төлөөгө чыгашалары отчеттук жыл ичинде 12,5 пайызга (2014-жылы – 11,5 пайызга) көбөйүү менен 39,5 млрд сомду же операциялык ишке чыгашалардын жалпы көлөмүнүн 37,6 пайызын түзгөн. Социалдык жөлөк пулдарды төлөөгө жана субсидияларга чыгашалар 6,3 пайызга көбөйүп, 27,7 млрд сомду же операциялык ишке чыгашалардын жалпы көлөмүнүн 26,4 пайызы чегинде катталган.

Бюджеттик чыгашаларды функционалдык классификациялоого ылайык отчеттук жылы төмөнкү топтор боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган: экономикалык маселелерге – 20,6 пайызга, курчап турган чөйрөнү коргоого – 17,0 пайызга, билим берүүгө – 13,5 пайызга, мамлекеттик жалпы мааниге ээ кызматтарга – 12,7 пайызга, эс алуу, маданий жана диний иш-чараларга – 11,4 пайызга, коргонуу, коомдук тартипти жана коопсуздукту сактоого – 9,8 пайызга, социалдык коргоого алууга – 6,5 пайызга, саламаттыкты сактоого – 5,8 пайызга, турак жай-коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө – 4,5 пайызга.

2015-жылы финансылык эмес активдерди таза сатып алуу 29,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 6,9 пайызды түзгөн (2014-жылы – ИДӨгө карата 6,5 пайыз)¹.

Финансы министрлигинин 2015-жылдын акырына карата абал боюнча маалыматтарына ылайык мамлекеттик тышкы карыз 3,6 млрд АКШ долларын же ИДӨгө карата 64,5 пайыз (2014-жылы – 3,4 млрд доллар же ИДӨгө карата 50,5 пайыз), ички карыз – 15,5 млрд сом же ИДӨгө карата 3,7 пайызды (2014-жылы – 12,4 млрд сом же ИДӨгө карата 3,1 пайыз) түзгөн. Мамлекеттик карызды тейлөөгө чыгашалар 14,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,4 пайызды түзгөн, анын ичинен пайыздык төлөөлөр 4,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,0 пайыз (2014-жылы мамлекеттик карызды тейлөөгө чыгашалар 13,7 млрд сом же ИДӨгө карата 3,4 пайыз) чегинде катталган.

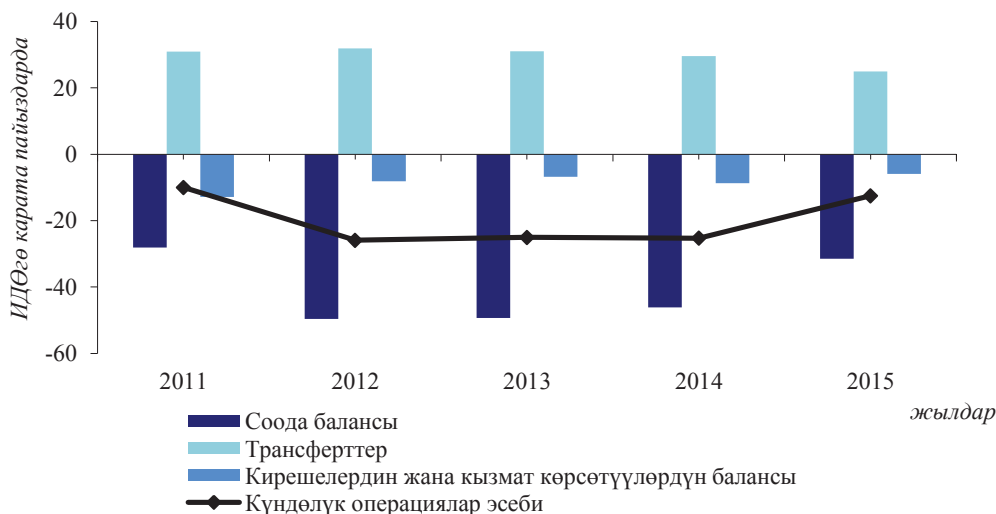
¹ Эсептөөлөрдө 2014-жылдагы ИДӨнүн жыйынтык көрсөткүчү колдонулган.

1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм балансы (теңдеми)

Отчеттук жылы алдын ала маалыматтар боюнча күндөлүк эсеп тартыштыгы 56,2 пайызга төмөндөп 814,9 млн АКШ долларын же ИДӨгө карата 12,5 пайызды түзгөн (2014-жылы күндөлүк эсеп тартыштыгы ИДӨгө карата 25,3 пайыз чегинде болгон)¹.

1.3.1-график

Күндөлүк операциялар эсеби

Отчеттук жыл тышкы соода көрсөткүчтөрүнүн төмөндөшү менен мүнөздөлгөн. Товарлардын импорттук түшүүлөрүнүн экспорттук берүүлөргө караганда олуттуу азайуусу, соода тартыштыгынын 39,5 пайызга (2,1 млрд АКШ долларына чейин) кыскарышы менен шартталган.

Тышкы соода

Товарлар экспорту 12,0 пайызга кыскарып, 1,7 млрд АКШ доллары өлчөмүндө калыптанган². Нарктык көлөмү аны сунуштоонун физикалык көлөмүнүн азайышынын эсебинен 7,2 пайызга кыскарган алтын, экспорттун ири статьясы бойдон калган. Алтынды эске албаганда, экспорт 14,9 пайызга төмөндөп, 1,0 млрд АКШ долларын түзгөн. Авиакеросинди³ берүүлөр (44,9 пайызга), жашылча-жемиштер (43,4 пайызга), кийим-кече жана ага тиешелүү буюм заттарды (59,8 пайызга), башка органикалык эмес заттарды (72,7 пайызга) жана бир катар башка товарларды берүүлөр азайгандыгы белгиленген.

Отчеттук жыл ичинде импорттук түшүүлөр (ФОВ баасында) отчеттук жыл ичинде 3,7 млрд АКШ долларын түзүп, 29,6 пайызга төмөндөгөн. Жеңил автоунааларды, анын ичинде мурда колдонулган унааларды сунуштоолордун 91,6 пайызга төмөндөшү, импорттун кыскарышына түрткү берген негизги себептен болгон. Мындан тышкары, мунай заттарынын импортторунун 38,0 пайызга кыскарышы байкалган, бул эң башкысы, берүүлөрдүн физикалык көлөмү өскөн шартта, контракттык орточо баанын төмөндөшүнүн эсебинен келип чыккан. Отчеттук мезгил ошондой эле, медикаменттерди (31,0 пайызга), кийим-кечелерди жана ага тиешелүү буюм заттарды (23,1 пайызга), чоюн жана болотту (10,8 пайызга), жер семирткичтерди (45,2 пайызга) бир катар башка товарларды берүүлөрдүн кыскарышы менен да мүнөздөлгөн.

¹ Улуттук банктын мунай заттарынын реэкспорттору боюнча кошумча баа берүүлөрү жана «алып сатарлар» соодасы боюнча экспортко баа берүүлөрдү эске алганда, 2015-жылдагы күндөлүк эсеп тартыштыгы ИДӨгө карата 8,6 пайызга барабар болгон.

² Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алганда, экспорт 2,1 АКШ долларын түзгөн.

³ Борттогу запастардын алынып кетиши.

Акча которуулар

Отчеттук жыл ичинде кызмат көрсөтүүлөр экспорту (5,9 пайызга) сыяктуу эле, импорт (22,3 пайызга) көлөмүнүн төмөндөшү байкалган. Кызмат көрсөтүү балансына транспорттук кызмат көрсөтүүлөр (25,2 пайызга) жана «кыдыруулар» статьясы боюнча кызмат көрсөтүүлөр импортунун (21,6 пайызга) төмөндөшү аныктоочу таасир эткен. Натыйжада, кызмат көрсөтүү балансынын тартыштыгы 113,7 млн доллар чегинде катталган (66,0 пайызга төмөндөө).

Күндөлүк трансферттердин таза агымынын көлөмү 2014-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 25,2 пайызга төмөндөө менен 1,6 млрд АКШ долларын түзгөн. Күндөлүк трансферттер түзүмүндө түшүүлөрдүн олуттуу көлөмү эмгек мигранттарынын акчалай которуулары менен камсыздалган. Жыл жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын акча которуу системалары аркылуу которууларынын таза агымы, 2014-жылдагы 1,8 млрд АКШ долларына салыштырганда, 1,3 млрд долларга жеткен.

Кирешелердин терс сальдосу 10,7 пайызга чейин (275,0 млн АКШ доллар) төмөндөгөн, бул тике чет өлкө инвесторлорунун Кыргыз Республикасында инвестициялык ишкердигине төлөөлөргө каралган кирешелердин төмөндөшү менен шартталган.

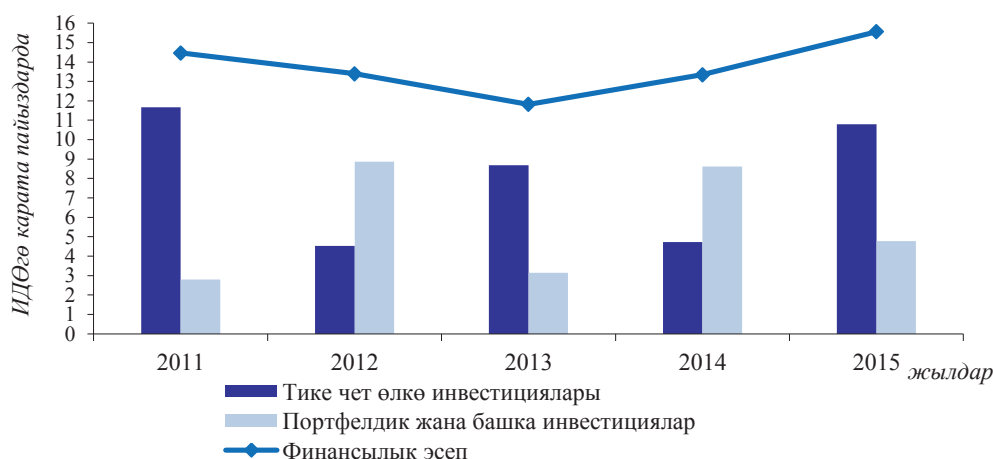
Капиталдын жылышы эсеби

Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсебинин сальдосу 6,1 пайызга, 1,1 млрд АКШ долларына чейин көбөйгөн. Отчеттук жылы финансылык эсеп «тике инвестициялар» статьясы боюнча капитал агымынын көбөйүшү жана «башка инвестициялар» статьясы боюнча карызга тартылган капиталдын агымынын азаюусу менен мүнөздөлгөн. Финансылык эсеп боюнча түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгү «тике инвестициялар» статьясы аркылуу камсыз кылынган, алардын салыштырма салмагы бардык түшүүлөрдүн 69,3 пайызын камтыган. Ошентип, тике инвестициялардын таза агымы отчеттук жыл ичинде 2,0 эсеге көбөйүп, 704,5 млн АКШ долларын түзгөн¹.

«Башка инвестициялар» статьясынын сальдосу оң сакталып калуу менен 304,3 млн АКШ долларын түзгөн, бул 2014-жылдагы деңгээлден 52,1 пайызга төмөн. Башка инвестициялар көлөмүндө орун алган өзгөрүүлөрдү мамлекеттик сыяктуу эле, жеке секторго кредиттердин азайышы, ошондой эле кредиттик карыздар боюнча түшүүлөрдүн төмөндөшү менен түшүндүрүүгө болот.

1.3.2-график

Финансылык эсеп

¹ УСКнын тике чет өлкө инвестициялары боюнча маалыматтарына Улуттук банк тарабынан «Жерүй» алтын кенин иштетүү максатында кен байлыктарын пайдалануу укугу үчүн каралган каражаттар жана Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунун уставдык капиталына мүчөлүк төлөмдөр жагында кошумча баа берилген. Төлөм балансын түзүү колдонмосуна ылайык, кен байлыгын иштетүү укугунун наркы жана уставдык капиталга мүчөлүк төлөмдөр өздүк капиталга салым болуп саналат жана алар резидент эместин тике инвестициясы катары чагылдырылат.

2015-жыл жыйынтыгы боюнча «каталар жана калтырып кетүүлөр» статьясынын терс сальдосу 312,8 млн АКШ долларын түзгөн, бул операцияларды каттоого байланыштуу, толук камтый албагандыкка же ар кандай булактарга таянуудан улам, статистикалык айырманын орун алышын тастыктайт. Төлөм балансынын сальдосу 2014-жылдагы 128,6 млн АКШ долларына караганда 14,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде калыптанган.

Жыл акырына карата дүң эл аралык кам көлөмү 1 778,3 млн АКШ долларын түзгөн, бул товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 4,9 айынын ордун жабууга жетиштүү.

Каталар жана калтырып кетүүлөр

1.4. Банк сектору¹

2015-жыл жыйынтыгы боюнча банк секторунун негизги көрсөткүчтөрүнүн, атап айтканда активдердин, кредит портфелинин жана ресурстук базанын өсүшү байкалган.

Банк сектору капиталдын жогорку шайкештик деңгээлине ээ, бул финансылык ортомчулук деңгээлин, банк секторунун натыйжалуу ишин андан ары чыңдоо, келечекте коопсуз иш алып баруу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу үчүн белгилүү бир потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

Банк секторунда бир аз орун алып жаткан системалуу тобокелдикти жөнгө салууга мүмкүн болгондой деңгээлде деп баалоого болот. Тилекке каршы, сектор эл аралык финансы рынокторуна мурдагыдай эле ишенимдүү аралаша албай келет.

2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын аймагында Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалын кошо алганда, 24 коммерциялык банк иштеп турган.

Иштеп жаткан коммерциялык банктардын ичинен 16 банк чет өлкө капиталын тартуу менен иш алып барат. Отчеттук жылдын акырына карата чет өлкө капиталынын үлүшүнө банк капиталынын 42,8 пайызы туура келген (2014-жылы – 35,8 пайыз).

Отчеттук мезгил ичинде банк секторунун суммардык активдери 29,4 пайызга көбөйүп, 178,0 млрд сомду түзгөн. Банктардын активдеринин негизги үлүшүнө – 52,8 пайызына берилген кредиттер туура келген.

Банк секторундагы негизги тенденциялар

Банктардын саны

Банк секторунун активдери

1.4.1-таблица

Коммерциялык банктардын активдеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Активдердин категориясы	2014-жыл		2015-жыл	
	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда
Кредиттер жана кардарларга финансылык ижара	78,8	57,2	94,0	52,8
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер				
жана депозиттер	16,9	12,3	36,7	20,6
Акча каражаттары	11,5	8,3	10,7	6,0
Улуттук банктагы корреспонденттик эсеп	7,9	5,8	9,9	5,5
Баалуу кагаздар портфели	6,4	4,7	7,7	4,3
Негизги каражаттар	6,5	4,8	7,7	4,3
Финансы-кредит мекемелерине кредиттер	3,8	2,7	3,2	1,8
Репө боюнча сатып алынган баалуу кагаздар	0,2	0,2	0,3	0,2
Инвестициялар жана финансылык кагышуу	0,2	0,2	0,2	0,1
Атайын РППУ*	-4,0	-2,9	-6,3	-3,6
Башка активдер	9,4	6,8	14,0	7,8
Бардыгы болуп	137,6	100,0	178,0	100,0

* Атайын РППУ катары классификацияланган кредиттер боюнча (субстандарттык, шектүү, жоготуу) потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган камды түшүнүгө болот.

¹ Коммерциялык банктардын өткөн жылдардагы корректировкалоолорду эске алуу менен сунуштаган мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетунан алынган маалыматтар колдонулган.

Коммерциялык банктар тарабынан акча каражаттарына, кыска мөөнөттүү активдерге жана Улуттук банктагы корреспонденттик эсептерге жайгаштырылган жогорку ликвиддүү каражат көлөмү отчеттук мезгил ичинде 57,8 пайызга көбөйүп, жылдын акырында 57,3 млрд сом же активдердин жалпы көлөмүнүн 32,2 пайызы чегинде катталган.

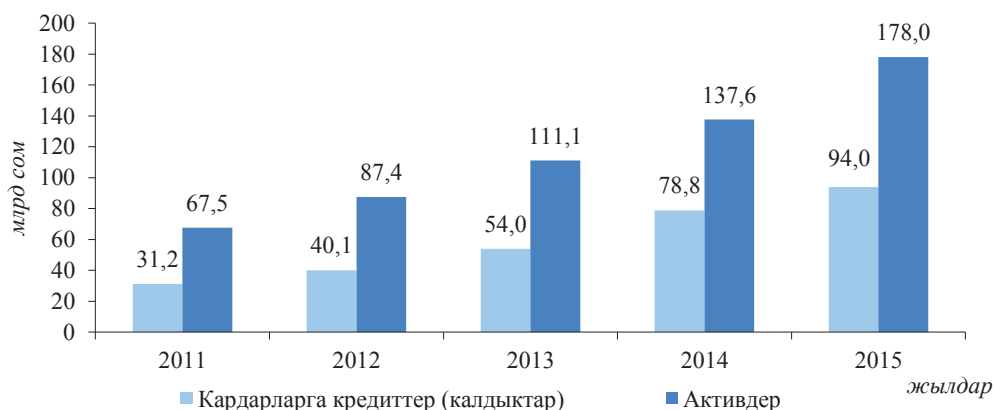
Кредит портфели

Кредит портфелинин көлөмү¹ 19,3 пайызга өсүп, 94,0 млрд сомго жеткен. Кредит портфелинин банк секторунун активдериндеги үлүшү 2014-жылдагыга салыштырганда 4,5 пайыздык пунктка төмөндөп, 52,8 пайызды түзгөн.

Отчеттук жылдын акырында карыз алуучулардын саны 2014-жылдагыга салыштырганда 40,9 пайызга көбөйүп, 319 742 адамды түзгөн.

1.4.1-график

Банктардын активдеринин жана кредит портфелинин динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

«Классификацияланбаган» активдер көлөмү активдердин суммасынын 94,3 пайызын, «классификацияланган» активдер 5,7 пайызын ээлеген. Банктардын кредит портфелинде «классификацияланган» кредиттердин үлүшү 7,1 пайызды ээлеген.

Кредит портфелинин сапатынын бир аз начарлоосу шартында, кароого алынып жаткан мезгил ичинде РППУга чегерүүлөр көлөмү көбөйүп, 1 429,4 млн сомду түзгөн.

1.4.2-таблица

Активдерди, баланстан тышкаркы милдеттенмелерди жана кардарларга кредиттерди классификациялоо (башкасы көрсөтүлбөсө, пайыздарда)

Категориясы	Активдер жана баланстан тышкаркы милдеттенмелер		Кардарларга кредиттер	
	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл
Бардыгы болуп классификацияланбагандар	95,4	94,3	95,5	92,9
<i>анын ичинен:</i>				
Нормалдуу	30,4	49,1	0,9	16,9
Канааттандырарлык	59,8	32,9	86,8	54,7
Байкоого алынган	5,2	12,3	7,8	21,2
Бардыгы болуп классификациялангандар	4,6	5,7	4,5	7,1
<i>анын ичинен:</i>				
Субстандарттык	1,6	2,5	1,5	3,3
Шектүү	1,1	1,1	1,4	1,8
Жоготуулар	2,0	2,0	1,5	2,1
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Бул жерде жана мындан ары банктар жана башка финансы-кредит мекемелери сунуштаган кредиттер эске алынган эмес.

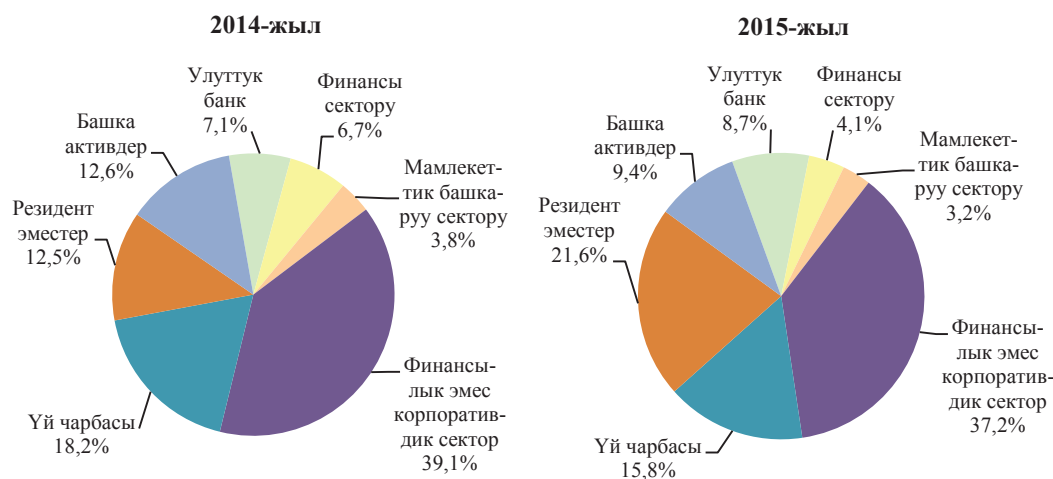
2015-жыл жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин «долларлашуу» деңгээли 55,1 пайыз чегинде катталган.

Отчеттук мезгил ичинде банк активдеринин түзүмү институционалдык планда жетиштүү деңгээлде диверсификацияланган. Банктардын корпоративдик секторго жайгаштырылган активдери активдердин жалпы көлөмүнүн 37,2 пайызын, ал эми үй чарбасы секторунда – 15,8 пайызды түзгөн.

Активдердин институционалдык түзүмү

1.4.2-график

Банктардын активдеринин институционалдык түзүмү

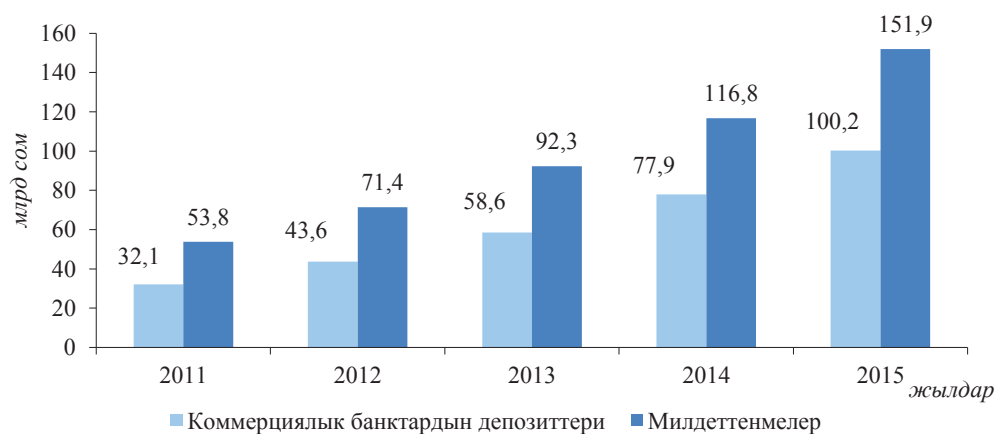

Отчеттук жыл жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын милдеттенмелер көлөмү 30,1 пайызга, 151,9 млрд сомго чейин көбөйгөн. Милдеттенмелердин жалпы көлөмүндө депозиттик базанын¹ үлүшү 66,0 пайыз чегинде түптөлгөн. Жыл ичинде банк секторунун депозиттик базасы 28,6 пайызга өскөн.

Банк секторунун милдеттенмелери

1.4.3-график

Банктардын милдеттенмелеринин жана депозиттик базасынын динамикасы

Банктардын пассивдер түзүмүндө резидент эместер алдындагы милдеттенмелер үлүшү 21,6 пайызды түзгөн. Мында, чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер жалпы көлөмдүн 62,9 пайызын ээлейт.

¹ Банктарды жана ФКМдерди эске албаганда.

1.4.3-таблица

Коммерциялык банктардын милдеттенмелер түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

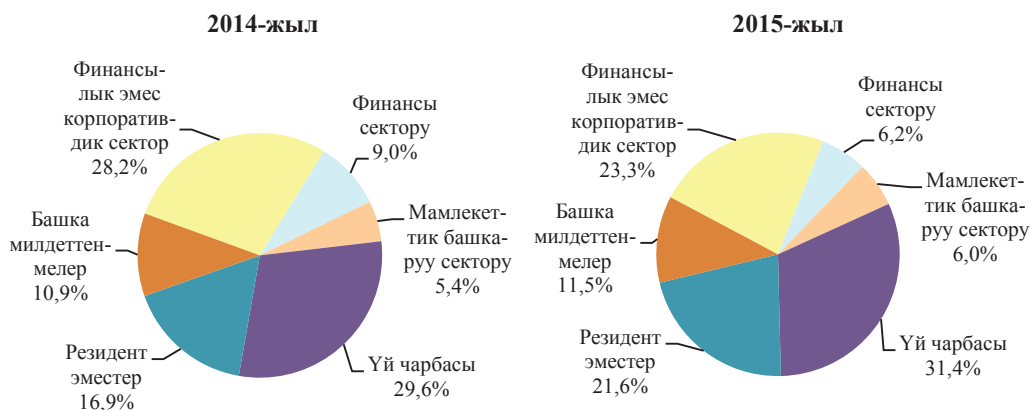
Милдеттенмелердин категориясы	2014-жыл		2015-жыл	
	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда
Мөөнөттүү депозиттер	31,1	26,6	38,3	25,2
Эсептешүү эсептери	24,9	21,4	29,2	19,2
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	16,1	13,8	21,8	14,4
Алынган кредиттер	12,4	10,6	21,6	14,2
Башка милдеттенмелер	12,8	11,0	13,4	8,8
Депозиты Правительства	6,3	5,4	7,1	4,7
Банктардын эсептешүү эсептери жана депозиттери	3,6	3,1	7,1	4,7
Резидент эместердин депозиттери	4,2	3,6	6,4	4,2
Улуттук банк алдындагы милдеттенмелер	3,7	3,2	4,7	3,1
Өкмөттүн кредиттери	1,5	1,3	1,9	1,3
Репо келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	0,2	0,2	0,3	0,2
Бардыгы болуп	116,8	100,0	151,9	100,0

Милдеттенмелердин институционалдык түзүмү

Институционалдык планда алып караганда, банктардын милдеттенмелери негизинен финансылык эмес корпоративдик сектордо жана үй чарбаларында топтоштурулган. Бул секторлорго 2015-жыл жыйынтыгы боюнча банктардын бардык милдеттенмелеринин тең жарымынан көбүрөөгү (54,7 пайызы) туура келген.

1.4.4-график

Банктардын милдеттенмелеринин институционалдык түзүмү

Депозиттик база

Депозиттик база түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес. Алсак, 2015-жылдын акырына карата эсептешүү эсебине жана талап боюнча төлөнүүчү депозиттерге 50,9 пайыз, ал эми мөөнөттүү депозиттерге – 38,2 пайыз туура келген. Коммерциялык банктардын бүтүндөй алганда депозиттер көлөмү¹ 100,2 млрд сомду түзгөн. Юридикалык жактардын депозиттери отчеттук мезгил ичинде 6,8 млрд сомго же 20,5 пайызга көбөйгөн. Жеке адамдардын депозиттери да 12,5 млрд сомго же 36,1 пайыздык өсүшкө ээ болгон. Депозиттик базанын «долларлашуу» деңгээли 65,6 пайыз чегинде аныкталган.

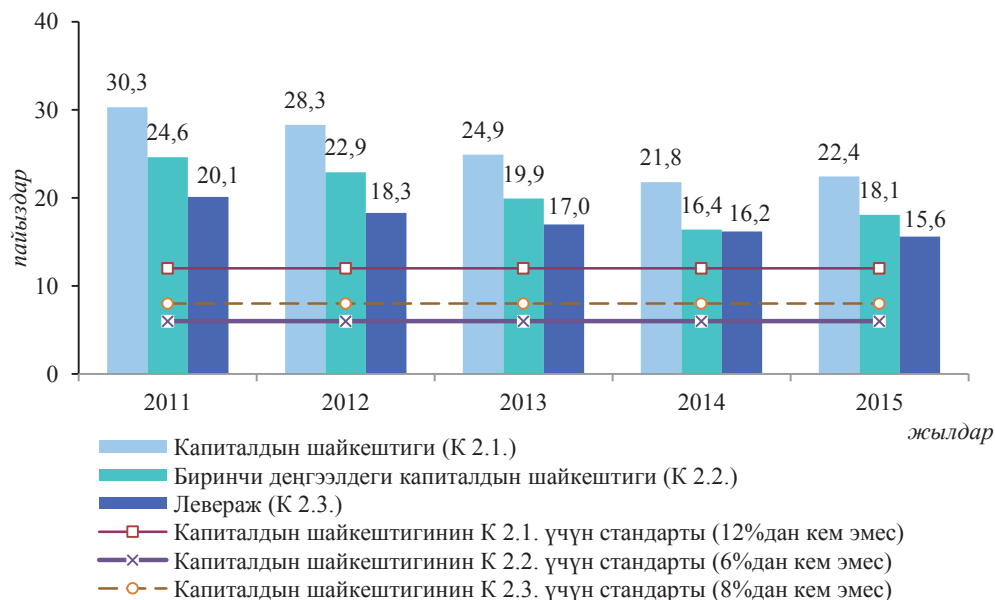
¹ Банклардын жана ФКМдердин депозиттерин эске алуусуз.

Коммерциялык банктардын таза суммардык капиталы¹ 2015-жыл ичинде 26,3 пайызга өсүп, 27,6 млрд сомду түзгөн. Төлөнгөн уставдык капитал² 44,0 пайызга, 16,1 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Коммерциялык банктардын капиталы

1.4.5-график

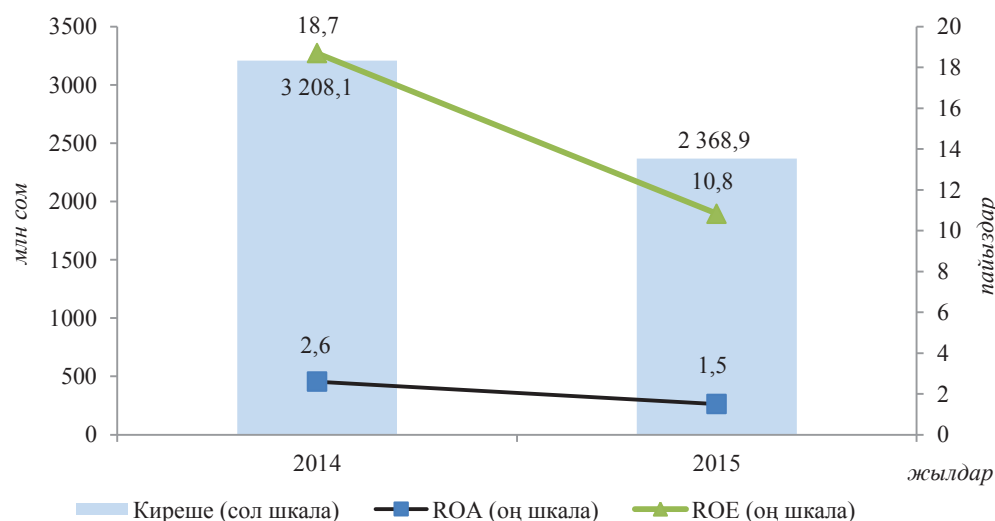
Капитал базасынын негизинде көрсөткүчтөр динамикасы

Банк секторунун капиталынын шайкештик деңгээли анын салыштырмалуу туруктуулукка ээ экендигин, ошондой эле финансылык ортомчулук деңгээлин жогорулатуу, келечекте банк секторунун натыйжалуу иш алып барууга ишенимдүүлүгүн бекемдөө үчүн жетиштүү потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

1.4.6-график

Таза пайданын жана кирешелүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

¹ Банктын таза суммардык капиталы уставдык капиталды, камдарды, өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдасын (чыгымын) жана отчеттук жылдагы пайданы (чыгымды), банкта классификацияланбаган активдерге түзүлгөн жалпы камдарды камтыйт.

² Бул категорияга жөнөкөй жана артыкчылыктуу акциялар кирет.

Банк тутумунун отчеттук жыл жыйынтыгы боюнча алынган таза пайдасы 2,4 млрд сом өлчөмүндө катталып, 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 0,8 млрд сомго же 26,2 пайызга азайган.

1.4.4-таблица

Кирешелер жана чыгашалар түзүмү
(млрд сом)

Категориясы	2014-жыл	2015-жыл
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	13,4	19,3
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	5,1	8,9
Таза пайыздык киреше	8,3	10,4
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	0,5	1,4
РППУга чегерүүлөрдөн кийинки таза пайыздык киреше	7,7	8,9
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	4,3	5,6
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	0,0	1,3
Бардыгы болуп башка операциялык жана административдик чыгашалар	8,2	10,4
Таза операциялык киреше (чыгым)	3,9	2,9
РППУга чегерүүлөр (пайыздык активдер боюнча)	0,2	0,2
Салык алынганга чейинки таза киреше (чыгым)	3,6	2,7
Пайдага салык	0,4	0,3
Таза пайда (чыгым)	3,2	2,4

Активдердин кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROA) жыл ичинде 2,6 пайыздан 1,5 пайызга чейин төмөндөгөн, капиталдын кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROE) 7,9 пайыздык пунктка кыскарып, 10,8 пайыз өлчөмүндө калыптанган.

1.5. Банктык эмес финансы-кредит мекемелери сектору

Микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясы

2015-жыл ичинде иш максаты – микрокаржылоо секторун андан ары өнүктүрүүдөн, атап айтканда республика калкына өз бизнесин өнүктүрүү үчүн сапаттуу финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуудан, кошумча жумуш ордун түзүүдөн, ишкердикти өнүктүрүү, айрыкча, айыл жеринде ага дем берүүдөн, калктын жашоо-турмушун жакшыртуудан көрүнгөн 2011-2015-жылдар ичинде микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясында камтылган иш-чаралар жүзөгө ашырылган.

БФКМ секторундагы абал

«МКК ФИНКА» ЖАКтын банкка өзгөртүп түзүлүшүнө байланыштуу жыл жыйынтыгында банктык эмес финансы-кредит мекемелер (мындан ары – БФКМ) секторунун негизги көрсөткүчтөрүнүн, атап айтканда активдеринин, кредит портфелинин, ресурстук базасынын төмөндөшү байкалган. Бул өз кезегинде финансылык ортомчулук көрсөткүчүнө таасир эткен. Микрокредиттөөдө кездешип жаткан системалуу тобокелдиктер жөнгө салууга боло тургандай бааланган, анткени БФКМдер финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн айрым бир түрлөрүн сунуштоо менен гана чектелип келген.

БФКМдер саны

2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын аймагында «Кредиттик союздардын финансылык компаниясы» ААКсы – адистештирилген финансы-кредит мекемесин (мындан ары – КСФК), микрофинансылык уюмдарды (мындан ары – МФУ), кредиттик союздарды (мындан ары – КС), алмашуу бюролорун кошо алганда, 627 БФКМ иш алып барган.

Кароого сунушталган отчеттордогу маалыматтарга ылайык, БФКМдердин чогуу алгандагы активдери¹ отчеттук жыл ичинде 31,2 пайызга азайып, жылдын 31-декабрына карата 19,9 млрд сомду түзгөн.

*БФКМ
активдери*

1.5.1-таблица

БФКМ активдеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Категория активов	2014-жыл*		2015-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Кредиттер жана кардарларга финансылык ижара	21 780,1	75,3	14 042,7	70,7
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер	2 841,2	9,8	3 029,1	15,2
Башка активдер	1 620,5	5,6	1 083,9	5,5
Финансы-кредит мекемелерине кредиттер	1 165,7	4,0	932,0	4,7
Негизги каражаттар	977,0	3,4	576,5	2,9
Инвестициялар жана финансылык катышуу	861,1	3,0	679,4	3,4
Акча каражаттары	175,7	0,6	188,4	0,9
Баалуу кагаздар портфели	12,7	0,0	8,8	0,0
Атайын РППУ**	-528,6	-1,8	-664,8	-3,3
Бардыгы болуп	28 905,4	100,0	19 876,0	100,0

* БФКМдердин 2014-жыл үчүн активдери боюнча маалыматтар «МКК ФИНКА» ЖАКтын активдерин эске алуу менен чагылдырылган.

**Атайы РППУ дегенден улам, классификацияланган кредиттер (субстандарттык, шектүү жана жоготуу катары таанылган) боюнча жоготуулар жана чыгым тартуулар ордун жабууга каралган камды түшүнүү зарыл.

БФКМ тарабынан акча каражаттарына, кыска мөөнөттүү активдерге жана коммерциялык банктардагы эсептешүү эсептерине жайгаштырылган ликвиддүү каражат көлөмү отчеттук мезгил ичинде 6,2 пайызга көбөйүү менен жыл акырында 3,2 млрд сомду же активдердин жалпы көлөмүнүн 16,1 пайызын түзгөн.

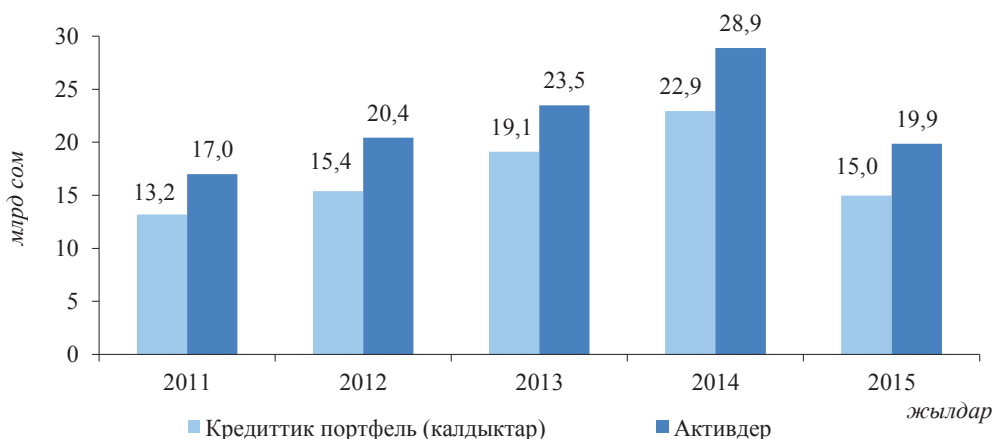
«МКК ФИНКА» ЖАКтын банкка өзгөртүп түзүлүшүнө байланыштуу БФКМ секторунун кредит портфели 2014-жылдагыга салыштырганда 34,7 пайызга кыскарып, 15,0 млрд сом чегинде катталган. «МКК ФИНКА» ЖАКты эске албаганда, 2014-жылдагыга салыштырганда алардын кредит портфелинин өлчөмү 3,4 пайызга азайган. БФКМ активдериндеги кредит портфелинин үлүшү 2014-жылдагыга караганда 4,6 пайыздык пунктка кыскарып, 70,7 пайызды түзгөн. Карыз алуучулар саны 2015-жылдын акырына карата 334 831 адамга жетип, бир жыл мурдагыга салыштырганда 110 844 адамга же 24,9 пайызга азайган. Мында, калкты финансылык кызмат көрсөтүүлөр менен камтуу чөйрөсү 2,0 пайыздык пунктка, 5,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

*Кредит
портфели*

¹ БФКМ сектору боюнча маалыматтар «КСФК» ААКсынын кредит портфелин эске алуусуз чагылдырылган, анткени кредиттик союздарга кредиттер андан ары кредиттөө максатында сунушталган.

1.5.1-график

БФКМ активдеринин жана кредит портфелинин динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

«Классификацияланбаган» кредиттер көлөмү кредит портфелинин суммасынын 93,6 пайызын, ал эми «классификацияланган» кредиттер – 6,4 пайызын түзгөн. Мында, жыл ичинде «классификацияланган» кредиттер үлүшү 3,2 пайыздык пунктка көбөйгөн.

1.5.2-таблица

БФКМ кредит портфелинин сапаты

Категориясы	млн сом		пайыздар	
	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл
Классификацияланбаган кредиттер	22 224,5	14 016,3	96,8	93,6
Классификацияланган кредиттер	721,3	958,3	3,2	6,4
<i>анын ичинен:</i>				
Субстандарттык	268,8	309,8	1,2	2,1
Шектүү	141,5	122,4	0,6	0,8
Жоготуулар	311,0	526,1	1,4	3,5
Бардыгы болуп кредит портфели	22 945,8	14 974,7	100,0	100,0

* БФКМдердин 2014-жылдагы кредит портфелинин сапатына тиешелүү маалыматтар «МКК ФИНКА» ЖАКтын кредит портфелин эске алуу менен чагылдырылган.

БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфелинде МФУлардын (микрокаржылоо компаниялардын, микрокредиттик компаниялардын, микрокредиттик агенттиктердин) үлүшү 95,0 пайыздан (21,8 млрд сом) 93,8 пайызга (14,0 млрд сом) чейин азайган, ал эми КСтин үлүшү 5,0 пайыздан (1,2 млрд сом) 6,2 пайызга (0,9 млрд сом) чейин көбөйгөн.

Адистештирилген ФКМ (КСФК)

Адистештирилген финансы-кредит мекемесинин иши КСти кредиттөөнүн алкагында айыл жеринде каржылоо системасын колдоого алуу үчүн кредиттерди сунуштоого багытталган. Бул мекеменин кредит портфели отчеттук мезгилдин акырына карата 473,0 млн сомду түзгөн, бул 2014-жылдагыга салыштырганда 15,6 пайызга көп.

Кредиттик союздар

КСтердин чогуу алгандагы кредит портфели 19,0 пайызга азайган, бул алардын санынын кыскарышынан улам келип чыккан жана 2015-жылдын акырына карата 0,9 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин түзүмүндө кредиттердин негизги үлүшү айыл чарбасына – 50,9 пайыз, соода жана кызмат көрсөтүүгө – 26,6 пайыз туура келген (2014-жылы тиешелүүлүгүнө жараша 46,9 жана 34,6 пайыз). Карыз алуучулардын саны жыл ичинде 12,7 пайызга кыскарып, 31-декабрга карата 9 926 адамды түзгөн.

Жыл акырына карата сегиз КС депозиттик лицензияга ээ болгон. Катышуучулардан тартылган депозиттердин көлөмү жыл ичинде 40,1 пайызга кыскарып, 8,5 млн сомду түзгөн, ал эми башка ФКМ алдындагы милдеттенмелер 16,2 пайызга кыскарып, 452,4 млн сом чегинде катталган.

МФУлардын чогуу алгандагы кредит портфели 35,6 пайызга азайып, отчеттук жыл акырында 14,0 млрд сомду түзгөн. Бүтүндөй алганда, МФУлардын кредит портфели кыска жана орто мөөнөткө берилген кредиттерден турат. Айыл чарбасы кредиттөөгө алынган негизги тармак катары саналып, анын үлүшүнө чогуу алгандагы кредит портфелинин 38,8 пайызы (2014-жылдын акырында – 36,7 пайыз), соода жана кызмат көрсөтүүлөргө – 27,0 пайыз туура келген (2014-жылдын акырында – 26,1 пайыз). Эл аралык финансылык институттардан жана чет өлкө уюмдарынан тартылган каражаттар негизги кредиттөө булагынан болуп саналат. Карыз алуучуларынын саны жыл ичинде 25,2 пайызга азайып, 31-декабрга карата 324 905 адамга жеткен.

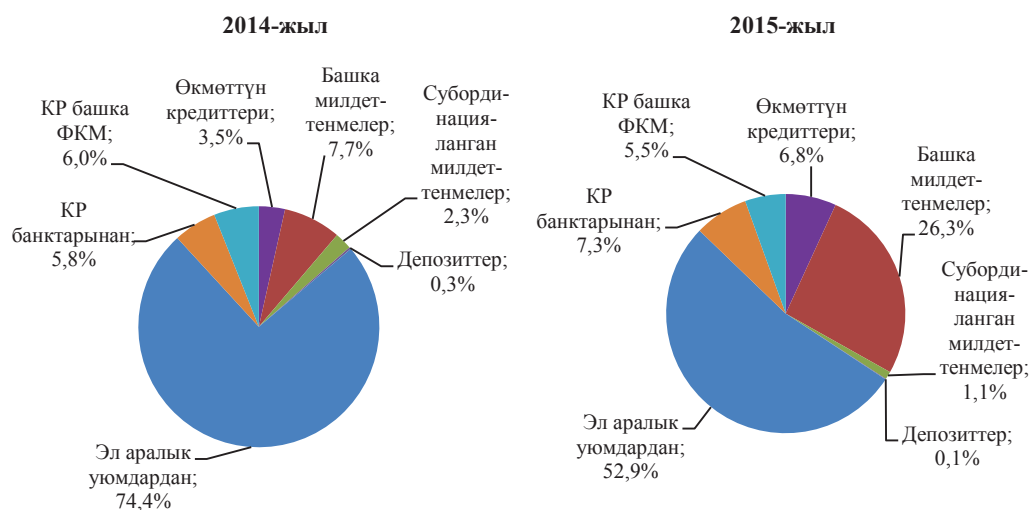
2015-жыл жыйынтыгы боюнча БФКМ милдеттенмелеринин көлөмү 44,2 пайызга, 10,8 млрд сомго чейин азайган.

Микрокаржылоо уюмдары

БФКМ милдеттенмелери

1.5.2-график

БФКМдердин милдеттенмелер түзүмү
(пайыздарда)

БФКМдердин пассивдер түзүмүндө чет өлкө уюмдары алдындагы милдеттенмелер үлүшү 52,9 пайызды түзгөн. Мында, чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер жалпы көлөмдүн 50,1 пайызын ээлейт.

1.5.3-таблица

БФКМдердин милдеттенмелер түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Милдеттенмелердин категориясы	2014-жыл*		2015-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Алынган кредиттер, анын ичинен:	17 319,8	89,7	7 821,9	72,6
- Кыргыз Республикасынын банктарынан	1 118,7	5,8	786,6	7,3
- Кыргыз Республикасынын башка ФКМдеринен	1 165,7	6,0	593,5	5,5
- эл аралык финансы уюмдардан жана донорлордон	7 951,9	41,2	958,8	8,9
- эл аралык ФКМдерден	6 407,4	33,2	4 744,9	44,0
- КР Өкмөтүнөн	676,1	3,5	738,1	6,8
Башка милдеттенмелер	1 494,0	7,7	2 832,9	26,3
Субординацияланган милдеттенмелер	447,3	2,3	114,5	1,1
Мөөнөттүү депозиттер	49,6	0,3	8,3	0,1
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	0,4	0,0	0,3	0,0
Бардыгы болуп	19 311,2	100,0	10 777,9	100,0

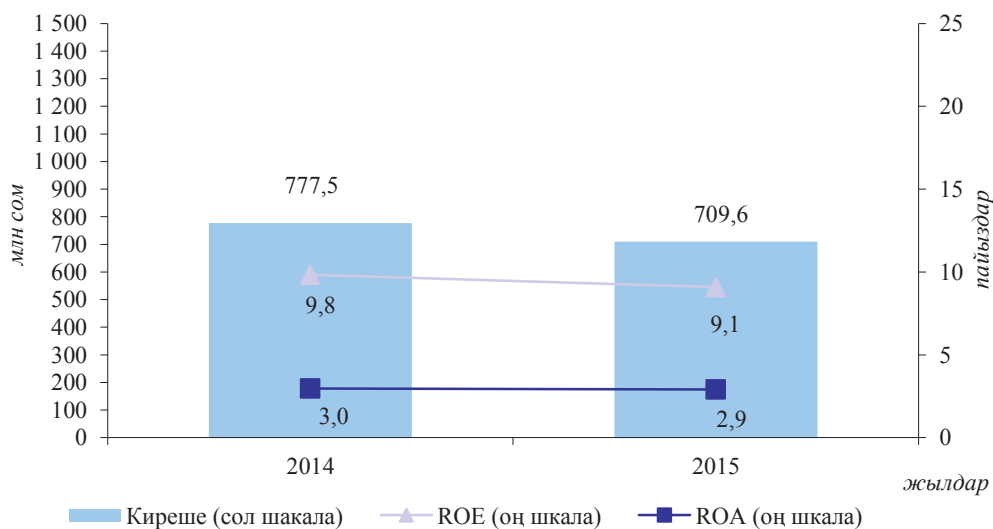
* БФКМдердин 2014-жыл үчүн милдеттенмелер түзүмү боюнча маалыматтар «МКК ФИНКА» ЖАКтын милдеттенмелерин эске алуу менен чагылдырылган.

БФКМдердин капиталы

БФКМдердин төлөнгөн уставдык капиталынын жалпы суммасы 4,7 млрд сом чегинде катталган. Уставдык капиталынын жалпы өлчөмү жыл ичинде 11,3 пайызга же 0,6 млрд сомго азайган (2014-жылы – 5,3 млрд сом). Мында, БФКМдердин өздүк капиталы 7,5 млрд сомду түзгөн жана ал 9,6 пайызга же 0,8 млрд сомго азайган.

1.5.3-график

Таза пайда жана кирешелүүлүк көрсөткүчүнүн динамикасы

БФКМ системасынын таза пайдасы жыл жыйынтыгы боюнча 709,6 млн сомду түзүп, 2014-жылдагыга караганда 67,9 млн сомго же 8,7 пайызга кыскарган.

1.5.4-таблица**Кирешелер жана чыгашалар түзүмү**

(млн сом)

Категориясы	2014-жыл*	2015-жыл
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	6 761,9	5 005,0
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	2 435,5	1 517,9
Таза пайыздык киреше	4 326,4	3 487,1
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	365,4	356,2
РППУга чегерүүлөрдөн кийинки таза пайыздык киреше	3 961,0	3 130,9
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	134,4	92,2
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	35,9	1 528,9
Бардыгы болуп башка операциялык жана административдик чыгашалар	3 171,0	889,5
Таза операциялык киреше (чыгым)	888,5	804,7
РППУга чегерүүлөр (пайыздык активдер боюнча)	14,4	9,7
Салык алынганга чейинки таза киреше (чыгым)	874,1	795,0
Пайдага салык	96,7	85,4
Таза пайда (чыгым)	777,5	709,6

*БФКМдердин 2014-жыл үчүн кирешелер жана чыгашалар түзүмү боюнча маалыматтар «МКК ФИНКА» ЖАКтын кирешелерин жана чыгашаларын эске алуу менен чагылдырылган.

Активдердин кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROA) 2015-жыл ичинде 3,0 пайыздан 2,9 пайызга чейин төмөндөгөн, капиталдын кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROE) 9,8 пайыздан 9,1 пайызга чейин кыскарган.

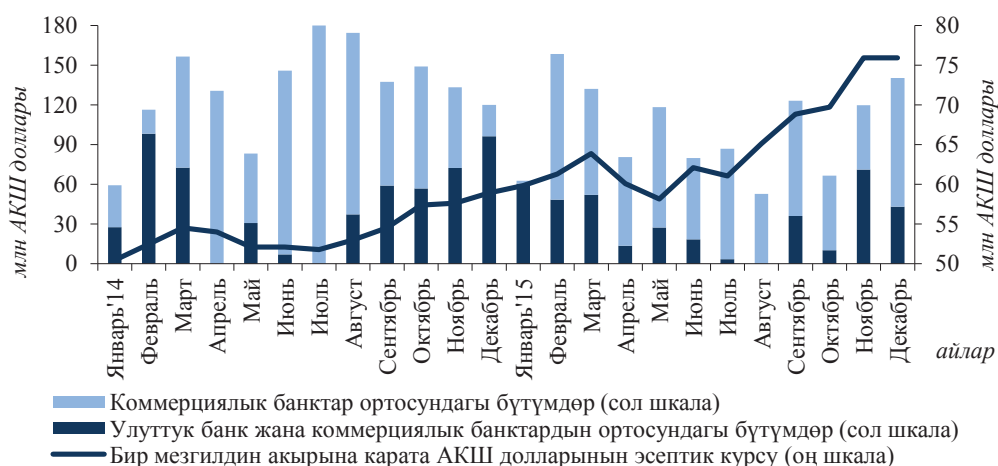
1.6. Финансы рыноктору**1.6.1. Валюта рыногу**

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде ички валюта рыногунда жагдай АКШ долларынын алмашуу курсунун жогорулоого ык коюусу менен мүнөздөлгөн. АКШ долларынын дүйнө жүзү боюнча бекемделиши жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жагдайдын начарлашы менен катар эле, ушул өлкөлөрдүн валюталарынын нарксызданышы буга түрткү берген негизги фактордон болгон. Жыл жыйынтыгы боюнча АКШ долларынын эсептик курсу 28,9 пайызга, 1 доллар үчүн 58,8865 сомдон 75,8993 сомго чейин жогорулаган.

Алмашуу курсунун динамикасы

1.6.1.1-график

Валюта курсунун динамикасы жана банктар аралык валюта тооруктарында операциялар көлөмү

Улуттук банктын валюталык интервенциялары

Улуттук банк 2015-жыл ичинде алмашуу курсунун кыска мөөнөттүк өзгөрүүсүн текшилөө максатында банктар аралык валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу операцияларын ишке ашырган. Ушул операциялар боюнча таза сатуу 295,2 млн АКШ долларын түзгөн.

Валюталар түрү боюнча валюта рыногунун түзүмү

Валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу/сатуу боюнча спот-операциялардын жалпы көлөмү¹ 24,0 пайызга төмөндөө менен 451,2 млрд сом чегинде катталган. Жыл жыйынтыгы боюнча АКШ долларында ишке ашырылган операциялардын көлөмү, алардын операциялардын жалпы көлөмүндөгү үлүшү 64,8 пайызга (+2,2 пайыздык пунктка) чейин көбөйгөн болсо да, 21,3 пайызга төмөндөгөн. Орус рублинде операциялардын үлүшү, бул валюта менен бүтүмдөр көлөмүнүн 32,6 пайызга кыскарышы шартында 28,5 пайыздан 25,3 пайызга чейин төмөндөгөн. Казак теңгеси менен операциялардын салыштырма салмагы, бүтүмдөр көлөмүнүн 28,8 пайызга төмөндөшү шартында, 6,4 пайызга чейин (-0,4 пайыздык пункт) кыскарган. Евро менен операциялар тескерисинче, бир эле учурда салыштырма салмагынын 1,5 пайыздык пунктка, 3,6 пайызга чейин көбөйүүсү шартында, 28,8 пайызга арткан. Башка валюталар менен операциялар көлөмү² 18,2 пайызга, ал эми алардын үлүшү – 0,02 пайызга чейин (+0,01 пайыздык пункт) көбөйгөн.

Своп-операциялары

Коммерциялык банктардын ички рынокто сыяктуу эле, банк-резидент эместер менен ишке ашырган своп-операцияларынын жалпы көлөмү 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 2,2 эсеге көбөйүү менен 37,0 млрд сом эквивалентин түзгөн. Улуттук банк кароого алынып жаткан мезгил ичинде андан ары пролонгациялоо менен 85,0 млн сом суммасында своп-операцияларын ишке ашырган.

Алмашуу бюролорундагы валюталар курсунун динамикасы

2015-жыл жыйынтыгына ылайык алмашуу бюролорунда нак АКШ долларын сатуунун орточо курсу 28,3 пайызга жогорулап, декабрь айынын акырында 75,9737 сом/долларга жеткен. Евронун орточо алынган сатуу курсу жыл ичинде 15,8 пайызга өсүп, 82,8511 сом/евронун, ал эми орус рублиниги – 2,0 пайызга, 1,0381 сом/рублге чейинкини түзгөн. Казак теңгесинин курсу тескерисинче, 29,9 пайызга, 0,2241 сом/теңгеге чейин төмөндөгөн.

1.6.2. Банктар аралык кредит рыногу

2015-жылы банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда катышуучулар ар багытта иш алып баргандыгы байкалган. Жыл ичинде банктар аралык рынокто келишилген мөөнөтү 7 күнгө чейинки бүтүмдөр боюнча чен Улуттук банк тарабынан аныкталган пайыздык чен алкагында сакталган.

Улуттук валютадагы операциялар

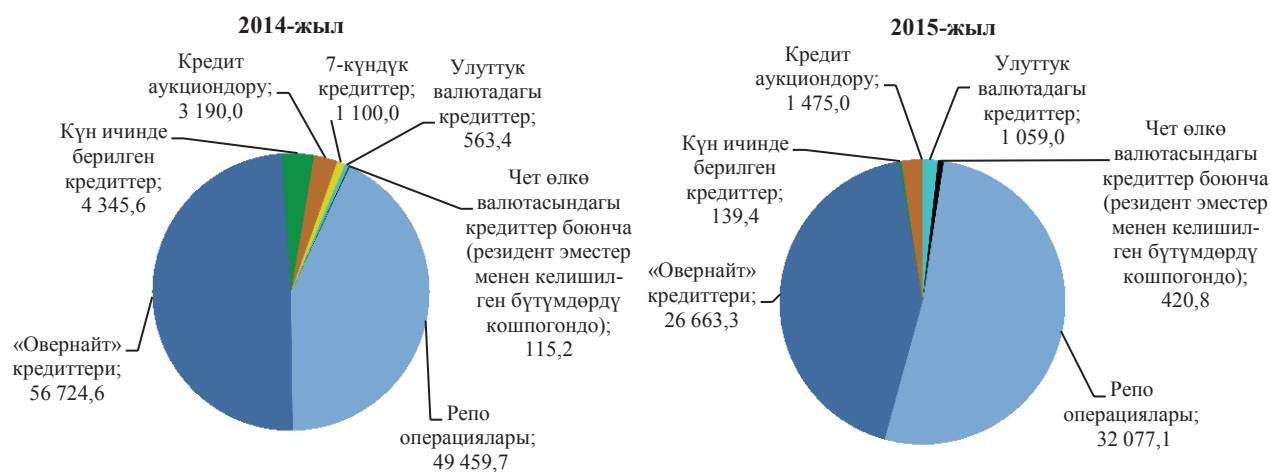
Жыл жыйынтыгы боюнча банктар аралык кредит рыногунда сом менен ишке ашырылган операциялардын жалпы көлөмү (Улуттук банк тарабынан берилген кредиттерди эске алуу менен) 61,4 млрд сомду түзүп, 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 46,8 пайызга төмөндөгөн. Репо шарттарында ишке ашырылган бүтүмдөр жана «овернайт» кредиттери рыноктун ушул сегментинде кеңири суроо-талапка ээ болгон.

¹ Коммерциялык банктардын өз кардарлары менен нак эмес чет өлкө валютасындагы операцияларын эске алуусуз.

² Англия фунт стерлинги, швейцария франкы, түрк лири, өзбек суму, канада доллары, кытай юаны жана япон йени.

1.6.2.1-график

Ички банктар аралык кредит рыногундагы бүтүмдөр көлөмү
(млн сом)

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен 14,1 пайызды (жылдык туюндурууда +3,5 пайыздык пункт), репо операциялар боюнча – 9,3 пайызды (+2,5 пайыздык пункт), чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча 1,4 пайызды (+0,9 пайыздык пункт) түзгөн. Репо операцияларынын орточо алынган мөөнөтү үч күндөн төрт күнгө чейин узартылып, улуттук валютадагы кредиттер боюнча 59 күндөн 44 күнгө чейин кыскарган.

1.6.2.1-таблица

Банктар аралык рыноктун орточо алынган пайыздык чендери жана Улуттук банктын чени (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2014-жыл	2015-жыл
Банктар аралык рыноктогу чендер		
Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чен	10,5	14,1
Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча чен	0,5	1,4
Репо операциялары боюнча чен	6,8	9,3
Улуттук банк менен болгон операциялар боюнча чендер		
«Овернайт» кредити боюнча чен	9,1	12,1
«Овернайт» депозити боюнча чен	2,0	3,8
Кредиттик аукциондору боюнча чен	10,3	11,1
7-күндүк кредиттер боюнча чен	7,3	-

1.6.3. Баалуу кагаздар рыногу**1.6.3.1. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу**

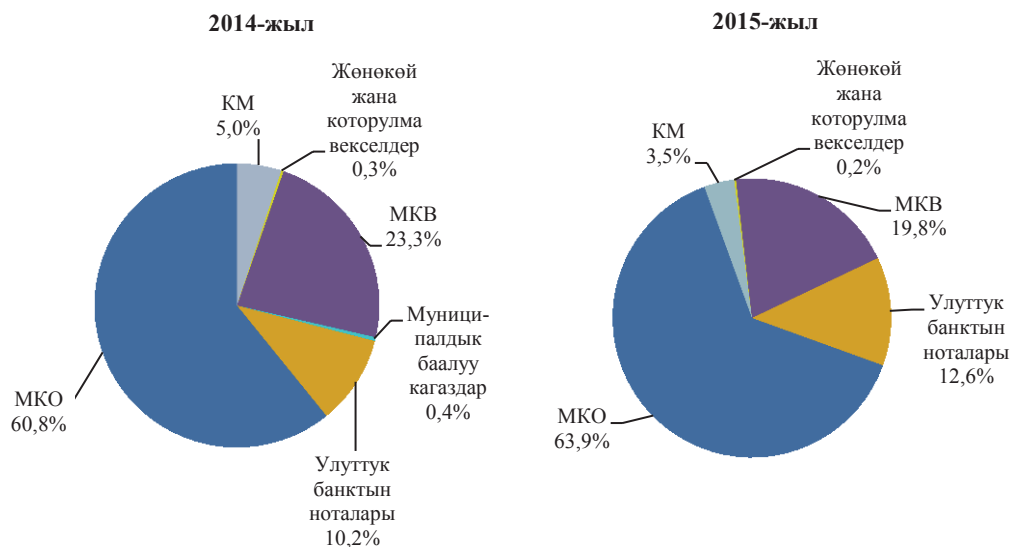
Отчеттук жылы мамлекеттик баалуу кагаздар (МБК) рыногундагы иш баалуу кагаздардын төмөнкү түрлөрү менен ишке ашырылган:

- мамлекеттик казына векселдери (МКВ);
- мамлекеттик казына облигациялары (МКО);
- Улуттук банктын ноталары;
- казына милдеттенмелери (КМ);
- которулма векселдер.

Жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы көлөмү отчеттук жылдын акырына карата 17,0 млрд сомго жетип, жыл ичинде 29,6 пайызга көбөйгөн. Бул негизинен, жүгүртүүдөгү МКОнун жана Улуттук банктын ноталарынын көлөмүнүн жыл акырына карата өсүшүнүн эсебинен жүргөн.

1.6.3.1.1-график

Жүгүртүүдөгү мамлекеттик баалуу кагаздар түзүмү

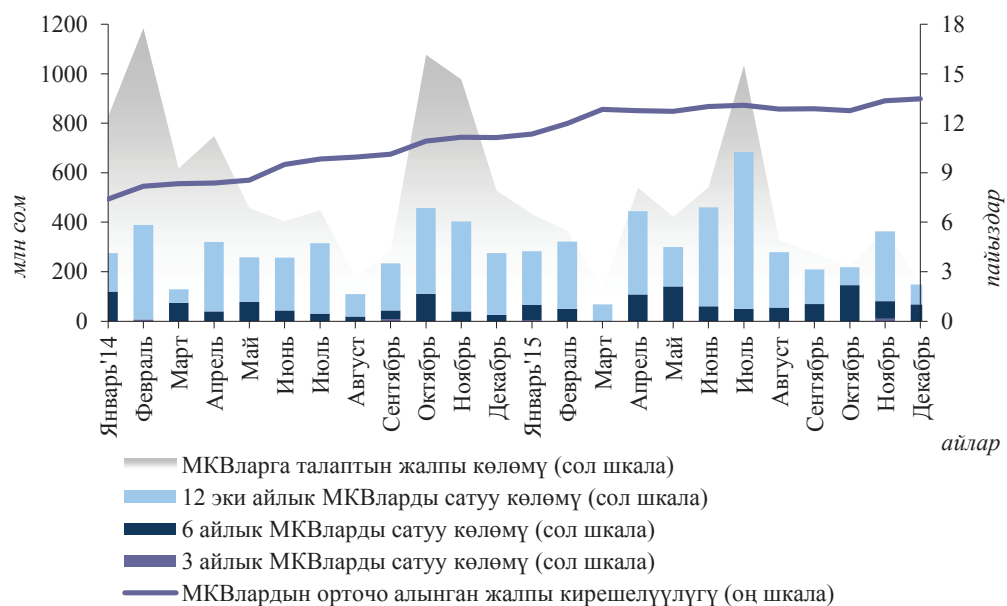

1.6.3.1.1. Мамлекеттик казына векселдери

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Финансы министрлиги тарабынан мамлекеттик бюджеттин учурда түптөлгөн тартыштыгын каржылоо максатында 3, 6 жана 12 ай мөөнөтүнө мамлекеттик казына векселдери чыгарылган. МКВны жайгаштыруу жана эсептешүүлөрдү жүзөгө ашыруу боюнча агент болуп саналган Улуттук банк тарабынан аларды баштапкы жайгаштыруу аукциондору жума сайын ишке ашырылып турган.

1.6.3.1.1.1-график

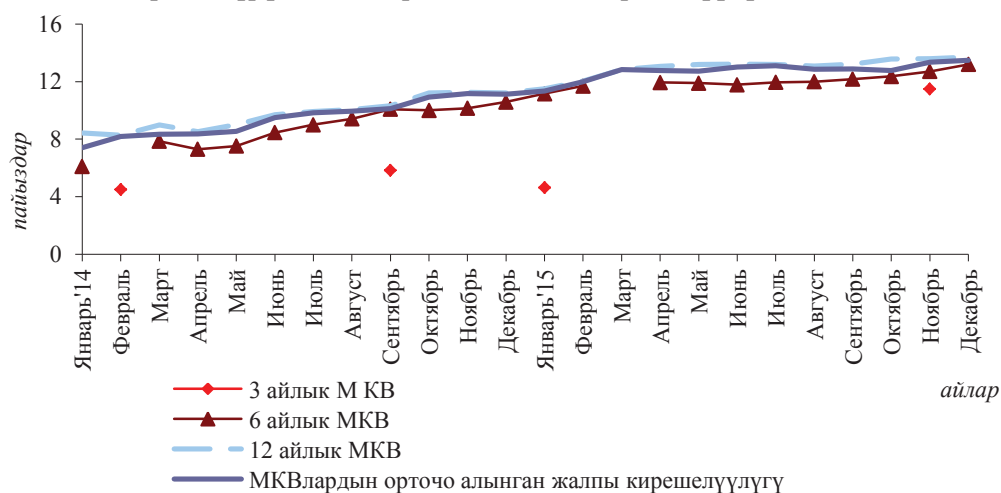
МКВга суроо-талап жана аларды жайгаштыруу

МКВнын жалпы орточо айлык кирешелүүлүгү жыл жыйынтыгы боюнча 12,8 пайызды түзгөн (2014-жылы – 9,5 пайыз). Мында, жүгүртүүдөгү баалуу кагаздардын ушул түрүнүн жалпы көлөмүндө эң чоң үлүшкө ээ болгон 12 ай мөөнөтүндөгү МКВнын ай ичиндеги орточо кирешелүүлүгү 3,3 пайыздык пунктка, 13,0 пайызга чейин көбөйгөн.

1.6.3.1.1.2-график

МКВнын бардык түрү боюнча орточо алынган кирешелүүлүк

МКВнын жарыяланган эмиссиясынын жалпы көлөмү 2014-жылдагы ушул көрсөткүчкө салыштырганда 23,5 пайызга көбөйүү менен 6,6 млрд сомду, ал эми аны сатуунун жалпы көлөмү 3,8 млрд сомду түзгөн (+10,5 пайыз).

МКВ эмиссиясынын көлөмү

1.6.3.1.1.1-таблица

МКВ эмиссия көлөмү жана жылдык орточо кирешелүүлүгү

	2014-жыл			2015-жыл		
	Сатуу көлөмү, млн сом	Салыштырма салмак, пайыздар	Кирешелүүлүк, пайыздар	Сатуу көлөмү, млн сом	Салыштырма салмак, пайыздар	Кирешелүүлүк, пайыздар
Бардыгы болуп	3 419,9	90,5	9,5	3 777,3	100,0	12,8
анын ичинде:						
3 айлык МКВлар	15,0	0,4	5,2	14,0	0,4	8,1
6 айлык МКВлар	615,5	16,3	8,8	878,9	23,3	12,1
12 айлык МКВлар	2 789,4	73,8	9,7	2 884,5	76,4	13,0

МКВга ээлик кылуучулар түзүмүндө коммерциялык банктар басымдуу орунду ээлөө менен жүгүртүүдөгү ушул баалуу кагаздын жалпы көлөмүнүн 54,4 пайыздык үлүшүнө ээ болгон, бул 2014-жылдагы ушул көрсөткүчтөн 3,3 пайыздык пунктка төмөн. Банктардын портфелиндеги векселдердин номиналдык туюндуруудагы көлөмү 2015-жылдын акырына карата абал боюнча 1,8 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн.

МКВ рыногунун түзүмү

МКВга ээлик кылган банктардын саны 15ке чейин жеткен, ал эми алардын портфелинде ушул баалуу кагаздардын концентрациялануу индекси 0,23төн 0,28ге чейин жогорулаган, бул рынокту бирдей үлүшкө ээ төрт банк ортосунда бөлүштүрүүгө барабар. Юридикалык жактардын-резиденттердин салыштырма салмагынын 1,0дөн 0,4 пайызга чейин төмөндөшү менен катар эле, банктардын үлүшүнүн азаюусу институционалдык инвесторлордун жигеринин артышынан

улам келип чыккан. Натыйжада, алардын үлүшү 3,9 пайыздык пунктка, 45,2 пайызга чейин көбөйгөн. Отчеттук жылы резидент эместер аукциондорго катышкан эмес.

МКВ экинчилик рыногундагы операциялар

Коммерциялык банктар экинчилик рыногунда репо шарттарында бүтүмдөргө келишүү учурунда МКВны басымдуу колдонушкан. Жыл ичинде ушул операциялардын көлөмү 2014-жылдагыга салыштырганда 15,7 пайызга, 10,2 млрд сомго чейин азайган. Төлөөгө чейин кармалып туруучу МКВны экинчилик рыногунда сатып алуу-сатуу («аутрайт» шарттарында) боюнча банктар аралык операциялар көлөмү 15,5 пайызга көбөйүп, 96,0 млн сомго жеткен. Ушул бүтүмдөрдө төлөөгө чейинки МКВнын орточо алынган мөөнөтү 241 күндү, ал эми орточо салмактанып алынган чени – 13,4 пайызды түзгөн.

1.6.3.1.2. Мамлекеттик казына облигациялары

МКО рыногундагы суроо-талап жана сунуш

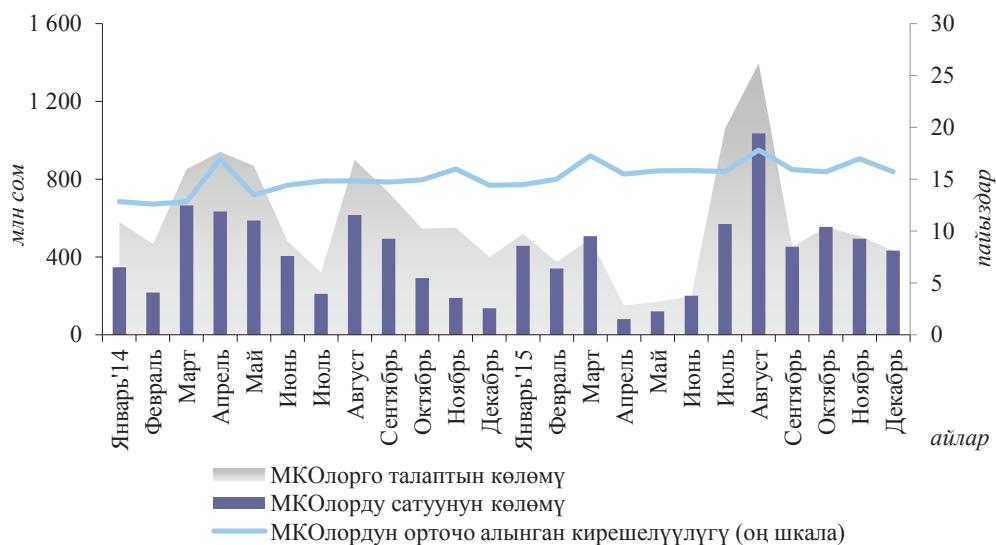
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде эмитент тарабынан эки, үч жана беш жылдык жүгүртүү мөөнөтү менен МКОлор сунушталган.

Мамлекеттик баалуу кагаздын ушул түрүн сунуштоонун жалпы деңгээли Финансы министрлиги тарабынан 2014-жылдагыга салыштырганда, 1,9 эсеге жогорулатылган. Ошентип, отчеттук жылы МКОну сатуу көрсөткүчү 5,2 млрд сомду түзүп, 9,4 пайызга көбөйгөн. Жыйынтыгында бул жүгүртүүдөгү ушул баалуу кагаздардын көлөмүнүн 10,0 млрд сомго чейин өсүшүнө алып келген. Сатуунун олуттуу бөлүгү, жыл ичинде жайгаштыруунун бүтүндөй көлөмүнүн 87,7 пайызын камсыз кыла алган рынок катышуучуларынын эсебинен жетишилген. Демек бул, МКО рыногунда жогорку концентрациялануу деңгээли сакталгандыгынын далили.

Отчеттук мезгил ичинде МКО боюнча орточо алынган жалпы кирешелүүлүк 16,0 пайызды түзүп, 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 1,6 пайыздык пунктка жогорулаган.

1.6.3.1.2.1-график

МКОго карата суроо-талап жана аны жайгаштыруу

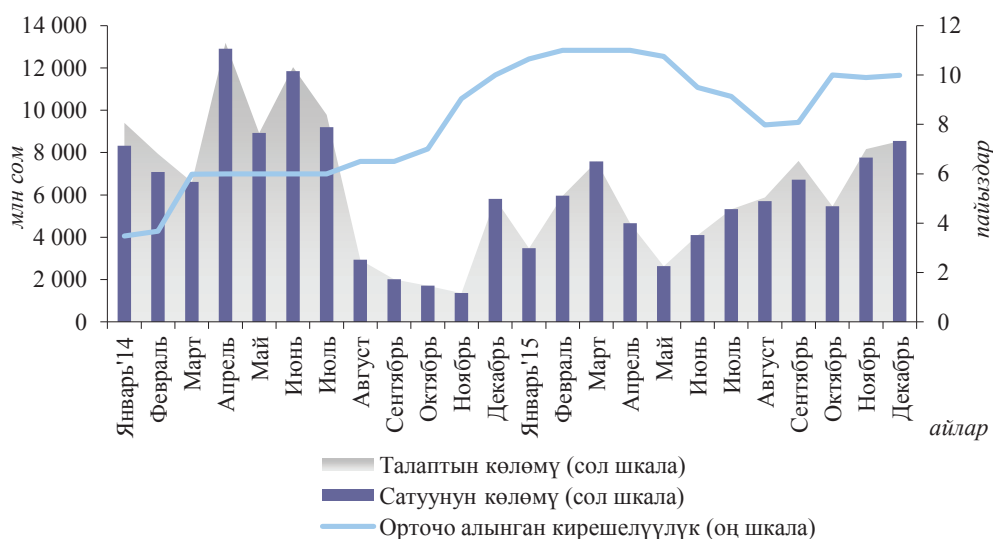

1.6.3.1.3. Улуттук банктын ноталары

2015-жылы рынокто 7 жана 14 күндүк ноталар жайгаштырылган. Улуттук банк акча-кредит саясатынын милдеттерине жана банк тутумундагы ликвиддүүлүк деңгээлине жараша алардын сунуш көлөмүн жөнгө салуу аркылуу, үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу инструменти катары нотаны пайдаланган.

1.6.3.1.3.1-график

Улуттук банктын ноталарына суроо-талап жана аларды жайгаштыруу

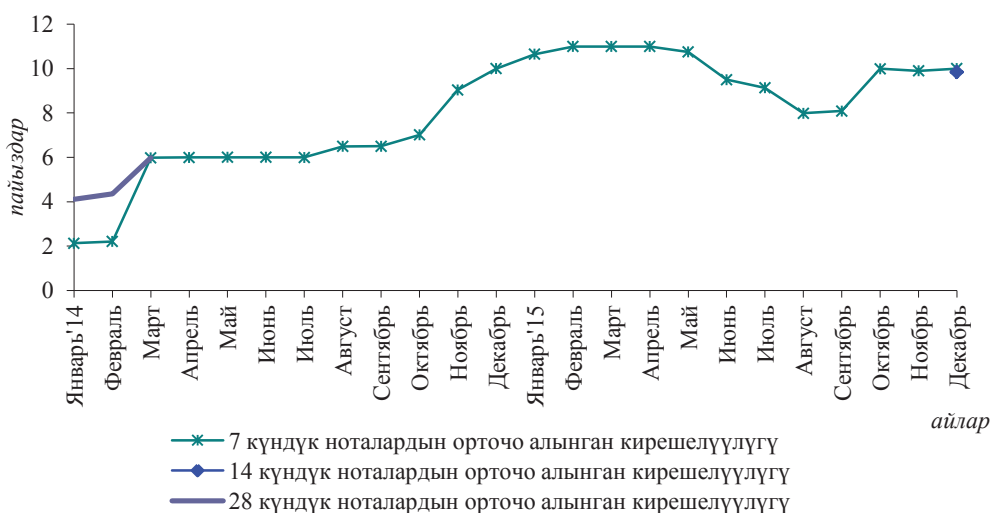
Улуттук банк инфляциялык процесстерди жөнгө салуу жагында жүзөгө ашырылып жаткан акча-кредит саясатынын алкагында стратегиялык жана тактикалык максаттарга ылайык, нотаны сунуштоонун жылдык көлөмүн 2014-жылдагыга салыштырганда 5,1 пайызга, 130,5 млрд сомго чейин азайткан. Нотанын бардык түрүн жайгаштыруунун жалпы көрсөткүчү да 2014-жылдагыга салыштырганда 13,7 пайызга төмөндөп, 67,9 млрд сомду түзгөн.

Ушул баалуу кагаздын бардык түрү боюнча кирешелүүлүктүн орточо алынган деңгээли бир жыл мурдагыга салыштырганда 3,6 пайыздык пунктка, 9,9 пайызга чейин жогорулаган.

Улуттук банктын нота рыногунда суроо-талап жана сунуш

1.6.3.1.3.2-график

Нотанын бардык түрү боюнча орточо алынган кирешелүүлүк

Жүгүртүүдөгү нота көлөмү 2015-жылдын акырына карата 2,1 млрд сомду түзгөн (+60,5 пайыз). Нотага ээлик кылуучулар түзүмүндө коммерциялык банктардын үлүшү 97,6 пайыз, юридикалык жактар-резиденттердин үлүшү 2,4 пайыз чегинде түптөлгөн. Тогуз банктын активинде ноталар болгон.

1.6.3.1.4. Мамлекеттик башка баалуу кагаздар

2015-жылы мамлекеттик баалуу кагаздар түзүмүндө КМнын салыштырма салмагы 3,5 пайызга чейин төмөндөгөн (-1,5 пайыздык пункт). Жыйынтыгында, жүгүртүүдөгү КМ көлөмү 9,8 пайызга кыскарып, 594,6 млн сомду түзгөн.

Финансы министрлиги тарабынан банктардын жана башка финансы мекемелеринин аманатчылар алдында карызын кайра тариздөө процессинде жүгүртүүгө чыгарылган которулма векселдер көлөмү 34,7 млн сомду, ал эми алардын үлүшү 0,2 пайызды түзгөн.

Бишкек шаарынын мэриясы тарабынан өткөн жылдары жайгаштырылган муниципалдык баалуу кагаздардын¹ бүтүндөй көлөмүнүн орду отчеттук жылдын акырында жабылган.

1.6.3.2. Корпоративдик баалуу кагаздар рыногу²

2015-жылы фондулук рынокто баалуу кагаздар менен соода жүргүзүүнүн жалпы көлөмү 8,9 млрд сомго жетип, 2,3 эсеге көбөйгөн. Баалуу кагаздар менен келишилген бүтүмдөрдүн саны бир жыл мурдагыга салыштырганда 5,9 пайызга арткан.

Жыл ичинде 6,3 млрд сом суммасына баалуу кагаздардын 66 чыгарылышы катталган.

Отчеттук жылдын акырына карата 23 эмитент Кыргыз фондулук биржасында листингден өткөн.

1.6.4. Депозиттер жана кредиттер рыногу

Депозиттик база

Коммерциялык банктардын депозиттик базасы³ отчеттук жыл акырына карата 102,9 млрд сомду түзүп, жыл башынан бери 24,6 пайызга көбөйгөн. Алмашуу курсунун өзгөрүшүн эске албаганда, депозиттик база 6,3 пайызга өскөн. Улуттук валютадагы депозиттер 1,8 пайызга, 35,4 млрд сомго чейин кыскарган, ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттер көлөмү 45,1 пайызга, 67,5 млрд сом эквивалентине чейинки өсүшкө ээ болгон. АКШ долларынын курсунун өзгөрүүсүн эске албаганда, доллар түрүндөгү аманаттар жыл ичинде 14,9 пайызга өскөн.

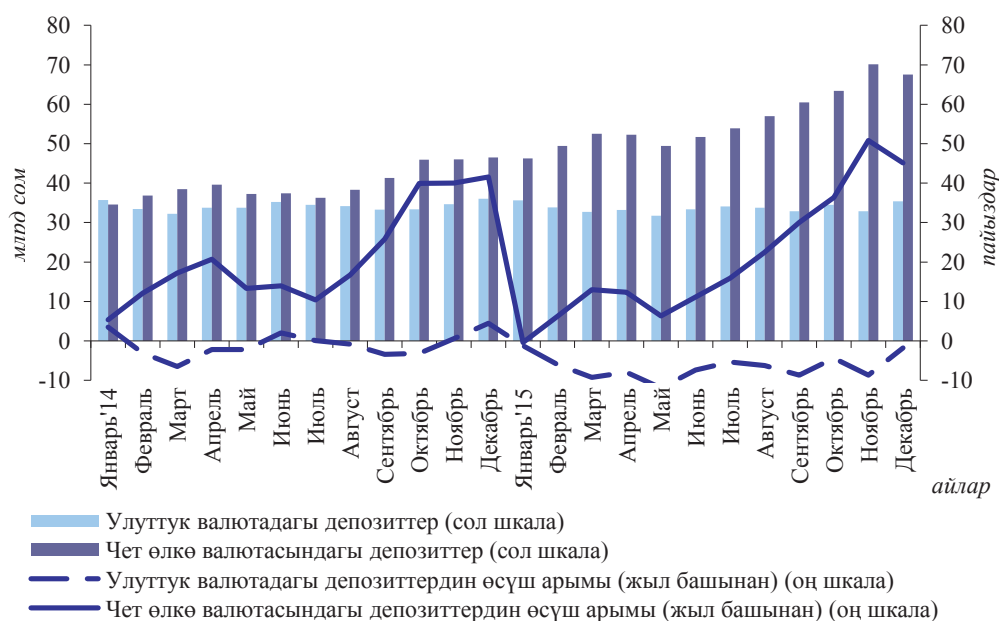
¹ Бишкек шаарынын мэриясынын маалыматтары боюнча.

² Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө боюнча мамлекеттик кызматтын маалыматтары боюнча.

³ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана жергиликтүү бийлик органдарынын кредиттерин кошпогондо, Өкмөттүн жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттерин эске алуу менен.

1.6.4.1-график

Депозиттик базанын көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

Депозиттик база түзүмүндө юридикалык жактардын депозиттеринин үлүшү олуттуу чекте – 48,0 пайыз деңгээлинде сакталып калган. Ишканалардын чет өлкө валютасындагы депозиттер көлөмү көрсөткүчүнүн 37,0 пайызга өсүшү шартында, юридикалык жактардын сом түрүндөгү аманаттары жыл ичинде 11,9 пайызга кыскарган. Калктын депозиттеринин үлүшү 41,9 пайыздан 45,8 пайызга чейин көбөйгөн. Жеке адамдардын депозиттеринин валюталык түзүмүндө чет өлкө валютасындагы аманаттардын 51,7 пайыз чегиндеги байкаларлык өсүшү катталган. Калктын улуттук валютадагы аманаттары да жыл ичинде 13,6 пайыздык өсүшкө ээ болгон.

Депозиттик базанын түзүмү

Алмашуу курсунун өзгөрүүсү таасиринен улам, депозиттик базанын убакыт аралыгы түзүмү да өзгөргөн. Эсептешүү эсептериндеги каражат үлүшү 33,2 пайыздан 31,6 пайызга чейин азайган болсо, талап боюнча төлөнүүчү депозиттер үлүшү тескерисинче, 24,4 пайызга көбөйгөн (+2,5 пайыздык пункт). Мында, банк кардарларынын мөөнөттүү депозиттердеги калдык көлөмү 22,2 пайызга жогорулап, алардын үлүшү жыл ичинде 44,9 пайыздан 44,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Мөөнөттүү аманаттар түзүмү, узак мөөнөткө салынган (бир жылдан ашкан) аманаттар үлүшүнүн депозиттик базанын жалпы көлөмүндө 0,9 пайыздык пунктка, 12,0 пайызга чейин көбөйүшү жагына өзгөргөн (же мөөнөттүү депозиттер көлөмүндө 27,2 пайызга чейин). Ошол эле учурда, кыска мөөнөткө салынган аманаттардын салыштырма салмагы 1,8 пайыздык пунктка, 32,1 пайызга чейин төмөндөгөн (мөөнөттүү депозиттер көлөмүндө 76,2 пайызга). Натыйжада, мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 11,4 айдан 12,2 айга чейин, ал эми бүтүндөй депозиттик база үчүн бул көрсөткүч – 5,1 айдан 5,4 айга чейин көбөйгөн.

Жыл жыйынтыгына ылайык депозиттер рыногундагы концентрациялануу индекси 0,11 деңгээлинде сакталып калган. Бул ушул рынокто орточо концентрациялануу деңгээли тогуз катышуучунун орун алышына барабар.

Отчеттук жыл ичинде банктар тарабынан жаңыдан кабыл алынган депозиттер көлөмү¹ 400,2 млрд сомду түзүп, 2014-жылдагы ушул көрсөткүчкө салыштырганда 1,9 пайызга көбөйгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 5,9 пайызга,

Жаңыдан кабыл алынган депозиттер

¹ Жаңыдан тартылган депозиттер көлөмүндө эсептешүү эсептерине каражаттардын түшүүсү эске алынган эмес.

*Депозиттер
боюнча пайыздык
чендер*

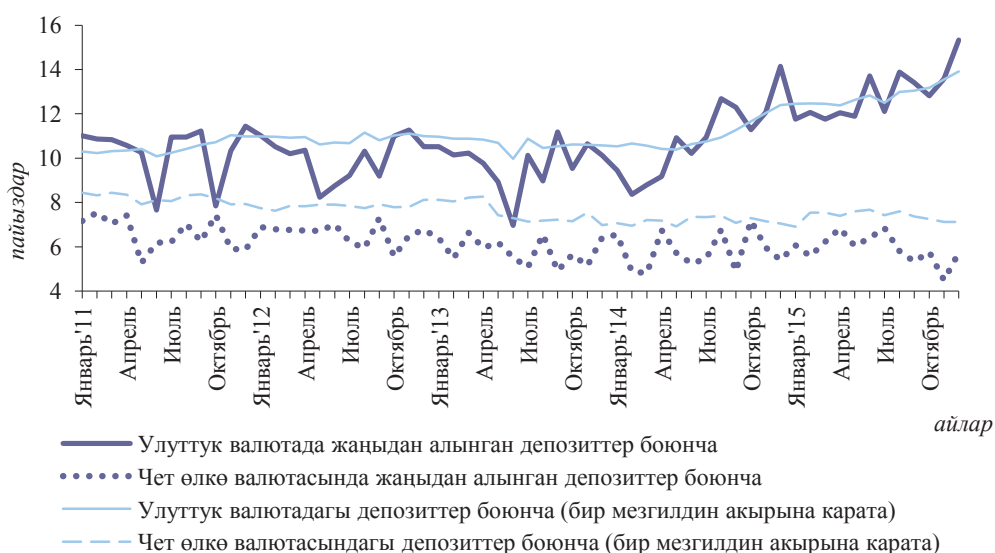
190,1 млрд сомго чейин өскөн шартта, чет өлкө валютасындагы депозиттер 1,5 пайызга, 210,1 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Мында, депозиттердин негизги агымы чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү аманаттарга каражаттардын түшүүсү менен камсыздалган.

Улуттук валютадагы депозиттик базанын орточо алынган пайыздык чени жыл акырына карата 7,2 пайызды түзүп, жыл ичинде 0,2 пайыздык пунктка жогорулаган. Чет өлкө валютасындагы депозиттердин калдыгы боюнча чен 3,5 пайызга чейин көбөйгөн (+0,3 пайыздык пункт).

Чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 0,2 пайыздык пунктка көбөйүп, 1,1 пайызды түзгөн. Ал эми улуттук валютадагы чен жыл ичинде өзгөрбөстөн, 2,5 пайыз чегинде калган. Мында, улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттердин наркы 2,0 пайыздык пунктка, 12,9 пайызга чейин, чет өлкө валютасында – 5,9 пайызга (+0,1 пайыздык пункт) жогорулаган. Калктын улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери боюнча чен 12,5 пайызды түзүү менен 1,5 пайыздык пунктка, чет өлкө валютасындагы – 6,5 пайызга (+0,1 пайыздык пункт) жогорулаган.

1.6.4.2-график

Мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чендер динамикасы

*Кредит
рыногундагы
тенденциялар*

*Банктардын
кредит портфели*

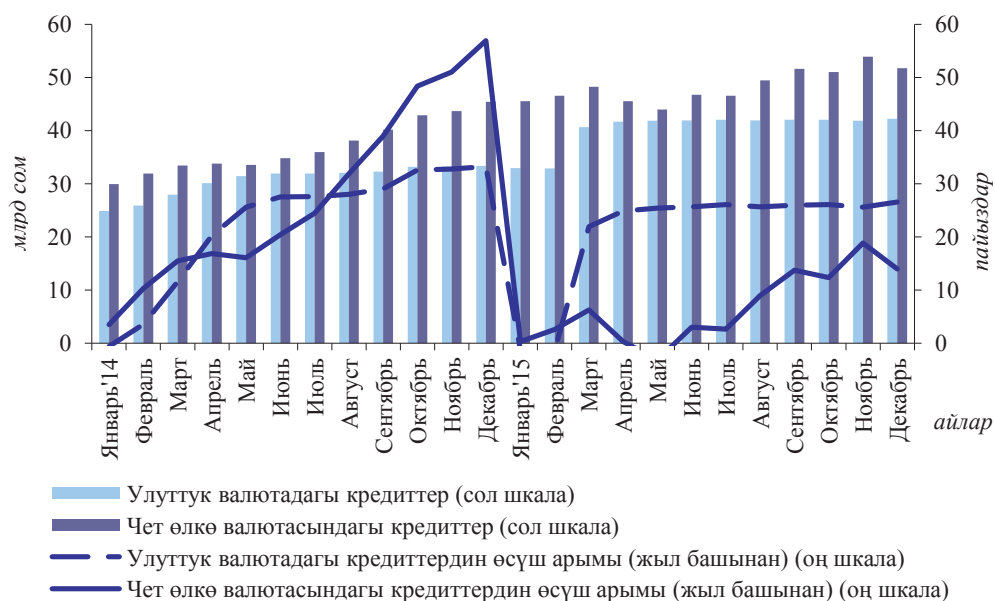
2015-жылы коммерциялык банктардын экономиканын реалдуу секторун кредиттөө көлөмүн арттырышы белгиленген. «ФИНКА Банк» ЖАКка 2015-жылдын март айында банктык лицензиялардын берилишинин натыйжасында кредит портфелинин көбөйүүсү, буга түрткү берген себептен болгон.

Банктардын чогуу алгандагы кредит портфели¹ жыл ичинде 19,3 пайызга өсүп, жыл акырында 94,0 млрд сомго жеткен. Алмашуу курсунун өзгөрүшүн эске албаганда, банктардын кредит портфелинин өсүшү 4,6 пайызды түзгөн. Улуттук валютада сунушталган кредиттердин 26,5 пайызга, 42,2 млрд сомго чейин, чет өлкө валютасында – 14,0 пайызга, 51,7 млрд сомго чейин өсүшү аркылуу кредит портфелинин көбөйүүсү камсыздалган. Жыйынтыгында, кредит портфелинин «долларлашуусу» 57,6 пайыздан 55,1 пайызга чейин кыскарган.

¹ Чегерилген дисконтту эске алуусуз.

1.6.4.3-график

Банктардын кредиттеринин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

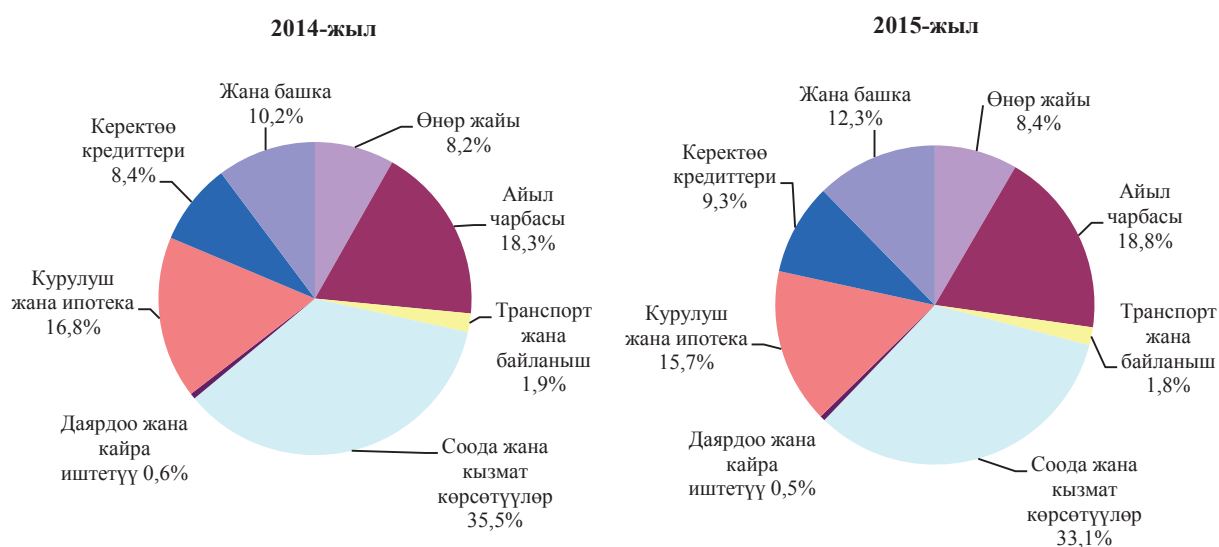
Отчеттук жыл ичинде үч жылдан ашкан убакытка берилген кредиттердин үлүшүнүн азайышы шартында, кыска мөөнөткө кредиттөөнүн көбөйгөндүгү байкалган, бул кредит портфелинин дюрациясынын 30,6 айдан 28,3 айга чейин кыскарышына алып келген.

Банктардын кредит портфелинин убакыт аралыгы боюнча түзүмү

Кредиттөө рыногунун концентрацияланышы анчалык жогору болбогон деңгээлде – 0,09 чегинде турган, ал эми кредит портфелинин концентрацияланышынын тармактык индекси 0,32 өлчөмүндө түптөлгөн, бул көпчүлүк банктардын кредиттерин үч тармак – соода жүргүзүү, айыл чарбасы жана ипотекалык кредиттөө ортосунда бөлүштүрүлүшүн тастыктайт.

1.6.4.4-график

Коммерциялык банктардын экономика секторлору боюнча кредит портфели (млн сом)

Коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 1,4 пайызга төмөндөп, 78,4 млрд сомду түзгөн. Бул чет өлкө валютасында берилген, 39,5 млрд сом чегинде сунушталган кредиттердин 11,6 пайызга азайышынын натыйжасы болуп саналат. Улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 11,6 пайызга, 39,0 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Банктар тарабынан берилген кредиттердин тармактык түзүмү

Экономика тармактары боюнча жаңыдан берилген кредиттер көлөмү көрсөткүчүнүн ар башка багытта жылышы байкалган. Жыл жыйынтыгы боюнча олуттуу үлүштү ээлеген соода жүргүзүүгө кредиттердин үлүшү 0,7 пайыздык пунктка, 43,8 пайызга чейин жогорулаган. Айыл чарбасына кредиттердин салыштырма салмагы 18,5 пайызды (+1,1 пайыздык пункт), керектөө максаттарына – 10,8 пайызды (+2,3 пайыздык пункт), өнөр жайына – 8,8 пайызды (-1,5 пайыз), курулушка – 4,1 пайызды (-0,1 пайыздык пункт), ипотекага – 3,4 пайызды (-2,0 пайыздык пункт) түзгөн. Социалдык кызмат көрсөтүүлөргө бөлүнгөн кредиттердин үлүшү кредиттердин жалпы көлөмүнүн 2,7 пайызын (+1,4 пайыздык пункт), транспортко – 1,6 пайызын (-0,1 пайыздык пункт), даярдоо жана кайра иштетүүгө – 0,4 пайызын (-0,2 пайыздык пункт) түзгөн. Байланышка кредиттердин үлүшү жыл ичинде өзгөрүүсүз 0,1 пайыз чегинде калып, башка кредиттердин салыштырма салмагы 5,7 пайыз (-1,8 пайыздык пункт) чегинде катталган.

1.6.4.2-таблица

Банк секторунун кредит портфелинин региондор боюнча өзгөрүүсү (бир мезгилдин акырына карата)*

	2014-жыл		2015-жыл	
	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда	млрд сом	Үлүшү, пайыздарда
Бишкек шаары	46,4	59,1	54,1	57,8
Ош шаары жана Ош областы	9,4	12,0	10,9	11,7
Жалал-Абад областы	7,1	9,0	8,7	9,3
Чүй областы	5,1	6,5	7,2	7,7
Ысык-Көл областы	4,0	5,0	4,6	4,9
Баткен областы	2,2	2,8	3,2	3,4
Талас областы	2,4	3,1	2,7	2,9
Нарын областы	1,9	2,4	2,2	2,4
Бардыгы болуп	78,5	100,0	93,6	100,0

* Кредит портфели чегерилген дисконтту эске алуу менен чагылдырылган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк секторунун кредиттеринин негизги бөлүгү Бишкек шаарында (57,8 пайыз), Ош шаарында жана Ош областтында (11,7 пайыз) берилген.

Банктардын жаңыдан берилген кредиттери боюнча пайыздык чендери

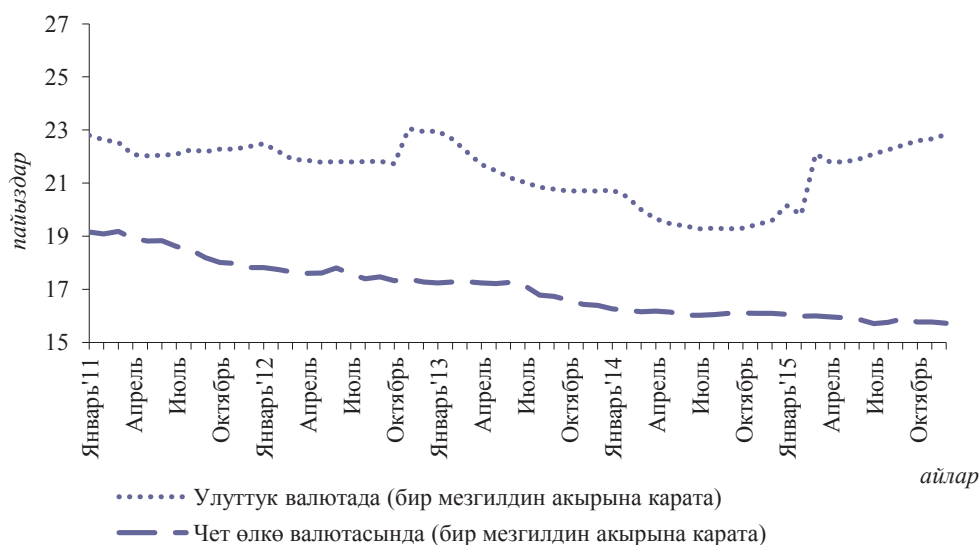
Жыл ичинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо алынган чен 2014-жылдагыга салыштырганда 3,5 пайыздык пунктка жогорулап, 23,6 пайызды түзгөн. Бардык тармактарда пайыздык чендердин жогорулоосу катталган. Чендердин максималдуу мааниси байланышка сунушталган кредиттер боюнча, ал эми минималдуу мааниси өнөр жайына берилген кредиттер боюнча катталган. Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттердин орточо алынган чени жыл ичинде 0,7 пайыздык пунктка төмөндөп, 14,3 пайызды түзгөн. Чет өлкө валютасындагы кредиттердин эң эле төмөнкү чени байланыш тармагына бөлүнгөн кредиттер, ал эми эң жогорку чени – керектөө кредиттери боюнча белгиленген.

Банктардын кредиттер боюнча пайыздык чендери

Иштеп жаткан коммерциялык банктардын портфелин түзгөн кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен жыл акырында улуттук валютада 22,8 пайызды (+3,2 пайыздык пункт), чет өлкө валютасында – 15,7 пайызды (-0,4 пайыздык пункт) түзгөн.

1.6.4.5-график

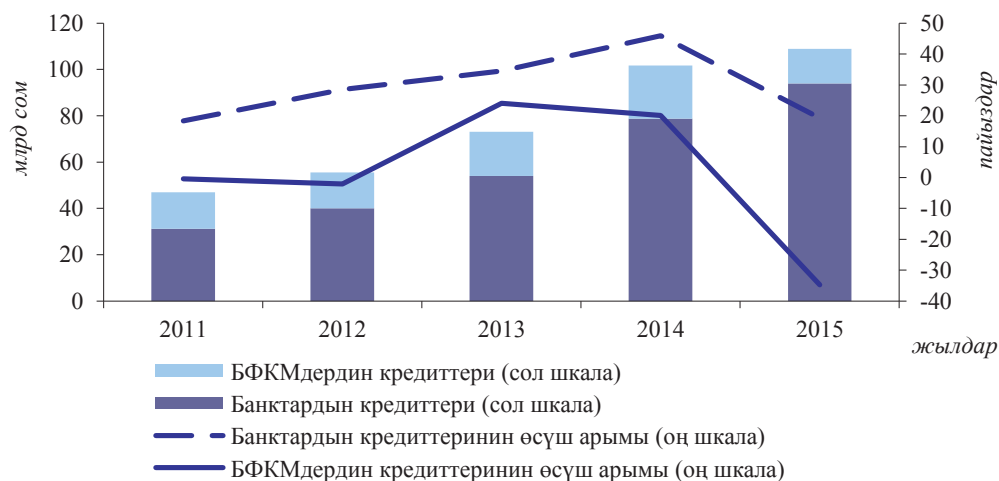
Кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен динамикасы

Отчеттук жылдын акырында коммерциялык банктардын жана БФКМдердин жалпы кредит портфели 108,9 млрд сомду түзүп, жыл ичинде 7,1 пайызга көбөйгөн (2014-жылы 39,2 пайызга көбөйгөн).

1.6.4.6-график

БФКМ кредиттерин эске алганда, экономикага кредиттердин көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

БФКМдердин
кредит портфели

1.6.4.3-таблица

БФКМдердин областтар боюнча кредит портфелинин өзгөрүүсү (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

	2014-жыл	2015-жыл
Бишкек шаары	4 745,4	3 494,6
Ош шаары жана Ош областы	4 048,4	3 097,3
Жалал-Абад областы	3 718,1	2 126,9
Чүй областы	3 179,0	2 126,6
Бсык-Көл областы	2 211,9	1 515,3
Нарын областы	1 565,6	1 010,2
Баткен областы	2 033,0	905,6
Талас областы	1 334,2	652,2
Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары	110,1	46,0
Бардыгы болуп	22 945,8	14 974,7

Отчеттук мезгил ичинде БФКМдердин кредит портфелинин региондор боюнча негизги көлөмү 44,0 пайыздык жалпы үлүштө Бишкек, Ош шаарларында жана Ош областында сунушталган.

1.6.4.4-таблица

БФКМдердин экономика секторлору боюнча кредит портфели (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

Сектор	2014-жыл	2015-жыл
Өнөр жайы	208,5	160,5
Айыл чарбасы	8 532,8	5 930,1
Транспорт жана байланыш	362,6	155,5
Соода жана кызмат көрсөтүүлөр	6 232,2	4 042,5
Даярдоо жана кайра иштетүү	19,4	13,0
Курулуш жана ипотека	914,0	864,7
Жеке адамдарга кредиттер	2 953,3	2 446,2
Жана башка	3 722,9	1 362,2
Бардыгы болуп	22 945,8	14 974,7

Микрокаржылоо уюмдарынын кредиттери боюнча орточо алынган чен 32,2 пайызга чейин (+2,1 пайыздык пункт), кредиттик союздарда – 27,9 пайызга чейин (+2,3 пайыздык пункт) жогорулаган.

Жыл ичинде БФКМдердин экономика тармактары боюнча кредиттеринин өсүш арымынын басаңдашы байкалган. Бул, МКК «ФИНКАнын» «ФИНКА Банк» ЖАКка өзгөртүп түзүлүшүнө байланыштуу келип чыккан. Алсак, айыл чарбасына кредиттер көлөмү 30,5 пайызга азайган, соодага жана кызмат көрсөтүүгө кредиттердин көлөмү 35,1 пайызга, жеке адамдарга кредиттер – 17,2 пайызга, курулушка жана ипотекага – 5,4 пайызга, өнөр жайына – 23,0 пайызга, транспорт жана байланышка – 57,1 пайызга, даярдоо жана кайра иштетүүгө – 33,2 пайызга азайган.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫНЫН
2015-ЖЫЛДАГЫ ИШИ**

2-ГЛАВА. АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ

Дүйнөлүк экономиканын басаңдашы, мунай рыногунда баанын төмөндөшү менен катар эле, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын солгундашы, алардын улуттук валюталарынын нарксызданышы, ошондой эле АКШ долларынын бекемделиши 2015-жыл ичинде өлкөдө инфляциялык жана девальвациялык күтүүлөрдүн сакталып турушун шарттаган. Улуттук банктын акча-кредит саясаты инфляцияны монетардык түзүүчүлөрдү чектөөгө демек, алмашуу курсуна басымды жеңилдетүүгө багытталган. Ушул максатта Улуттук банк акча-кредит саясатынын инструменттерин колдонуу менен иш жүргүзүп, жаңы инструменттерди иштеп чыккан. Натыйжада 2015-жылы инфляциянын жылдык маанисин жыл башындагы 11,6 пайыздан декабрь айындагы 3,4 пайызга чейин төмөндөтүүгө мүмкүн болгон.

Экономиканын реалдуу сектору үчүн өбөлгө түзүү максатында Улуттук банк акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын таасирин күчөтүү, банктар аралык акча рыногун өнүктүрүү багытында иш алып барган. Акча ресурсунун наркын аныктоодо анын мааниси негизги көрсөткүчтөн болгон эсептик чен, акча-кредит саясатынын негизги инструментинен болгон.

Улуттук банк мурдагыдай эле, өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу иш ыргагына таянуу менен иш алып барган. Алмашуу курсунун өзгөрүлүп турушуна жол бербөө жана аларды текшилөө максатында валюталык интервенциялар ишке ашырылган.

Алмашуу курсунун өзгөрүлүп турушунун күч алышынан улам, банк тутумундагы валюта тобокелдигин басаңдатуу үчүн Улуттук банк 2015-жыл ичинде экономиканын долларлашуу деңгээлин чектөөгө багытталган бир катар чараларды көргөн.

2015-жылдын акырына карата валюта портфелин, атайы карыз алышуу укугун (АКУ) жана алтын түрүндөгү активдерди камтыган дүң эл аралык кам (резерв) көлөмү 1 778,3 млн АКШ долларын түзгөн. Улуттук банк эл аралык кам көлөмүн толуктоо максатында отчеттук жыл ичинде ички рынокто алтын сатып алган. Эл аралык кам, эң башкысы, ички валюта рыногунда алмашуу курсунун кыска мөөнөттүү өзгөрүлмөлүүлүгүн текшилөө, ошондой эле Өкмөт менен Улуттук банктын тышкы милдеттенмелерин тейлөө үчүн пайдаланылган.

2.1. Акча-кредит саясатын аныктоо

Акча-кредит саясатынын максаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоп туруу Улуттук банктын иш максатынан болуп саналат. Улуттук банк акча-кредит саясатын, өлкө экономикасынын жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүшүнө баа берүү жыйынтыгын эске алуу менен аныктайт.

Акча-кредит саясаты анын орто мөөнөткө каралган негизги багыттарына¹ ылайык жүзөгө ашырылган, анда саясаттын стратегиялык милдеттери жана көрсөткүчтөрү аныкталган. Кыргыз Республикасын 2013-2017-жылдары туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясында аныкталган орто мөөнөттүк мезгил ичинде инфляция деңгээлин 5-7 пайыз чегинде чектеп туруу, анын сандык көрсөткүчү болуп саналат.

2014-жылы пайыздык чендерди таргетирлөө режимине өтүүдөн улам, эсептик чен өлчөмү Улуттук банк Башкармасынын чечими менен ай сайын аныкталып келүүдө. Чечимдер макроэкономикалык болжолдоо системасын пайдала-

¹ Улуттук банк Башкармасынын 2014-жылдын 17-декабрындагы №55/3 токтому менен жактырылган.

нуу жана экономикалык саясатка талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүүдөн улам (Forecasting and policy analysis system, FPAS) алынган модель түзүү жана болжолдоо жыйынтыгынын негизинде кабыл алынган. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү боюнча отурумдары банктын расмий сайтында жарыяланган графикке ылайык өткөрүлүп турган. Калкка маалымат берүү жана шайкеш инфляциялык күтүүлөргө жетишүү максатында Улуттук банк туруктуу негизде пресс-релиздерди жарыялап, акча-кредит саясаты маселеси боюнча пресс-конференцияларды өткөргөн. Акча-кредиттик жөнгө салуу комитети (КДКР) жумалык негизде чечимдерди кабыл алган. Акча-кредит жана салык-бюджет саясатынын чараларын макулдашуу максатында Улуттук банк жана Финансы министрлиги ведомство аралык координациялык кеңештин алкагында туруктуу негизде жолугушууларды өткөрүп турган.

Валюта саясаты өзгөрүүсүз калып, өлкөдө колдонулуп келген өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу режиминде ишке ашырылган. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө жана ага жол бербөө максатында Улуттук банк интервенцияларды, ошондой эле чет өлкө валютасына суроо-талап жогору болгондугуна байланыштуу валюталык тооруктарда АКШ долларын сатууну жүзөгө ашырган.

2015-жыл ичинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-2017-жылдарга каралган орто мөөнөттүк тариф саясатына ылайык электр жана жылытуу энергиясына тарифтердин план чегинде жогорулоосу жана АКШ долларынын курсунун өзгөрүшүнөн улам, импорттолуп алынган азык-түлүктөн башка товарлардын кымбатташы, Евразия экономикалык бирлигине өтүүгө байланыштуу бажы алымынын жогорулоосу керектөө баа индексинин динамикасына таасир эткен негизги фактордон болгон. Ички керектөө баасынын дүйнөлүк товардык жана чийки зат рынокторундагы баа динамикасынан көз карандылыгы сакталган, мында керектөө куржуну түзүмүндө азык түлүк-товарлары мурдагыдай эле олуттуу үлүштү ээлеген.

Кароого алынган жыл ичинде инфляциялык басымдын сакталышын жана курстук басымдын күч алышын эске алуу менен акча-кредит саясатынын чаралары инфляцияны монетардык түзүүчүлөрдү жана алмашуу курсуна басымды чектөөгө багытталган.

Инфляциялык тобокелдиктердин сакталып турушуна байланыштуу 2015-жылдын баш жагында эсептик чен 11,0 пайызга чейин жогорулатылып, январь-апрель айлары ичинде өзгөрүүсүз калган. Андан кийин инфляция арымынын басандашынан жана тышкы таасирлерден улам, Улуттук банк Башкармасы эсептик ченди май айында 9,50 пайызга чейин жана июль айында 8,00 пайызга чейин төмөндөтүү чечимин кабыл аган. 2015-жылдын экинчи жарымында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына карата суроо-талап жогору болуп, бул алмашуу курсунун өзгөрүп туруусунун күч алышына алып келген. Курска келтирилип жаткан басымды жеңилдетүү максатында 2015-жылдын сентябрь айында эсептик чен өлчөмү 10,00 пайыз деңгээлинде белгиленип, отчеттук жылдын акырына чейин ушул деңгээлде сакталып турган.

Эсептик чендин өзгөрүүсү менен пайыздык чен да өзгөрүүгө дуушар болгон: жогорку чекти аныктаган «овернайт» кредити боюнча пайыздык чен 11,0 пайыздан 14,0 пайызга чейин, ал эми төмөнкү чекти аныктаган «овернайт» депозити боюнча чен – 2,0 пайыздан 5,0 пайызга чейин өзгөрүп турган. Жылдын акырына жогоруда белгиленген чендер, тиешелүүлүгүнө жараша 12,0 пайызды жана 4,0 пайызды түзгөн.

Улуттук банк ачык рынокто операцияларды (Улуттук банктын ноталар эмиссиясы) жана депозиттик операцияларды ишке ашыруу аркылуу банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүк деңгээлин жөнгө салган. Жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү 2015-жылы 1,3 млрд сомду (2014-жылы – 2,4 млрд сом), ал эми «овернайт» депозиттеринин орточо күндүк көлөмү 1,3 млрд

Валюта саясаты

Инфляция факторлору

Акча-кредит саясатынын чаралары

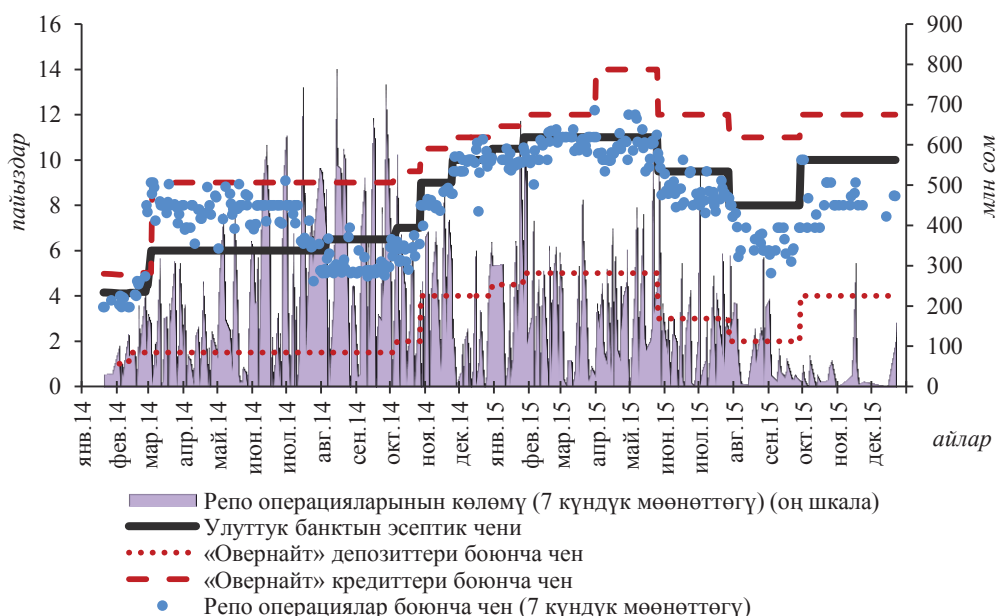
сомду (2014-жылы – 768,4 млн сом) түзгөн. Ошентип, отчеттук жылда күн ичинде орточо арылтуу көлөмү 2,6 млрд сом чегинде катталган. Операциялардын дүң көлөмү ноталарды сатуу боюнча 67,9 млрд сомду, ал эми «овернайт» депозиттери боюнча – 325,6 млрд сомду түзгөн.

Мындан тышкары, Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюта интервенциялары аркылуу үстөк ликвиддүүлүктөн арылтууга жетишип, анын көлөмү 19,9 млрд сом чегинде калыптанган.

Жылдын айрым бир мезгили ичинде коммерциялык банктардын банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда иш алып баруу жигердүүлүгү басандагандыгы байкалган. Банктар аралык рынокто ишке ашырылган репо операциялар боюнча бүтүмдөрдүн суммардык көлөмү 2014-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 35,1 пайызга азайган. Банктар аралык рыноктогу пайыздык чендер Улуттук банк тарабынан белгиленген чекте катталган, бул анын эсептик ченинин акча рыногунда калыптанган ченге таасир эткендигин тастыктайт.

2.1.1-график

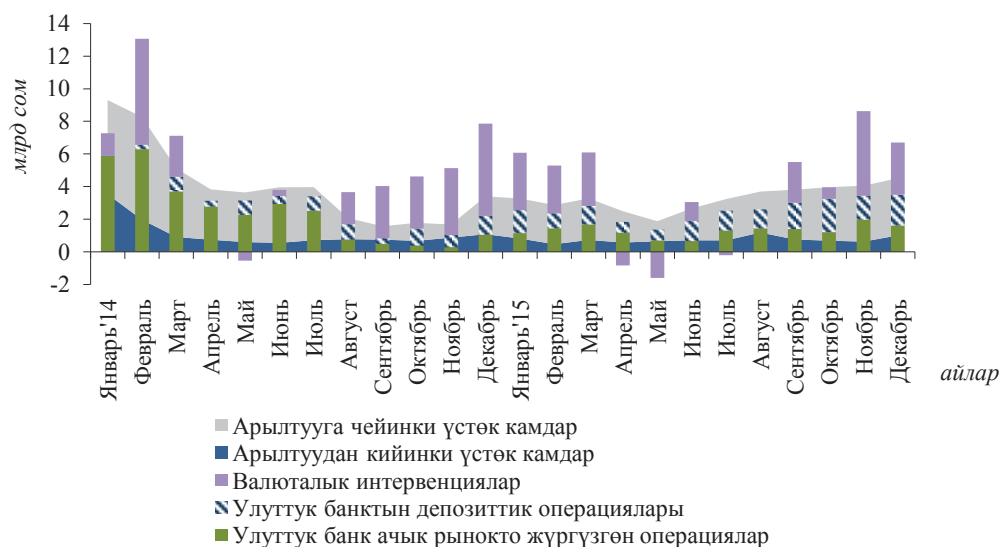
Улуттук банктын чендеринин жана банктар аралык репо операциялардын (жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк) динамикасы

Арылтуу операцияларына чейинки банк тутумунун үстөк камдарынын орточо күндүк көлөмү 3,3 млрд сомду (2014-жылы – 4,0 млрд сомду), ал эми арылтуу операциялары ишке ашырылгандан кийин 743,0 млн сомду (2014-жылы – 1,0 млрд сомду) түзгөн.

2.1.2-график

Камдар жана Улуттук банктын операциялары

2.2. Акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу

2015-жылы экономикада орун алган инфляциялык тобокелдиктердин өөрчүп кетишине жол бербөө жана валюта рыногуна басымды жеңилдетүүгө багытталган иш-аракеттер операциялар түзүмүн аныктаган.

Улуттук банк, эң оболу «овернайт» депозиттери, нота аукциону жана валюталык интервенциялар аркылуу банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу операцияларын ишке ашырган. Отчеттук жыл жыйынтыгы боюнча операциялар түзүмүндөгү «овернайт» депозиттеринин салыштырма салмагы 2014-жылдагы 44,0 пайыздан жогорулап отуруп 72,5 пайызга жеткен; банктын ноталар эмиссиясынын үлүшү өткөн жылдагы 25,2 пайыздан 2015-жылдагы 15,1 пайызга чейин төмөндөгөн.

Коммерциялык банктарга ресурстарды сунуштоо кредиттик аукциондордун, «овернайт» кредиттеринин, бир күндүк кредиттердин жана ликвиддүүлүктү колдоо кредиттеринин алкагында ишке ашырылган.

Отчеттук жыл ичинде кайра каржылоонун жаңы инструменттери колдонулган. Экономикалык өсүштүн алгылыктуу арымын колдоого алуу, ЕАЭС алкагында иш алып баруу шарттарына ыңгайлашуу үчүн Улуттук банк башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлүп жаткан эл аралык уюмдарга кредит берүү сыяктуу жаңы инструментти иштеп чыккан.

Жыйынтыгында, ликвиддүүлүктү колдоо кредиттерин, эл аралык уюмдарга кредиттерди кошо алганда, банк операцияларынын жалпы көлөмүндөгү кайра каржылоо операцияларынын салыштырма салмагы 6,8 пайызды түзгөн (2014-жылы – 20,9 пайыз).

2.2.1-график

Улуттук банктын операцияларынын түзүмү

Отчеттук жыл ичинде чет өлкө валютасына суроо-талап жогору сакталып тургандыгына байланыштуу Улуттук банк ички валюта рыногунда иш алып барууну уланткан. 2015-жылдагы валюталык интервенциялардын үлүшү бир жыл мурдагыга салыштырганда 4,1 пайыздык пунктка кыскарып, 5,6 пайыз чегинде катталган. Жыл ичинде Улуттук банк валюта рыногунда нетто-сатуучу катары иш алып барып, натыйжада АКШ долларын таза сатуу көлөмү 295,2 млн АКШ долларын түзгөн (2014-жылы – 516,3 млн АКШ доллары чегинде катталган эле).

Улуттук банк, ошондой эле ички рынокто алтын сатып алуу операцияларын улантып, жыл ичинде анын көлөмү 689,6 млн сомду түзгөн.

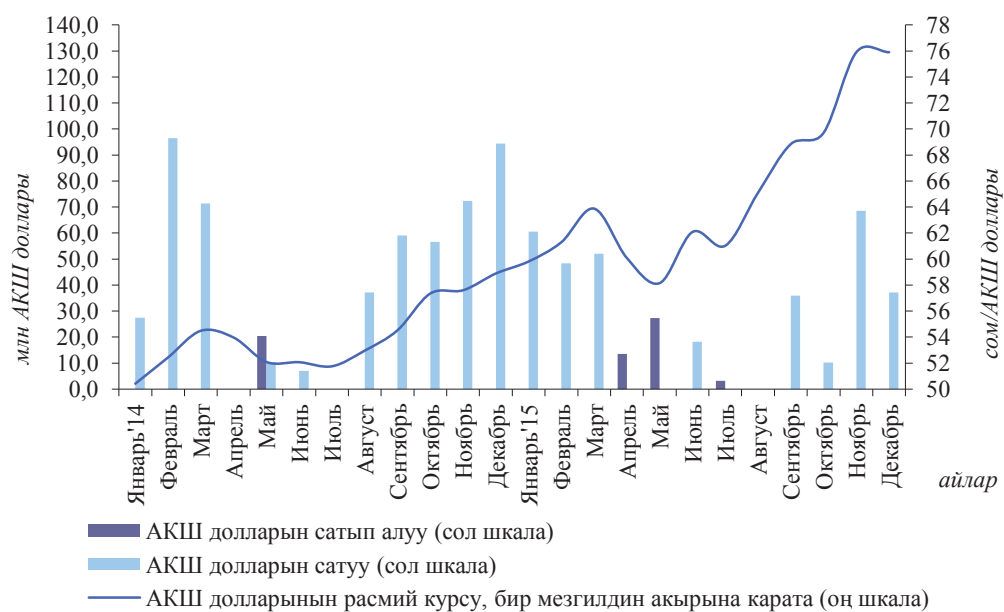
2.2.1. Ички валюта рыногундагы операциялар

Өзгөрүлмөлүү алмашуу курсу режиминин алкагында Улуттук банк рынок конъюнктурасына жараша жана алмашуу курсунун кыска мөөнөттүк өзгөрүүсүн текшилөөгө же ага жол бербөө максатында гана валюта тооруктарына катышкан.

Сезондук факторлордон жана тышкы экономикалык жагдайлардан улам, валюта рыногунун катышуучуларынын күч алган девальвациялык күтүүлөрү шартында (соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын солгундашы, АКШнын Федералдык резерв системасы (ФРС) эсептик ченди жогорулатуу чечимин кабыл алганга чейин рынокту корректировкалоосу, мунайга баанын төмөндөшү, КМШга кирген көпчүлүк өлкөлөрүнүн валютасынын нарксыздашы) биринчи чейрек ичинде валюта рыногунда чет өлкө валютасын сунуштоого караганда, ага суроо-талап кыйла арткандыгы байкалган. Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында, чет өлкө валютасын сатуу операцияларын ишке ашырып, анын көлөмү биринчи чейрек ичинде 160,9 млн АКШ долларын түзгөн. Ушул мезгил аралыгында алмашуу курсу 8,5 пайызга жогорулап, чейректин акырына 1 АКШ доллары үчүн 63,8736 сом чегинде катталган.

2.2.1.1-график

Улуттук банктын чет өлкө валютасы менен ишке ашырган операциялары

Отчеттук жылдын экинчи чейрегинде алмашуу курсу динамикасы ар тараптуу болгон. Эгерде апрель жана май айларында акча которуу агымынын артышы чет өлкө валютасына карата талаптын сунушка караганда жогору болушун шарттаса, июнь айында ал динамика алмашкан. Ушул учурда Улуттук банк АКШ долларын сатуу сыяктуу эле, сатып алуу операцияларын жүзөгө ашырган. Мында, таза сатып алуу 22,6 млн АКШ долларды түзгөн. Отчеттук жылдын экинчи чейреги ичинде АКШ долларынын сомго карата алмашуу катышы 2,8 пайызга төмөндөп, экинчи чейректин акырына бир АКШ доллары үчүн 62,0788 сом чегинде калыптанган.

Үчүнчү чейректин биринчи жарымында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талап менен сунуш ортосунда тең салмактуулук сакталган. Август айынын орто ченинен тартып АКШ доллары өз позициясын бекемдеген, бул жагдайды тышкы (атап айтканда, Казакстанда тенгени өзгөрүлмөлүү курска өтүшү, ошондон улам анын бир учурдагы кескин нарксыздашы) жана ички факторлор менен түшүндүрүүгө болот. Ушул мезгил аралыгында Улуттук банк алмашуу курсунун өзгөрүп турушун жөнгө салуу үчүн АКШ долларын сатуу жана сатып алуу операцияларын жүргүзгөн. Үчүнчү чейрек ичинде таза сатуу 32,7 млн АКШ доллары чегинде катталган. АКШ долларынын алмашуу курсу 10,8 пайызга өсүп, үчүнчү чейректин акырына бир доллар үчүн 68,8359 сомду түзгөн.

Төртүнчү чейрек ичинде алмашуу курсуна тышкы жана ички факторлордун таасири сакталып турган. Натыйжада, чейрек ичинде Улуттук банк 124,2 млн АКШ долларын, анын ичинен 8,4 млн АКШ долларын накталай саткан. АКШ долларынын алмашуу курсу 10,3 пайызга өсүп, жылдын акырына бир доллар үчүн 75,8993 сомго жеткен.

2015-жылы Улуттук банк тарабынан ички валюта рыногунда сатылып алынган АКШ долларынын жалпы көлөмү 44,0 млн долларды, ал эми сатуу көлөмү 339,1 млн долларды түзүп, анын ичинен 8,4 млн АКШ доллары нак түрүндө сатылган. Таза сатуу көлөмү 295,2 млн доллар чегинде калыптанган. АКШ долларынын сомго карата расмий алмашуу курсу отчеттук мезгил ичинде 28,9 пайызга өскөн.

2.2.2. Улуттук банктын ноталары менен ишке ашырылган операциялар

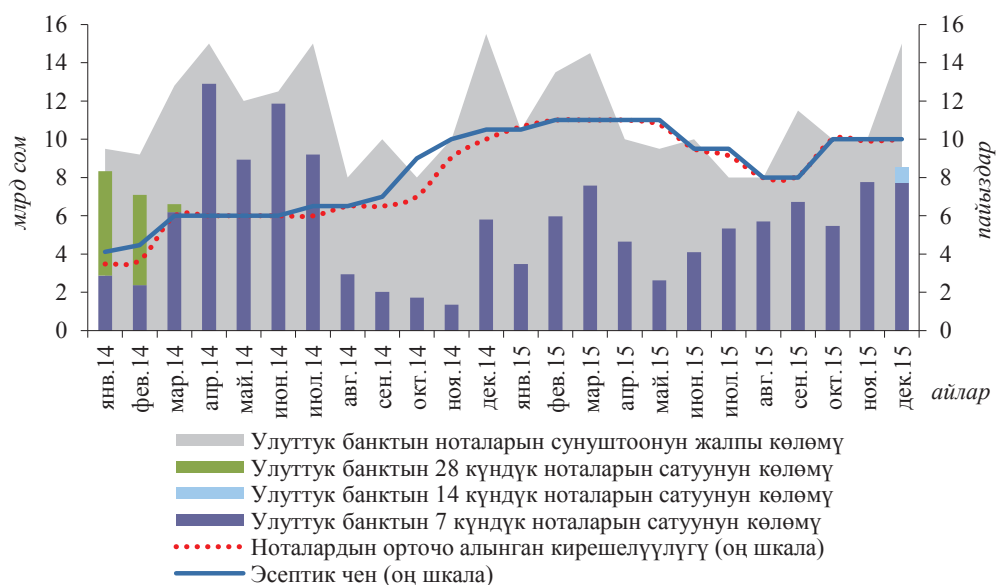
Улуттук банктын ноталары – бул жүгүртүү мөөнөтү 7, 14 жана 28 күндүк мамлекеттик баалуу кагаздар. Банк тутумундагы ликвиддүүлүк деңгээлин жөнгө салуу максатында алар аукциондук негизде жайгаштырат.

Банк тутумунун бул инструментке суроо-талабын эске алганда, ноталардын жалпы көлөмү 2014-жылдагы 78,8 млрд сомдон 2015-жылдагы 67,9 млрд сомго чейин төмөндөгөн.

Сатуунун олуттуу бөлүгүн жүгүртүү мөөнөтү 7 (98,8 пайыз) жана 14 күндүк ноталар (1,2 пайыз) түзгөн. 2015-жылы Улуттук банк жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарды чыгарган эмес.

2.2.2.1-график

Ноталарды сатуу көлөмү жана эсептик чен динамикасы

2.2.3. Банктарды кайра каржылоо

Кайра каржылоо ыкмасы коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүн колдоо жана алардын утурумдук өзгөрүү багытын жөнгө салуу үчүн каралган инструменттин бири болуп саналат.

Кайра каржылоо инструменттери төмөнкү түрдө сунушталган:

- төлөм системасынын иш натыйжалуулугун арттыруу үчүн күрөөлүк камсыздоо алдында операциялык күн ичинде улуттук валютада пайызсыз негизде сунушталган «бир күндүк» кредит;
- банктардын кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүгүн колдоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында бир күнгө акы төлөө негизинде улуттук валютада сунушталган «овернайт» кредити;
- кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүктү колдоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында жети күнгө акы төлөө негизинде улуттук валютада сунушталган 7 күндүк кредит;
- ликвиддүүлүктү колдоо жана экономиканын айрым тармактарын кредиттөө үчүн акы төлөө негизинде коммерциялык банктарга алты айга чейинки мөөнөткө улуттук валютада кредиттик ресурстарды сунуштоо максатында, кайра каржылоо жана ликвиддүүлүктү колдоо боюнча кредиттик аукциондор;
- банк тутумунун бүтүндүгүн камсыз кылуу, ликвиддүүлүктү колдоого алуу жана аманатчылар таламын коргоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында акы төлөө негизинде сунушталуучу кредиттер.

2015-жылы бир күндүк кредиттердин көлөмү 139,4 млн сомду түзүп, анын ичинен 45,5 млн сом «овернайт» кредитине кайра таризделген (2014-жылы бир күндүк кредиттерге талап 4,3 млрд сом чегинде катталган). Отчеттук жыл ичинде берилген «овернайт» кредиттеринин көлөмү 26,7 млрд сомду түзгөн, ал эми 2014-жылы мындай кредиттердин көлөмү 56,7 млрд сомду түзгөн эле.

Кароого алынган мезгил ичинде Улуттук банк кредиттик аукциондор алкагында коммерциялык банктарга кредиттик каражаттарды сунуштоо инструментин өркүндөтүүгө жетишкен, атап айтканда коммерциялык банктардын 2014-жыл ичинде алган кредиттеринин мөөнөтүн узартуу чечими кабыл алынган.

Бүтүндөй алганда жыл ичинде кредиттик аукциондордун алкагында коммерциялык банктарга 1,5 млрд сом суммасында кредиттер сунушталган, анын ичинде 300,0 млн сомду БФКМдер коммерциялык банктар аркылуу алышкан.

2015-жылы Улуттук банк тарабынан «Ликвиддүүлүктү колдоо үчүн кредиттер жөнүндө» убактылуу жобо иштелип чыгып, анын алкагында коммерциялык банктарга банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу, системалуу тобокелдикке бөгөт коюу жана аманатчылардын таламын коргоо максатында кредиттер сунушталган. Ушул инструменттин алкагында жыл ичинде коммерциялык банктарга 702,3 млн сом өлчөмүндө кредит берилген.

Экономикалык өсүшкө өбөлгө түзүү максатында отчеттук жылы ЕАЭСтин алкагында башка мамлекеттер менен бирге түзүлүп жаткан эл аралык уюмдарга кредит берүү сыяктуу жаңы инструмент колдонууга киргизилген. Эл аралык уюмдарга сунушталган кредиттердин көлөмү 1,2 млрд сомду түзгөн.

2.2.3.1-таблица

Улуттук банк тарабынан берилген кредиттер
(млн сом)

	1-чейрек	2-чейрек	3-чейрек	4-чейрек	Жыйын- тыгында
Бир күндүк кредиттер*:					
2014-жыл	153,3	3 664,7	527,5	-	4 345,6
2015-жыл	-	93,9	45,5	-	139,4
«Овернайт» кредиттери:					
2014-жыл	4 196,5	35 336,5	11 583,2	5 608,4	56 724,6
2015-жыл	12 422,1	6 420,0	7 011,9	809,3	26 663,3
7-күндүк кредиттер:					
2014-жыл	-	400,0	700,0	-	1 100,0
2015-жыл	-	-	-	-	0,0
Кредиттик аукциондор**:					
2014-жыл	360,0	1 200,0	990,0	710,0	3 260,0
2015-жыл	300,0	1 175,0	-	-	1 475,0
Ликвиддүүлүктү колдоого кредиттер:					
2014-жыл	-	-	-	-	0,0
2015-жыл	-	-	702,32	-	702,32
Эл аралык уюмдарга кредиттер:					
2014-жыл	-	-	-	-	0,0
2015-жыл	-	-	1 200,0	-	1 200,0

* «Овернайт» кредитине кайра таризделген бир күндүк кредиттерди кошо алганда.

** Көрсөтүлгөн мезгил ичинде берилген кредиттердин айкын көлөмү.

2.2.4. Милдеттүү камдык талаптар

Милдеттүү камдык талаптар акча-кредит саясатынын инструменттеринин бири болуп саналат жана коммерциялык банктар Улуттук банктагы корреспонденттик эсепке белгиленген талаптарга ылайык милдеттүү түрдө депондоштурууга тийиш болгон каражат суммасын түшүндүрөт. Милдеттүү кам

өлчөмү жана аларды колдоого алуу тартиби акча-кредит саясатынын максаттарына жараша Улуттук банк Башкармасы тарабынан белгиленет.

2015-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде банктар үчүн милдеттүү кам өлчөмү эсептик база көлөмүнүн 9,0 пайыз деңгээлинде сакталган. Жыл ичинде бул талаптарды базалык колдоого алуу мезгили төрт календардык жуманы түзгөн. Улуттук банктагы корреспонденттик эсепте камдык талаптарды аткаруу үчүн жайгаштырылган каражаттын минималдуу күндөлүк чектүү деңгээли банктын тиешелүү мезгилге карата аныкталган кам көлөмүнүн 90 пайызында белгиленген.

Экономикада долларлашуу деңгээлин кыскартуу, жыйымдарды улуттук валютада топтоого дем берүү чараларынын бири катары Улуттук банк, улуттук жана чет өлкө валюталарындагы милдеттенмелер боюнча камдык талаптардын дифференциацияланган нормаларын колдонууга киргизүү чечимин кабыл алган.

Жылдын октябрь айында улуттук валютадагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү кам өлчөмү 8,5 пайыз, ал эми чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер боюнча – 9,5 пайыз деңгээлинде белгиленген. 2015-жылдын 14-декабрынан тартып улуттук валютадагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү кам өлчөмү 4,0 пайызга чейин төмөндөтүлгөн болсо, чет өлкө валютасында – 12,0 пайызга чейин жогорулатылган.

Кытай Эл Республикасы жана ЕАЭСке кирген өлкөлөр менен соода жагынан тыгыз өз ара иш алып барууну эске алып, ошондой эле калктын жана экономикалык субъекттердин ошол өлкөлөрдүн улуттук валютасында эсептешүүлөрүнө дем берүү максатында жылдын декабрь айында Улуттук банк Башкармасы армян драмы, белорус рубли, казак теңгеси, кытай юани жана орус рублиндеги милдеттенмелер боюнча милдеттүү кам өлчөмүн 4,0 пайыз деңгээлинде белгилөө чечимин кабыл алган.

2015-жыл ичинде милдеттүү кам талабын сактабаган бир учур жана алты коммерциялык банкта милдеттүү кам көлөмүнүн минималдуу деңгээли сакталбаган жети жагдай аныкталган. Бул банктарга карата айыптык төлөм түрүндөгү санкциялар колдонулган.

2.2.4.1-таблица

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы камдары*
(млн сом)

	1-чейрек	2-чейрек	3-чейрек	4-чейрек
2014-жыл, бардыгы болуп	7 904,0	6 388,5	6 542,3	7 076,0
<i>анын ичинде:</i>				
милдеттүү камдар	5 768,1	5 759,7	5 798,6	6 202,0
үстөк камдар	2 135,8	628,8	743,7	874,0
2015-жыл, бардыгы болуп	7 433,7	7 506,7	7 871,2	8 549,5
<i>анын ичинде:</i>				
милдеттүү камдар	6 763,5	6 866,8	6 991,8	7 779,2
үстөк камдар	670,2	640,0	879,4	770,3

* бир мезгил ичиндеги орточо көрсөткүчтөр

2.3. Эл аралык камдарды тескөө

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамына ылайык, камдык активдердин ликвиддүүлүгүн колдоо жана алардын коопсуздугун камсыз кылуу Улуттук банктын эл аралык камды тескөө жагында негизги иш принцибинен болуп саналат.

Эл аралык камды тескөөгө алуу Инвестициялык саясатка, Эл аралык камдарды тескөөдө тобокелдиктерди жөнгө салуу саясатына, «Эл аралык камдардын инвестициялык активдерин тескөө лимиттери жөнүндө» жобого ылайык жөнгө салынат.

Банктын инвестициялык стратегиясын, эл аралык камдар портфелинин түзүмүн, орун алышы ыктымал болгон тобокелдик менен инвестициялык инструменттерн кирешелүүлүгү ортосунда катышты аныктоо, ошондой эле банктын контрагенттерин тандоо жагында чечимдер Улуттук банк Башкармасы жана Инвестициялык комитет тарабынан кабыл алынат. 2015-жылы Инвестициялык комитет ушул маселе боюнча 25 отурум өткөргөн. Камдык активдерди тескөө учурунда келип чыккан тобокелдиктерди кыскартуу максатында, контрагенттерге карата критерийлер, талаптар жана чектөөлөр, ошондой эле инвестициялоо инструменттеринин түрлөрү, алардын өлчөмдөрү, мөөнөттөрү белгиленген.

2015-жылдын акырына дүң камдардын көлөмү жыл ичинде 179,3 млн АКШ долларына же 9,2 пайызга төмөндөө менен 1 778,3 млн долларга жакынды түзгөн. Улуттук банктын эл аралык камдарынын курамында алтын түрүндөгү активдер, атайы карыз алышуу укугу жана чет өлкө валюталары портфели камтылган.

2015-жыл ичинде дүң эл аралык камдар көлөмүнө Улуттук банктын ички рынокто ишке ашырган валюталык операциялары; республиканын тышкы милдеттенмелер боюнча төлөөлөрү; эл аралык кам курамына кирген валюта курстарынын өзгөрүүсү; баалуу металлдарга баанын өзгөрүүсү; камдарды тескөөдөн алынган кирешелер; ички рынокто алтынды сатып алуу операциялары; Өкмөттүн жана Улуттук банктын пайдасына түшкөн валюталык каражаттар таасирин тийгизген.

Эл аралык камдар көлөмү жана түзүмү

2.3.1-таблица

Улуттук банктын камдык активдеринин түзүмү*
(пайыздар)

	2014-жыл	2015-жыл
Валюта портфели	83,0	81,6
Алтын	7,8	8,1
Атайын карыз алуу укугу	9,2	10,3
Бардыгы болуп	100,0	100,0

* бир мезгилдин акырына карата.

Эл аралык камдардын валюта портфелинин түзүмү

Эл аралык камдардын валюта портфели 2015-жылы өзүндө АКШ долларын, евро, швейцария франкын, англия фунт стерлингин, австралия жана канада долларын, япон йенин, орус рублин, кытай юанын, сингапур долларын, норвегия кронасын камтып турган.

2.3.2-таблица

Улуттук банктын эл аралык камдарын жайгаштыруу түзүмү*
(пайыздар)

	2014-жыл	2015-жыл
Борбордук банктар	37,2	38,0
Эл аралык финансы институттары	17,5	17,8
Коммерциялык банктар	42,0	40,4
Улуттук банк	3,2	3,8
Бардыгы болуп	100,0	100,0

* бир мезгилдин акырына карата.

Эл аралык камдардын түзүмү

Ликвиддүүлүктү зарыл деңгээлде колдоп туруу, эл аралык камдарды натыйжалуу тескөөгө алуу максатында камдык активдер менен иш портфельдик негизде жүзөгө ашырылган. Валюта портфелин «жумушчу» жана инвестициялык портфельге бөлүштүрүү камдардын кирешелүүлүгүн оптималдуу деңгээлде колдоп турууну камсыз кылган.

«Жумушчу» капиталын жайгаштыруу

«Жумушчу» капиталдын активдери алда канча ликвиддүү инструменттерге жайгаштырылып, ички банктар аралык валюта рыногунда операцияларды жүргүзүү, ошондой эле Улуттук банк менен Өкмөттүн чет өлкө валютасындагы төлөмдөрү үчүн (мамлекеттик тышкы карызды тейлөөнү кошо алганда) колдонулган.

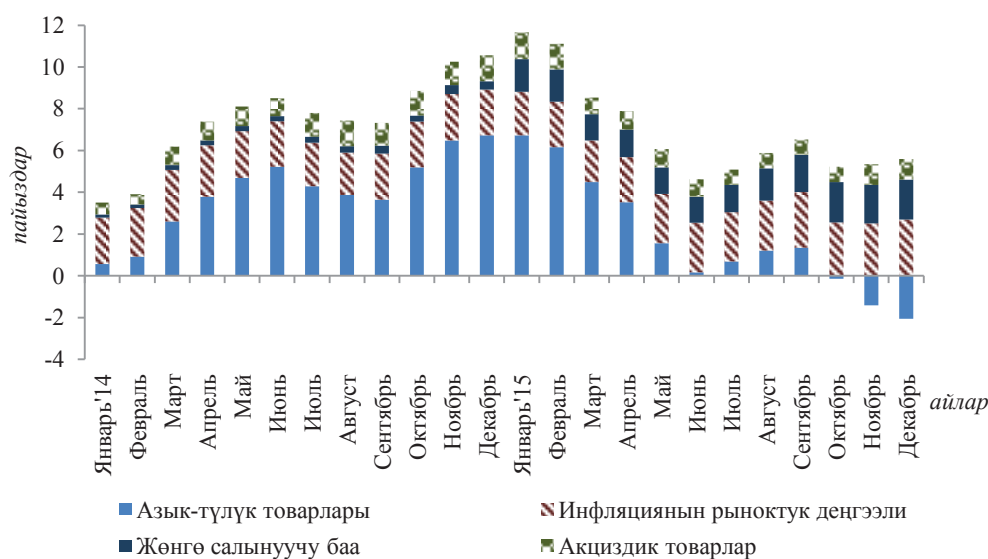
Инвестициялык портфелди тескөө

Инвестициялык портфельди тескөө бекитилген эталондук портфельге ылайык ишке ашырылган. Улуттук банк эл аралык камдарды баалуу кагаздарга, мөөнөттүү депозиттерге, бир күндүк репо операцияларга жайгаштырган. Баалуу кагаздар портфелинде айрым өлкөлөрдүн мамлекеттик баалуу кагаздары, ошондой эле эл аралык финансылык институттардын кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү инвестициялык инструменттери камтылган. Мөөнөттүү депозиттер эл аралык финансылык институттарда, чет өлкө борбордук банктарында жана жогорку эл аралык рейтингте ээ коммерциялык банктарда жайгаштырылган.

2.4. Акча-кредит саясатынын натыйжалары

2015-жыл ичинде инфляция деңгээли, эң оболу азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшү, электр жана жылуулук энергиясына тарифтердин жогорулоосу менен шарталган. Акча-кредит саясатынын чаралары дүйнөлүк азык-түлүк жана чийки зат рынокторундагы баа конъюктурасы менен биргеликте инфляциянын арымын чектеп турууга мүмкүндүк берген. Айыл чарба азык-түлүгү көлөмүнүн декабрь айында 6,2 пайызга өсүшү да өлкөдө инфляциялык процесстердин басандашына кошумча таасирин тийгизген.

УСКнын маалыматына ылайык, жыл жыйынтыгына ылайык жылдык мааниде алганда инфляция 3,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (2015-жылдын декабры 2014-жылдын декабрына карата).

2.4.1-графикИнфляциянын түптөлүшүнө түрткү бергендер¹

Жыл ичинде акча базасы 4,0 пайызга көбөйүү менен 2015-жылдын акырына 67,1 млрд сом чегинде калыптанган. Акча базасы эң башкысы, анын 21,0 млрд сомго көбөйүүсүнө өбөлгө түзгөн мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары эсебинен түптөлгөн. Улуттук банктын операциялары акча базасынын 18,4 млрд сомго кыскарышын шарттаган.

Акча базасы

Жыл ичинде M0 (банктардан тышкаркы акча) акча топтому 1,2 млрд сомго же 2,3 пайызга көбөйүү менен жыл акырына 53,1 млрд сомду түзгөн (2014-жылы 16,2 пайызга азаюу белгиленген эле). M2 акча топтому (M0 + эсептешүү эсебин кошо алганда, улуттук валютадагы депозиттер) 0,1 пайызга, 82,3 млрд сомго чейин төмөндөгөн (2014-жылы 9,4 пайызга төмөндөгөн), бул эң башкысы, улуттук валютадагы депозиттердин 4,4 пайызга кыскаруусу менен шартталган.

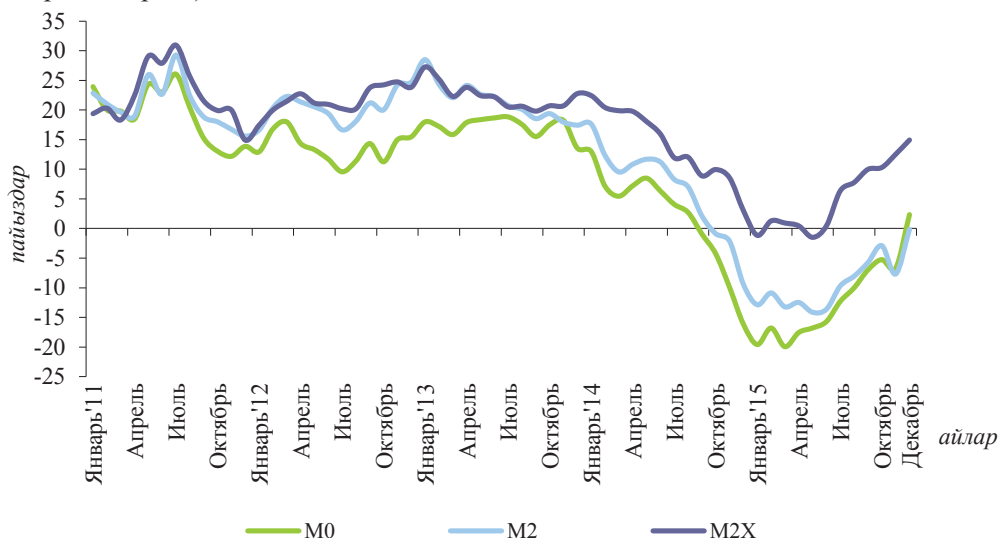
Акча топтомдору

¹ УСКнын эсептөөлөрүнө ылайык КБИде төмөнкүлөр камтылат:

- азык-түлүк товарлары – тамак-аш азыктарынын жана алкогольсуз суусундуктардын бардык түрлөрүнүн баалары;
- жөнгө салынуучу баалар – турак-жай-коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө, электр энергиясына, газга, телефонго, почта байланышы, коомдук транспорт ж.б. кызмат көрсөтүүлөргө тарифтер;
- акциздик товарлар – алкогольдук ичимдиктерге, тамекиге жана КММга баалар;
- инфляциянын рыноктук деңгээли – КБИНин калган бөлүгү.

2.4.2-график

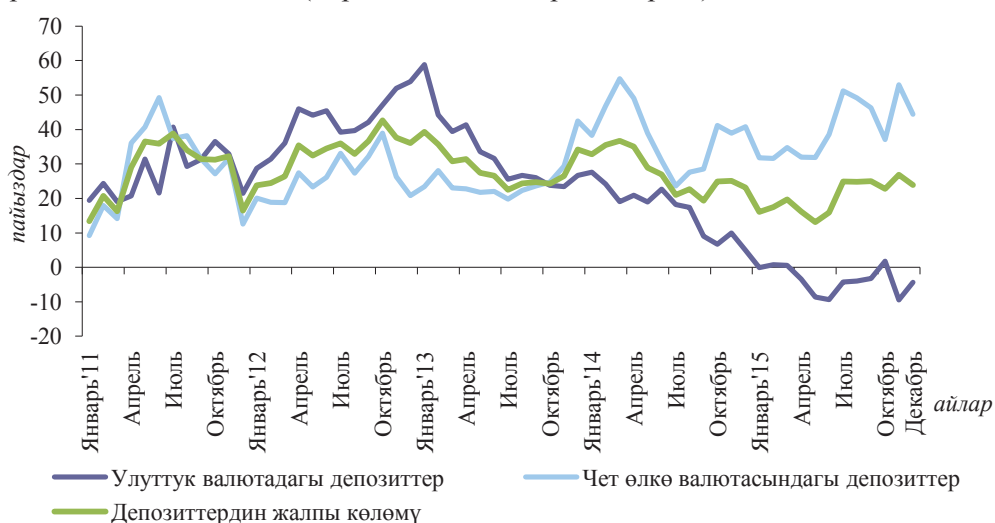
Акча топтомдорунун жылдык өзгөрүү арымынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы (M2 + эсептешүү эсебин кошо алганда, чет өлкө валютасындагы депозиттер) отчеттук жыл ичинде 18,6 млрд сомго же 14,9 пайызга жогорулоо менен жыл акырына 143,1 млрд сом чегинде катталган (2014-жылы M2X 3,0 пайызга көбөйгөн). M2X кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын өсүшү банк тутумунун чет өлкө валютасындагы депозиттеринин 44,4 пайызга өсүшү менен шартталган. Отчеттук жыл ичинде депозиттердин жалпы көлөмү¹ 23,9 пайызга көбөйүү менен жыл акырына 90,0 млрд сом чегинде калыптанган. Алмашуу курсунун өзгөрүп турушу таасирин эске албаганда, M2X акча массасынын өсүш арымы 4,5 пайызды түзгөн, мында M2X акча массасында камтылган депозиттер 5,9 пайызга өскөн.

2.4.3-график

Коммерциялык банктардын M2Xте камтылган депозиттеринин жылдык өзгөрүү арымынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда.

М2Хтин өсүшүнө банк тутумунун таза чет өлкө активдеринин көбөйүүсү олуттуу салым кошкон (20,8 пайыздык пункт). Мамлекеттик бюджетке 375,4 млн АКШ доллары суммасында чет өлкө валютасынын түшүүсү таза чет өлкө активдеринин өсүшүнө түрткү берген негизги фактордон болгон. Таза ички активдердин кыскарышы М2Хтин өзгөрүшүнө терс таасирин тийгизген (-5,9 пайыздык пункт), бул валюта курсунун өзгөрүшүнөн улам чет өлкө валютасындагы активдерди кайра баалоого байланыштуу капитал эсебинин көбөйүүсү менен шартталган. Мында, экономикага кредит¹ 2015-жылы 17,2 пайызга, 96,2 млрд сомго чейин өскөн (2014-жылы – 43,6 пайызга), анын ичинде улуттук валютадагы кредиттер 21,4 пайызга, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер – 13,7 пайызга көбөйгөн. Алмашуу курсунун өзгөрүү таасирин эске албаганда, экономикага кредиттин өсүш арымы 2,9 пайызды түзгөн.

М2Х акча массасына таасирин тийгизген факторлор

2.4.1-таблица

М2Х кеңири мааниде колдонулуучу акча массасын түптөө булактары (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

	2014-жыл	2015-жыл	Өсүш, млн сом	Өсүш арымы, пайыздар	М2Хке таасир этүү, п.п.
Таза чет өлкө активдери	108 589,6	134 500,1	25 910,5	23,9	20,8
Таза эл аралык камдар	109 754,8	135 521,0	25 766,2	23,5	20,7
Башка тышкы активдер	6 067,6	7 907,7	1 840,1	30,3	1,5
Бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ	-7 232,9	-8 928,6	-1 695,7	23,4	-1,4
Таза ички активдер	15 954,8	8 642,9	-7 311,9	-45,8	-5,9
Мамлекеттик башкаруу органдарына карата таза талаптар	-20 830,9	-17 021,4	3 809,5	-18,3	3,1
Өкмөткө карата таза талаптар	-19 150,9	-17 021,4	2 129,5	-11,1	1,7
Атайын фондуларга карата таза талаптар	-1 680,0	0,0	1 680,0	-100,0	1,3
Башка секторлорго карата талаптар	82 148,3	96 244,8	14 096,5	17,2	11,3
Башка статьялар	-1 352,0	-8 100,1	-6 748,1	499,1	-5,4
Капитал менен операциялардын эсеби	-44 010,6	-62 480,3	-18 469,8	42,0	-14,8
М2Х акча массасы	124 544,4	143 143,0	18 598,6	14,9	14,9
Банктардан тышкаркы акчалар	51 904,1	53 118,0	1 213,8	2,3	1,0
Башка депозиттик корпорациялардын депозиттери	72 640,2	90 025,0	17 384,8	23,9	14,0
Улуттук валютадагы депозиттер	30 482,3	29 149,3	-1 333,0	-4,4	-1,1
Чет өлкө валютасындагы депозиттер	42 158,0	60 875,8	18 717,8	44,4	15,0

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин кредиттерин эске албаганда.

3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИНИН ИШИНЕ КӨЗӨМӨЛДҮК ЖАНА АНЫ ЖӨНГӨ САЛУУ

Банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу жана аманатчылардын, кредиторлордун таламдарын коргоо максатында Улуттук банк Кыргыз Республикасынын мыйзам талаптарына ылайык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин (БФКМ) ишин көзөмөлдүккө алып, жөнгө салат.

Финансы-кредит мекемелеринин ишине тышкы көзөмөлдүктү комплекстүү жана максаттуу (зарылчылыкка жараша) текшерүүлөр менен айкалышта ишке ашыруу, көзөмөлдүккө алуу жана жөнгө салууда негизги иш ыкмасынан болуп саналат.

Отчеттук мезгил ичинде банктык көзөмөлдүктүн сапатын жакшыртуу жана анын таасирин күчөтүү, ошондой эле Улуттук банктын бул багыттагы, атап айтканда финансы-кредит мекемелеринин ишинде орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктерди басаңдатуу жагындагы ченемдик укуктук актыларын өркүндөтүү иши улантылган.

3.1. Банктык көзөмөл¹

3.1.1. Лицензиялоо

*Банктардын
уставдык
капиталы*

2015-жылдын акырына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын аймагында 24 коммерциялык банк иштеп турган. Коммерциялык банктардын төлөнгөн уставдык капиталынын жалпы суммасы 16,1 млрд сом чегинде катталып, анын ичинде чет өлкө капиталынын үлүшү 42,8 пайызды же 6,8 млрд сомду түзгөн. 2015-жыл ичинде банктардын уставдык капиталынын жалпы өлчөмү 4,9 млрд сомго же 44,0 пайызга көбөйгөн.

2015-жылы Улуттук банк Башкармасы жаңы түзүлгөн жана иштеп жаткан коммерциялык банктар үчүн (банк-резидент эместердин филиалдарын кошо алганда) уставдык капиталдын минималдуу өлчөмүн кеминде 600 млн сом өлчөмүндө белгилеген. Мында, иштеп жаткан коммерциялык банктардын (банк-резидент эместердин филиалдарын кошо алганда) уставдык капиталынын минималдуу өлчөмүн акырындык менен көбөйтүү максатында аны түптөөгө карата төмөнкүдөй мөөнөттөр белгиленген:

- 2015-жылдын 1-июлуна чейин – 300 млн сом;
- 2016-жылдын 1-июлуна чейин – 400 млн сом;
- 2017-жылдын 1-июлуна чейин – 600 млн сом.

2015-жылдын 1-июлуна карата абал боюнча уставдык капиталдын минималдуу өлчөмү боюнча талаптарды бардык коммерциялык банктар аткарууга жетишкен.

Мындан тышкары, 2015-жылдын 1-июлунан тартып коммерциялык банктар үчүн капиталдын (өздүк каражаттардын) минималдуу өлчөмү уставдык капиталдын минималдуу өлчөмүнөн кем эмес белгиленген.

*Лицензияларды
берүү*

2015-жыл ичинде «ФИНКА Банк» ЖАКка жана «Чанг Ан» инвестициялык банкы» ААКсына банктык операцияларды жүргүзүү укугуна лицензиялар берилген. Мындан тышкары, банкка өзгөртүп түзүлүшүнө байланыштуу МФК «Компаньон» финансылык тобу» ЖАКка банктык лицензия алууга алдын ала уруксат берилген.

¹ Банк тутумунун көрсөткүчтөрү боюнча маалыматтар коммерциялык банктардын Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетторунун негизинде келтирилген.

Улуттук банк коммерциялык банктардын иш чөйрөсүн кеңейтүү, анын ичинде чектөөлөрдү алып салуу аркылуу да кеңейтүү маселесин кароого алган. Алсак, Банк «Бай Түшүм» ЖАКка жана «КИКБ» ЖАКка электрондук акча чыгаруу укугуна кошумча лицензия берилген. «Капитал Банк» ААКсына Улуттук банк тарабынан чыгарылган, аффинаждалган алтындан жасалган өлчөнгөн куймалар түрүндөгү баалуу металлдар менен банктык операцияларды жүргүзүү укугуна кошумча лицензия берилген. 2015-жылы ошондой эле, «Айыл Банк» ААКсынын лицензиясынан тармактар боюнча кредиттөөдөгү чектөөлөр алынып салынып, натыйжада банк тармактарга таандыгына көз карандысыз кардарларга кредит берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болгон.

Отчеттук мезгил ичинде «ИБ Ысык-Көл» ААКсы жана «Манас Банк» ЖАК төлөөгө жөндөмсүз катары таанылышынан улам, алардын банктык лицензиялары кайтарып алынган. Банктарды кайра өзгөртүп түзүү жана карыздарды реструктуризациялоо агенттиги аталган банктардын атайы администратору болуп дайындалган.

2015-жылы «Казкоммерцбанк Кыргызстан» ААКсы өз аталышын «Кыргызкоммерцбанк» ААКсына өзгөрткөн.

Кыргыз Республикасынын мыйзам талаптарына ылайык, коммерциялык банктардын акцияларын сатып алууга келип түшкөн билдирмелер кароого алынып, банктардын кызмат адамдары макулдашуу жол-жобосунан өткөрүлгөн.

3.1.1-таблица

Филиалдар, аманат кассалары жана көчмө касса түйүндөрүнүн өнүгүү динамикасы

	Филиалдардын саны		Аманат кассаларынын саны		Көчмө кассаларынын саны	
	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл
Бишкек шаары	60	64	254	250	29	36
Баткен областы	21	24	55	61	1	5
Жалал-Абад областы	43	47	136	143	7	13
Ысык-Көл областы	40	40	44	47	11	12
Нарын областы	18	20	16	20	1	1
Ош областы	55	57	163	175	15	16
Талас областы	15	17	17	20	1	5
Чүй областы	41	45	57	64	10	20
Бардыгы болуп	293	314	742	780	75	108

*Филиалдар,
аманат кассала-
ры жана көчмө
кассалары*

Жыл ичинде коммерциялык банктар тарабынан республиканын ар кайсы региондорунда 33 филиал, 72 аманат кассасы жана 43 көчмө касса ачылган. Ошону менен бирге эле, 12 филиал, 34 аманат кассасы жана 10 көчмө касса жабылган.

3.1.2. Тышкы көзөмөл

2015-жыл ичинде ар бир коммерциялык банк боюнча бекитилген көзөмөл стратегиясынын жана банктардын ишине жалпы көзөмөлдүктү жүргүзүү стратегиясынын алкагында коммерциялык банктардын ишине сырттан (аралыктан туруп) көзөмөлдүк жүргүзүлгөн. Көзөмөлдөө жана жөнгө салуу иши банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылууга жана коммерциялык банктардын аманатчыларынын жана кредиторлорунун таламдарын коргоого багытталган.

Банктардын ишинде орун алышы ыктымал болгон көйгөйлүү маселелерди алгачкы баскычында эле аныктоо максатында жана банк тутумунун өнүгүү деңгээлин эске алуу менен Улуттук банк 2015-жылы тобокелдиктерди аныктоого

негизденген көзөмөлдүктүн айрым элементтерин иш жүзүндө колдонууга жетишкен.

2015-жыл жыйынтыгы боюнча финансылык ортомчулук көрсөткүчү (активдердин ИДӨгө карата катышы) 2014-жылдын акырындагы 34,3 пайыздан 2015-жыл ичинде 42,0 пайызга чейин өскөн. Кредиттердин¹ ИДӨгө карата катышы жыл башынан 2,5 пайыздык пунктка көбөйүү менен 22,2 пайызды түзгөн. Коммерциялык банктардын депозиттеринин көлөмү² 4,1 пайыздык пунктка артып, ИДӨнүн 22,0 пайызы чегинде катталган.

Отчеттук жылы таза суммардык капитал³ 5,8 млрд сомго жогорулап, ал эми таза тобокелдиктүү активдер⁴ 22,8 млрд сомго көбөйгөн.

*Капитал
көрсөткүчү*

Суммардык капиталдын шайкештиги көрсөткүчү анын нормативдик деңгээлинен олуттуу ашкан, бул банк тутуму финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү үчүн белгилүү бир деңгээлде потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

3.1.2.1-таблица

Коммерциялык банктардын капитал көрсөткүчү (бир мезгилдин акырына карата)

	2014-жыл	2015-жыл
Таза суммардык капитал, <i>млрд сом</i>	21,8	27,6
Таза тобокелдүү активдер, <i>млрд сом</i>	100,1	122,9
Суммардык капиталдын шайкештик коэффициенти, <i>пайыздар</i>	21,8	22,4
Суммардык капиталдын шайкештик ченеми (кеминде), <i>пайыздар</i>	12,0	12,0
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 30 пайыздан жогору болгон банктардын саны	7	6
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 20 пайыздан 30 пайызга чейин болгон банктардын саны	8	10
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 20 пайыздан төмөн болгон банктардын саны	9	8

*Кредиттик
тобокелдик*

Кредиттик тобокелдикке активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоонун негизинде баа берилет⁵. 2015-жылдын акырына карата потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган камдын кредиттик жоготуу тобокелдигин камтыган активдердин жалпы суммасына карата катышы катары эсептелинген кайтарылбай калуу тобокелдиги, бир жыл мурдагы мааниге салыштырганда жогорулап (2,6 пайызга), 3,8 пайызды түзгөн.

*Валюта
тобокелдиги*

Валюта тобокелдиги чет өлкө валютасындагы активдердин жана милдеттенмелердин катышына, ошондой эле алардын коммерциялык банктардын суммардык активдериндеги же милдеттенмелериндеги үлүшүнө жараша

¹ Банктарга жана башка финансы-кредит мекемелерине сунушталган кредиттерди эске албаганда.

² Банктардан, ФКМдерден жана мамлекеттик бийлик органдарынан кабыл алынган депозиттерди эске албаганда.

³ Банктын таза суммардык капиталында уставдык капитал, камдар, өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдасы (чыгымы), отчеттук жылы алынган пайда (кеткен чыгым) жана банкта классификацияланбаган активдерге карата түзүлгөн жалпы камдар камтылат.

⁴ Тобокелдиктүү активдерде кардарларга кредиттер, лизингдер, корпоративдик баалуу кагаздар, чет өлкө банктарында жайгаштырылган акчалай активдер, башка активдер жана аларга мүнөздүү болгон кредиттик тобокелдик деңгээли боюнча бааланган баланстан тышкаркы милдеттенмелер камтылат.

⁵ Маалыматтар «Банк сектору» деп аталган 1.4-бөлүктүн «Активдерди, баланстан тышкаркы милдеттенмелерди жана кардарларга кредиттерди классификациялоо» деп аталган 1.4.2-таблицада келтирилген.

бааланат. Жыл жыйынтыгы боюнча банк тутумунун валюталык активдери 99,9 млрд сомду же суммардык активдердин 56,1 пайызын түзгөн. Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери 95,6 млрд сом же бардык милдеттенмелердин 62,9 пайызы чегинде катталган.

3.1.2.2-таблица

Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы активдери жана милдеттенмелери (бир мезгилдин акырына карата)

	2014-жыл	2015-жыл
Чет өлкө валютасындагы активдер, <i>млрд сом</i>	71,2	99,9
Бардык активдердин түзүмүндөгү чет өлкө валютасындагы активдердин үлүшү, <i>пайыздарда</i>	51,8	56,1
Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер, <i>млрд сом</i>	67,9	95,6
Бардык милдеттенмелердин түзүмүндөгү чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү, <i>пайыздарда</i>	58,2	62,9

Ликвиддүүлүк тобокелдиги, ар бир мөөнөт аралыгында милдеттенмелердин орду активдердин эсебинен жабылышы көз карашынан кароого алынат. Мөөнөт аралыгы жана милдеттенмелер боюнча ажырым орун алган шартта бул, каражаттарга болгон керектөөгө баа берүү мүмкүнчүлүгүн түзөт. 2014-жылдын акырына карата 365 күнгө чейинки бардык мөөнөт аралыгы боюнча активдердин жана милдеттенмелердин ордун жабууда терс ажырым байкалган. Ликвиддүүлүк тобокелдигине жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр, 2015-жылдын акырында активдердин жана милдеттенмелердин ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча терс ажырым 30 күнгө чейинки жана 91 күндөн 180 күнгө чейин мезгил аралыгы боюнча байкалгандыгын тастыктаган.

Ликвиддүүлүк тобокелдиги

3.1.2.3-таблица

Мөөнөттөр боюнча активдер жана милдеттенмелер (бир мезгилдин акырына карата) (*млрд сом*)

2015-жыл*	Мөөнөтү күндөрдө					365 күн- дөн ашык	Бардыгы
	0-30	31-90	91-180	181-365			
Финансылык активдер	68,6	10,9	11,2	22,8	68,6	182,1	
Финансылык милдеттенмелер	71,0	9,9	16,1	18,4	32,6	148,0	
Финансылык активдердин финансылык милдеттенмелерден ашкан суммасы	-2,4	1,0	-4,9	4,4	36,0	34,1	
финансылык активдердин жалпы көлөмүнө карата пайыздарда	-3,5	9,3	-43,9	19,2	52,5	18,7	

* - маалыматтар 2015-жылдын 31-декабрын кошо камтуу менен келтирилген.

2014-жыл**	Мөөнөтү күндөрдө					365 күн- дөн ашык	Бардыгы
	0-30	31-90	91-180	181-365			
Финансылык активдер	44,7	7,4	6,7	14,0	65,6	138,3	
Финансылык милдеттенмелер	52,7	11,8	9,5	15,6	22,4	112,0	
Финансылык активдердин финансылык милдеттенмелерден ашкан суммасы	-8,0	-4,4	-2,9	-1,5	43,2	26,4	
финансылык активдердин жалпы көлөмүнө карата пайыздарда	-5,8	-3,2	-2,1	-1,1	31,2	19,1	

** - маалыматтар 2014-жылдын 31-декабрын кошо камтуу менен келтирилген.

Коммерциялык банктардын ликвиддүүлүк ченеминин айкын мааниси белгиленгенден кыйла жогору деңгээлде сакталып турган.

Банктык көзөмөлдүк эң оболу, банктардын ишине мүнөздүү тобокелдиктерге баа берүүгө, коммерциялык банктардын ишине талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүүгө жана стресс-тестирлөөгө, анын ичинде тике жана кыйыр валюта тобокелдигинин таасиринен улам, банктардын кредиттик тобокелдикке дуушарлануу ыктымалдыгын аныктоого багытталган.

Коммерциялык банктардын ишине мүнөздүү тобокелдиктердин күч алып жатышын эске алуу менен Улуттук банк көзөмөлдөө ыкмаларын туруктуу негизде өркүндөтүү жолунда. Ушул максатта 2015-жылы Дүйнөлүк банктын долбоорунун алкагында тобокелдиктерди алдын ала аныктоого негизденген көзөмөлдүк системасын иштеп чыгуу ишин улантып, аны эки коммерциялык банкта инспектордук текшерүүнүн жүрүшүндө тажрыйбада колдонгон.

3.1.3. Инспектордук текшерүүлөр

2015-жылы инспектирлөөнүн жүрүшүндө (жеринде көзөмөлдүктү жүргүзүү) Улуттук банк коммерциялык банктардын ишине комплекстүү жана максаттуу текшерүүлөрдү жүргүзгөн.

Комплекстүү текшерүүлөр CAMELS рейтинг системасынын усулдук ыкмаларына ылайык ишке ашырылган. Отчеттук жыл ичинде 20 коммерциялык банктын ишине комплекстүү текшерүү ишке ашырылып, анын жыйынтыгында 318 жазма буйрук жөнөтүлгөн.

Банктардын айрым операцияларын кылдат иликтөөгө алуу үчүн отчеттук жыл ичинде бардыгы болуп 191 максаттуу текшерүү ишке ашырылган. Валюталык жана кассалык операцияларды ишке ашырууда, уставдык капиталды топтоодо, активдер боюнча камдарды түзүүдө, Улуттук банк тарабынан белгиленген экономикалык ченемдерди эептөөдө, «Айыл чарбасын каржылоо» долбоору боюнча сунушталган мамлекеттик субсидиялардын пайдаланылышында, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү боюнча операцияларды жана башка операцияларды жүргүзүүдө банктык мыйзам талаптарынын сакталышына талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү жана баа берүү максаттуу текшерүүлөрдүн предметинен болгон. Текшерүүлөрдүн жыйынтыгына ылайык коммерциялык банктарга 24 жазма буйрук жөнөтүлүп, айрымдары боюнча маселелер Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинде кароого алынган.

Инспектордук текшерүүлөрдүн жыйынтыгында коммерциялык банктардын финансылык абалы негизинен канааттандыруу экендиги тастыкталган. Мында, инсайдерлер жана аффилирленген жактар менен операцияларды, чет өлкө валютасында операцияларды жүргүзүүдө, кредиттик тобокелдикти тескөөдө, кредиттерди администрлөөдө, активдерди классификациялоо жана шайкеш камдарды түзүүдө, менчиктегилерди эсепке алууда белгиленген талаптарды бузууга жол берилгендиги; айрым экономикалык ченемдер жана коэффициенттер так эсептелбегендиги, айрым отчетторду туура эмес толтурулуп, кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү жагында милдеттүү контролдукка алуу талаптарын бузууга жол берүүлөр аныкталган. Айрым банктарда ички контролдук жана банктык тобокелдиктерди тескөө системаларынын талаптагыдай жөнгө салынбагандыгы белгиленген.

2015-жылы Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансылык чалгындоо кызматы менен өз ара жигердүү иш алып барууну уланткан. Келишилген эки тараптуу макулдашуунун алкагында алар кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүүдө

коммерциялык банктар тарабынан мыйзам талаптарынын сакталышы жагында маалыматтар менен алмашып турган.

3.1.4. Таасир этүү чаралары

Аманатчылар жана кредиторлор таламын коргоо максатында отчеттук жыл ичинде тыкыр көзөмөлдүккө алуу жана айрым банктардын ишине чектөөлөрдү белгилөө чаралары колдонулган. Улуттук банктын талаптарын аткарышына байланыштуу айрым коммерциялык банктардагы чектөөлөр алынып салынган.

Жыл ичинде «БТА Банк» ЖАКта тике банктык көзөмөлдүктүн сакталып турушуна карабастан банк кадимки режимде иштеп, кызмат көрсөтүүлөрдүн кеңири чөйрөсүн сунуштай алган.

«Росинбанк» ААКсынын аманатчыларынын жана башка кредиторлордун таламын коргоо жана анын финансылык абалына кылдат иликтөө жүргүзүү, ошондой эле банктын каражаттарынын Россия Федерациясынын Борбордук банкы тарабынан убактылуу администрация режими киргизилген банктарында олуттуу топтолушун жана анын ошол банктар менен байланышта экендигин эске алуу менен Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитети 2015-жылдын август айында «Росинбанк» ААКсына тике банктык көзөмөлдүктү киргизген.

2015-жылы Көзөмөл боюнча комитети 62 отурум өткөрүп, анда коммерциялык банктардын ишине тиешелүү 140 маселе кароого алынган. Үч банкка карата жеке адамдардан депозиттерди тартууга, инсайдерлер, аффилирленген жактар, банк менен байланыштуу башка жактар менен операцияларды жүргүзүүгө жана башка операцияларды ишке ашырууга чектөөлөр белгиленген.

Инспектордук текшерүүлөрдүн жыйынтыгы боюнча Улуттук банк тарабынан аларга карата ар кандай таасир этүү чаралары колдонулган. Атап айтканда, бир банк үчүн ачык валюта позициясы боюнча лимиттер мааниси төмөндөтүлүп, эки коммерциялык банкка айыптык төлөм салынып, эки банктын кызмат адамдарын алмаштыруу талабы коюлган.

Штаттык режимде иштеп жаткан коммерциялык банктарга карата таасир этүү чаралары тышкы көзөмөлдүктүн алкагында, ошондой эле инспектордук текшерүүлөрдүн жыйынтыгы боюнча колдонулган. Таасир этүү чаралары айрыкча эскертүү мүнөзүнө ээ болуп, Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарына ылайык банктардын ишенимдүү, туруктуу ишин камсыз кылууга жана иш натыйжалуулугун арттырууга багытталган.

3.2. Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөл

2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банктан лицензияланган жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасы өзүндө адистештирилген финансы-кредит мекемеси – «Кредиттик союздардын финансылык компаниясы» ААКсын («КСФК» ААКсы), 125 кредиттик союздун, 172 микрофинансылык уюмдун (анын ичинде алты микрофинансылык компания, 109 микрокредиттик компания, 57 микрокредиттик агенттик) жана 329 алмашуу бюросун камтып турган.

*БФКМдерди
лицензиялоо*

«КСФК» ААКсы, микрофинансылык компаниялар, кредиттик союздар жана алмашуу бюролору өз ишин Улуттук банктын лицензиясынын негизинде, ал эми микрокредиттик компаниялар жана микрокредиттик агенттиктер каттоодон өткөндүгү тууралуу күбөлүктүн негизинде иш алып барууга жана лицензияда көрсөтүлгөн айрым операцияларды жүзөгө ашыруу үчүн лицензия алууга укуктуу.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк тарабынан алмашуу бюролоруна 221 лицензия (мөөнөтү бүтүшүнөн улам кайрадан берилген лицензияларды кошо алганда), МККнын каттоодон өткөндүгү тууралуу беш күбөлүк жана МКАнын

каттоодон өткөндүгү тууралуу төрт күбөлүк, МФКга бир лицензия жана КСке төрт лицензия берилген. Бир алмашуу бюросунун лицензиясы калыбына келтирилген.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларынын талаптарын сактабагандыгы үчүн МККлардын 32 күбөлүгү, КСдин үч жана алмашуу бюрорунун алты лицензиясы кайтарылып алынган. Ишин токтотуусуна байланыштуу МККлардын 18 күбөлүгү, МКАлардын үч күбөлүгү жана КСтердин 11 лицензиясы жокко чыгарылган.

3.2.1-таблица

БФКМ жана алмашуу бюрорунун саны

Аталышы	2014-жыл	2015-жыл
Адистештирилген ФКМ	1	1
Микрофинансылык уюмдар (МФК, МКК и МКА)	215	172
Кредиттик союздар	135	125
Алмашуу бюролору	309	329
Бардыгы болуп БФКМ	660	627

Тышкы көзөмөлдүк

2015-жылы банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүк мурдагыдай эле, сектордун андан ары өнүгүшүн камсыз кылууга, микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн арттырууга багытталган. Бул түпкүлүгүндө келип, мекемелердин финансылык туруктуулугун жана натыйжалуу иш алып баруусун камсыз кылууга өбөлгө түзгөн. Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчеттордун негизинде тышкы көзөмөлдүк жана жеринде барып инспектордук текшерүүлөр көзөмөлдүккө алуунун негизги инструментинен болуп, алардын жыйынтыгына жараша мыйзамдарда каралган таасир этүү чаралары колдонулган.

Алсак, тышкы көзөмөлдүктүн жыйынтыгында БФКМдер ишинде мыйзам талаптарын бузууга жол берүүлөр аныкталганан улам, аларга карата төмөнкүдөй таасир этүү чаралары колдонулган:

- МФУларга 30 эскертүү, 150 жазма буйрук жөнөтүлүп, биринин күбөлүгүнүн аракетин токтотулган;

- КСтерге 33 эскертүү, 119 жазма буйрук жөнөтүлүп, экөөсүнүн лицензиясынын аракетин токтотулуп, бирине карата жетекчилигин алмаштыруу талабы коюлган. Кароого алынып жаткан жылдын январь айында Улуттук банк анын активдерин сактап калуу жана аманат тартуу укугун калтыруу менен бир кредиттик союзга консервация режимин киргизген. Бирок, сот тарабынан бул кредиттик союздун мажбурлап жоюу чечими кабыл алынгандыгынан улам, ноябрь айында консервация режими токтотулган;

- алмашуу бюролоруна эки эскертүү жана 141 жазма буйрук жөнөтүлгөн. Бирөөсүнүн лицензиясынын аракетин токтотулуп, кемчиликтер четтетилгенден кийин ал калыбына келтирилген.

«КСФК» ААКсынын дарегине жазма буйрук жөнөтүлүп, операциялардын айрым түрлөрүнө чектөөлөр белгиленген. Ишти уюштурууда келип чыгышы ыктымал болгон тобокелдиктерге бөгөт коюу максатында 2015-жылдын март айынан тартып «КСФК» ААКсына убактылуу жетекчилик режимин киргизген.

Инспектордук текшерүүлөр

Отчеттук жыл ичинде кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү жагында мыйзам талаптарынын аткарылышын кошо алганда, мыйзам талаптарынын сакталышы көз карашынан

92 МФУда, 80 КСте инспектордук текшерүүлөр, ал эми «КСФК» ААКсында максаттуу текшерүү жүргүзүлгөн.

БФКМдерде ишке ашырылган текшерүүлөрдүн жыйынтыгы боюнча тиешелүү таасир этүү чаралары колдонулган.

Жыл ичинде 482 алмашуу бюросунун ишине Кыргыз Республикасынын мыйзам талаптарынын, анын ичинде кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик иш-аракеттерди каржылоого каршы аракеттенүү жагында талаптардын сакталышына текшерүүлөр ишке ашырылган. Мыйзам талаптарын бузууга жол берүү фактыларынын негизинде алмашуу бюролоруна 13 эскертүү, 89 жазма буйрук жөнөтүлүп, 22 алмашуу бюросунун лицензиясынын аракети убактылуу токтотулган.

Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Экономикалык кылмыштуулукка каршы күрөшүү боюнча мамлекеттик кызмат, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык кызматы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлиги менен биргеликте рейддик текшерүүлөрдүн жүрүшүндө лицензиясыз нак чет өлкө валютасын алмашуу операцияларынын 187 фактысы аныкталып, ага жол берген адамдар идентификацияланып, Кыргыз Республикасынын «Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө» кодексине ылайык, республикалык бюджеттин пайдасына 280,5 миң сом жалпы суммасында айыптык төлөм өндүрүлүп, алар администрациялык жоопкерчиликке тартылган.

БФКМдер ишин көзөмөлдүккө алуу жолдорун, тобокелдиктерди аныктоого багытталган көзөмөлдүк негизинде баа берүүнүн усулдук ыкмаларын өркүндөтүү иши улантылган, эл аралык эксперттер тарабынан бул ыкмаларды жайылтуу жана тажрыйбада колдонуу боюнча кеп-кеңештер берилген.

Улуттук банктын микрокредиттик компаниялардын уставдык капиталынын минималдуу өлчөмүн 5 млн сомго чейин көбөйтүү талабы жыл башынан тарта күчүнө кирген. Бул чаралар микрокредиттөө рыногун чыңдоого жана МФУлардын туруктуу иш алып баруусун камсыз кылууга багытталган.

Тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүк

МККнын уставдык капиталына карата талаптар

3.3. Көзөмөлдөө жана жөнгө салуунун усулдук ыкмалары

2015-жыл ичинде банктардын жана финансы-кредит мекемелеринин ишин жөнгө салган ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү жагында иш улантылган.

Улуттук банк тарабынан «Банк ишин лицензиялоо жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынып, алар аркылуу банктардын филиалдарды, аманат жана көчмө кассаларды ачуу жана алардын ишин жөнгө салуу жол-жобосун жеңилдетүү, ошондой эле банктарга баалуу металлдар менен операцияларды ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн сунушталган.

Банк тутумунун туруктуулугун, коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылуу жана банктарга карата ишенимди бекемдөө максатында Улуттук банк жаңы түзүлгөн жана иштеп жаткан коммерциялык банктардын уставдык капиталынын минималдуу өлчөмүнө жана өздүк каражаттарына карата, мөөнөтүн белгилөө менен жаңы талаптарды белгилеген. Банк-резидент эмес тарабынан филиалына Улуттук банктагы байланыштуу депозит түрүндө бөлүнүп берилген капиталды жайгаштырууга карата талаптарды аныктоо үчүн «Банк-резидент эместин өз филиалына капитал бөлүп берүүсү жөнүндө» жобо кабыл алынган.

Банк ишиндеги тобокелдиктерди азайтуу максатында Улуттук банк айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизип, алар ликвиддүүлүк ченеми маанисин жогорулатууга, банктар үчүн кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүк ченемин жана айрым банктар үчүн «дароо»

Банк ишин лицензиялоо

Экономикалык ченемдер жана талаптар

ликвиддүүлүк ченемин¹ колдонууга киргизүүгө багытталган. Ошондой эле «банк капиталынын кошумча запасын» («капитал буфери»)² көрсөткүчү колдоого алууга тиешелүү талаптар белгиленген.

Экономиканын долларлашуу деңгээлин кыскартуу жана улуттук валютада киреше топтогон кардарларга чет өлкө валютасында кредит берүүдө кыйыр валюта тобокелдигин басаңдатуу үчүн банктардын чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттери боюнча келип чыгышы ыктымал болгон жоготуулар, чыгымдар ордун жабууга кам түзүүсүнө карата талаптар күчөтүлгөн. Ошол эле учурда, улуттук валютада сунушталуучу кредиттер боюнча жоготууларга кам түзүүгө карата талаптар жеңилдетилген.

*Тобокелдиктерди
тескөө*

Операциялык тобокелдикти кыскартуу максатында «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарында операциялык тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилип, ага ылайык банктардын аутсорсинг кызмат көрсөтүүлөрү боюнча талаптар күчөтүлгөн.

Мыйзам талаптарына ылайык келтирүүнүн алкагында банктардын башка менчигине тиешелүү айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

Контракт боюнча каржылоону сунуштоо жана аларды коштогон тобокелдиктерди кыскартуу үчүн банктардын кредиттөө ишин жөнгө салган айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган.

Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын Кыргыз Республикасында банктык баалуу металлдар рыногун түптөө жана өнүктүрүү концепциясына ылайык келтирүү, өлкө жарандары жана чарба жүргүзүүчү субъекттер жаңы жыйым топтоо жана баалуу металлдарга инвестициялоо инструменттер рыногун өнүктүрүү максатында, «Коммерциялык банктардын баалуу металлдар менен операциялары жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген.

*Таасир этүү
чаралары*

Банктардын кызмат адамдарына жана/же олуттуу катышуучусуна карата таасир этүү чараларын колдонуу, банк ишинде алгылыксыз жана кооптуу банктык тажрыйба белгилеринин орун алышын аныктоо жана таануу тартибин белгилөө максатында бир катар ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.

*Банктардын
мезгил-мезгили
менен берилүүчү
отчеттору*

Кардарларды кредиттөөдө кыйыр валюта тобокелдигине баа берүү максатында «Мезгил-мезгили менен берилүүчү банктык регулятивдик отчет жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилип, ага ылайык банктар карыз алуучунун жалпы кирешесиндеги чет өлкө валютасындагы киреше үлүшү тууралуу маалыматты сунуштап турууга тийиш экендиги аныкталган.

*БФКМдердин
ишин жөнгө салуу*

БФКМдер ишин жөнгө салган ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүнүн алкагында микрофинансылык уюмдарды жана кредиттик союздарды каттоодон өткөртүү жана лицензиялоо тартибин жөнгө салган жоболордун жаңы редакциялары бекитилген.

Отчеттук жылы Улуттук банктын бир катар ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилип, аларга ылайык микрофинансылык жана микрокредиттик компанияларга Улуттук банк тарабынан белгиленген чектөөлөрдүн алкагында уюштуруучулардан (акционерлерден) карыздык каражаттарды тартуу укугу сунушталган.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасындагы микрофинансылык уюмдар жөнүндө», «Аудитордук иш жөнүндө» мыйзамдарына ылайык

¹ Бул ченем, депозиттик базасы бүтүндөй банк тутумунун депозит базасынын сегиз жана андан жогору пайызын түзгөн банктар тарабынан күндөлүк негизде сакталууга тийиш.

² Бул көрсөткүчтү суммардык капиталдын шайкештик коэффициентин эсептөө ыкмасында эле аныктоого болот. Көрсөткүчтүн белгиленген маанисине жеткенге чейин банк дивиденд төлөөгө укугу жок.

келтирүү, ошондой эле микрокредиттик компаниялардын жана микрокредиттик агенттиктердин финасылык отчетторунун сапатын жогорулатуу максатында «Кыргыз Республикасындагы микрофинансылык уюмдарында тышкы аудитти жүргүзүүгө карата минималдуу талаптар жөнүндө» жобого критерийлерди белгилөөгө байланыштуу өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган. Ага ылайык микрокредиттик компаниялар жана микрокредиттик агенттиктер өз ишине тышкы аудитти жыл сайын жүргүзүп турууга тийиш.

Финансылык кызматтардан пайдалануучулар укугун коргоо максатында, «Кредиттик союздарда кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө» жобого, кредиттик союздун келишим түзүүсүнө карата талаптар, келишим түзүү тартибине тиешелүү өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын «Банктык аманаттарды (депозиттерди) коргоо жөнүндө» мыйзамына ылайык келтирүү максатында, банктын аманатчылар алдында милдеттенмелери боюнча маалымат базасын түзүүгө тиешелүү усулдук көрсөтмөгө өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилип, анда жеке ишкерлер эсептерин депозиттерди коргоо системасына киргизүү маселеси каралган.

Ислам банк иши жана каржылоо принциптерин андан ары өнүктүрүүнүн алкагында, бул багытта иш алып барган банктардын ишин жөнгө салган ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр кабыл алынып, алар долларлашуу деңгээлин кыскартууга, валюта тобокелдиги менен шартталган кредиттик тобокелдиктерди кыскартууга багытталган.

2015-жылы Улуттук банк ислам банк иши жана каржылоо принциптери боюнча операцияларды жүзөгө ашырган БФКМдердин ишин жөнгө салган ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөрдү киргизип, алар финансы-кредит мекемеси менен кардар ортосунда түзүлгөн типтүү келишимдерди стандартташтырууга, кредиттик тобокелдикти тескөө талаптарын белгилөөгө жана ачык валюта позиция лимиттеринин сакталышына багытталган.

*Депозиттерди
коргоо системасы*

*Ислам каржылоо
принциптери*

4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

2015-жылы Улуттук банк Кыргыз Республикасынын улуттук төлөм системасынын ишенимдүү жана туруктуу ишин камсыз кылуу боюнча ишти уланткан.

Төлөм системаларынын ишенимдүүлүгүн бекемдөөгө жана иш натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түзгөн ченемдик укуктук базаны оптималдаштыруу жана өркүндөтүү, төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун жаңы катышуучуларына, системаларга көзөмөлдүктү күчөтүү, нак эмес чекене төлөмдөргө камтуу чөйрөсүн кеңейтүү, инновациялык технологияларды өнүктүрүү мында негизги иш багыттан болгон. Соода боюнча негизги өнөктөштөн болгон Россия Федерациясына карата санкциялардын системанын ишине кесепеттүү таасирин басаңдатуу максатында, Улуттук банк «Элкарт» улуттук системасын өнүктүрүү жана республика аймагындагы бардык бюджеттик төлөмдөрдүн жана түшүүлөрдүн ал аркылуу өткөрүлүшүнө жетишүү үчүн тиешелүү чараларды көргөн.

Мында «Кыргыз Республикасынын төлөм системасы жөнүндө» мыйзамдын күчүнө кириши маанилүү окуя болгон. Анткени ушул мыйзам аркылуу инновациялык технологияларды өнүктүрүү шартында төлөм системасынын иши жөнгө салынып, экономикада акча каражаттарынын жылышынын ачык-айкындуулугу жана тескөөгө алынышы, системанын коопсуздугу жана ишенимдүүлүгү, ошондой эле электрондук төлөм системасы менен иш алып барууда түпкү керектөөчүлөр укугун коргоо камсыз кылынат.

Төлөм системасын өркүндөтүү жана аны кабыл алынган мыйзам талабына, эл аралык стандарттарга ылайык келтирүү максатында төмөнкүлөргө багытталган бир катар ченемдик укуктук актылар иштелип чыккан:

- төлөм системасы операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин лицензиялоо, алардын ишин жөнгө салуу жана көзөмөлдөө;
- банк жана төлөм кызматтарын аралыктан сунуштоо аркылуу инновациялык технологияларды өркүндөтүү жана коммерциялык банктар тарабынан электрондук акчанын чыгарылышына, алардын жайылтылышына жана нак акчага айландырылышына өбөлгө түзүү;
- республика аймагында калктын коммерциялык банктардын агенттери аркылуу чекене кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү;
- Кыргыз Республикасынын аймагында банктык төлөм карттар эмиссиясы, эквайринги, процессинги жана жайылтылышында орун алышы мүмкүн болгон тобокелдиктерди минималдаштыруу;
- эл аралык төлөм системаларынын операторлорунун Улуттук банкта каттоодон өтүү тартибин белгилөө;
- республиканын төлөм системасынын ишине көзөмөлдүктү (оверсайт) өркүндөтүү.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк тарабынан системада орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктерди минималдаштыруу боюнча иш-аракеттерди координациялоо жана консолидациялоо үчүн коммерциялык банктар жана укук коргоо органдары үчүн төлөм системаларында тобокелдиктерди тескөө жана алдамчылык операцияларына жол бербөө темасына арналган, эл аралык төлөм системалары операторлорун жана эл аралык эксперттерди тартуу менен семинарлар өткөрүлгөн.

Республикада нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн арттыруу боюнча ведомство аралык комиссиянын иш алкагында, ушул багыт боюнча 2012-2017-жылдарга каралган мамлекеттик программанын иш-чаралар (Мамлекеттик программа) планынын аткарылышы контролдукка алынган.

2015-жылы нак акчага болгон керектөөнү канааттандыруу боюнча иш улантылып, жүгүртүүдөгү акча түзүмүн жөнгө салуу жана экономиканын улуттук валютанын зарыл номиналдагы банкнотторуна жана монеталарга болгон муктаждыгы камсыз кылынган.

4.1. Төлөм системасын өнүктүрүү

4.1.1. Нак эмес эсептешүүлөр

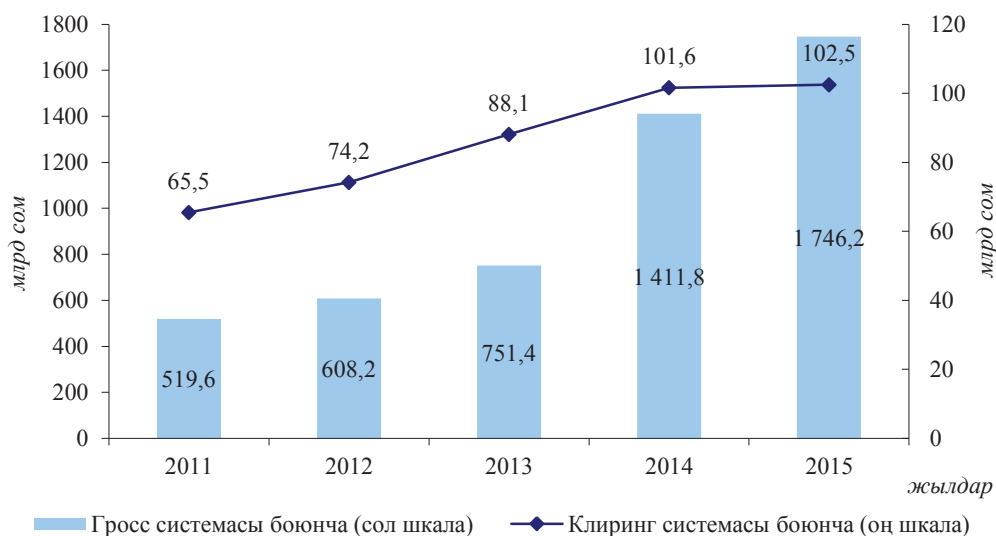
Кыргыз Республикасынын төлөм системасы өзүндө Айкын убакыт ыргакында эсептешүүлөрдүн гросстук системасын (гросс системасы), Пакеттик клиринг системасын (клиринг системасы, ПКС), төлөм карттарын пайдалануу менен эсептешүүлөр системасын, акча которуулар системасын, төлөмдөрдү чек ара аркылуу өткөрүү системасын камтыйт. Улуттук банк, филиалдарын кошо алганда коммерциялык банктар, Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Мамлекеттер аралык банк жана «Банктар аралык процессинг борбору» ЖАК мына ушул системаларга катышуу укугуна ээ.

2015-жылы банктар аралык төлөм системалары (гросс жана клиринг) аркылуу 1 848,7 млрд сом жалпы суммасында 3,6 млн төлөм өткөрүлгөн.

Төлөм системасы

4.1.1.1-график

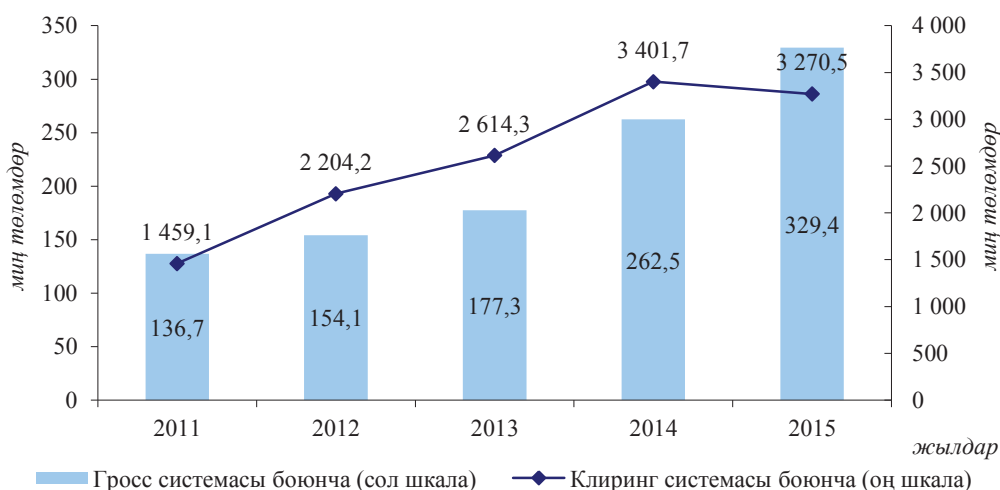
Банктар аралык төлөм системалары (гросс жана ПКС) боюнча өткөрүлгөн төлөмдөр көлөмү

Отчеттук мезгил ичинде гросс аркылуу өткөрүлгөн төлөмдөрдүн саны 2014-жылдагы көрсөткүчтөргө салыштырганда 25,5 пайызга көбөйгөн, ал эми клиринг боюнча 3,9 пайызга азайган. Гросс жана клиринг аркылуу өткөрүлгөн төлөмдөр саны, тиешелүүлүгүнө жараша 23,7 жана 0,9 пайызга көбөйгөн. Банктар аралык төлөмдөрдүн көлөмүнүн өсүшү негизинен, банк операциялары, анын ичинде Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу ишке ашырылган операциялар боюнча (баалуу кагаздар, чет өлкө валютасы менен операциялар, кредиттик операциялар) төлөм көлөмүнүн көбөйүүсүнүн натыйжасында жүргөн. Клиринг боюнча банктар аралык төлөмдөрдүн санынын азайышы Социалдык фондунун бир коммерциялык банктан тейленүүдөн экинчисине өтүшүнөн улам, клиринг төлөмдөрүнүн санынын кыскарышына байланыштуу болгон. Натыйжада, буга чейин клиринг аркылуу өткөн төлөмдөр бөлүгү ички банктык төлөмдөр болуп калган.

4.1.1.2-график

Банктар аралык төлөм системалары (гросс жана ПКС) боюнча өткөрүлгөн төлөмдөр көлөмү

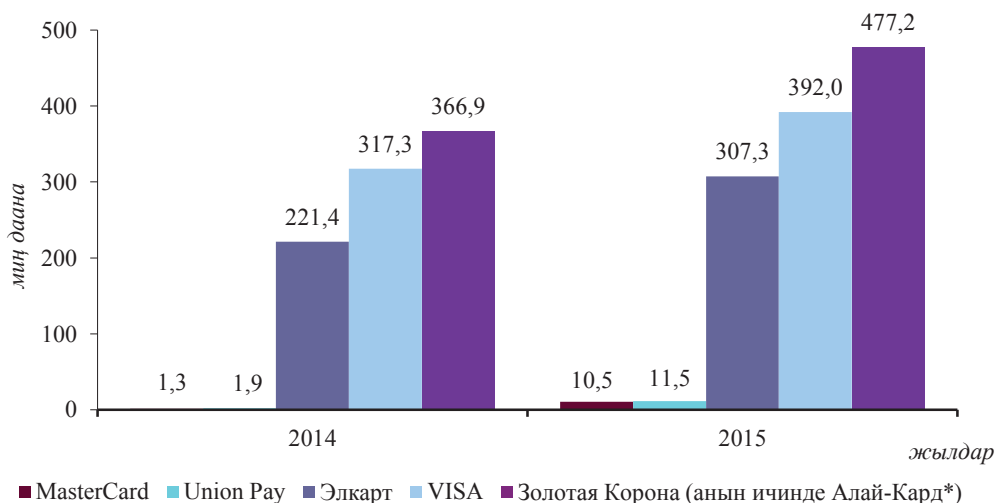

Банктык төлөм карттары

Төлөм карттарынын жалпы саны жыл ичинде 31,8 пайызга көбөйүү менен 1,2 млн даананы түзгөн, алардын ичинен «Элкарт» улуттук системасынын карты 307,3 миң даана чегинде катталган. Банктык карттардын өсүшү негизинен, эмгек акы долбоору алкагында сунушталган карттардын санынын көбөйүүсү менен шартталган.

4.1.1.3-график

Банктык төлөм карттар саны (бир мезгилдин акырына карата)

* «Алай-Карт» - бул «Золотая Корона» төлөм системасынын карттары эмитирленген жана тейлөөгө алынган товардык белги (бренд).

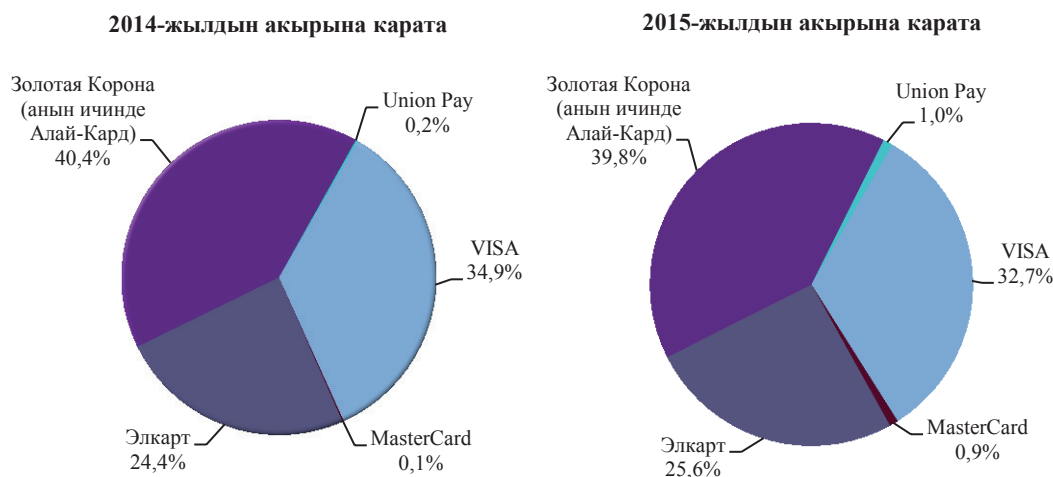
Карттар менен ишке ашырылган операциялар

Жыл ичинде карт аркылуу бардыгы болуп 20,5 млн операция жүргүзүлгөн, бул бир жыл мурдагыга караганда 33,1 пайызга көп.

Карт аркылуу ишке ашырылган операциялардын чогуу алгандагы көлөмү жыл ичинде 100,5 млрд сомду түзгөн жана 2014-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 19,9 пайызга арткан. Бул, жогоруда аталган мамлекеттик программанын алкагында банктык карт рыногунда коммерциялык банктардын иш жигеринин артышын, калктын акча каражаттарын карттан картка которуу, интернет-банкинг жана башка продукттарды пайдаланылып жаткандыгын тастыктайт.

4.1.1.4-график

Банктык төлөм карттар санынын катышы

Соода-тейлөө ишканаларында картты пайдалануу менен келишилген бүтүмдөр көлөмү жыл ичинде 27,6 пайызга: 2014-жылдагы 2,9 млрд сомдон отчеттук жылдагы 3,7 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Системалар боюнча алып караганда, отчеттук мезгилдин акырына карата иштеп жаткан терминалдардын жана банкоматтардын жалпы санын төмөнкүчө чагылдырууга болот:

- «Элкарт» улуттук системасы боюнча – 454 банкомат жана 1 664 терминал. «Элкарт» улуттук системасынын карттары эл аралык төлөм системаларынын 273 банкоматында жана 1 707 терминалында тейлөөгө алынган;
- «Золотая Корона» эл аралык системасы боюнча – 363 банкомат жана 1 710 терминал;
- «Visa&MasterCard» эл аралык системасы боюнча – 419 банкомат жана 2 680 терминал.

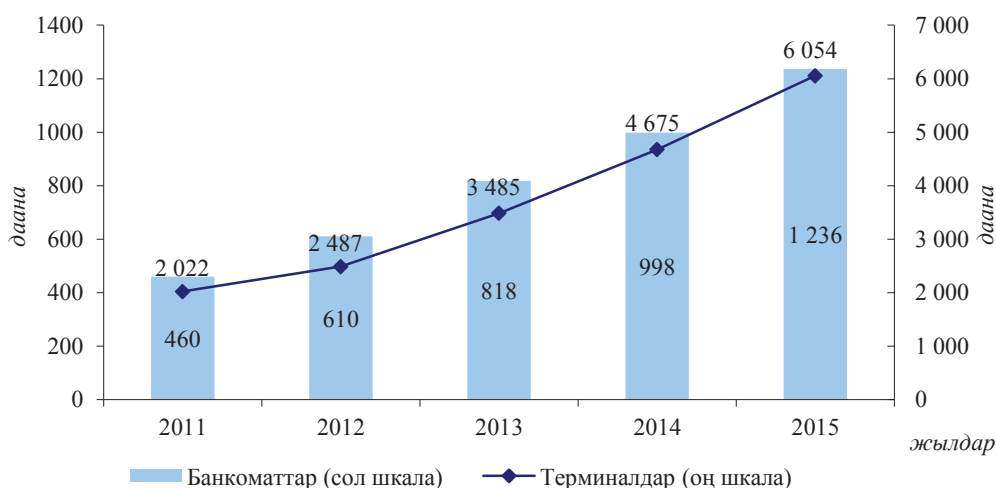
Ошентип, жылдын акырына карата абал боюнча банктык төлөм карттар республиканын бүтүндөй аймагы боюнча 1236 банкомат жана 6 054¹ терминал (алардын ичинен 4 628 терминал соода-тейлөө түйүндөрүндө жана 1 426 терминал коммерциялык банктардын филиалдарында жана аманат кассаларында орнотулган) аркылуу тейлөөгө алынган.

Карттарды кабыл алуу жана тейлөө инфра-структурасы

¹ Өзүн-өзү тейлөөгө алган автоматташтырылган терминалдарды эске албаганда (төлөм терминалдары же cash in).

4.1.1.5-график

Банкоматтар жана терминалдар саны (бир мезгилдин акырына карата)

Төлөм системасын интеграциялоо

2015-жылы төлөм системаларынын иш натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн Россия төлөм карттарынын улуттук системасына (НСПК) интеграциялануу долбоорлору демилгеленген жана кытай компаниясы менен кызматташуу меморандумуна кол коюлган. Бул «Элкарт» улуттук системасынын карттарынын чет өлкөдө тейлөөгө кабыл алынышы, төлөмдөрдүн чек ара аркылуу өткөрүлүшүнө жана электрондук сооданын өнүгүшүнө өбөлгө түзөт.

4.1.2. Төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары

Улуттук банк 2015-жылы төлөм системаларынын операторлоруна жана төлөм уюмдарына лицензия берип, алардын ишине инспектордук текшерүүлөрдү уланткан. Республика аймагында өз ишин жүзөгө ашырып жаткан төлөм системасы операторлоруна 19 лицензия жана төлөм уюмдарына 19 лицензия берилген. Аталган уюмдардын финансылык абалына баа берүү, алар тарабынан мыйзам талаптарынын так сакталышын, системанын иш үзгүлтүксүздүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу максатында инспектордук текшерүүлөр жүргүзүлгөн.

Улуттук банк республика аймагында иштеп жаткан акча которуу системаларынын операторлорун каттоо ишин уланткан. Жыл ичинде акча которуу системасынын 18 оператору, анын ичинен 12 локалдык акча которуу системасынын оператору каттоодон өткөн. Жалпысынан алганда жылдын акырына карата 37 оператор катталып, алардын 16сы локалдык акча которуу системасынын оператору болуп саналган.

4.1.3. Төлөм системасынын ишине көзөмөлдүк (оверсайт)

Отчеттук жылда төлөм системаларынын ишине көзөмөлдүк (оверсайт) ыкмаларын өркүндөтүү жана аны «Кыргыз Республикасынын төлөм системасы жөнүндө» мыйзамына, эл аралык стандарттарга ылайык келтирүү боюнча иштер жүргүзүлгөн. Алсак, Төлөм системасына көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруу саясатынын жана эрежелердин жаңы редакциялары кабыл алынып, аларда системанын маанилүүлүк критерийлери жана финансы рыногунун инфраструктурасы үчүн эл аралык принциптерге таянуу критерийлери белгиленген.

Маалымат алмашуу жана системанын ишине биргелешкен көзөмөлдүктү (оверсайт) жүргүзүү максатында Россия Федерациясы менен Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ортосунда 2015-жылдын апрель айында кызматташуу келишимине кол коюлган.

Төлөм системасынын эл аралык стандарттарга ылайык келүүсү

Төлөм системасынын ишине оверсайт боюнча эл аралык кызматташуу

Жыл ичинде Улуттук банк тышкы тобокелдиктерге көңүл буруу менен төлөм системасынын туруктуу жана коопсуз ишин камсыз кылуу максатында көзөмөлдүк (оверсайт) чараларын күчөткөн.

Мониторинг жыйынтыгына ылайык, системалуу мааниге ээ төлөм системалары (гросс жана клиринг) штаттык режимде иштеп, алардын кызмат көрсөтүүлөрүнөн пайдалануу жогору деңгээлде, орточо алганда 99,9 пайызды түзгөн. Гросс системасында финансылык тобокелдик деңгээли минималдуу чекте катталган. Буга катышуучулардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептеринде ликвиддүү каражаттарынын системадагы жүгүртүүгө караганда жогорку деңгээлде сакталып турушунун эсебинен камсыздалган (ликвиддүүлүк коэффициенти 2,6, ал эми жүгүртүү коэффициенти – 0,4 түзгөн).

Калктын олуттуу сандагы төлөмдөрүн (төлөм карттары менен эсептешүүлөр системасы жана акча которуу системалары) иштеп чыккан чекене төлөм системасынын иш үзгүлтүксүздүгү өлкөнүн финансы системасынын туруктуулугу үчүн маанилүү болуп саналат.

Отчеттук мезгил ичинде «Элкарт» улуттук системасынын оператору – Банктар аралык процесинг борборунун (ББПБ) кубаттуулугун арттыруу жана иш үзгүлтүксүздүгүн камсыз кылуу үчүн аны модернизациялоо ишке ашырылган. «Элкарт» төлөм карттары менен эсептешүүлөрдүн улуттук системасынан пайдалануу мүмкүнчүлүгү 99,3 пайызды түзгөн.

Жыл ичинде айрыкча, эл аралык төлөм системасы карттарын, так айтканда 68 картты пайдалануу менен 169 шектүү транзакция катталган. Мындай транзакцияларда олуттуу үлүш Интернет жана скимминг¹ аркылуу өткөрүлгөн санкциясыз төлөмдөргө туура келген. Коммерциялык банктар укук коргоо органдарын тартуу менен бул фактылар боюнча териштирүү иштерин жүргүзгөн.

2015-жылдын декабрь айында Улуттук банк менен коммерциялык банктар ортосунда маалымат алмашуу жана төлөм карттары менен эсептешүүлөрдө алдамчылык аракеттерге бөгөт коюу боюнча ыкчам чара көрүү келишимине кол коюлган.

4.1.4. Нак эмес төлөмдөр үлүшүн көбөйтүү боюнча иш-чаралар

Мамлекеттик программанын иш-чаралар планын аткаруу жана курамына Улуттук банк, министрликтер жана ведомстволор, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары кирген Нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн көбөйтүү боюнча ведомство аралык комиссия төмөнкүдөй натыйжаларга жетишкен:

- бюджеттик уюмдардын кызматкерлеринин 93,5 пайызынын эмгек акысы төлөм карты аркылуу төлөнүүдө, 2014-жылы бул көрсөткүч 90,5 пайызды түзгөн;
- 44,4 миң адам (алуучулардын жалпы санынын 9,3 пайызы), социалдык төлөөлөрдү төлөм карттары аркылуу алууда, 2014-жылы социалдык төлөөлөр 27,5 миң адамга (алуучулардын жалпы санынын 6,2 пайызы) төлөнгөн эле;
- 232,2 миң адам пенсияларды коммерциялык банктардагы эсептер аркылуу алган, бул 2014-жылдагы 33,4 пайызга салыштырганда, пенсионерлердин жалпы санынын 38,4 пайызын түзөт;
- бюджеттик уюмдар үчүн чек китепчелерин, колго иргөөнү автоматташтырылган эсепке алууга алмаштырган ыкма катары «Бюджеттик каражатты алуучу» аталышында 526 карт чыгарылган. Бул карт боюнча транзакциялар саны – 1 839 даананы, ал эми көлөмү 290,8 млн сомду түзгөн;
- Ички иштер министрлигинин Жол-кайгуул кызматынын автоунааларында

¹ Скимминг – төлөм карттарынын магниттик тилкесиндегилерди толук көчүрүү менен атайын эсептөөчү түзүлүштөр аркылуу маалыматтарды уурдоо.

Системалуу мааниге ээ төлөм системаларынын иши

«Элкарт» улуттук системасынын иши

Карт аркылуу алдамчылык операциялары

орнотулган пос-терминалдар аркылуу 4,3 млн сом жалпы суммасында (9 451 жол эрежелерин бузуу) айыптык төлөм төлөнгөн.

Отчеттук жылы «Кыргыз Республикасынын Салык кодексине толуктоолорду киргизүү жөнүндө» мыйзам кабыл алынып, анда коммерциялык банктарды банктык жабдууларды ташып келүүдө КНСтен бошотуу шарты каралган. Мыйзам талабын аткаруу үчүн Экономика министрлиги, Улуттук банк жана «Кыргыз банктар бирлиги» ЮЖБ ортосунда өз ара түшүнүшүү меморандумуна, коммерциялык банктар менен тиешелүү келишимге кол коюлган. Келишим шарттарына ылайык 2015-2017-жылдар аралыгында банктар республикага 499 банкомат, 3 225 терминал, 445 төлөм терминалдарын алып келүүнү пландаштырууда, алар айрыкча республика аймактарында орнотулмакчы. Жыл жыйынтыгы боюнча 218 банкомат жана 1 389 терминал алынып келинген. Жаңы жабдууларды орнотуу жана аларды пайдалануу чекене төлөмдөр рыногунун өнүгүшүнө, нак эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн көбөйтүүгө, аймактарда калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөт.

2015-жылы Кыргыз Республикасынын «Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жөнүндө» мыйзамына толуктоолорду киргизүү тууралуу» мыйзамга кол коюлган. Мыйзамдын 2-беренесинин талабын аткаруу максатында Улуттук банк тиешелүү сунуштарды даярдаган, декабрь айында Өкмөттүн «Керектөөчүлөр укугун коргоо боюнча чаралар жөнүндө» токтому кабыл алынып, анда товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр үчүн нак эмес формада төлөөлөрдү кабыл алуу үчүн соода-тейлөө ишканаларында пос-терминалдарды милдеттүү түрдө орнотуу шарты каралган. Токтом талабын аткаруу, улуттук валютадагы нак эмес төлөмдөрдү көбөйтүүнүн эсебинен өлкө экономикасынын долларлашуу деңгээлин кыскартууга багытталган.

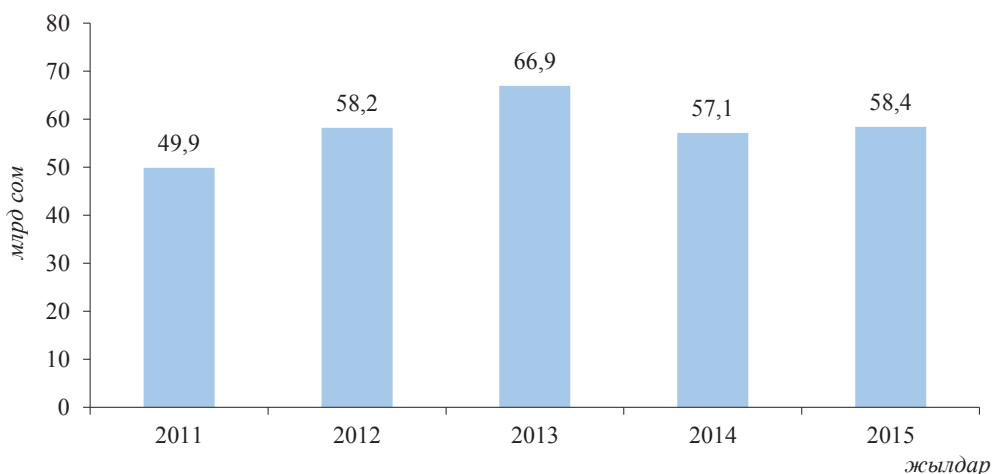
4.2. Нак акча жүгүртүлүшү

Экономиканын нак акчага болгон муктаждыгын өз убагында камсыз кылуу Улуттук банктын негизги милдетинин бири болуп саналат. Ал бул үчүн коммерциялык банктар аркылуу жүгүртүүдөгү акча түзүмүн жөнгө салат, ал эми банктар акча каражаттарын финансы рыногунун керектөөсүнө жараша бөлүштүрөт.

Жүгүртүүдөгү акчанын жалпы суммасы жыл ичинде 2,3 пайызга көбөйгөн жана 58,4 млрд сомду түзгөн.

4.2.1-график

Жүгүртүүдөгү акчанын өзгөрүүсү (бир мезгилдин акырына карата)

Отчеттук жыл ичинде коммерциялык банктар кассасына нак акчанын түшүүсү бир жыл мурдагыга салыштырганда 1,8 пайызга көбөйүп, 1 036,7 млрд сом чегинде түптөлгөн. Банктардын кассасынан нак акчаны берүүлөр 2,8 пайызга өсүп, 1 041,0 млрд сом чегинде катталган. Нак акча кайтарымдуулугу 2015-жыл ичинде 99,6 пайызды түзүп, 2014-жылга салыштырганда 1,0 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

Коммерциялык банктардын кассаларына нак акчанын келип түшүүсү жана аларды берүү

4.2.1-таблица

Коммерциялык банктардын кассалары аркылуу нак акчанын жылышы

	Түшүүсү, млрд сом		Берилиши, млрд сом		Кайтарымдуулугу, пайыздар	
	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл	2014-жыл	2015-жыл
Бардыгы болуп	1 018,5	1 036,7	1 012,9	1 041,0	100,6	99,6
Бишкек шаары	518,5	489,5	489,3	475,6	106,0	102,9
Баткен областы	51,4	51,5	52,4	52,1	98,1	98,8
Жалал-Абад областы	102,2	107,7	114,4	115,7	89,3	93,1
Ысык-Көл областы	44,7	52,7	48,5	55,3	92,2	95,3
Нарын областы	18,0	21,2	20,7	24,0	87,0	88,3
Ош шаары	139,6	138,4	137,8	138,3	101,3	100,1
Ош областы	44,0	50,9	45,5	51,9	96,7	98,1
Талас областы	19,9	23,2	24,2	26,5	82,2	87,5
Чүй областы	80,2	101,6	80,1	101,6	100,1	100,0

2015-жылы банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүгө чыгаруу, жүгүртүүдөн алуу жана аларды жок кылуу иши улантылган.

Жыл ичинде нак акча жүгүртүү көлөмүндө 327,8 млн банкнот жана 248,0 млн даана монета катталган. Жүгүртүүдөгү акча суммасынан банкноттордун үлүшүнө – 98,7 пайыз, монеталардын үлүшүнө 1,3 пайыз туура келген. Жүгүртүүдөгү банкноттордун жана монеталардын купюралык түзүмү 4.2.2-таблицада берилген.

4.2.2-таблица

Жүгүртүүдөгү акча суммасына карата банкноттордун жана монеталардын салыштырма салмагы

(жүгүртүүдөгү акчанын жалпы суммасынан пайыздык катышта)

Номинал	5 сомго чейин	10 сом	20 сом	50 сом	100 сом	200 сом	500 сом	1 000 сом	5 000 сом	Бардыгы болуп
2014-жыл	0,9	0,6	0,7	1,3	2,4	4,7	11,5	46,4	31,5	100,0
2015-жыл	1,0	0,6	0,7	1,1	2,3	4,5	11,6	46,9	31,3	100,0

2015-жылы аныкталган жасалма банкноттордун жалпы саны 77 даананы, жалпы суммасы 106 330 сомду түзгөн (2014-жылы – 225 даана). Жасалма акча жасоонун ар бир фактысы боюнча укук коргоо органдары тарабынан кылмыш иши козголуп, оперативдүү-тергөө иштери жүргүзүлгөн.

Баалуу металлдар рыногун түптөө жана өнүктүрүү, республика калкы жана ишканалары үчүн жыйым топтоо, инвестициялоонун жаңы инструменттер рыногун калыптандыруу, банк рыногуна инвестицияларды тартуу, өнөр жайынын алтын кенин казып алуу тармагын өнүктүрүү максатында Улуттук банк 2015-жылдын 7-майынан тартып аффинаждалган алтындан жасалган 1, 2, 5, 10, 31,1035 жана 100 грамм салмагындагы 999,9 сапат белгисине ээ алтын куймаларды сатууну жөнгө салган.

Алтын куймаларды сатуу

4.2.1-сүрөт

Улуттук банк тарабынан чыгарылган өлчөнгөн алтын куймалардын мүнөздөмөлөрү

салмагы, гр	металлы	сапат белгиси	туурасы, мм	узундугу, мм
1	алтын	999,9°	8	13,8
2	алтын	999,9°	11	18,9
5	алтын	999,9°	14	24,1
10	алтын	999,9°	15	25,8
31,1035	алтын	999,9°	22	37,9
100	алтын	999,9°	26	44

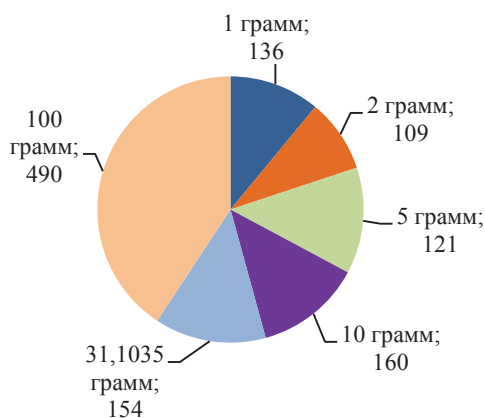

Улуттук банктын аларды кайра сатып алуу мүмкүнчүлүгү мына ушул инвестициялоо каражатынын өзгөчөлүгү болуп саналат жана ал алтын куймалардын жогорку ликвиддүүлүгүн камсыз кылат. 100 грамм салмагындагы алтын куймалар «Кыргызалтын» ААКсынын аффинаждоо заводунда Кыргызстанда өндүрүлгөн 999,9 сапат белгисине ээ алтындан даярдалган, салыштырма салмагы чыгарылган өлчөнгөн алтын куймалардын жалпы салмагынын 73 пайызын түзөт. Алтын куймаларды сатуу жана кайра сатып алуу баасы АКШ долларынын сомго карата күндөлүк расмий курсу боюнча улуттук валютада жана баалуу металлдар рыногунун Лондон ассоциациясы тарабынан аныкталган алтын наркынын негизинде белгиленет. 2015-жыл ичинде 158,2 млн сом суммасында 61,4 кг көлөмүндө алтын куймалар сатылган.

Улуттук банк алтын куймалар запасын үзгүлтүксүз толуктап туруу үчүн жергиликтүү алтын өндүрүүчү компаниялардан аффинажалган монетардык эмес алтынды биринчилерден болуп сатып алуу ишин жөнгө салган.

4.2.2-график

Сатып өткөрүлгөн алтын куймалардын саны (даана)

4.2.3-график

Алтын куймаларды сатып өткөрүү динамикасы (даана)

1, 2, 5, 10 жана 31,1035 грамм салмагындагы алтын куймалар атайы баштыкчаларга салынып, таңылган түрдө чыгарылган. Бир эле учурда алар сертификат да болуп саналат. Таңычактын-сертификаттын бүтүндүгү өлчөнгөн алтын куймалардын аныктыгын тастыктайт жана кайра сатып алууга дароо кабыл алынышын камсыз кылат.

Улуттук банк Салык кодексине алтын куймаларын сатып өткөрүүдө банктарды салык төлөөдөн бошотууну караган толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү маселесин демилгелеген. Жыл ичинде баалуу металлдар менен операцияларды жүргүзүү боюнча ченемдик база иштелип чыгып, баалуу металлдарга экспертиза жүргүзүү үчүн эксперттик жабдуулар менен техникалык колдоо камсыз кылынган. Жеке адамдар жана юридикалык жактар үчүн 31,1035 жана 100 грамм салмагындагы куймаларды сактоого алуу жагында кызмат көрсөтүүлөр сунушталган.

Улуттук банк тарабынан эмитирленген, аффинаждалган алтындан жасалган куймалар менен операцияларды жүргүзүү укугуна лицензия алуу үчүн коммерциялык банктардын өкүлдөрүн окутуу иштери жөнгө салынган.

Тарыхый окуяларга, архитектуралык эстеликтерге жана башка маанилүү темаларга арналган коллекциялык монеталарды чыгаруу иши улантылган. Жыл ичинде коллекциялык эстелик монеталардын төмөнкүдөй жети түрү чыгарылган:

- «Кыргызстандын кызыл китеби» сериясынан, карегине асыл таш чөгөрүлгөн «Ак илбирс» алтын монетасы;
- «Тарыхый окуялар» сериясынан «Улуу Жеңишке 70 жыл» күмүш монетасы;
- «Кыргызстандын кызыл китеби» сериясынан, алтын жалатылып, өзгөчө ыкмада жасалган «Тоодак» күмүш монетасы;
- «Кыргыз каганатынын доору» сериясынан, алтын жалатылып, оюп басуу ыкмасында жасалган «Тамга – Кыргыз каганатынын биримдигинин символу» күмүш монетасы;
- «Евразия экономикалык союзу» күмүш монетасы;
- «Спорттун улуттук түрлөрү жана элдик оюндар» сериясынан «Кыз куумай» күмүш монетасы;
- «Спорттун улуттук түрлөрү жана элдик оюндар» сериясында мельхиордон жасалган «Кыз куумай» монетасы.

Эстелик монеталарды жүргүртүүгө чыгаруу

4.2.2-сүрөт

Карегине асыл таш чөгөрүлгөн «Ак илбирс» алтын монетасы

4.2.3-сүрөт

«Улуу Жеңишке 70 жыл» күмүш монетасы

5-ГЛАВА. ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШУУ

Улуттук банктын эл аралык финансылык институттар жана борбордук банктар менен өз ара иш жүргүзүүсү 2015-жылы Кыргыз Республикасын 2013-2017-жылдарга туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында каралган биринчи кезекте көңүл бурулуучу маселелерди жана өлкөнүн Евразия экономикалык бирлигине киришин эске алуу менен жүзөгө ашырылган.

5.1. Эл аралык уюмдар менен кызматташуу

2015-жылдын апрель айында Эл аралык валюта фондунун (ЭВФ) Аткаруу органы тарабынан 66,6 млн АКУга (болжолдуу 92,4 млн АКШ доллары) эквиваленттүү суммада кеңейтилген кредиттөө механизминин (Extended Credit Facility, ECF) алкагында Кыргыз Республикасынын экономикалык программасын колдоо жөнүндө жаңы үч жылдык макулдашуу бекитилген. Орто мөөнөттүү мезгилде өлкөнүн макроэкономикалык туруктуулугун жана туруктуу экономикалык өнүгүүсүн камсыз кылуу программанын максаты болуп саналат. Бул программанын алкагында Улуттук банктын коргоо механизмдерине (Safeguard Assessment) баа берилген.

*ЭВФ менен
кызматташуу*

Отчеттук жылы жетекчилик Эл аралык валюта фондунун жана Дүйнөлүк банктын Башкаруу Кеңешинин АКШнын Вашингтон шаарында өткөн ар жылдык жазгы жыйынына катышып келди. ЭВФтин Кыргыз Республикасындагы Башкаруучусунун-Төраганын эл аралык финансы институттардын жана башка өлкөлөрдүн борбордук банктарынын өкүлдөрү менен кызматташуу маселеси жагында бир катар жолугушуусу болуп өттү.

2015-жылдын ноябрында Кувейттин Эль-Кувейт шаарында Төраганын ЭВФтин Башкаруучу-Директору менен жолугушуусу болуп, анда колдонуудагы программанын алкагында Кыргыз Республикасы менен ЭВФтин мындан аркы кызматташуусунун багыттары, өлкөнүн финансы жана банк секторлорун өнүктүрүү маселелери талкууланган.

ЭВФтин техникалык миссиясынын акча-кредит саясат жана макроэкономикалык моделин түзүү маселелери боюнча иш сапары учурунда Улуттук банкта экономикалык саясатты болжолдоо жана иликтөө системасын (Forecasting and Policy Analysis System, FPAS) ишке киргизүүнүн, жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын жөнгө салуу чараларынын жана акча-кредит саясат инструменттерин колдонуу натыйжаларын талкууланган иш боюнча бир катар жолугушуулар болуп өттү. Жүргүзүлүп жаткан саясаттын натыйжалуулугун андан ары арттыруу үчүн сунуш-көрсөтмөлөрдү даярдоо, экономикалык саясатты болжолдоо жана иликтөөнүн колдонулуп жаткан системасы ишке киргизилген учурдан тартып макроэкономикалык чөйрө жагында орун алган өзгөртүүлөргө системаны ыңгайлаштыруу миссиянын иш жыйынтыгы болгон.

Техникалык кызматташуу алкагында ЭВФтин «Тышкы сектордун статистикасын жакшыртуу» аймактык долбоорун жүзөгө ашыруу иши улантылган. Анын жыйынтыгында Төлөм теңдеми боюнча колдонмонун алтынчы чыгарылышынын талаптарына жана эл аралык инвестициялык позицияга (Balance of Payments and International Investment Position Manual, Sixth Edition, BPM 6) ылайык төлөм теңдеминин жана эл аралык инвестициялык позициянын болжолдуу версиялары даярдалган.

Жыл ичинде кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашыруу) жана терроризмди (экстремизмди) каржылоого каршы аракеттерди көрүү жагында ЭВФтин техникалык жардамынын алкагында

иштер да жүргүзүлгөн. Бул иш кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (изин жашырууга) жана терроризмди (экстремизмди) каржылоого каршы аракеттерди көрүү жагында орун алган тобокелдиктерди эске алганда, коммерциялык банктардын ишине көзөмөлдүктү күчөтүүгө, тышкы көзөмөлдүктүн кыйла натыйжалуу ыкмаларын иштеп чыгууга, ошондой эле бул багыттагы мыйзамдардын аткарылышы боюнча жеринде барып текшерүүлөрдү жүргүзүү нускоолорун өркүндөтүүгө багытталган.

Жыл ичинде Улуттук банктын өкүлдөрү ЭВФтин монетардык саясат, финансылык туруктуулук, эл аралык камдарды тескөө саясатын өркүндөтүү, мамлекеттик карызды тескөөгө жана башка маселелер боюнча квалификацияны жогорулатууга (The IMF Institute Training Programs for Capacity Development) тиешелүү окуу программаларына катышышты.

*Дүйнөлүк банк
жана SECO менен
кызматташуу*

2015-жылы финансы секторун өнүктүрүүгө багытталган долбоор (Financial Sector Development Project, FSDP) боюнча иштер улантылган. Бул долбоор Дүйнөлүк банктын, Экономикалык маселелер боюнча Швейцариянын Мамлекеттик катчылыгы (SECO) менен Улуттук банктын ортосундагы долбоорду каржылоо үчүн трансттык фондду түзүү боюнча өз ара түшүнүшүү меморандумуна ылайык ишке ашырылат. Белгиленген долбоорду ишке ашыруу алкагында тобокелдикти аныктоого багытталган банктык көзөмөлдүктү жана статистикалык маалыматтарды топтоо, иштеп чыгуу жана иликтөөнүн автоматташтырылган системасы ишке киргизилүүдө.

Жыл ичинде Дүйнөлүк банктын Казыналыгынын өкүлдөрү эл аралык камдарды тескөөнүн колдонуудагы тажрыйбасына баа берүү максатында Улуттук банкка келишкен.

Дүйнөлүк банктын эксперттери тарабынан керектөөчүлөрдүн укугун коргоо чектерине жана финансылык сабаттуулук стандарттарына баа берилген. Анын алкагында банк жана микрофинансы чөйрөсүндө керектөөчүлөрдүн укугун коргоо боюнча институционалдык, укуктук жана ченемдик базага кеңири баа берилген. Бул иштин жыйынтыгы боюнча эксперттер тарабынан керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча сунуш-көрсөтмөлөр берилген.

*АӨБ менен
кызматташуу*

2015-жылы Азия өнүктүрүү банкынын (АӨБ) инвестициялык абалды жакшыртуу боюнча (Investment Climate Improvement Program, ICIP) экинчи программасын ишке ашыруу улантылган. Программа бизнес ачууга байланыштуу тоскоолдуктарды жана чыгымдарды кыскартууга жана өлкөнүн ишкер инфраструктурасын өнүктүрүү үчүн ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүгө өбөлгө түзгөн реформаларга багытталган. Улуттук банк тарабынан программанын төлөм системаларынын өркүндөшүнө жана коммерциялык банктар менен банктык эмес финансы-кредит мекемелердин ишине көзөмөлдүктүн жакшырышына көмөк көрсөтүүгө багытталган компоненттеринин бирин ишке ашыруу боюнча иштер жүргүзүлүүдө.

*ЕБРР менен
кызматташуу*

Отчеттук жылы Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын делегациясы Кыргыз Республикасына иш сапар менен келип кетти (ЕБРР). Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын Президентинин Улуттук банктын жетекчилиги менен жолугушуусунда өлкөдөгү экономикалык жана финансылык абал, аймактык, интеграциялык процесстер, финансы жана валюта рыногун өнүктүрүү маселелери, инвестициялык абал жана аталган банктын республикадагы мындан аркы иш багыттары талкууланды.

Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы менен техникалык кызматташуунун алкагында отчеттук жыл ичинде мобилдүү төлөмдөрдү өнүктүрүү боюнча долбоор ишке ашырыла баштаган жана Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын консультантынын көмөктөшүүсүндө Мобилдүү төлөмдөрдү өнүктүрүү стратегиясы иштелип чыккан.

2015-жылы аталган банктын миссиясы иш сапар менен келип, анын жыйынтыгы боюнча акча-кредит саясат жана коммуникациялык саясат боюнча чечимдерди кабыл алуунун негизи катары макроэкономикалык моделин түзүү жагында узак мөөнөттүү техникалык жардам көрсөтүү жөнүндө чечим кабыл алынган.

Ислам өнүктүрүү банкында республиканын атынан Башкаруучу катары иш алып барган Улуттук банктын жетекчилиги 2015-жылдын ноябрь айында ЭВФ менен Ислам өнүктүрүү банкы тарабынан биргелешип уюштурулган ислам каржылоо маселелери боюнча эл аралык конференцияга катышкан. Бул конференциянын жүрүшүндө Төрага Ислам өнүктүрүү банкынын Президенти менен жолугушуп, анда Кыргызстанда ислам каржылоо принциптерине ылайык иш жүргүзгөн биргелешкен банк ачуу мүмкүнчүлүгү талкууланган.

Жыл ичинде Ислам өнүктүрүү банкы менен мурда келишилген Ислам изилдөө жана билим берүү институтунун эксперттери тарабынан техникалык жардамдын сунушталышы жөнүндө макулдашууларды ишке ашыруунун алкагында ислам каржылоо жана банкинг маселелери боюнча консультациялык жардам көрсөтүлгөн.

2015-жылы Финансылык кызматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгүнүн альянсы (Alliance for Financial Inclusion, AFI) менен Улуттук банктын ортосундагы «Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн колдоого карата финансылык сабаттуулук» долбоорун ишке ашыруу боюнча Гранттык макулдашууга ылайык, «Кыргыз Республикасынын калкынын финансылык сабаттуулук деңгээлин жогорулатуу боюнча 2016-2020-жылдарга программасынын» долбоору иштелип чыккан. Бул программа мамлекеттик саясаттын экономикалык өнүктүрүү жана социалдык туруктуулуктун маанилүү шарттарынын бири катары калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу, ошондой эле жакырчылыкты кыскартуу жана финансылык жактан коргоо деңгээлин жогорулатуу чөйрөсүндөгү негизги багыттарын аныктоо максатында даярдалган.

Отчеттук жылы республиканын Евразия экономикалык бирлигине кошулуу процессинин алкагында кызматташтык уланган. 2015-жылдын 21-майында «Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлик жөнүндө 2014-жылдын 29-майындагы Келишимге кошулуусу боюнча эл аралык келишимдерди ратификациялоо жөнүндө» мыйзам күчүнө кирген. Ал эми 2015-жылдын 12-августунда Кыргыз Республикасынын аталган келишимге кошулуусу жөнүндө келишим күчүнө кирген жана Кыргыз Республикасы Армения Республикасы, Беларусь Республикасы, Казакстан Республикасы жана Россия Федерациясы менен катар Бирликтин толук кандуу мүчөсү болуп калган. Улуттук банк өз компетенциясынын чегинде консультативдик комитеттердин, чакан комитеттердин жана жумушчу топтордун финансы сектору, макроэкономикалык саясат жана статистика маселелери боюнча ишине катышкан.

2015-жылдын июль айында Бишкек шаарында Улуттук банк тарабынан Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттердин финансы рыноктору боюнча консультативдик комитеттин кезектеги отуруму уюштурулган, анын жүрүшүндө банк секторун, балуу кагаздар рыногун жөнгө салуу чөйрөсүндөгү улуттук мыйзамдарды үндөштүрүү маселелери, валюталык жөнгө салуу жана башка маселелер каралган.

Кыргыз Республикасынын Бирликке мүчөлүгүнүн алкагында 2015-жылдын сентябрь айында Армения Республикасынын Дилижан шаарында өткөн Бажы биримдиги менен Бирдиктүү экономикалык мейкиндикке катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын Валюта саясаты боюнча консультациялык кеңештин 11-отурумунун жүрүшүндө Беларусь, Казакстан жана Россия борбордук банктарынын жетекчилери Бажы биримдиги менен Бирдиктүү

Ислам өнүктүрүү банкы менен кызматташуу

AFI менен кызматташуу

ЕАЭБ алкагында кызматташуу

Валюта саясаты боюнча консультациялык кеңештин алкагында кызматташуу

экономикалык мейкиндикке катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын валюта саясаты боюнча консультациялык кеңеши жөнүндө жобого Кеңештин курамына Армения Республикасынын Борбордук банкын жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкын кабыл алуу тууралуу толуктоого кол коюшту. Отурумда катышуучу өлкөлөрдөгү валюта курсу саясатын кошо алганда, учурда түптөлгөн экономикалык жагдайга жана акча-кредит саясатынын ишке ашырылышына тиешелүү жана башка маселелер талкууланган.

*Борбордук
(улуттук)
банктардын
Евразиялык
кеңешинин
алкагында
кызматташуу*

Жыл ичинде Евразия экономикалык коомчулугун (ЕврАзЭС) уюштуруу тууралуу келишимге катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын кеңешинде Улуттук банктын мүчөлүгүнүн алкагында иштер аяктаган. Евразия экономикалык коомчулугун жоюу тууралуу чечим кабыл алынгандыгына байланыштуу аталган Кеңешти кайра уюштуруу, жаңы шарттарда анын иш максаттарын тактоо боюнча иштер жүргүзүлгөн жана 2015-жылдын ноябрында Борбордук (улуттук) банктардын Евразиялык кеңеши жөнүндө келишимге кол коюлган, Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Кыргыз Республикасынын жана Россия Федерациясынын борбордук (улуттук) банктарынын катышуучусунан болушкан. Финансы-банк чөйрөсүндө интеграцияны тереңдетүү, тараптардын улуттук валюталык-финансы жана банк системаларын өнүктүрүү, ар тараптуу жана эки тараптуу төлөө-эсептешүү мамилелерин өркүндөтүү жана борбордук (улуттук) банктардын компетенциясына кирген башка маселелер боюнча аракеттерин координациялоо жаңы түзүлгөн консультациялык-кеңешүү органынын милдети болуп саналат.

*Мамлекет аралык
банктын алкагында
кызматташуу*

Жыл ичинде Улуттук банк Мамлекет аралык банктын ишине анын Кеңешинин мүчөсү катары катышкан. Мамлекет аралык банк Кеңешинин кезектеги отурумдарында анын ишине тиешелүү маселелер, анын ичинде Мамлекет аралык Кеңешти жана анын Уставын түзүү жөнүндө келишимдин жаңы редакциясынын долбоору боюнча маселелер каралган.

*Башка эл аралык
уюмдар менен
кызматташуу*

2015-жыл ичинде Эл аралык кызматташуу боюнча аманат кассаларынын Германия фонду (Savings Banks Foundation for International Cooperation) менен «Банк иши. Банк кызматкерлерин дуалдык кесипкөй окутуу» билим берүү долбоору боюнча, Түрк Республикасынын Премьер-министринин Аппаратына караштуу кызматташуу жана координациялоо боюнча Түрк агенттиги менен (Republic of Turkey Prime Ministry Turkish Cooperation and Coordination Agency, ТІКА) ислам банкингин жана каржылоо маселелери боюнча, Эл аралык кызматташуу боюнча Германия коому менен (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, GIZ) финансылык сабаттуулук маселелери боюнча жана башка институттар менен өз ара иш жүргүзүү улантылган. Мындай кызматташуу коммерциялык банктар менен Улуттук банктын адистеринин дараметин жогорулатууга өбөлгө түзгөн.

5.2. Борбордук (улуттук) банктар менен кызматташуу

2015-жылы кызматташуу жөнүндө колдонуудагы макулдашууларга, ошондой эле эл аралык финансы институттарга, интеграциялык жана аймактык бирикмелерге мүчөлүгүнүн негизинде Улуттук банктын башка өлкөлөрдүн борбордук (улуттук) банктары менен эки тараптуу жана ар тараптуу кызматташуусу уланган.

ЕврАзЭСке катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын персоналын окутуу жагында кызматташуу жөнүндө келишимдин алкагында Улуттук банктын кызматкерлери банк ишинин ар кандай маселелери боюнча Армения Республикасынын, Беларусь Республикасынын, Казакстан Республикасынын, Россия Федерациясынын жана Тажикстан Республикасынын борбордук (улуттук) банктары тарабынан уюштурулган, такшалуудан өтүүлөргө жана семинарларга катышышкан. Кызматкерлердин квалификациясын

жогорулатуу, банктын айрым ченемдик укуктук актыларын жана анын иш багыттарын өркүндөтүү бул кызматташуунун натыйжасынан болгон.

Улуттук банктын Борбордук Азия өлкөлөрүнүн, Кара деңиз регионунун жана Балкан жарым аралынын Борбордук банктарды башкаруучулар клубуна мүчө болушкан борбордук банктар менен кызматташуусу өнүккөн. Борбордук банктарды башкаруучулар клубу регионалдык эл аралык уюм болуп саналат, анын негизги максаты – катышуучу өлкөлөрдүн борбордук банктарына акча-кредит саясатын жүргүзүү, банктык көзөмөлдүктү жүзөгө ашыруу, банк тутумунун туруктуулугун колдоо маселелери боюнча пикир алмашуу мүмкүнчүлүгүн сунуштоо. 25 өлкөнүн борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилери Клубдун мүчөсү болуп саналышат. Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн экономикасына долларлашуунун таасири Клубдун кезектеги отурумунун күн тартибиндеги негизги маселелердин бири болгон.

Кыргыз Республикасы ЭВФке мүчө өлкөлөрдүн Швейцария тобуна кирет жана ушуга байланыштуу Улуттук банк бул топтогу мүчө мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктары менен тыгыз кызматташат.

2015-жылдын апрелинде Швейцария Улуттук банкынын анын Төрагасы башында турган делегациясы иш сапар менен келип кетти. Иш сапар учурунда Швейцария Улуттук банкынын жетекчилигинин Кыргыз Республикасынын жетекчилиги менен жолугушуусу болду жана анда көп жылдык кызматташуунун жыйынтыктары жана биргелешип иштөөнүн андан аркы пландары талкууланган. Иш сапардын жыйынтыгы боюнча нак акча жүгүртүлүшүн уюштуруу, коммуникациялык саясат, макро моделин түзүү, финансылык туруктуулук, операциялык тобокелдиктерди тескөө жана башка маселелер боюнча техникалык кызматташууну улантууну макулдашышты.

Дойче Бундесбанк менен мамилелерин бекемдөө максатында 2015-жылдын январында Улуттук банктын делегациясы Дойче Бундесбанктын техникалык кызматташуу борборуна иш сапар менен барып келди, анын жүрүшүндө тараптар андан ары кызматташуу келечектерин талкуулашты. Натыйжада жыл ичинде Швейцария Улуттук банкынын, Дойче Бундесбанктын жана Улуттук банктын нак акча жүгүртүлүшүн уюштуруу маселелери, ошондой эле бир катар башка маселелер боюнча биргелешкен долбооруна тиешелүү иштер улантылган.

2015-жылдын декабрында Польша Улуттук банкынын делегациясы кийинки жылдарга техникалык кызматташуу программаларын жана бул өз ара иш жүргүзүүнүн натыйжаларын жогорулатуу жолдорун талкуулоо максатында иш сапар менен келген. Иш сапардын жүрүшүндө болочоктогу кызматташуунун төмөнкүдөй артыкчылыктуу багыттары белгиленген: калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу, банктын иш үзгүлтүксүздүгүн уюштуруу, эл аралык камдарды жана тобокелдиктерди тескөө.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк менен Кытай Эл банкынын ортосунда кызматташтык уланган жана күз айларында Улуттук банкка Кытай Эл банкынын борбордук аппаратынын жана Үрүмчүдөгү филиалынын делегациясы иш сапар менен келишкен. Иш сапардын алкагында Кытай Эл банкынын Төрагасы өлкө жетекчиси менен жолугушуп, анын натыйжасында Улуттук банк менен Кытай Эл банкынын ортосундагы кызматташуу ниеттери жөнүндө протоколго кол коюлган.

Борбордук банктар ортосунда эки тараптуу мамилелерди күчөтүү максатында Түркия менен Грузия борбордук банктарынын өз ара түшүнүшүү меморандумуна кол коюу боюнча даярдык иштер жүргүзүлгөн.

Жыл ичинде тажрыйба алмашуу максатында башка борбордук банктар менен да кызматташуу ишке ашырылган.

Швейцария Улуттук банкы менен кызматташуу

Дойче Бундесбанк менен кызматташуу

Польша Улуттук банкы менен кызматташуу

Кытай Эл банкы менен кызматташуу

Башка борбордук (улуттук) банктар менен кызматташуу

6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТТАР

6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү

2015-жылы Улуттук банктын уюштуруу түзүмүндө борбордук аппараттын 30 түзүмдүк бөлүмү, беш областтык башкармалыгы жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү камтылган.

Улуттук банктын уюштуруу түзүмүн оптималдаштыруу жана иш натыйжалуулугун жогорулатуу максатында отчеттук жыл ичинде төмөнкүдөй өзгөртүүлөр киргизилген:

- Уюштуруу-бюджет башкармалыгын төмөнкүдөй үч өз алдынча бөлүмгө бөлүү аркылуу кайра уюштурулган:
 - Персонал менен иш алып баруу бөлүмү;
 - Финансы жана мониторинг жүргүзүү бөлүмү;
 - Банк ишин оптималдаштыруу тобу;
- Кредиттерди жана күрөөлөрдү администрлөө тобу Акча-кредиттик операциялар башкармалыгынын курамынан чыгарылып, өз алдынча бөлүм статусуна ээ болуу менен Кредиттерди жана күрөөлөрдү администрлөө тобуна өзгөртүп түзүлгөн;
- Банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануучулардын укугун коргоо бөлүмү Юридика башкармалыгынын курамынан чыгарылып, өз алдынча бөлүм статусуна ээ болуп, Керектөөчүлөр укугун коргоо жана финансылык сабаттуулук бөлүмүнө өзгөртүп түзүлгөн;
- Улуттук банктын коммуникациялык саясатын иштеп чыгуу тобу түзүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн негизги милдеттери

Экономика башкармалыгы	акча-кредит саясаты жана аны жүзөгө ашыруу боюнча сунуштарды иштеп чыгат; экономиканын монетардык, реалдуу, финансы, бюджет-салык секторлор чөйрөсүндө талдап-иликтөөлөрдү жүргүзөт; макроэкономикалык модель түзүүнү жана болжолдоолорду жүзөгө ашырат;
Акча-кредиттик операциялар башкармалыгы	акча-кредит саясатын жүзөгө ашырат; финансы рынокторунда операцияларды ишке ашырып, аларга баа берүүнү жана талдап-иликтөөнү жүргүзөт, ачык рынокто операцияларды натыйжалуу координациялоо максатында, финансы рынокторундагы тенденциялардын өзгөрүү себептерин аныктайт;
Финансы статистикасы жана маалымдоо башкармалыгы	акча-кредит жана финансы рыногуна тиешелүү көрсөткүчтөр статистикасын, банктык сектор жана банктык эмес финансы-кредит мекемелери боюнча статистиканы жүргүзөт; төлөм теңдемин түзөт; тышкы карыз маселелерин эксперттик колдоого алат; республиканын финансы системасынын туруктуулугун талдап-иликтөөгө алат жана баа берет; Улуттук банктын расмий басылмаларын чыгарат;

<i>Тышкы көзөмөл башкармалыгы</i>	аманатчылардын жана башка кредиторлордун таламдарын коргоо, ошондой эле ак ниеттүү атаандаштыкты камсыз кылуу максатында, коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин ишине тышкы (аралыктан) көзөмөлдүктү жүзөгө ашырат;
<i>Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгы</i>	коммерциялык банктарга жана банктык эмес финансы-кредит мекемелерге көзөмөлдүктүн жана жөнгө салуунун методологиялык базасын иштеп чыгат жана алардын ишин лицензиялайт;
<i>Инспектирлөө башкармалыгы</i>	коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин ишинин мыйзам талаптарына ылайык жүзөгө ашырылышына жеринде барып инспектордук текшерүүлөрдү ишке ашырат;
<i>Нак акча менен иш алып баруу башкармалыгы</i>	Кыргыз Республикасынын экономикасынын банкнот-торго жана монеталарга болгон керектөөсүн аныктайт; алардын оптималдуу запастарын колдоо менен акча банкнотторунун, монеталардын жана баалуулуктардын сакталышын жана ташып жеткирилишин камсыз кылып, эскилиги жеткен банкноттор менен монеталарды жок кылуу боюнча чаралар топтомун жүзөгө ашырат;
<i>Банктык эсептешүүлөр башкармалыгы</i>	Банктар аралык эсептешүүлөр системасынын ишинин уюштурулушун камсыз кылат; финансы рыноктордо операциялар жана бүтүмдөр боюнча эсептешүүлөрдү жүзөгө ашырат;
<i>Банк ишин автоматташтыруу башкармалыгы</i>	Маалымат технологиялары жана маалымат агымдарын оптималдаштыруу жагында ишенимдүү жана коопсуз чечимдердин өз убагында сунушталышын камсыз кылат;
<i>Төлөм системалары башкармалыгы</i>	методологиялык базаны иштеп чыгат, төлөм системаларынын натыйжалуу ишин, анын ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылынышын жөнгө салат, контролдойт жана көзөмөлдөйт (оверсайт); республиканын төлөм системасынын өнүгүүсүнө өбөлгө түзөт, ошондой эле төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин лицензиялайт, жөнгө салат жана көзөмөлдөйт;
<i>Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгы</i>	Улуттук банкта операциялар эсебин жүргүзөт жана финансылык отчетту түзөт; банкта бухгалтердик эсепти жөнгө салуучу ченемдик актыларды иштеп чыгат; Улуттук банктын операциялык ишине ички контролдукту жүзөгө ашырат;
<i>Юридика башкармалыгы</i>	Улуттук банктын ишин комплекстик укуктук коштоп жүрүүнү, банк мыйзамдарын өнүктүрүү жана өркүндөтүү ишинин аткарылышын камсыз кылат;

Документ менен иш алып баруу жана коммуникация башкармалыгы	борборлоштурулган документ жүгүртүүнү жана алардын аткарылышына контролдукту уюштурат; «Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили жөнүндө» мыйзам талаптарынын ишке ашырылышын камсыз кылат; коомчулук менен байланыштын өнүгүшүн, протоколдук иш-чаралардын уюштурулушун жана өткөрүлүшүн камсыз кылат;
Коопсуздук жана маалыматтык коргонуу башкармалыгы	Улуттук банктын ишинин жана маалымат ресурстарынын коопсуздугун камсыз кылат;
Административдик-чарбалык ишти камсыздоо башкармалыгы	Улуттук банктын объектилерин тейлөөнү жана коопсуздук техникасынын эрежелерине жана нормаларына ылайык алардын тиешелүү абалда күтүлүшүн, бюджеттин жана чарба багытындагы ресурстардын туура пайдаланылышын камсыз кылат;
Персонал менен иш алып баруу бөлүмү	Улуттук банктын функцияларын жана милдеттерин аткаруу үчүн Улуттук банктын эмгек ресурстарына болгон керектөөсүн камсыз кылат, ошондой эле банк кызматкерлерин окутуу процессин пландаштырат, уюштурат жана контролдойт;
Финансы жана мониторинг жүргүзүү бөлүмү	Улуттук банктын өнүгүү багытын аныктаган стратегияларды финансы ресурстар менен камсыз кылууга, негизги фондуларды, жүгүртүү каражаттарын жана финансы ресурстардын сакталышын жана үнөмдүү пайдаланылышын көздөгөн финансылык иш багытын уюштурат;
Эл аралык кызматташуу бөлүмү	Улуттук банктын тышкы уюмдар менен эл аралык кызматташуусун белгилейт, чындайт жана өнүктүрөт;
Тобокелдиктерди контролдоо бөлүмү	Улуттук банктын тышкы рыноктордо операцияларын жүргүзүү учурунда финансылык тобокелдиктерди тескейт; банкта тобокелдиктерди тескөө стратегиясы жана саясаты боюнча сунуштарды иштеп чыгат; бөлүмдөрдүн операциялык тобокелдиктерди тескөө маселелери боюнча ишин координациялайт;
Керектөөчүлөр укугун коргоо жана финансылык сабаттуулук бөлүмү	Банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн керектөөчүлөрдүн укугун коргоого, алардын финансы-кредит мекемелерине карата ишенимин бекемдөөгө, ошондой эле банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөр тууралуу толук жана анык маалыматтардын ачык-айкындуулугуна жана ачып көрсөтүлүшүнө көмөк көрсөтөт;
Долбоорлорду жүзөгө ашыруу бөлүмү	эл аралык финансы уюмдардын жана донор өлкөлөрдүн Улуттук банкта же анын катышуусунда ишке ашырылуучу долбоорлорун коштоп жүрөт; Улуттук банкта сатып алуулардын борборлоштурулган системасын уюштурат;

Капиталдык курулуш бөлүмү	Улуттук банктын имараттарында жана курулмаларында капиталдык курулуш жана реконструкциялоо иштерин жүргүзөт;
Ички аудит кызматы	Улуттук банкта ички контролдук системасынын шайкештигине жана натыйжалуулугуна көз карандысыз баа берүүнү жүргүзөт жана аны өркүндөтүү боюнча иш-чараларды иштеп чыгат;
Басма сөз кызматы	жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу Улуттук банктын иши жана саясаты тууралуу коомчулукка маалымдайт;
Банк Башкармасынын Катчылыгы	Улуттук банк Башкармасынын ишинин камсыз кылынышын уюштурат жана анын чечимдеринин аткарылышын контролдойт;
Экономикалык изилдөөлөр борбору	прикладдык изилдөөлөрдү жүргүзөт, ошондой эле макроэкономикалык жана башка маселелер боюнча ишти координациялайт;
Улуттук банктын коммуникациялык саясатын иштеп чыгуу тобу	Улуттук банкта жүргүзүлүп жаткан саясат боюнча түшүндүрмө берүү механизмдерин кошо алганда, банк иши тууралуу маалымат берүү стратегиясын жана банкта коммуникацияны түптөө маселелери боюнча ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгат;
Банк ишин оптималдаштыруу тобу	бизнес-процесстерге баяндамаларды жана талдап-иликтөөлөрдү жүргүзөт, уюштуруу түзүмүн өркүндөтүү, бизнес-процесстерди формалдаштыруу-оптималдаштыруу боюнча сунуштарды даярдайт, ошондой эле ченемдик укуктук база өзгөргөн учурда алардын актуалдуулугун колдоого алат;
Кредиттерди жана күрөөлөрдү администрлөө тобу	Улуттук банктын коммерциялык банктарга кайра каржылоо жана ликвиддүүлүктү колдоо үчүн берилген кредиттери боюнча активдердин өз убагында жана толук кайтарылышын камсыз кылат;
Окуу-ден соолукту чыңдоо борбору («Толкун» пансионаты)	Улуттук банктын кызматкерлеринин катышуусунда семинарлардын, тегерек стол маектердин, башка окутуу иш-чараларынын өткөрүлүшүн, ошондой эле Улуттук банктын кызматкерлеринин эс алуусун камсыз кылат;
Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү	коммерциялык банктардын филиалдарын нак акча менен камсыз кылат; Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган финансы-кредит мекемелердин банктык мыйзам талаптарын сактоосуна көзөмөлдүк жүргүзүү боюнча иш-чараларга катышат, ошондой эле төлөм системасын өнүктүрүүнүн алкагында иш-чараларды жүзөгө ашырат.

*Улуттук банктын
кызматкерлери-
нин саны*

Отчеттук мезгилдин акырына карата Улуттук банктын кызматкерлеринин саны 698 адамды түзгөн, анын ичинде 615 адам – борбордук аппаратта, 83 адам – областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө эмгектенишкен. Алардын ичинен аялдардын саны борбордук аппаратта 306 адамды, областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө – 35 адамды түзгөн. Пайыздык катышта аялдардын саны 49,0 пайызды жана эркектердин саны – 51,0 пайызды түзгөн.

2014-жылы Улуттук банктын кызматкерлеринин саны 645 адамды түзгөн, анын ичинде 568 адам – борбордук аппаратта жана 77 адам – областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө эмгектенип келген. Пайыздык катышта аялдардын саны 49,0 пайызды жана эркектердин саны – 51,0 пайызды түзгөн.

2014-жылга салыштырганда 2015-жыл ичинде кызматкерлердин санынын өзгөрүшү атайы багытта жана тез арада бүткөрүү талап кылынган иштерди аткаруу үчүн убактылуу мөөнөткө кызматкерлерди тартуу зарылчылыгына байланыштуу болгон. Кызматкерлерди убактылуу ишке тартуу түзүмдүк бөлүмдөрдө иш үзгүлтүксүздүгүн жана коопсуздугун камсыз кылууга мүмкүндүк берген инструменттердин бири болуп саналат.

Улуттук банк кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу максатында, өз адистерин жыл сайын окутуудан өткөрүп турат. Жыл ичинде адистерди окутуу ЕврАзЭСке мүчө-мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын персоналдын кесиптик окутуу программасынын, КМШ өлкөлөрүндө жана алыскы чет өлкөлөрдө, ошондой эле Кыргыз Республикасында, анын ичинде Улуттук банктын базасында – техникалык жардам линиясы боюнча уюштурулган окуу иш-чараларынын алкагында өткөрүлгөн.

Улуттук банк менен Эл аралык кызматташуу боюнча аманат кассалары фондусу (Германия) ортосунда түзүлгөн узак мөөнөттүү кызматташуу жөнүндө меморандумга ылайык, 2015-жылы «Банк иши. Банк кызматкерлеринин дуалдык кесиптик окутуу» билим берүү долбоору ишке ашырыла баштаган. Бул долбоор Кыргызстанда ийгиликтүү эл аралык банк тажрыйбасын жайылтууга багытталган. Биринчи циклдин жыйынтыгы боюнча Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын кызматкерлеринен 53 жаш адис даярдалган.

Улуттук банкка жаңы кызматкерлерди ишке кабыл алууда сынак өткөрүү аркылуу тандоо системасы колдонулат, ал кесиптик даярдыгын эске алуу менен кыйла квалификациялуу адистерди тандоого жана Улуттук банк тарабынан өзүнө жүктөлгөн милдеттерди жана функцияларды талаптагыдай жүзөгө ашыруу деңгээлин камсыз кылууга шарт түзөт.

Бош турган кызмат орундарына сынак өткөрүлө тургандыгы тууралуу кулактандыруулар Улуттук банктын расмий сайтында жана жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыяланат.

2015-жылы 45 сынак, анын ичинен 6 сынак – областтык башкармалыктарда өткөрүлгөн. Бардыгы болуп сынакка 325 адам катышкан. Сынактын жыйынтыгы боюнча 32 адам ишке кабыл алынган.

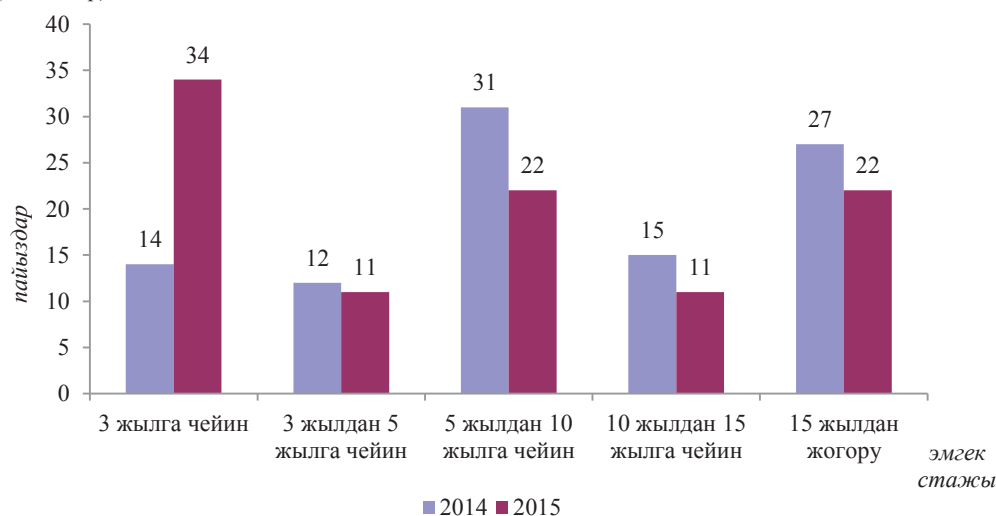
Кадрлардын иштен бошонуп кетиши 10,0 пайызды түзгөн, ал эми 2014-жылы ал 13,4 пайыз чегинде катталган эле.

Персоналдын иш стажы жана жаш курагы боюнча түзүмү тиешелүүлүгүнө жараша 6.1.1 жана 6.1.2-графиктерде келтирилген.

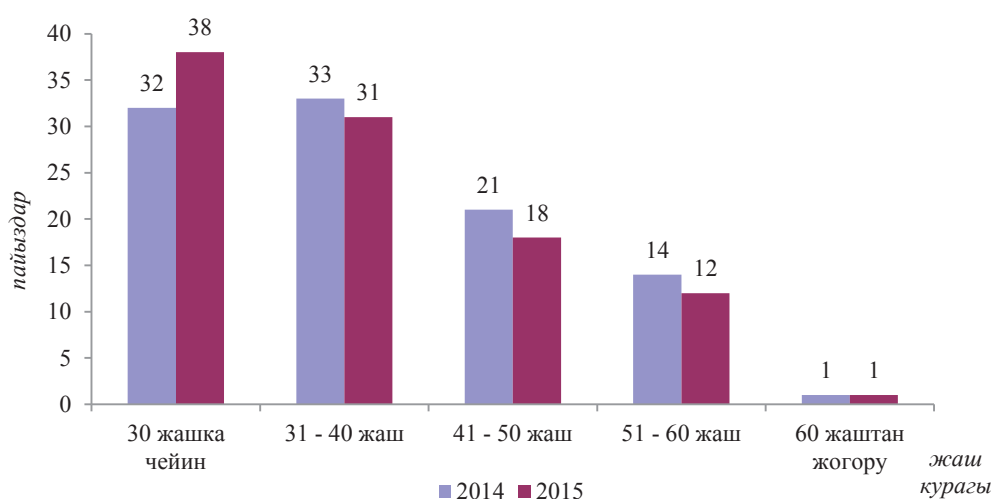
*Сынак аркылуу
тандоо*

6.1.1-график

Адистердин иш стажы боюнча курамы
(пайыздар)

6.1.2-график

Адистердин жаш курагы боюнча курамы
(пайыздар)

Улуттук банкта туруктуу негизде комитеттер жана комиссиялар иштеп келет. 2015-жылдын 31-декабрына карата жети комитет, 11 комиссия, Улуттук банктын басылмаларынын алты редакциялык кеңеши, илимий-эксперттик кеңеш жана байкоо кеңеши иш алып барган. Комитеттердин, комиссиялардын жана редакциялык кеңештердин иш тартиби жана жол-жоболору тиешелүү жоболор менен жөнгө салынат. Комитеттердин жана комиссиялардын иши Улуттук банкта корпоративдик башкарууну өркүндөтүүгө өбөлгө түзөт.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын негизги комитеттеринин жана комиссияларынын максаттары жана милдеттери

Акча-кредиттик жөнгө салуу комитети

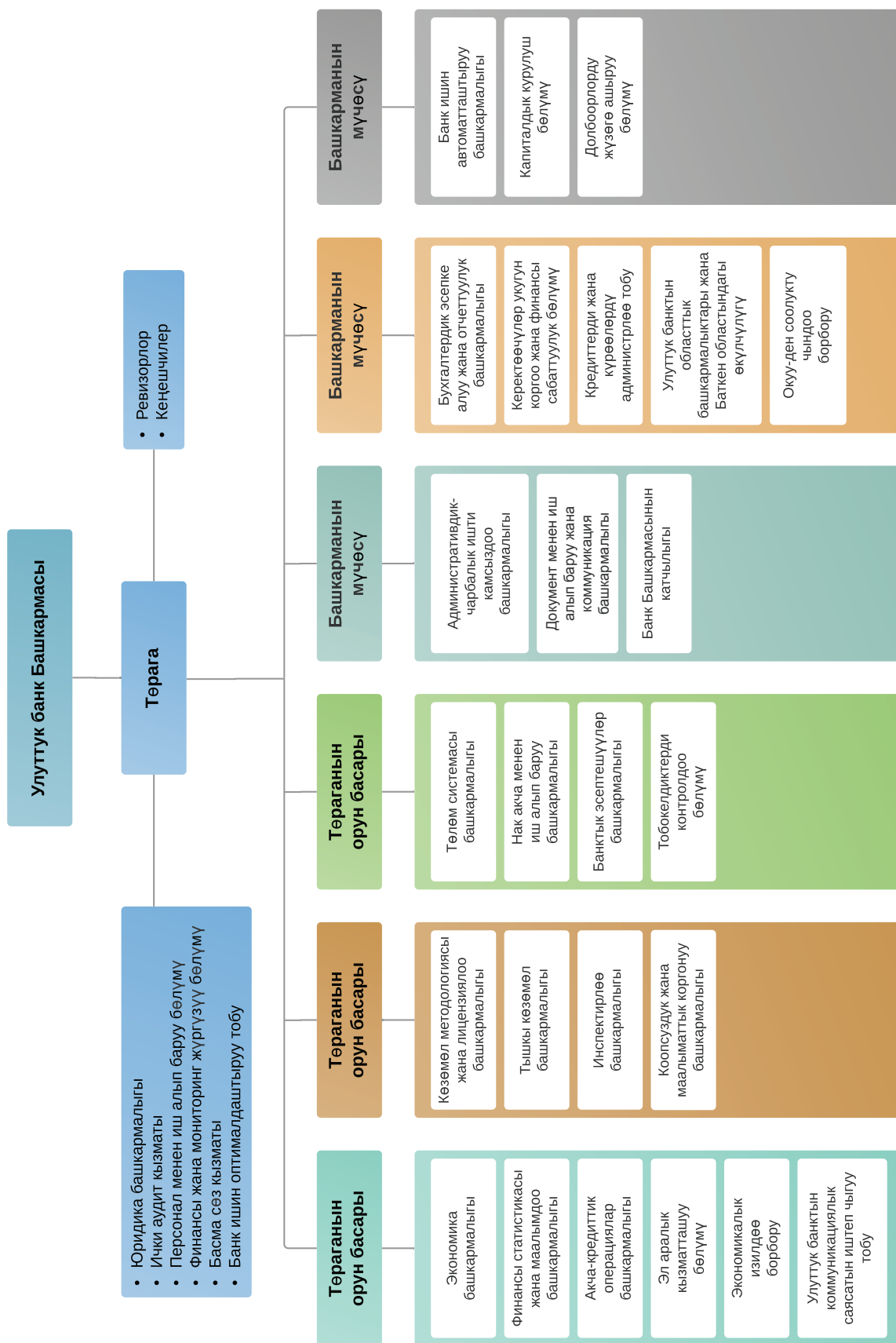
ликвиддүүлүктү күндөлүк негизде тескөө боюнча чечимдерди иштеп чыгат жана аларды ыкчам кабыл алат. Ачык рынокто иш-аракеттер варианттарына баа берүү жана тандоо, тандалып алынган иш-аракеттер варианты боюнча келип чыгуучу кесепеттерге талдап-иликтөөлөрдү

	жүргүзүү, чечимдерди кабыл алуу жана акча-кредит саясатынын инструменттерин пайдалануу шарттарын белгилөө – комитеттин негизги милдеттеринен болуп саналат;
<i>Инвестициялык комитет</i>	белгиленген ыйгарым укуктардын чегинде эл аралык камдарды тескөө боюнча чечимдерди иштеп чыгат жана кабыл алат. Инвестициялык стратегияны карап чыгуу, жактыруу жана анын аткарылышына мониторинг жүргүзүү, финансы рынокторундагы абалды эске алуу менен инвестициялык ишкердиктин натыйжалуулугуна баа берүү жана бекитилген стратегиянын алкагында тактикалык чечимдерди жана Башкарма үчүн инвестициялык ишкердик маселелери боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү жана сунуштарды иштеп чыгуу комитеттин негизги милдеттеринен болуп саналат;
<i>Көзөмөл боюнча комитет</i>	Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелердин ишине белгиленген компетенциясынын чегинде жөнгө салуу жана көзөмөлдөө маселелери боюнча чечимдерди кабыл алат;
<i>Төлөм системасы боюнча комитет</i>	Улуттук банктын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн республиканын төлөм системасынын натыйжалуулугун, ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу боюнча ишин координациялайт. Төлөм системасына тиешелүү маселелер боюнча чечимдерди кабыл алуу, сунуш-көрсөтмөлөрдү (корутундуларды) иштеп чыгуу жана сунуштоо, төлөм системаларынын операторлоруна жана төлөм уюмдарына лицензия берүүгө макулдук берүү комитеттин негизги милдеттеринен болуп саналат;
<i>Тобокелдиктер боюнча комитет</i>	Улуттук банктын ишине мүнөздүү тобокелдиктерди идентификациялоо, аларга баа берүү жана чектөө жагында түзүмдүк бөлүмдөрдүн ишин координациялоо аркылуу тобокелдиктерди минималдаштыруу боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү иштеп чыгат;
<i>Маалымат системалары боюнча координациялык комитет</i>	маалымат системасын өнүктүрүү стратегиясын жана Улуттук банктын максаттарына жана милдеттерине ылайык маалымат системаларын өнүктүрүүнүн келечекке каралган планын жүзөгө ашыруу боюнча чечимдерди иштеп чыгат жана иш-чаралардын аткарылышын контролдойт;
<i>Аудит боюнча комитет</i>	Улуттук банктын финансылык отчетунун толук жана анык берилишине тиешелүү контролдуктун жүргүзүлүшүн, ички контролдук системасынын ишенимдүүлүгүн жана натыйжалуулугун, тышкы жана ички аудиттин көз карандысыздыгын камсыз кылууга көмөк көрсөтөт;

<i>Аттестациялык комиссия</i>	кызматкердин ээлеген кызмат ордуна ылайык келишин белгилейт. Комиссиянын иши кадрларды тандоону жана жайгаштырууну өркүндөтүүгө, персоналдын натыйжалуу иш алып барышына өбөлгө түзүүгө, кызматкердин потенциалын колдонуу келечегин аныктоого багытталган;
<i>Дисциплинардык комиссия</i>	Улуттук банктын кызматчылары тарабынан эмгек тартибинин бузулушу, ошондой эле Кызматтык иш этикасы кодексинин нормаларынын сакталышы боюнча маселелерди карайт;
<i>Коррупцияны алдын алуу боюнча комиссия</i>	коррупцияга каршы багытталган иш-чараларды жүзөгө ашыруу жана мониторинг жүргүзүү аркылуу коррупцияны алдын алуу жана ага каршы аракеттенүү маселелерин карайт;
<i>Ишке байланыштуу талаш маселелерди чечүү боюнча комиссия</i>	Улуттук банкта ишке байланыштуу келип чыккан жеке мүнөздөгү талаш-тартыштарды Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине ылайык кароого алат; айрым ченемдик актылар долбоорлорунун методологиялык жактан иштелип чыгышын кароого алат;
<i>Методологиялык комиссия</i>	Улуттук банктын ченемдик актыларында колдонулган терминдерди жана аларга карата түшүндүрмөлөрдү бекитет;
<i>Улуттук банктын ишин уюштуруу боюнча комиссия</i>	Улуттук банктын ишин уюштуруу маселелерин кароого алат жана ал боюнча сунуштарды даярдайт;
<i>Борбордук эксперттик комиссия</i>	Улуттук банктын документтерине экспертиза жүргүзөт жана аларды сактоо же жок кылуу ишин жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча уюштуруу түзүмү

6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2015-жыл ичинде аткарган иши

Улуттук банк Башкармасы банктын жогорку башкаруу органы болуп саналат жана ал банктын негизги иш багыттарын бекитет. Банк Башкармасынын ыйгарым укуктары «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамында аныкталган.

*Жалпы
маалыматтар*

Башкарма акча-кредит саясатын, коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин ишине көзөмөлдүктү жүргүзүү жана төлөм системасын өнүктүрүү саясатын аныктайт; ченемдик актыларды, жылдык отчетту бекитет; жаңы үлгүдөгү жана номиналдагы акча белгилерин чыгаруу, банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүдөн алуу тартибин, ошондой эле Улуттук банктын, коммерциялык банктардын жана БФКМдердин негизги өнүгүү багыттарын белгилейт.

Башкарманын иши бекитилген жылдык жана чейректик пландардын негизинде жүзөгө ашырылат. 2015-жылы бардыгы болуп 98 отурум өткөрүлүп, анын ичинен 19 маалыматтык отурум өткөрүлгөн, алардын алкагында 499 маселе кароого алынып, 284 токтом кабыл алынган.

Пайыздык чендерди тергетирлөөгө негизденген акча-кредит саясатын жүргүзүүдө Улуттук банк Башкармасы ай сайын эсептик чен өлчөмү тууралуу чечимдерди кабыл алган.

*Акча-кредит
саясаты боюнча
маселелерди кароо*

2015-жылдын декабрь айында Башкарма Улуттук банктын 2016-жылга каралган акча-кредит саясаты жөнүндө билдирүүсүнүн текстин жактырган. Документ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын келээрки мезгилге каралган экономика саясатынын негизги багыттары жөнүндө биргелешкен билдирүүсүнүн бөлүгү болуп саналат. Мындан тышкары, 2016-жылга каралган эсептик чен өлчөмүнө тиешелүү маселелер каралуучу отурумдар графиги да жактырылган.

Улуттук банк Башкармасы жыл сайын эл аралык камдарды тескөө жана камдык активдердин коопсуздугун камсыз кылуу жагында келээрки мезгилге каралган инвестициялык саясатты кароого алып, бекитет. Жүргүзүлүп жаткан саясаттын натыйжалуулугуна баа берүү үчүн жыл сайын Башкарма тарабынан эл аралык камдарды тескөө боюнча отчет каралып турат жана республиканын ички рыногунда монетардык алтынды улуттук валютага сатып алуу көлөмү бекитилет.

Өлкө экономикасынын долларлашуу деңгээлин төмөндөтүү боюнча көрүлүп жаткан чаралардын алкагында жыл акырында Улуттук банк Башкармасы тарабынан улуттук валютадагы жана чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптардын өлчөмүн өзгөртүү чечими кабыл алынган.

Республикада орун алып турган экономикалык жагдайды эске алып, Улуттук банк Башкармасы тарабынан декабрь айында 2014-жылдагы кредиттик аукциондордун алкагында коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттик ресурстардын ордун жабуу мөөнөтүн бир жылга чейин узартуу чечими кабыл алынган.

Отчеттук жыл ичинде Башкарма тарабынан «Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама)» жана «Кыргыз Республикасынын финансылык туруктуулугу жөнүндө отчет» каралган, аларда төмөнкүлөр чагылдырылган:

- акча-кредит саясатын ишке ашыруу натыйжалары;
- инфляция динамикасын аныктаган факторлор;
- негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөргө талдап-иликтөөлөр жана орто мөөнөттүү болжолдоолор;
- финансы тутумунда түптөлгөн тобокелдиктерге жана алардын бүтүндөй финансы секторунун туруктуулугуна тийгизген таасирине талдап-иликтөөлөр.

Мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары акча –кредит саясаты маселелери боюнча чечимдерди кабыл алууда эске алынган.

Баалуу металлдар рыногун түптөө жана өнүктүрүү, ошондой эле эркин акча каражаттарын инвестициялоонун жаңы инструменттерин колдонууга киргизүү үчүн Улуттук банк Башкармасы 1, 2, 5, 10, 31,1035 жана 100 грамм салмактагы аффинирленген өлчөнгөн алтын куймаларды чыгаруу чечимин кабыл алган.

Алгылыктуу экономикалык өсүш арымын жана Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигинин шарттарына натыйжалуу ыңгайлашуусун колдоо максатында, банк Башкармасы «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Евразия экономикалык бирлигинин алкагында Кыргыз Республикасы тарабынан башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга кредит берүүсү жөнүндө» жобо бекитилген.

2015-жылы ичинде акча-кредит саясаты жана эл аралык камдар боюнча 35 маселе каралып, алар боюнча 28 токтом кабыл алынган.

*Банктык жана
банктык эмес
мекемелердин
ишине көзөмөлдүк
боюнча маселе-
лерди кароо*

Банк тутуму жана банктык эмес финансы-кредит мекемелери боюнча Улуттук банк Башкармасы тарабынан банктык эмес финансы-кредит мекемелердин ишине көзөмөлдүк жана жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүгө, алардын өлкө мыйзамдарына киргизилген өзгөртүүлөргө ылайык келтирүүгө багытталган бир катар токтомдор кабыл алынган.

Жаңы ченемдик укуктук актыларда жаңы ачылган жана иштеп жаткан коммерциялык банктар үчүн уставдык капиталдын жана өздүк каражаттардын минималдуу өлчөмүн жогорулатуу, тобокелдиктерди төмөндөтүү, экономикалык ченемдерди белгилөө жана экономиканын долларлашуу деңгээлин төмөндөтүү максатында валюта түрүндөгү кредиттерге кошумча талаптарды киргизүү боюнча талаптар белгиленген. Кредиттик союздарды жана микрофинансылык уюмдарды лицензиялоо жана алардын ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук актылардын жаңы редакциясы бекитилген.

Улуттук банк Башкармасы тарабынан ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктардын, микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын ишин жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук актылар бекитилген.

Коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелердин ишине тиешелүү маселелер боюнча бардыгы болуп 142 маселе каралып, алар боюнча 89 токтом кабыл алынып, алардын ичинен 2 токтом – ишти жөнгө салган ченемдик база боюнча кабыл алынган.

*Төлөм системасы
боюнча
маселелерди кароо*

Улуттук банк Башкармасы төлөм системасы жагында системанын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин иретке келтирүү, ошондой эле финансылык инновацияларды жөнгө салуу боюнча бир катар ченемдик укуктук актыларды бекитип, төлөм системасына көзөмөлдүктү (оверсайт) жүргүзүү натыйжаларын кароого алган. Мамлекеттик программанын иш-чараларынын негизги бөлүгү аткарылгандыгын эске алып, банк Башкармасы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын «Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн көбөйтүү боюнча мамлекеттик программасынын 2012-2017-жылдарга каралган иш-чараларын бекитүү жөнүндө» жана «Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн көбөйтүү боюнча ведомстволор аралык комиссия түзүү жөнүндө» токтомдоруна сунушталган өзгөртүүлөрдү жактырган.

Улуттук банк Башкармасы тарабынан төмөнкүлөр белгиленген ченемдик укуктук актылар кароого алынган:

- электрондук акчаны чыгаруу, жайылтуу жана нак акчага айландыруу тартиби;

- банк жана төлөм кызматтарын аралыктан сунушташкан банктар жана төлөм уюмдары үчүн минималдуу талаптар;

- республиканын региондорунда коммерциялык банктардын агенттери аркылуу банк жана төлөм кызматтарын сунуштоо чөйрөсүн кеңейтүү.

Евразия экономикалык бирлигине кирүүдөн улам жана улуттук валютадагы нак эмес каражаттар агымына талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү жана алардын ачык-айкындуулугун камсыз кылуу үчүн көрсөткүчтөрдү системага салууну өркүндөтүү максатында, Улуттук банк Башкармасы тарабынан Төлөм жүгүртүлүшүнүн мамлекеттик классификаторуна тиешелүү өзгөртүүлөр жана толуктоолор бекитилген.

Бүтүндөй төлөм системасынын иши жана аны жөнгө салуу маселелери боюнча Башкарма тарабынан 23 маселе каралган жана 19 токтом кабыл алынган.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан банк ишин уюштуруу жана башка маселелер каралып, алар боюнча 135 токтом кабыл алынган.

Башка суроолор

6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү

2015-жылы Улуттук банк республикада банк ишин жөнгө салган мыйзам базасын өркүндөтүү жана өнүктүрүү ишин жүргүзгөн.

Кабыл алынган мыйзамдар

Жыл ичинде «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамына толуктоолорду киргизүү жөнүндө» мыйзам кабыл алынган. Бул түзөтүүлөр Кыргыз Республикасы тарабынан Евразия экономикалык бирлигинин алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарды кайтарымдуулук негизде улуттук валютадагы каражаттар менен камсыз кылууга өбөлгө түзөт, кийин бул каражаттар өлкө экономикасын каржылоого багытталат.

Отчеттук жыл ичинде Кыргыз Республикасынын Салык кодексине банктардын аффинирленген өлчөнгөн куймалар жана алтындан жана/же күмүштөн даярдалган инвестициялык монеталар менен жүзөгө ашырган операцияларын салыктан бошотуу жагында өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилген. Кабыл алынган түзөтүүлөр калкка каражаттарын альтернативалуу жыйым топтоо инструменттерине салууга демилге берет жана өлкөдө алтын өндүрүү тармагынын өнөр жай потенциалын өнүктүрүүгө көмөктөшөт.

Кароого алынган мезгил ичинде Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Банк кодексин Жогорку Кеңештин кароосуна сунуштоо ишин уланткан, ал банк ишине тиешелүү мыйзамдарды жана башка ченемдик актыларды шайкеш келтирүү, алардын нормаларын системага салуу, орун алып турган ички карама-каршылыктарды, коллизияларды четтетүү жана банк ишиндеги укуктук жөнгө салуудагы кемчиликтерди толуктоо жана эң оболу, банк тутумун чыңдоого, анын туруктуу өсүшүнө жетишүү максаттарында иштелип чыккан. Депуттардын, банк секторунун, мамлекеттик органдардын жана жарандык сектордун өкүлдөрүнүн катышуусунда парламенттик угуулар өткөрүлгөн.

Мыйзам долбоорлору

Жогорку Кеңеш Банк кодексинин долбоорун жана «Кыргыз Республикасынын Банк кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» мыйзам долбоорун биринчи окууда кароодо алардын аталышы «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» мыйзам долбооруна жана «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» мыйзамды колдонууга киргизүү тууралуу» мыйзам долбооруна өзгөртүлгөн.

Жеке адамдардын жана юридикалык жактардын, коммерциялык банктардын, финансы-кредит мекемелердин жана алардын кызмат адамдарынын жоопкерчилигин күчөтүү жана көзөмөлдүк чаралардын эффективдүүлүгүн жана Улуттук банктын банктык мамилелер чөйрөсүндөгү иш натыйжалуулугун камсыз кылуу максатында, Улуттук банк «Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө» кодексине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу» мыйзам долбоорун демилгелеген, анда банк мыйзамдары жагында администрациялык

укук бузуулар үчүн айыптар өлчөмүн кыйла жогорулатуу жана такташтыруу маселелери каралган.

Өзгөртүүлөрдү киргизүү зарылчылыгы, 1998-жылы «Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө» кодексти кабыл алууда белгиленген айыптык төлөм өлчөмү өз актуалдуулугун жоготкондугунан жана укук бузууларга жол бербөө жагында натыйжа бербей калгандыгынан улам келип чыккан. Мыйзам долбоорунда лицензиясыз банк операцияларын жүргүзгөндүгү, ошондой эле банк, микрокаржылоо, төлөм мыйзамдарын жана кредиттик маалымат алмашуу жөнүндө мыйзамдарды бузууга жол бергендиги үчүн айыптык өлчөмдү олуттуу жогорулатуу сунушталат.

Алмашуу операцияларын так чет өлкө валютасы менен жүзөгө ашырган, валюта рыногунун субъекттери – катышуучулардын ишин оптималдаштыруу, валюта рыногунда Улуттук банктын көзөмөлдүк чараларынын натыйжалуулугун жана өз убагында колдонулушун камсыз кылуу максатында, «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» («Чет өлкө валютасындагы операциялар жөнүндө», «Кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легализациялоого (изин жашырууга) жана террористтик же экстремисттик ишти каржылоого каршы аракеттерди көрүү жөнүндө» мыйзамдарга жана Салык кодексине) мыйзам долбоору демилгеленген. Сунушталган ондоолордо Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган субъекттер тизмесинен алмашуу бюролорун алып салуу маселеси каралган. Финансы-кредит мекемелерине гана (ыйгарым укуктуу банктар, кредиттик союздар, адистештирилген финансы-кредит мекемелери, микрофинансылык жана микрокредиттик уюмдар) так чет өлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүргүзүүгө укук берилет.

6.4. Финансылык кеңешчи милдетин аткаруу

Кыргыз Республикасынын Президентинин, Жогорку Кеңештин жана Өкмөттүн финансылык кеңешчисинин милдетин аткаруунун чегинде Улуттук банк 2015-жылы ичинде төмөнкү иш-чараларды жүзөгө ашырган:

- Кыргыз Республикасынын Президентине, Жогорку Кеңешке жана Өкмөткө туруктуу негизде акча-кредит саясатын ишке ашыруу, банк жана төлөм системаларынын абалына тиешелүү маселелер боюнча маалыматтарды жана аналитикалык материалдарды сунуштап турган;

- мыйзам долбоорлоруна жана башка ченемдик укуктук актыларга, финансы жана банк маселелери же Улуттук банктын ыйгарым укуктарынын чөйрөсүнө тиешелүү маселелерди козгогон чечимдерге экспертиза жүргүзгөн;

- республикалык бюджеттин долбоорун кароого алуу учурунда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө консультацияларды берип турган;

- Президентке, Жогорку Кеңешке жана Өкмөткө (министрликтерди жана ведомстволорду кошо алганда) финансы жана банк тутумунун маселелери боюнча консультацияларды жана сунуш-көрсөтмөлөрдү сунуштап турган.

Президентке, Жогорку Кеңешке жана Өкмөткө туруктуу негизде сунушталуучу аналитикалык маалыматтарда акча-кредит саясатын негизги багыттары, негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн болжолдоолору, экономиканын тышкы секторундагы жагдай, банк тутумунун, банктык эмес финансы-кредит мекемелери системасынын абалы, республиканын валюта рыногундагы жагдай жөнүндө маалыматтар камтылган. Атап айтканда, социалдык-экономикалык өнүгүү жыйынтыктары, жергиликтүү экономиканын өнүгүү келечеги, төлөм теңдеминин жана алмашуу курсунун абалы, улуттук валютаны чыңдоо чаралары, кредиттерди конвертациялоо, тышкы соодадагы, анын ичинде Евразия экономикалык бирлигине кирген өлкөлөр менен соода жүргүзүү жагдайы,

тышкы карыздар, мамлекеттик төлөм системасын түзүү жана анын иши жөнүндө маалымат берүү каттары жөнөтүлгөн.

Улуттук банк тарабынан экономиканын өсүшү боюнча аналитикалык материалдар жана болжолдоолор сунушталган, мамлекеттик тышкы карызды тескөө боюнча сунуш-көрсөтмөлөр, экономиканын долларлашуу деңгээлин төмөндөтүү чаралары, Мамлекеттик ипотекалык компанияны капиталдаштыруунун ар кандай механизмдери тууралуу сунуштар берилип, республиканын региондорун банк жабдуулары менен камсыз кылуу чаралары тууралуу маалымат жөнөтүлгөн.

Тиешелүү министрликтерге жана ведомстволорго социалдык-экономикалык өнүгүү жыйынтыктары, ЕСФ программасынын иш-чараларын аткаруунун жүрүшү, тышкы карыз боюнча төлөмдөр, айыл-чарбаны каржылоо долбоорун ишке ашыруу, кредиттик келишимдерди тейлөө, акча которуулар жөнүндө статистикалык маалыматтар жана башка маселелер боюнча маалыматтар жөнөтүлгөн.

Финансылык кеңешчинин милдетин аткаруунун алкагында Улуттук банк, мамлекеттик бийлик органдарынын дарегине 500дөн ашык кат жана корутунду жөнөткөн.

Улуттук банк төмөнкү 30 мыйзам долбооруна экспертиза жүргүзгөн, анын ичинде:

- Кыргыз Республикасынын 2016-жылга республикалык бюджетти жана 2017-2018-жылдарга каралган болжолдоолор жөнүндө;
- «Кыргыз Республикасынын 2015-жылга республикалык бюджетти жана 2016-2017-жылдарга каралган болжолдоолор жөнүндө» мыйзамга өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу;
- Бюджет кодексинин долбоору;
- Салыктык эмес кирешелер жөнүндө кодекс долбоору;
- жарандык-укуктук милдеттенмелер суммасын улуттук валютага конвертациялоо жөнүндө;
- «Банктык аманаттарды (депозиттерди) коргоо жөнүндө» мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө»;
- ипотекалык баалуу кагаздар жөнүндө;
- «Кыргыз Республикасындагы лицензиялоо-уруксат берүү системасы жөнүндө» мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө;
- Мыйзам талаптарын бузуулар жөнүндө кодекс долбоору;
- керектөө кредиттери (насыя) жөнүндө;
- ломбард иши жөнүндө;
- Бишкек шаарындагы регионалдык финансы борбору жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө («Күрөө жөнүндө» мыйзамга, Жарандык кодекске, «Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө» кодекске);
- электрондук коммерция жөнүндө;
- «Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» мыйзамга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу;
- баа берүү иши жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө («Кыргыз Республикасында лицензиялоо-уруксат берүү системасы жөнүндө», «Электрондук жана почта байланышы жөнүндө» мыйзамдарга) жана башкаларга.

2015-жылы Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомдорунун жана буйрууларынын 50дөн ашык долбооруна экспертиза жүргүзүлүп, алар боюнча сунуштар даярдалган, анын ичинде:

*Мыйзам
долбоорлоруна
экспертиза
жүргүзүү*

- 2015 жана 2016-2018-жылдарга социалдык-экономикалык өнүгүү багыттарын болжолдоо жөнүндө;
- «Кеңейтилген каржылоо механизми (ECF) тарабынан колдоого алынган, Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшүнө көмөктөшүүнүн 2015-2018-жылдарга программасын» жүзөгө ашыруу боюнча иш-чаралар планы;
- «Турак-жайга ээ болуу мүмкүнчүлүгү – 2015-2020» мамлекеттик программасын бекитүү жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунун республика аймагына Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунун иш алып баруу шарттары жөнүндө келишим долбоорун жактыруу тууралуу;
- Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүгүүгө ык коюусу, ишке ашыруу жана жетишилген натыйжаларга мониторинг жүргүзүү боюнча координациялык комитет жөнүндө;
- Евразия экономикалык бирлигине кирүүнүн алкагында Кыргыз Республикасына техникалык көмөк көрсөтүү тууралуу келишим долбоору жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын «Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жөнүндө» мыйзамынын 27-беренесинин талаптарын ишке ашыруу чаралары жөнүндө;
- Алтын сертификаттарын чыгаруу, жүгүртүү жана ал үчүн төлөө тартиби жөнүндө жобону бекитүү тууралуу;
- Өкмөттүн 2015-жылдын 23-июнундагы №396 «Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине ыңгайлашуусу жана андан улам орун алган тобокелдиктерге ыкчам чара көрүү штабы жөнүндө» токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу;
- республикалык жана жергиликтүү бюджетке түшүүлөр менен иш алып барган администраторлор жөнүндө;
- Кыргыз Республикасында азык-түлүк жана тамак-аш коопсуздугу программасын бекитүү жөнүндө;
- Кыргыз Республикасында экспортту өнүктүрүүнүн 2014-2017-жылдарга каралган программасын бекитүү жөнүндө;
- мамлекеттик катышуу үлүшү менен акционердик коомдордогу мамлекеттин өкүлү жөнүндө;
- 2018-жылга чейин Кыргыз Республикасында баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү концепциясын бекитүү жөнүндө;
- «Кыргыз почтасы» мамлекеттик ишканасын модернизациялоо жөнүндө;
- төртүнчү топтогу мүлккө салыкты администрлөөнү иретке келтирүү жөнүндө;
- Кыргыз Республикасынын «Экономикалык кызматташуу уюмунун Исламабад шаарында 1995-жылдын мартында кол коюлган, Соода жана өнүктүрүү банкын уюштуруу жөнүндө келишимине Кыргыз Республикасынын кошулуусу тууралуу» мыйзам долбоору;
- маалыматтарды «онлайн» режиминде берүү функциясы каралган контролдук-кассалык машиналарды колдонуу механизмдин ишке киргизүү чаралары жөнүндө;
- эл аралык салык салуу режиминин сакталышын жакшыртуу жана «FATCA» мыйзам талаптарын жайылтуу.

Мамлекеттик программаларды иштеп чыгуу жана ишке ашыруу

2015-жыл ичинде Улуттук банк бир катар мамлекеттик программаларды жана пландарды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга катышкан, анын ичинде:

- Кыргыз Республикасын 2013-2017-жылдарда туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын;

- 2011-жылдын 1-декабрында Кыргыз Республикасынын Президентин кызмат ордуна расмий дайындоо аземинде Президент А.Ш.Атамбаев берген сунуштарды жана койгон милдеттерди аткаруу боюнча иш-чаралар планын;
- улуттук экономиканы чыңдоо жана доллардан арылтуу боюнча иш-чаралар планынын долбоорун;
- фискалдык саясат боюнча 2014-2020-жылдарга мамлекеттик программанын долбоорун;
- Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн көбөйтүү боюнча иш-чаралардын 2012-2017-жылдарга каралган мамлекеттик программасын;
- Микрокаржылоону 2011-2015-жылдарда өнүктүрүү стратегиясын;
- Кеңейтилген каржылоо механизминин (ECF) алкагында Эл аралык валюта фонду тарабынан колдоого алынган Кыргыз Республикасынын 2015-2018-жылдарга каралган экономикалык программасын;
- Финансылык сабаттуулук деңгээлин жогорулатуу программасынын долбоорун;
- Дүйнөлүк банктын рейтингинде Кыргыз Республикасынын «Бизнес жүргүзүү» позициясын жакшыртуу боюнча 2016-2017-жылдарга иш-чаралар планын;
- Өкмөттүн көмүскө экономиканы кыскартуу боюнча 2015-2017-жылдарга иш-чаралар программасынын долбоорун;
- «2020-жылга чейин турак-жайга ээ болуу мүмкүнчүлүгү» мамлекеттик программасынын долбоорун;
- «Туруктуулук, ишенимдүүлүк жана жаңы мүмкүнчүлүктөр» программасынын алкагында 2016-жылга каралган иш-аракеттер планынын долбоорун;
- Экономика жана финансы саясаты боюнча меморандумду ишке ашыруу жагында 2015-2018-жылдарга каралган иш-чаралар планын;
- «Айыл чарбасын каржылоо» долбоорун;
- Өкмөттүн экономиканын байкоого алынбаган сектору деңгээлин кыскартуу боюнча 2015-2017-жылдарга иш-чаралар планынын долбоорун;
- Айыл-чарбаны күрөөсүз кредиттөө программасынын долбоорун;
- Жергиликтүү тигүү ишканаларына жеңилдетилген кредиттерди берүү программасынын долбоорун жана башкаларды.

Кыргыз Республикасынын эл аралык жана мамлекеттик уюмдарда катышуусунун алкагында финансы жана банк системасына тиешелүү эл аралык келишимдерге жана макулдашууларга экспертиза жүргүзүлгөн, анын ичинде:

- Евразия экономикалык бирлигинин Бажы кодекси жөнүндө келишим долбооруна;
- КМШга катышуучу мамлекеттердин кызмат көрсөтүүлөрдү эркин сунуштоосу жөнүндө келишим долбооруна;
- Россия Федерациясынын Өкмөтү жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү ортосунда Евразия экономикалык бирликке кирүү процессинин алкагында, Кыргыз Республикасына техникалык көмөк көрсөтүү жөнүндө келишим долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусу ортосунда Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунун өлкө аймагына келүү шарттары жөнүндө келишим долбоору;
- Евразия экономикалык бирлиги жөнүндө келишимге катышуучу мамлекеттердин макулдашылган валюта саясаты жөнүндө келишим долбоору;
- Бирликке мүчө мамлекеттердин валюталык укуктук мамилелерин

Эл аралык келишимдерге экспертиза жүргүзүү

жөнгө салуу жана либералдаштыруу чараларын кабыл алуу боюнча макулдашылган ыкмалар жөнүндө келишим долбоору;

- Бирликке мүчө мамлекеттердин финансы рынокторунда иштин жүзөгө ашырылышына карата талаптар жөнүндө келишим долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигинин аймагында аудитордук иш жөнүндө келишим долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Кытай Эл Республикасы ортосунда Кытайдын Кыргызстанга жеңилдетилген кредит берүүсү жөнүндө алкактуу келишим долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Кувейт Мамлекетинин Өкмөтү ортосунда инвестицияларды өз ара колдоого алуу жана коргоо жөнүндө келишим долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Standard and Poor's Credit Market Services кредиттик-рейтингдик агенттиги ортосунда түзүлгөн келишим долбоору;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Moody's Investors Service кредиттик-рейтингдик агенттиги ортосунда түзүлгөн келишим долбоору;
- ЕЭК Кеңешинин «Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттердин улуттук (борбордук) банктарынын экспорттук операцияларды жүзөгө ашырууда улуттук экспорттук-кредиттик агенттиктердин полистерин камсыздоого байланыштуу маселелер боюнча келишим долбоорун иштеп чыгуу жөнүндө» чечиминин долбоорун;
- Кыргыз Республикасы менен ОПЕКтин эл аралык өнүгүү фондусу ортосунда инвестицияларды өз ара колдоого алуу жана коргоо жөнүндө» келишим долбоору жана башкалар.

Өкмөттүн мыйзам долбоорлоруна, токтомдорунун жана буйрууларынын долбоорлоруна, эл аралык келишимдерге жана макулдашууларга жана башка ченемдик укуктук актылардын долбоорлоруна экспертиза жүргүзүүнүн натыйжасында корутунду чыгарылып, Улуттук банктын компетенциясына кирген маселелер боюнча сын-пикирлер жана сунуштар берилген.

*Ведомстволор
аралык
комиссияларда иш
алып баруу*

Улуттук банктын өкүлдөрү 10 ведомство аралык жумушчу топтун жана комиссиялардын төмөнкү маселелер боюнча ишине катышышты:

- Финансы министрлиги менен Улуттук банктын ортосунда Ведомстволор аралык координациялык кеңештин ишинин алкагында акча-кредит саясаты жана салык-бюджет саясаты маселелерин координациялоо;
- Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн көбөйтүү;
- улуттук валютаны чыңдоо жана экономиканы доллардан арылтуу;
- Кыргыз Республикасына суверендүү рейтинг ыйгаруу;
- Казакстан Республикасынын Дүйнөлүк соода уюмуна киришине байланыштуу Евразия экономикалык бирлигине мүчө өлкөлөрдүн кириш бажы алымдарын бөлүштүрүү ченин кайра карап чыгуу;
- өлкөнүн ченемдик укуктук базасынын ФАТФ сунуш-көрсөтмөлөрүнө техникалык жактан ылайык келүүсүнө баа берүү;
- кыймылдуу мүлк күрөөлөрүн каттоо чөйрөсүндө ченемдик укуктук актынын долбоорлорун иштеп чыгуу;
- электрондук коммерцияны өнүктүрүү үчүн ченемдик укуктук актыны иштеп чыгуу;
- «Баа берүү иши жөнүндө» мыйзам долбоорун иштеп чыгуу;
- Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларын инвентаризациялоо.

Ведомстволор аралык жумушчу топтордун жана комиссиялардын ишине катышуусунун натыйжасында, Улуттук банк тарабынан анын компетенциясына кирген маселелер боюнча маалымат берилип, сунуштар киргизилген.

6.5. Керектөөчүлөр укугун коргоо жана финансылык сабаттуулукту жогорулатуу

Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн керектөөчүлөр укугун коргоо жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу – Улуттук банктын негизги иш багыттарынын бири болуп саналат. Аларды жүзөгө ашыруунун маанилүүлүгү жана зарылдыгы керектөөчүлөрдүн финансы кызматтарын сунуштоочулар жөнүндө маалыматынын аздыгынан улам келип чыккан. Керектөөчүлөрдүн кызыкчылыгынын корголушу жана маалыматтуулугу банк жана микрофинансы рынокторунун ачык-айкындуулугуна жана натыйжалуулугуна өбөлгө түзөт, бул алардын бүтүндөй финансы системасына ишенимин жогорулатат жана финансы туруктуулугуна коркунуч алып келген тобокелдиктерди кыскартат.

Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуунун алкагында Улуттук банк 2015-жылы өз ыйгарым укуктарынын чегинде бир катар демилгелерди жүзөгө ашырган.

Жылдын сентябрь айында Улуттук банкта Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жана финансылык сабаттуулук бөлүмү түзүлгөн. Финансылык мүмкүнчүлүктөрдөн пайдаланууну камсыз кылууга көмөктөшүү ушул бөлүмдүн максаты катары аныкталса, негизги милдети болуп – керектөөчүлөрдүн укугун коргоо, банк жана микрокаржылоо кызматтарын сунуштоочулар тарабынан ак ниет жана адилет иштин жүзөгө ашырылышын камсыз кылуу, калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатууга көмөктөшүү саналат.

Отчеттук жылы ичинде бөлүмгө банк жана микрокаржылоо кызматтарын керектөөчү жарандардан кат жүзүндө 300 кайрылуу келип түшүп, алардын ар бири белгиленген тартипте каралган. Улуттук банктын кызматкерлери жарандарга банк жана микрокаржылоо кызматтарына тиешелүү маселелер боюнча кеңири консультацияларды телефон аркылуу же Коомдук кабылдамада жолугушууда күн сайын берип турушкан. Проблемалуу карызгерлерге тиешелүү маселелердин чечилишине көмөктөшүү жана өз ара алгылыктуу чечимдерди табуу максатында карызгерлердин, финансы-кредит мекемелеринин, мамлекеттик башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн катышуусунда жолугушуулар жана тегерек стол маектер өткөрүлгөн. Өз кардарларына кызматтарын сунуштоодо Кыргыз Республикасынын мыйзам талаптарын бузууга жол берген финансы-кредит мекемелерине ал бузууларды четтетүү тууралуу жазма буйруктар жөнөтүлгөн.

2015-жылдын сентябрынан тартып «Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө» жобо күчүнө кирген, ал банк жана микрокаржылоо кызматтарын керектөөчүлөрдүн укугун коргоого багытталган. Бул ченемдик укуктук акт жоопкерчиликтүү кредиттөөнүн негиздүү принциптерин, финансы-кредит мекемелердин кардарларга сунушталып жаткан кызматтар тууралуу толук маалыматты ачып көрсөтүү жана алардын кайрылууларын кароо милдеттерин белгилейт. Улуттук банк да керектөөчүлөрдүн укугун коргоого багытталган бир нече ченемдик актыларды кабыл алган.

Отчеттук жыл ичинде Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иши жөнүндө» мыйзам долбоорун Жогорку Кеңеште кароо иши улантылган, анда банк жана микрокаржылоо кызматтарынан керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жагында атайы глава каралган.

Калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу максатында Улуттук банк бир катар иш-чараларды жүргүзгөн.

Республиканын бардык областтарында орто мектептердин, кесиптик орто жана жогорку окуу жайларынын окуучулары, чакан жана орто бизнес өкүлдөрү үчүн 25 көчмө лекция уюштурулган, анын жүрүшүндө Улуттук банктын кызматкерлери өздүк жыйымды кантип тескөө жана үй-бүлөлүк бюджетти кантип

*Керектөөчүлөр
укугун коргоо*

*Финансылык
сабаттуулукту
жогорулатуу*

сарамжалдуу сарптоо, өз жыйымдарын кандайча сактоо жана көбөйтүү мүмкүн экендиги тууралуу, ошондой эле кредит алуу өзгөчөлүгү жөнүндө, нак эмес эсептешүүлөр системасынын пайдасы жана артыкчылыктары, улуттук валютанын коргоо белгилери тууралуу маалымат беришкен.

Жыл ичинде Улуттук банк тарабынан www.finsabat.kg адистештирилген билим берүү интернет-порталы ишке киргизилген, анда финансы темасына арналган актуалдуу маалымат берилип, пайдалануучулардын финансы, финансы-кредит мекемелери, алардын кардарларынын укуктары жөнүндө маалымат алуусуна өбөлгө түзгөн материалдар жайгаштырылган. Сайт банк рыногунда сунушталган кызматтар жана продукттар менен таанышууга жана көп берилүүчү суроолорго жооп алууга өбөлгө түзөт.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк «Акча алиппеси» балдар үчүн көрсөтмө куралынын биринчи сериясын мамлекеттик жана расмий тилдерде иштеп чыккан, мында акча, үй-бүлөлүк бюджетти пландаштыруу, банктар жана банк кызматтары тууралуу жалпыланган жеткиликтүү маалымат берилген.

Кредит, банктык төлөм карттары жана эскилиги жеткен банкнотторду алмаштыруу тартиби тууралуу китепче чыгарылган, анда окурмандардын эсине кредит алууда, пластик карттарын пайдаланууда жана эскилиги жеткен банкнотторду алмаштырууда көңүл бурулуучу маанилүү, пайдалуу маалыматтар, кыскача нускамалар жана кеңештер камтылат. Бул китепчелер калкка коммерциялык банктар жана микрокаржылоо уюмдары аркылуу таркатылат.

2015-жылдын 9-мартынан 17-мартына чейин Кыргызстанда биринчи жолу Улуттук банктын патронажы алдында Дүйнөлүк акча жумасы (Global Money Week) өткөн. Кампаниянын максаты – балдар жана жаштар арасында жыйым топтоо маданиятын өнүктүрүү жана алар келечекте финансылык чечимдерди өз алдынча кабыл алуулары үчүн аларды финансылык сабаттуулуктун негиздери менен тааныштыруу. Бул кампаниянын алкагында, алыскы райондорду жана айылдарды кошо алганда, бүтүндөй республика боюнча 6000ден ашык окуучулар жана студенттер үчүн 160тан ашык иш-чара өткөрүлгөн: эксперттердин көчмө лекциялары, Улуттук банктын Нумизматикалык музейине экскурсия, коммерциялык банктардагы жана мамлекеттик мекемелердеги ачык эшик күндөрү, тренингдер жана сынактар.

Калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча кампаниянын алкагында Улуттук банк тарабынан алты жаштан 16 жашка чейинки балдар арасында республикалык сынак жарыяланган. Өсүп келе жаткан муундун финансы темасын туура кабылдоосун калыптандыруу жана катышуучуларды улуттук валютага мамлекеттин символу катары аяр мамиле жасоого үндөө – сынактын негизги милдетинен болгон. Жалпысынан сынак өткөрүүнүн алкагында 175 жаш авторлордон 182 эмгек келип түшкөн. Сынакка Бишкек шаарынын, Баткен жана Талас областтарынын балдары активдүү катышышты. Балдарды коргоо күнү (1-июнь) «Мыкты дил баян», «Мыкты ыр» жана «Мыкты сүрөт» номинациялары боюнча сынактын жеңүүчүлөрүн сыйлоо аземи болуп өттү.

Республика калкынын финансылык сабаттуулук деңгээлин аныктоо боюнча жүргүзүлгөн социологиялык изилдөөлөрдүн натыйжаларын, ошондой эле сабаттуулукту жогорулатуу зарылчылыгын эске алуу менен Улуттук банк Кыргыз Республикасында 2016-2020-жылдарда калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу программасынын долбоорун иштеп чыккан. 2015-жылдын ноябрында Программанын долбоору Улуттук банк Башкармасы тарабынан жактырылып, Өкмөттүн кароосуна жөнөтүлгөн.

6.6. Ички аудит жана ички контролдук системасы

Улуттук банктын ички аудити «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамына ылайык ички аудит кызматы тарабынан жүзөгө ашырылат.

Укуктук негиз

Ички аудит кызматынын негизги милдеттеринен болуп, ички контролдук, тобокелдиктерди тескөө жана корпоративдик башкаруу системасынын шайкештигине жана натыйжалуулугуна көз карандысыз баа берүү, Улуттук банктын финансылык отчетуна аудит боюнча тышкы аудиторлор жана Аудит боюнча комитет менен өз ара иш алып баруу саналат.

Ички аудит кызматы Ички аудитти жүргүзүүнүн кесипкөй тажрыйбасынын эл аралык негиздерине таянуу менен иш алып барат.

Аудитордук текшерүүлөр 2015-жылы Ички аудит кызматынын жылдык иш планына ылайык жүзөгө ашырылган. Отчеттук мезгил ичинде акча-кредит саясатын иштеп чыгуу, эл аралык камдарды тескөө, Евразия экономикалык бирлигине кирүүнүн алкагында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептерин тейлөө, банктык эмес финансы мекемелерин инспекциялоо, эскилиги жеткен акчаларды иргөө жана жок кылуу маселелери боюнча текшерүүлөр жүргүзүлөт. Текшерүүлөрдүн натыйжалары боюнча ички аудиторлор тарабынан ички ченемдик укуктук актыларды, ички контролдук жана тобокелдиктерди тескөө системасын өркүндөтүү боюнча сунуш-көрсөтмөлөр берилген. Түзүмдүк бөлүмдөрдүн ишинин аларга жүктөлгөн милдеттерге жана функцияларга шайкеш келүүлөрүнө жүргүзүлгөн аудитордук текшерүүлөрдүн жыйынтыктары Улуттук банктын жетекчилигине сунушталган.

Ишкердикти жүзөгө ашыруу

Жүргүзүлгөн аудитордук текшерүүлөрдүн натыйжаларынан улам, Улуттук банктын иши бардык маанилүү аспектилер боюнча өлкөнүн ченемдик укуктук актыларына ылайык келет деп тыянак чыгарууга болот. Ички контролдук системасы түзүмдүк бөлүмдөр тарабынан аудитордук текшерүүлөрдүн натыйжалары боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдүн аткарылышына үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүп турган.

Тышкы аудиторлор менен өз ара иш жүргүзүүнүн алкагында Ички аудит кызматы эл аралык аудитордук уюм «Делойт и Туш» ЖЧКсы менен Улуттук банктын 2015-жыл үчүн финансылык отчетуна көз карандысыз аудит жүргүзүү ишин координациялаган. Бул аудитордук уюм тендердин натыйжасында тандалып алынган жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан мыйзам талаптарына ылайык бекитилген.

Тышкы аудиторлор менен өз ара ишкердикти жүргүзүү

Тышкы аудиттин жыйынтыгы боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдүн аткарылышы жагында иш-чаралар иштелип чыгып, Ички аудит кызматы алардын тиешелүү түзүмдүк бөлүмдөр тарабынан аткарылышына контролдук жүргүзгөн.

Улуттук банктын Аудит боюнча комитети менен өз ара иш алып баруунун алкагында Ички аудит кызматы Комитеттин отурумдарын уюштурган жана өткөргөн.

Аудит боюнча комитет

Комитеттин курамы беш мүчөдөн турат, анын үчөө Улуттук банктын ишине тиешеси жок көз карандысыз эксперт; экөө Улуттук банктан сунушталса, бирөө Башкарманын мүчөсү болуп саналат.

Улуттук банктын Аудит боюнча комитетинин негизги милдеттерине ылайык иши Улуттук банктын финансылык отчетунун сапатына баа берүү, тышкы аудиторлордун көз карандысыз ишин жана ички контролдуктун натыйжалуу системасын камсыз кылуу саналат.

Отчеттук мезгил ичинде комитеттин тогуз отуруму өткөрүлгөн, анда комитеттин компетенциясына кирген маселелер кароого алынган. Аудит боюнча комитет Ички аудит кызматынын отчетторуна, ички жана тышкы аудиттин сунуш-көрсөтмөлөрүнүн аткарылышына жүргүзүлгөн мониторинг боюнча маалымат менен таанышкан.

Улуттук банктын Аудит боюнча комитетинин 2015-жыл үчүн отчету

Комитет боюнча аудиттин эки көз карандысыз мүчөсү Жогорку Кеңештин депутаттары жана Улуттук банктын өкүлдөрү менен биргеликте тышкы аудиторду тандоо боюнча тендердик комиссиянын курамына катышышкан.

Тышкы аудиторлордун көз карандысыздыгы гарантиясын камсыз кылуу максатында аудит боюнча комитеттин мүчөлөрү «Делойт и Туш» ЖЧКсынын жоопкерчиликтүү өкүлдөрү менен жолугушуу өткөргөн. Жолугушуунун жүрүшүндө 2015-жыл үчүн финансылык отчетту аудитордук текшерүү планы жана тогуз айы үчүн финансылык отчетко алдын ала жүргүзүлгөн аудиттин натыйжалары талкууланган.

Аудит боюнча комитет тарабынан Улуттук банктын тышкы, ички аудитинин жана ички контролдук системасынын ишине баа берүү жагында иштер талдап-иликтөөгө алынып, Улуттук банк Башкармасына сунуш-көрсөтмөлөр берилген. Ошондой эле Аудит боюнча комитет Улуттук банктын жетекчилигине жана түзүмдүк бөлүмдөрүнө консультация катары эксперттик корутундуларды сунуштаган.

Улуттук банктын коргоо механизмдерине баа берүү

Эл аралык валюта фондусу тарабынан Борбордук банктардын коргоо механизмдерине баа берүү программасынын алкагында (IMF Safeguard Assessment) Улуттук банктын коргоо механизмдерине баа берилген. Тышкы аудит, укуктук статус жана көз карандысыздык, финансылык отчет, ички аудит жана ички контролдук системасы механизми боюнча корутундулар берилген.

6.7. Коомчулукка маалымат берүү

Расмий басылмаларды чыгаруу, пресс-конференцияларды жана брифингдерди өткөрүү, маалыматтарды Улуттук банктын расмий сайтында жайгаштыруу, маалыматтарды жалпыга маалымдоо каражаттарына жарыялоо, телекөрсөтүүлөрдү, радиоберүүлөрдү эфирге чыгаруу, маалымат берүү, агартуу багытында башка иш-чараларды өткөрүү аркылуу коомчулукка маалымат берилген.

Отчеттук жылы Улуттук банктын маанилүү иш багыттарынан болуп анын бардык иш багыттарына, функцияларына жана милдеттерине тиешелүү маалымат, билим берүү жана аналитикалык материалдарды жалпыга маалымдоо каражаттарына туруктуу негизде жайгаштыруу саналган. Мында, темалардын актуалдуулугу жана маанилүүлүгү, жалпыга маалымдоо каражаттарынын иш чөйрөсү эске алынган.

Жалпыга маалымдоо каражаттары менен кызматташуу

Улуттук банк тарабынан республикалык жана эл аралык жалпыга маалымдоо каражаттарына 850 макала даярдалып, алардын жарыяланышы демилгеленген. Интервьюларды кошо алганда, кызматкерлердин коом алдында чыгып сүйлөгөн 255 маалыматтык, аналитикалык теле жана радио программалары жана ток-шоуго катышуусу уюштурулган.

Улуттук банктын жетекчилиги акча-кредит саясаты маселелери жана валюта рыногундагы жагдай тууралуу 16 пресс-конференцияга жана брифингге катышкан.

Журналисттерден 545 кат жүзүндө, электрондук жана оозеки түрүндөгү кайрылуулар келип түшкөн, аларга өз убагында жооптор жазылып жөнөтүлгөн.

Отчеттук жылы Улуттук банктын регионалдык жалпыга маалымдоо каражаттары менен кызматташуусу улантылган: жарыялануучу маалыматтардын, анын ичинде калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча узак мөөнөттүү маалымдоо чарасынын алкагында алардын көлөмү олуттуу көбөйгөн. Областтык башкармалыктар аркылуу 100гө жакын ар кандай материалдар чыгарылган. Мында электрондук жана басма сөз сыяктуу жалпыга маалымдоо каражаттары ишке тартылган.

Жыл ичинде Улуттук банктын өлчөнгөн алтын куймаларын жайылтуу боюнча маалымат берүү ишинин алкагында Бишкек жана Ош шаарларында

өткөн пресс-конференциялардын жүрүшүндө алтын куймалар сунушталып, бул тема боюнча маалымат берилген. Мындан тышкары, мамлекеттик телеканалдарда куймалар тууралуу видеороликтер көрсөтүлгөн.

Радиостанциялардын жана телеканалдардын эфирине жаңылыктар жана аналитикалык сюжеттер чыгарылып, басма сөздө, интернет-басылмаларда жана социалдык тармактарда Улуттук банктын өкүлдөрүнүн тематикалык статьялары, интервьюлары жана комментарийлери жарык көргөн.

Улуттук банктын расмий сайтында 112 атайы жаңылык жарыяланган, аларда жөнгө салуучунун актуалдуу маселелери боюнча расмий позициясы, ошондой эле анын иш натыйжалары жөнүндө маалымат чагылдырылган.

Жалпыга маалымдоо каражат өкүлдөрү үчүн маалымдоо иш-чараларын өткөрүү улантылган. Алсак, «Акча-кредит саясат маселелери: теория жана тажрыйба» жана «Кыргыз Республикасында нак акча жүгүртүлүшүн тескөө» темаларында окутуу семинарлары уюштурулган, аларга финансы-экономика тематикасы адистигиндеги 60тан ашык журналист катышкан. Мындан тышкары, журналисттер алмашуу бюролорунун ишин текшерүү боюнча көзөмөл функцияларын аткаруунун алкагында, Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн рейддерди чагылдыруу үчүн чакыртылган.

2015-жылы жалпыга маалымдоо каражаттары үчүн жыл сайын өтүүчү республикалык сынактын жүрүшүндө «Финансы продукттары жана кызматтар» темасында республиканын электрондук жана басма сөз жалпыга маалымдоо каражаттарынын 33 өкүлүнөн 97 иш келип түшкөн. Сынактын жыйынтыктары тууралуу маалымат Улуттук банктын сайтында жана жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыяланган.

Өздүк медиа продукттарын чыгаруу Улуттук банктын коомчулукка маалымдоо ишиндеги маанилүү инструменти болуп саналат. Отчеттук жыл ичинде «ЭлТР» телеканалында жана «Биринчи радиодо» «Улуттук банк билдирет» теле жана радиопрограммаларды уюштуруу (бардыгы болуп 18 теле жана 78 радиопрограмма чыккан) улантылган. Бул программалар Улуттук банктын ролуна жана милдетине, финансы жана валюта рынокторунун ишине, банк мыйзамдарына тиешелүү маселелерге, төлөм кызмат көрсөтүү жана баалуу кагаздар рыногуна жана баша актуалдуу темаларга арналган. Мындан тышкары, калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу максатында, Улуттук банктын көмөктөшүүсү менен Биринчи коомдук телеканалынын (ОТРК) «Капитал» телепрограммасынын алкагында «Финсабак» рубрикасы уюштурулуп, Улуттук банктын иши тууралуу сюжеттерди камтыган 20 программа мамлекеттик жана расмий тилде даярдалган.

Жыл ичинде борбордук аппаратта, ар бир областтык башкармалыкта жана өкүлчүлүктө иштеген Коомдук кабылдаманын алкагында, Улуттук банктын калайык-калк менен өз ара ишин камсыз кылуу боюнча иштер улантылган. Коомдук кабылдаманын иши Улуттук банктын компетенциясына тиешелүү маселелер боюнча калкка консультацияларды берүүгө жана маалымдоого, банктын жетекчилиги жана адистери менен жарандардын жолугушуусун уюштурууга, ошондой эле кат жүзүндөгү жана электрондук билдирүүлөр жана кайрылуулар менен иштөөгө багытталган.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банктын дарегине 1562 (анын ичинде областтык башкармалыктарга – 591) кайрылуу келип түшкөн. Кайрылуулардын негизги бөлүгүн чет өлкө валюталарынын кыргыз сомуна карата расмий курсу, эсептик чен, инфляция мааниси, коммерциялык банктардагы аманаттар боюнча пайыздарды төлөө, коммерциялык банктардагы жана микрокредиттик уюмдардагы көйгөйлүү кредиттер, банктык эмес мекемелердин иши тууралуу жана башка маселелер түзөт. Келип түшкөн бардык кат жүзүндөгү кайрылууларга өз убагында жооптор жөнөтүлгөн.

Жаңылыктар

Жалпыга маалымдоо каражаттары үчүн атайы иш-чаралар

Теле жана радиоберүүлөр

Коомдук кабылдама менен иштөө

*Региондордо
иш алып баруу*

Региондордо калкка маалымат берүү иши областтык башкармалыктар жана Баткен областындагы өкүлчүлүк аркылуу жүргүзүлгөн. 2015-жыл ичинде мектеп окуучулары жана студенттер үчүн «Улуттук валютанын – сомдун калыптануу тарыхы», «Улуттук валютага аяр мамиле кылуу жана банкноттордун коргоо белгилери жөнүндө» жана «Жасалма акча жасоочулук менен күрөшүү жөнүндө» темаларында лекциялар өткөрүлгөн. Билим берүү мекемелеринде улуттук валютанын өнүгүү тарыхына арналган экспозициясы менен көчмө көргөзмөлөр уюштурулган. Отчеттук жылы Улуттук банк өлчөнгөн аффинажалган алтын куймаларды сатуу ишин баштагандыгынан улам, областтык башкармалыктар тарабынан республиканын калкы, ошондой эле банктык жана банктык эмес мекемелер арасында тиешелүү маалымат иштери өткөрүлгөн.

*Нумизматикалык
музей*

Улуттук банктын нумизматикалык музейине экскурсиялар уюштурулган, анын жүрүшүндө ар кайсы жылдары чыгарылган жана улуттук валютанын өнүгүү жана калыптануу тарыхын чагылдырган банкноттордун эскиздери жана үлгүлөрү, Улуттук банк тарабынан чыгарылган коллекциялык монеталар, ошондой эле Кыргызстандын аймагында бүгүнкү күнгө чейин колдонулуп келген акча белгилери көрсөтүлгөн.

*Улуттук банктын
расмий сайты*

Улуттук банктын расмий веб-сайты коомчулукка маалымат берүүдө пайдалануучуларга маалыматтан бирдей жана өз убагында пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат. Отчеттук жыл ичинде анын жаңы бөлүкчөлөрүн түзүү жана колдонулуп келген бөлүктөрүндө маалыматтар чөйрөсүн кеңейтүү жагында иш улантылган.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫНЫН
2015-ЖЫЛ ҮЧҮН
ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ**

7-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2015-ЖЫЛДЫН 31-ДЕКАБРЫНДА БҮТКӨН ЖЫЛ ҮЧҮН ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТУ ЖАНА КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ АУДИТОРДУН ОТЧЕТУ

МАЗМУНУ

	Беттери
Көз карандысыз аудитордун отчету	105-106
Финансылык абал жөнүндө отчет	107
Түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчет	108
Чогуу алгандагы киреше жөнүндө отчет	109
Акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет	110-111
Капиталдагы өзгөрүүлөр тууралуу отчет	112-113
Финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр	114-166

Көз карандысыз аудитордун отчету

Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасына

Биз, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жылдын 31-декабрына карата финансылык абалы жөнүндө отчеттон, түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө, чогуу алгандагы киреше жөнүндө, капиталдагы өзгөрүүлөр жөнүндө жана көрсөтүлгөн күнү бүткөн жыл ичинде акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчеттордон, ошондой эле эсепке алуу саясатынын негизги принциптери чечмеленип, башка түшүндүрмөлөр берилген финансылык отчетуна аудит жүргүздүк.

Жетекчиликтин финансылык отчет үчүн жоопкерчилиги

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жетекчилиги финансылык отчеттун түзүлүшү жана анда камтылган маалыматтардын тактыгы, анын отчетко карата 2-тиркемеде баяндалган отчетту даярдоо принциптерине, ошондой эле алгылыксыз иш-аракеттердин же каталарга жол берүүнүн кесепетинен олуттуу бурмалоолор камтылбаган финансылык отчетту даярдоо үчүн жетекчилик зарыл деп эсептеген ички контролдук системасына ылайык келиши үчүн жооп берет.

Аудитордун жоопкерчилиги

Аудиттин негизинде финансылык отчеттогу маалыматтардын тактыгы тууралуу пикир билдирүү биздин милдет. Биз, аудиттин эл аралык стандарттарына ылайык аудит жүргүздүк. Бул стандарттар, этикалык нормалардын сакталышын, ошондой эле аудиттин пландаштырылып, финансылык отчетто олуттуу бурмалоолор камтылбагандыгына терең ишенимде болгондой жүргүзүлүшүн талап кылат.

Аудит, финансылык отчеттогу сандык көрсөткүчтөрдү жана маалыматтардын чечмеленишин тастыктаган аудитордук далилди алууга багытталган жол-жоболорду камтыйт. Талаптагыдай жол-жоболорду тандоо, алгылыксыз иш-аракеттердин же каталарга жол берүүнүн кесепетинен финансылык отчетто олуттуу бурмалоолордун орун алышы ыктымалдыгы тобокелдигине баа берүүнү кошо алганда, аудитордун кесипкөйлүк ой-пикирине негизденет. Мындай тобокелдиктерге баа берүүдө аудитор, финансылык отчеттун даярдалышы жана анда камтылган маалыматтардын тактыгы үчүн ички контролдук системасын кароого алат. Анткени бул, ички контролдук системасынын натыйжалуулугу боюнча ой-пикирди билдирүү максатында эмес, жагдайга шайкеш аудитордук жол-жобону иштеп чыгуу үчүн зарыл.

Аудит ошондой эле, колдонулган эсепке алуу саясатынын мүнөзүнө, жетекчиликтин бухгалтердик баа берүүлөрүнүн негиздүүлүгүнө, ошондой эле бүтүндөй эле финансылык отчеттун сунушталышына баа берүүлөрдү да камтыйт.

Алынган аудитордук далилдер пикир билдирүү үчүн жетиштүү жана талаптагыдай деп эсептейбиз.

Ой-пикир

Кароогго сунушталган финансылык отчет биздин пикирибиз боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жылдын 31-декабрына карата финансылык абалынын бардык олуттуу аспектилерин, финансылык иш натыйжаларын, жогоруда көрсөтүлгөн күнү бүткөн жыл ичинде акча каражаттарынын жылышын, финансылык отчетко карата 2-тиркемеде баяндалган отчетту даярдоо принциптерине ылайык так чагылдырат.

Башка маалыматтар

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн финансылык отчету башка аудитор тарабынан текшерилген жана ал 2015-жылдын 20-мартында отчет боюнча алгылыктуу ой-пикирди билдирген.

2016-жылдын 23-марты

Бишкек шаары, Кыргыз Республикасы

7.2. 2015-жылдын 31-декабрына карата түптөлгөн финансылык абал боюнча отчет
(миң сом)

	Эскер- түүлөр	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
АКТИВДЕР			
Алтын	5	10 930 479	8 991 957
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	6	91 219 392	73 674 946
Берилген кредиттер	7	5 931 612	3 762 618
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	8	32 628 860	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	9	1 401 971	1 453 614
Негизги каражаттар	10	1 596 567	1 146 559
Материалдык эмес активдер		84 597	31 964
Башка активдер	11	1 239 077	1 156 994
Жыйынтыгында, активдер		145 032 555	122 658 027
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР			
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	12	58 398 015	57 074 591
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	13	19 494 411	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттары	14	15 104 551	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	15	2 126 449	1 325 725
Алынган кредиттер	16	2 960 600	3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ (СПЗ) боюнча милдеттенмелер	17	8 928 627	7 232 900
Башка милдеттенмелер		91 759	58 406
Жыйынтыгында, милдеттенмелер		107 104 412	97 567 754
КАПИТАЛ			
Уставдык капитал	18	1 000 000	1 000 000
Милдеттүү камдар		4 940 164	3 321 442
Алтынды жана чет өлкө валюталарын кайра баалоо боюнча кам		25 476 478	15 368 404
Сатуу үчүн колдо болгон инвестицияларды кайра баалоо боюнча кам		(31 090)	4 687
Бөлүштүрүлбөгөн пайда		6 542 591	5 395 740
Жыйынтыгында, капитал		37 928 143	25 090 273
Бардыгы болуп, милдеттенмелер жана капитал		145 032 555	122 658 027

Абдыгулов Т.С.
Улуттук банктын Төрагасы

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

Алыбаева С.К.
Башкы бухгалтер

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

7.3. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жылдагы түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчет
(миң сом)

	Эскертүүлөр	2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
Пайыздык кирешелер	19	1 681 652	1 349 246
Пайыздык чыгашалар	19	(396 410)	(146 453)
Таза пайыздык киреше		1 285 242	1 202 793
Комиссиондук кирешелер		47 153	41 735
Комиссиондук чыгашалар		(5 707)	(4 741)
Таза комиссиядук киреше		41 446	36 994
Активдердин баасынын түшүүсүнө камды калыбына келтирүү	20	6 791	18 342
Алтын жана чет өлкө валютасы менен операциялар боюнча таза пайда	21	6 184 839	5 021 978
Башка кирешелер		219 291	40 497
Таза пайыздык эмес киреше		6 410 921	5 080 817
Операциялык кирешелер		7 737 609	6 320 604
Жүгүртүүгө чыгарылган банкнотторду жана монеталарды даярдаууга кеткен чыгашалар		(127 301)	(224 060)
Административдик чыгашалар	22	(901 375)	(685 971)
Башка чыгашалар		(166 342)	(14 833)
Операциялык чыгашалар		(1 195 018)	(924 864)
Жыл ичинде алынган пайда		6 542 591	5 395 740

Абдыгулов Т.С.
Улуттук банктын Төрагасы

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

Алыбаева С.К.
Башкы бухгалтер

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

7.4. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жылдагы чогуу алгандагы киреше жөнүндө отчет
(миң сом)

	2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
Жыл ичинде алынган пайда	6 542 591	5 395 740
Түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчеттун курамында кайра классификацияланышы мүмкүн болгон статьялар		
Чет өлкө валюталарын жана алтынды кайра баалоо камы:		
- чет өлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди, алтындын кайра баалоодон таза пайда	15 662 849	9 891 524
- чет өлкө валютасы жана алтын менен операциялардан алынган, пайданын же чыгымдын курамына которулган таза пайда	(5 554 775)	(4 730 809)
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялардан таза чыгым	(35 777)	(6 448)
Түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчеттун курамында кайра классификацияланышы мүмкүн болбогон статьялар	-	-
Жыйынтыгында, жыл ичинде башка чогуу алгандагы финансылык натыйжа	10 072 297	5 154 267
Жыл ичинде жыйынтыгында чогуу алгандагы киреше	16 614 888	10 550 007

Абдыгулов Т.С.
Улуттук банктын Төрагасы

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

Алыбаева С.К.
Башкы бухгалтер

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

7.5. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчет
(миң сом)

	Эскер- түүлөр 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
ОПЕРАЦИЯЛЫК ИШТЕН АКЧА КАРАЖАТТАРЫНЫН ЖЫЛЫШЫ		
Пайыздар жана алынган коммиссиондук төлөмдөр	1 402 057	1 758 928
Пайыздар жана төлөнгөн коммиссиондук төлөмдөр	(181 333)	(159 277)
Чет өлкө валютасы менен операциялар боюнча өздөштүрүлгөн (реализацияланган) пайда	630 063	291 168
Башка кирешелер	200 230	26 848
Эмгек акы боюнча чыгашалар	(473 153)	(402 054)
Жүгүртүүгө чыгарылган банкнотторду жана монеталарды даярдатууга кеткен чыгашалар	(114 874)	(294 314)
Административдик чыгашалар	(505 042)	(174 684)
Операциялык активдердин жана милдеттенмелердин өзгөрүүсүнө чейинки операциялык иштен акча каражаттарынын агылып кириши	957 948	1 046 615
Операциялык активдердин (көбөйүүсү)/ азаюусу		
Алтын	(692 327)	(714 827)
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	2 206 635	11 142 888
Берилген кредиттер	(2 151 606)	(2 874 687)
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	3 915 033	(1 195 328)
Башка активдер	(196 833)	(25 738)
Операциялык милдеттенмелердин көбөйүүсү /(азаюусу)		
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	1 323 424	(9 879 562)
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	9 356 448	2 019 365
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттары	(10 982 020)	10 096 753
Операциялык иштин жүрүшүндө чыгарылган карыздык балуу кагаздар	800 138	(5 301 764)
Баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептер	-	(584 440)
Башка милдеттенмелер	2 824	(3 126)
Операциялык иштен акча каражаттарынын таза агылып кирүүсү	4 539 664	3 726 149

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

	Эскер- 2015-жылдын түүлөр 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
ИНВЕСТИЦИЯЛЫК ИШТЕН АКЧА КАРАЖАТТАРЫНЫН ЖЫЛЫШЫ		
Негизги каражаттарга жана материалдык эмес активдерге ээ болуу	(641 704)	(126 026)
Төлөөгө чейин кармалып турган инвестициялардын ордун жабуудан түшүүлөр	64 351	64 352
Ассоциацияланган уюмдардын капиталына инвестициялардын көбөйүсү	(11 074)	(51 000)
Төлөөгө чейин кармалып турган инвестициялардан алынган пайыздар	81 817	82 753
Алынган дивиденддер	9 499	13 029
Инвестициялык иштен акча каражаттарынын таза агылып чыгышы	(497 111)	(16 892)
ФИНАНСЫЛЫК ИШТЕН АКЧА КАРАЖАТТАРЫНЫН ЖЫЛЫШЫ		
Алынган кредиттердин ордунун жабылышы	(1 045 092)	(1 127 118)
Финансылык иштен акча каражаттардын таза агылып чыгышы	(1 045 092)	(1 127 118)
Акча каражаттарынын жана алардын эквиваленттеринин таза көбөйүүсү	2 997 461	2 582 139
Чет өлкө валюта курстарынын өзгөрүүсүнүн акча каражаттарына жана алардын эквиваленттерине тийгизген таасири	11 429 761	4 823 270
Жыл башына карата акча каражаттар жана алардын эквиваленттери	41 547 410	34 142 001
Жылдын акырына карата акча каражаттар жана алардын эквиваленттери (6-түшүндүрмө)	55 974 632	41 547 410

Абдыгулов Т.С.
Улуттук банктын Төрагасы

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

Алыбаева С.К.
Башкы бухгалтер

2016-жылдын 23-марты

Бишкек ш.
Кыргыз Республикасы

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

7.6. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде өздүк капиталдагы өзгөрүүлөр тууралуу отчет
(миң сом)

	Уставдык капитал	Милдет-түү кам	Алтынды жана чет өлкө валюталарын кайра баалоо боюнча кам	Сатуу үчүн колдо болгон инвестицияларды кайра баалоо боюнча кам	Бөлүштүрүлбөгөн пайда	Жыйынтыгында
2014-жылдын 1-январына карага калдык	1 000 000	3 188 193	10 207 689	11 135	444 165	14 851 182
Жыйынтыгында, чогуу алгандагы киреше	-	-	-	-	5 395 740	5 395 740
Жыл ичинде алынган пайда	-	-	-	-	-	-
Башка чогуу алгандагы киреше	-	-	-	(6 448)	-	(6 448)
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялардан таза чыгым	-	-	-	-	-	-
Чет өлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди, алтынды кайра баалоодон пайда	-	-	9 891 524	-	-	9 891 524
Чет өлкө валютасы жана алтын менен операциялар боюнча, пайданын же чыгымдын курамына которулган таза пайда	-	-	(4 730 809)	-	-	(4 730 809)
Жыйынтыгында, чогуу алгандагы башка киреше	-	-	5 160 715	(6 448)	-	5 154 267
Жыйынтыгында, жыл ичиндеги чогуу алгандагы киреше	-	-	5 160 715	(6 448)	5 395 740	10 550 007
Түздөн-түз капиталдын курамында чагылдырылган операциялар	-	-	-	-	-	-
Өткөн жылдын пайдасын мамлекеттик бюджетке бөлүштүрүү	-	-	-	-	(310 916)	(310 916)
Милдеттүү камга которуу	-	133 249	-	-	(133 249)	-
Жыйынтыгында, түздөн-түз капиталдын курамында чагылдырылган операциялар	-	133 249	-	-	(444 165)	(310 916)
2014-жылдын 31-декабрына карата калдык	1 000 000	3 321 442	15 368 404	4 687	5 395 740	25 090 273

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

Уставдык капитал	Милдет-түү кам	Алтынды жана чет өлкө валюталарын кайра баалоо боюнча кам	Сатуу үчүн колдо болгон инвестицияларды кайра баалоо боюнча кам	Бөлүштүрүлбөгөн пайда	Жыйын-тыгында
2015-жылдын 1-январына карата калдык	1 000 000	3 321 442	1 536 840	4 687	25 090 273
Жыйынтыгында, чогуу алгандагы киреше	-	-	-	-	6 542 591
Жыл ичинде алынган пайда	-	-	-	-	-
Башка чогуу алгандагы киреше	-	-	-	(35 777)	(35 777)
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялардан таза чыгым	-	-	-	-	-
Чет өлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди, алтынды кайра баалоодон пайда	-	-	1 566 289	-	1 566 289
Чет өлкө валютасы жана алтын менен операциялар боюнча пайданын же чыгымдын курамына которулган таза пайда	-	-	(5 554 775)	-	(5 554 775)
Жыйынтыгында, чогуу алгандагы башка киреше	-	-	10 108 074	(35 777)	10 072 297
Жыйынтыгында, жыл ичиндеги чогуу алгандагы киреше	-	-	10 108 074	(35 777)	16 614 888
Түздөн-түз капиталдын курамында чагылдырылган операциялар	-	-	-	-	-
Өлкөн жылдын пайдасын мамлекеттик бюджетке бөлүштүрүү	-	-	-	-	(3 777 018)
Милдеттүү камга которуу	-	1 618 722	-	-	(1 618 722)
Жыйынтыгында, түздөн-түз капиталдын курамында чагылдырылган операциялар	-	1 618 722	-	-	(3 777 018)
2015-жылдын 31-декабрына карата калдык	1 000 000	4 940 164	25 476 478	(31 090)	37 928 143

Абдыпулов Т.С.

Председатель Национального банка

23 марта 2016 года

г. Бишкек,
Кыргызская Республика

Алыбаева С.К.

Главный бухгалтер

23 марта 2016 года

г. Бишкек,
Кыргызская Республика

114-166-беттерде көрсөтүлгөн эскертүүлөр ушул финансылык отчеттун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

7.7. 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн финансылык отчетко карата түшүндүрмөлөр (миң сом)

1 НЕГИЗГИ ЖОБОЛОР

(а) Уюм жана анын негизги иши

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы (мындан ары «Улуттук банк») Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик банкынын укугу өткөн мекеме болуп саналат, 1992-жылдын 12-декабрында "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө" мыйзамдын кабыл алынышына байланыштуу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы деп аталып калган. 1997-жылдын 2-июлунда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши (Парламент) "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө" жаңы мыйзамды кабыл алып, ал бүгүнкү күндө да сунушталган толуктоолору жана өзгөртүүлөрү менен Улуттук банктын ишин жөнгө салып келет.

Кыргыз Республикасында баанын жалпы деңгээлинин туруктуулугун камсыз кылуу Улуттук банктын негизги иш максатынан болуп саналат. Мына ушул негизги максатты жүзөгө ашыруу үчүн: мамлекеттин акча-кредит саясатын аныктоо жана жүргүзүү; төлөм системасын жана банктар аралык төлөмдөрдү натыйжалуу өнүктүрүүгө өбөлгө түзүү; банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүгө чыгаруу; эл аралык валюта камдарын тескөөгө алуу; коммерциялык банктардын ишин жөнгө салуу жана көзөмөлдөө; мыйзамдарга ылайык банк ишин жана айрым башка финансы-кредит мекемелеринин ишин лицензиялоо милдеттери Улуттук банкка жүктөлгөн. Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн агенти катары да иш алып барат.

Улуттук банктын юридикалык дареги: Кыргыз Республикасы, 720040 Бишкек ш., Т. Үмөталиев атындагы көчө, 101.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын региондорунда Улуттук банктын беш областтык башкармалыгы жана бир өкүлчүлүгү иштеп турган.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банктын кызматкерлеринин жалпы саны, тиешелүүлүгүнө жараша 698 жана 645 адамды түзгөн.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк «Кыргыз инкассациясы» ЖАКтын ишин контролдукка алып келет (2015-жылдын 24-декабрында «Республикалык инкассация башкармалыгы» мамлекеттик ишканасы кайра каттоодон өткөн). Мындан тышкары, Улуттук банк «Банктар аралык процессинг борбору» ЖАК ассоциацияланган компаниясына инвестицияларга ээ. «Кыргыз инкассациясы» ЖАКтын жана «Банктар аралык процессинг борбору» ЖАКтын финансылык отчеттору Улуттук банктын финансылык отчетуна консолидацияланбайт жана Улуттук банктын отчетуна анчалык деле таасир эте албайт.

Финансылык отчет Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2016-жылдын 23-мартында бекитилген.

1 НЕГИЗГИ ЖОБОЛОР, УЛАНДЫСЫ

(б) Операциялык чөйрө

Кыргыз Республикасында акыркы жылдары саясий, экономикалык жана социалдык өзгөрүүлөр жүргөн. Рыногу жаңыдан калыптанып келе жаткан өлкөлөрдүн катарына кирген Кыргыз Республикасы азырынча экономикасы кыйла өнүккөн өлкөлөргө мүнөздүү болгон коммерциялык жана жөнгө салуучу өнүккөн инфраструктурага жетиштүү деңгээлде ээ боло албай жатат. Ушундан улам, республикада ишке ашырылып жаткан финансылык-чарбалык иштер, рынок экономикасы шартында өнүгүп жаткан өлкөлөр үчүн мүнөздүү болбогон тобокелдиктер менен коштолууда. Мындан тышкары, республиканын экономикасы башка өлкөлөрдөгү капитал рынокторунда орун алып турган туруксуз жагдайлардын жана экономикалык өсүштүн басаңдоосунун таасирине да дуушарланууда. Орун алып турган белгисиздик жагдайларынын келечекте аныкталышынын натыйжасында келип чыгышы мүмкүн болгон кандайдыр бир корректировкалоолор, бул финансылык отчетто камтылбайт. Корректировкалоолор келип чыккан шартта алар Улуттук банктын ошол мезгил үчүн финансылык отчетунда чагылдырылат жана маалым болгон шартта гана аларга баа берүүгө мүмкүн болот.

2 Финансылык отчетту даярдоонун негизги принциптери

(а) ФОЭСке ылайык келүү жөнүндө билдирүү

Улуттук банк төмөндө баяндалган мыйзамдарда белгиленген модификацияларды эске албаганда, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзам талабына ылайык өзү үчүн Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары боюнча комитет (КМСФО) тарабынан чыгарылган финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына жана Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарын чечмелөө боюнча комитет (КИМСФО) тарабынан чыгарылган чечмелөөлөргө негизденген эсепке алуу саясатын, ошондой эле бухгалтердик эсепке алуу ыкмаларын белгилейт.

Алтын рыноктук наркында эсепке алынат. Ал эми алтынды жана чет өлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди кайра баалоодон жалпы таза өздөштүрүлбөгөн (реализацияланбаган) пайда түздөн-түз өздүк капитал курамында таанылат. Алтынды жана чет өлкө валютасындагы активдерди жана милдеттенмелерди учурдагы рыноктук баада кайра баалоодон өздөштүрүлбөгөн жалпы таза чыгым, түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда, өткөн мезгилдердин таза өздөштүрүлбөгөн пайдасынан ашкан бөлүгүндө таанылат. Мындай болбосо ал түздөн-түз капиталдагы чогуу алгандагы башка кирешени азайтат. Алтынды жана чет өлкө валютасындагы активдерди, милдеттенмелерди таанууну токтотуу учурунда мурда капиталдын курамында таанылган топтолгон пайда же чыгым, түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда, аталган активдердин жана милдеттенмелердин колдонуудан калуусунун орточо алынган коэффициентин эске алуу менен таанылат.

Бул финансылык отчет Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2003-жылдын 10-декабрында бекитилген, бир катар түзөтүүлөр, анын ичинде акыркы түзөтүү 2014-жылдын 30-октябрында киргизилген, борбордук банктын иш мүнөзүнө ылайыктуу катары каралган эсепке алуу саясатына ылайык, борбордук банктын финансылык абалын, анын иш натыйжаларын так чагылдыруу максатында даярдалган.

Финансылык отчет, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча бааланган 1) алтынды, 2) финансылык инструменттерди жана 3) адилет наркы боюнча чагылдырылган сатуу үчүн колдо болгон инвестицияларды эске албаганда, айкын сарптоолор боюнча эсепке алуу принциптерине ылайык даярдалган.

2 ФИНАНСЫЛЫК ОТЧЕТТУ ДАЯРДООНУН НЕГИЗГИ ПРИНЦИПТЕРИ, УЛАНДЫСЫ

(в) Функционалдык валюта жана финансылык отчеттун маалыматтарын чагылдырган валюта

Улуттук банктын функционалдык валютасы болуп кыргыз сому саналат. Кыргыз Республикасынын улуттук валютасы катары сом, банк жүргүзгөн көпчүлүк операциялардын жана банктын ишине таасир эткен башка жагдайлардын экономикалык маңызын толук чагылдыра алат. Кыргыз сому ошондой эле, ушул финансылык отчеттун маалыматтарын чагылдырган валюта да болуп эсептелет.

Финансылык маалыматтар сом түрүндө берилген жана миңге чейин тегеректелген.

(г) Кесипкөйлүк ой-пикирлерге, эсептик баа берүүлөргө жана жол берүүлөргө таянуу

Жетекчилик, активдердин жана милдеттенмелердин чагылдырылышына жана ушул отчетту даярдоодо шарттуу активдердин жана милдеттенмелердин чечмеленишине карата бир катар баа берүүлөрдү жана болжолдоолорду пайдаланат. Айкын натыйжалар көрсөтүлгөн баа берүүлөрдөн айырмаланышы мүмкүн. Жетекчиликтин пикири боюнча, ушул финансылык отчетту даярдоодо кесипкөйлүк ой-пикирлерди же эсептик баа берүүлөрдү талап кылган олуттуу чөйрө жок.

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ

Эсепке алуу саясатынын мындан ары баяндалган жоболору, ушул финансылык отчетто чагылдырылган бардык отчеттук мезгилдерде ырааттуу колдонулат.

(а) Алтын

Бул жерде чет өлкө банктарындагы эсептерде жайгашкан жана Улуттук банктын сактоо жайындагы good delivery статусуна ээ алтын куйма түрүндөгү баалуу металл (алтын) чагылдырылган. Алтын финансылык отчетто рыноктук наркы боюнча эсепке алынат. Рыноктук нарк Баалуу металлдар рыногунун Лондон ассоциациясы тарабынан отчеттук күнгө чейинки күнү белгиленген фиксингдин негизинде аныкталат. Алтынды рыноктук наркы боюнча кайра баалоодон түшкөн пайда, капиталдагы чогуу алгандагы башка кирешенин курамында түздөн-түз чагылдырылат. Кайра баалоодон чыгым, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда, капитал эсептериндеги чогуу алгандагы башка кирешелер курамында таанылган, кайра баалоодон мурдатан топтолуп келген кирешелерден ашкан сумма чегинде чагылдырылат. Алтынга тиешелүү өздөштүрүлгөн пайда же чыгым, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда эсепке алынат.

(б) Чет өлкө валютасындагы операциялар

Чет өлкө валютасындагы операциялар Улуттук банктын тиешелүү функционалдык валютасына операциялар ишке ашырылган күнү колдонулган валюта курсу боюнча которулат. Отчеттук күнгө карата чет өлкө валютасында туюндурулган акчалай активдер жана милдеттенмелер, отчеттук күнү күчүндө турган валюта курсу боюнча функционалдык валютага которулат. Чет өлкө валютасында туюндурулган акчалай активдер жана милдеттенмелер менен операциялардан түшкөн пайда же чыгым, бир мезгилдин башталышына карата абал боюнча функционалдык валютадагы, эффективдүү пайыздык чен боюнча чегерилген пайыздардын өлчөмүнө корректировкаланган амортизациялык нарк менен бир мезгил ичиндеги төлөөлөрдүн жана отчеттук мезгилдин акырына карата валюта курсу боюнча функционалдык валютага которулган, чет өлкө валютасындагы амортизациялык нарк ортосундагы айырманы түшүндүрөт. Чет өлкө валютасында туюндурулган, адилет наркы боюнча бааланган акчалай эмес активдер жана милдеттенмелер, адилет наркты аныктоо күнүнө карата күчүндө турган валюта курсу боюнча функционалдык валютага которулат. Чет өлкө валютасына которуунун натыйжасында келип чыккан курстук айырма, капиталдын курамындагы чогуу алгандагы башка киреше катары

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Чет өлкө валютасындагы операциялар, уландысы

чагылдырылат. Кайра баалоодон чыгымдар түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда, чогуу алгандагы башка кирешелер курамында таанылган, кайра баалоодон мурдатан топтолуп келген кирешелерден ашкан сумма чегинде чагылдырылат. Чет өлкө валютасында туюндурулган жана айкын сарптоолор боюнча чагылдырылган акчалай эмес активдер жана милдеттенмелер, операция ишке ашырылган күнгө карата күчүндө турган валюта курсу боюнча функционалдык валютага которулат. Чет өлкө валютасындагы операциялардан өздөштүрүлгөн пайда же чыгым түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар отчетунда чагылдырылат.

Алмашуу курстары

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча финансылык отчетторду даярдоодо Улуттук банк тарабынан колдонулган алмашуу курстары төмөндө келтирилген:

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
- Сом/АКШ доллары	75,8993	58,8865
- Сом/евро	83,0073	71,6943
- Сом/Атайы карыз алышуу укугу	105,3599	85,3499
- Сом/канада доллары	54,9482	50,7256
- Сом/австралия доллары	55,2777	47,8563
- Сом/фунт стерлинги	113,5511	91,6190
- Сом/кытай юаны	11,7107	9,4803
- Сом/норвегия кронасы	8,7224	7,8896
- Сом/ алтындын трой унциясы	80 453,2580	71 017,1190

(в) Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери

Кассада турган улуттук валютадагы акча каражаттары жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар суммасынан алынып салынат.

Акча агымын аныктоо максатында, акча каражаттары жана алардын эквиваленттери кассадагы чет өлкө валютасындагы акча каражаттарын, банктардагы бош калдыктарды («ностро» түрүндөгү эсептерди) камтыйт.

(г) Финансылык инструменттер

Адилет наркы боюнча бааланган, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичинде түшкөн пайдалар же чыгымдардын курамында чагылдырылган финансылык инструменттер финансылык активдерди же милдеттенмелерди түшүндүрүп, алар төмөнкү жагдайлардан улам келип чыгат:

- сатылып алынат же эң башкысы, жакынкы келечекте сатуу же сатып алуу максатында келип чыгат;
- биргелешип тескөөгө алынган жана ал боюнча кыска аралыкта пайда алынышы мүмкүндүгү далилденген идентификацияланган финансылык инструменттер портфелинин бөлүгү болуп саналат;
- туунду инструмент болуп саналат (хеджирлөө инструменти катары түзүлгөн жана иш жүзүндө колдонулган туунду финансылык инструменттерди эске албаганда); же
- өзгөрүүсү баштапкы таануу учурунда бир мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча баалангандар категориясында аныкталгандар болуп саналса.

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

Улуттук банк финансылык активдерди жана финансылык милдеттенмелерди, эгерде төмөнкү шарттардын бири аткарылган болсо, алар боюнча өзгөрүүлөр бир мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча баалангандар категориясында классификациялашы мүмкүн:

- активдерди же милдеттенмелерди тескөө, аларга баа берүү жана ички отчеттордо чагылдыруу адилет нарктын негизинде жүзөгө ашырылат;
- мындай ыкма бухгалтердик эсепке алууга ылайык келбөө учурларын толугу менен же кыйла четтетет, алар башкача да болушу мүмкүн; же
- актив же милдеттенме тизмектелген туунду финансылык инструменттерди камтыйт, алар акча каражаттарынын агымын олуттуу өзгөртөт, эгерде алар орун албаса, келишим боюнча келип чыгышы ыктымал.

Соода үчүн каралган, алгылыктуу адилет наркка ээ бардык туунду финансылык инструменттер финансылык отчетто актив катары чагылдырылат. Соода үчүн каралган, терс адилет наркка ээ бардык туунду финансылык инструменттер финансылык отчетто милдеттенмелер катары чагылдырылат. Жетекчилик баштапкы таануу учурунда финансылык инструмент чегерилүүгө тийиш болгон категорияны аныктайт. Туунду финансылык инструменттер жана баштапкы таануу учурунда алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайдалар же чыгымдар курамында чагылдырылып, адилет наркы боюнча бааланган категорияга чегерилген финансылык инструменттер, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча бааланган финансылык инструменттер категориясынан реклассификацияланбайт. Эгерде финансылык активдер кредиттер жана дебитордук карыздар аныктамасына жооп берсе, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайдалар же чыгымдардын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча бааланган финансылык инструменттер категориясынан же Улуттук банк жакынкы келечекте же алардын төлөө мөөнөтү келип жеткенге чейин ошол активдерди кармап турууга ниеттенип жана ага мүмкүнчүлүгү болсо, сатуу үчүн колдо болгон активдер категориясынан реклассификацияланышы мүмкүн. Башка финансылык инструменттер, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайда же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча бааланган финансылык инструменттер категориясынан айрым учурларда гана реклассификацияланышы мүмкүн. Адаттагыдан башка, бир жолу болуп өтүүчү, жакынкы келечекте кайталанышы арсар болгон жагдайларды, сейрек кездешүүчү учур катары кароо зарыл.

Улуттук банк төмөнкүлөрдү жүзөгө ашырууну көздөп жаткандарды эске албаганда, *кредиттер жана дебитордук карыздар*, активдүү иштеп жаткан рынокто котировкаланбаган, катталган же аныкталган төлөмдөрү менен туунду эмес финансылык активдерди түшүндүрөт:

- дароо же жакынкы келечекте сатууга ниеттенип жаткандарды;
- баштапкы таануу учурунда алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча баалангандар категориясында аныктагандарды;
- баштапкы таануу учурунда сатуу үчүн колдо болгон категорияда аныктагандарды; же
- Улуттук банк алар боюнча кредиттин баасынын түшүүсүнөн башка себептерден улам, алгач ишке ашырылган бардык инвестициялардын ордун жаба албашы мүмкүн.

Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар, Улуттук банк төмөндө келтирилген учурларды эске албаганда, аларды төлөө мөөнөтү келип жеткенге чейин кармап турууга ниеттенген жана ага мүмкүнчүлүгү болгон, катталган же аныкталган төлөмдөрү, ошондой эле катталган төлөө мөөнөтү менен туунду эмес финансылык активдерди түшүндүрөт:

3 ЭСЕККЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

- Улуттук банк баштапкы таануу учурунда, пайда же чыгым аркылуу адилет наркы боюнча бааланган категориясында классификациялайт;
- Улуттук банк сатуу үчүн колдо болгондор категориясында аныктагандарды; же
- кредиттер жана дебитордук карыздар аныктамасына ылайык келгендерди.

Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар, сатуу үчүн колдо болгон категориясында аныкталган же кредиттер жана дебитордук карыздар, төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар же алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайда же чыгым курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча бааланган финансылык инструменттер аныктамасына кирбеген, туунду эмес финансылык активдерди түшүндүрөт.

(i) *Финансылык инструменттердин финансылык отчетто таанылышы*

Финансылык активдер жана финансылык милдеттенмелер, Улуттук банк келишим боюнча тиешелүү финансылык инструменттерге карата тарап катары иш алып барган шартта Улуттук банктын финансылык абал жөнүндө отчетунда чагылдырылат. Улуттук банк, финансылык активдерди жана милдеттенмелерди утурумдук мүнөзгө ээ экендигинен улам, бүтүмгө келишилген күн боюнча чагылдырат.

(ii) *Финансылык инструменттердин наркын баалоо*

Финансылык актив же милдеттенме алгач адилет наркы боюнча бааланат плюс эгерде алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичинде алынган пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган, адилет наркы боюнча эмес бааланган финансылык активдер же милдеттенмелер, финансылык активдерди же милдеттенмелерди сатып алууга же чыгарууга чегерилген бүтүмдөр боюнча түздөн-түз сарптоолор.

Активдер болуп саналган туунду финансылык инструменттерди кошо алганда, финансылык активдерди баштапкы таануудан кийин алар төмөнкүлөрдү эске албаганда, сатуунун же башка негизде колдонуудан калуунун натыйжасында бүтүмдөр боюнча келип чыгышы мүмкүн болгон кандайдыр бир сарптоолорду эсептен алып салуусуз адилет наркы боюнча бааланат:

- эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен амортизацияланган наркы боюнча бааланган кредиттер жана дебитордук карыздар;
- эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен амортизацияланган нарк боюнча бааланган, төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар;
- активдүү иш алып барган рынокто рыноктук котировкаларга ээ болбогон, адилет наркын жетиштүү деңгээлде ишеним менен аныктоо мүмкүн болбогон үлүштүк инструменттерге инвестициялар.

Адилет наркы боюнча бааланган, алардын өзгөрүүсү бир мезгил ичиндеги пайда же чыгым курамында чагылдырылган финансылык милдеттенмелерди жана адилет наркы боюнча чагылдырылган, таанууну токтотуу критерийлерине жооп бербеген финансылык активди которуу учурунда келип чыккан финансылык милдеттенмелерди эске албаганда, бардык финансылык милдеттенмелер амортизацияланган наркы боюнча бааланат.

Финансылык активдин же милдеттенменин амортизацияланган наркы, ал боюнча финансылык актив же милдеттенме баштапкы таануу учурунда бааланган, баштапкы таанылган нарк менен эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу аркылуу аныкталган, төлөө учурундагы нарк ортосундагы айырманын топтолгон амортизациясынын өлчөмүнө корректировкаланган карыздын негизги суммасын төлөөнү, ошондой эле баанын түшүүсүнөн чыгымдарды эсептен алып салуу менен баштапкы таануу учурунда бааланган наркты түшүндүрөт. Сый акы жана

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

(ii) Финансылык инструменттердин наркын баалоо, уландысы

дисконттор өлчөмү, ошондой эле бүтүмдөр боюнча сарптоолордун суммасы тиешелүү инструменттин баланстык наркына кошулуп, ошол инструменттин эффективдүү пайыздык ченине жараша амортизацияланат.

(iii) Адилет нарк боюнча баа берүү принциби

Адилет нарк, активдерди сатуу учурунда алынышы же рынок катышуучулары ортосунда өз эрки боюнча операцияларды жүргүзүү учурунда баалоо күнүнө карата милдеттенмелерди өткөрүлүп берилиши шартында төлөнүшү мүмкүн болгон бааны түшүндүрөт.

Улуттук банк инструменттин адилет наркын негизги рыноктогу ошол инструменттин котироваларын пайдалануу менен баалоого аракеттенет, ал эми негизги рынок жок болсо, ошол актив же милдеттенме үчүн эң эле алгылыктуу болгондорду пайдаланат.

Эгерде бааны түздөн-түз байкоого алуу аркылуу аныктоо мүмкүн эмес болсо, Улуттук банк адилет наркты баа берүүнүн башка ыкмасын колдонуу менен аныктайт. Баа берүү ыкмаларында бирин-бири жакшы билген, мындай бүтүмгө келишүүгө чындап ниеттенген, бири-биринен көз карандысыз тараптар тарабынан (эгерде болгон болсо) жакында эле ишке ашырылган бүтүмдөргө карата маалыматтарды, маңызы боюнча ушундай эле инструменттердин адилет наркына шилтемелерди, акча каражаттарынын дисконттолгон агымына жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдү, ошондой эле опциондордун наркына баа берүү үлгүлөрүн камтыйт. Баа берүүнүн тандалып алынган ыкмаларында рыноктук маалыматтарды мүмкүн болушунча колдонуп, Улуттук банк үчүн мүнөздүү болгон баа берүүлөргө азыраак таянуу менен рынок катышуучулары баа түзүүдө эске алууга тийиш болгон бардык факторлорду камтыйт. Ошондой эле ал, экономикада финансылык инструменттердин баасын түзүүгө карата колдонулган ыкмаларга ылайык келүүгө тийиш. Баа берүү ыкмаларында колдонулган маалыматтар рынокто болжолдонгон жагдайларды жана тобокелдик факторлоруна баа берүүлөрдү, ошондой эле финансылык инструментке мүнөздүү болгон кирешелүүлүктөрдү шайкеш чагылдырат.

Финансылык инструментти баштапкы таануу учурунда адилет нарктын эң мыкты тастыктоо-сунан болуп бүтүмдүн баасы саналат, башкача айтканда аларга тиешелүү маалыматтар жеткиликтүү болгон же алардын адилет наркы өзгөрүлмөлүүлөрү рыноктук маалыматтарды гана камтыган, баа берүү ыкмасына негизденген инструменттер менен рынокто келишилген башка бүтүмдөргө (эч кандай модификациялоосуз же комбинацияларсыз) салыштыруу аркылуу инструменттин адилет наркы тастыкталган учурларды эске албаганда, төлөнгөн же алынган ордун толтуруп берүүлөрдүн адилет наркы. Эгерде бүтүмдөрдүн баасы баштапкы таануу учурундагы адилет нарктын эң мыкты далилинен боло алса, финансылык инструмент алгач бүтүм баасынын негизинде бааланат жана баалоо үлгүлөрүн колдонуунун натыйжасында алгач алынган нарк менен ошол баа ортосунда келип чыккан кандай болбосун айырма, кийинчерээк инструмент колдонулган мезгил ичиндеги түшкөн пайда же чыгымдын курамында тиешелүү түрдө чагылдырылат, бирок баа берүүлөр жеткиликтүү рыноктук маалыматтар менен толук тастыкталган же бүтүм токтотулган учурдан кеч эмес чагылдырылышы зарыл.

Эгерде, Улуттук банк бирин-бири компенсациялоочу позицияга ээ болсо, мындай позицияларга баа берүү үчүн рыноктук орточо баа колдонулат. Мында, талап же сунуш баасына чейин корректировкалоо түптөлгөн айкын жагдайга ылайык таза ачык позицияга карата гана ишке ашырылат. Адилет нарк инструментке карата кредиттик тобокелдикти чагылдырып, Улуттук банктын курамына кирген уюмдардын жана зарылчылык келип чыкса, контрагенттин кредиттик тобокелдигин эске алуу үчүн корректировкалоолорду камтыйт. Үлгүлөрдү пайдалануу менен алынган адилет наркка баа берүүлөр, эгерде Улуттук банк рынок катышуучусу үчүнчү жак болуп

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

(iii) *Адилет нарк боюнча баа берүү принциби, уландысы*

саналат деп болжолдоп, аларды бүтүмгө келишүү учурунда баа түзүү үчүн эске алышы мүмкүн болсо, ликвиддүүлүк тобокелдиги же үлгүлөрдүн аныкталбагандыгы факторлору сыяктуу кандай болбосун башка факторлорго карата корректировкаланат.

(iv) *Кийинки баа берүү учурунда келип чыккан пайдалар же чыгымдар*

Финансылык активдердин же милдеттенмелердин адилет наркынын өзгөрүүсү учурунда келип чыккан пайда же чыгым төмөнкүчө чагылдырылат:

- адилет нарк боюнча баалангандар категориясында классификацияланган, алар боюнча өзгөрүүлөр бир мезгил ичинде алынган пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылган финансылык инструмент боюнча пайда же чыгым, пайдалар же чыгымдар курамында чагылдырылат;

- сатуу үчүн колдо болгон финансылык актив боюнча пайда же чыгым, буга чейин капиталдын курамында чагылдырылып келинген топтолгон пайдалар же чыгымдар, пайда же чыгым курамына которулган учурда, активди таануу токтотулган учурга чейин капиталдын курамындагы чогуу алынган башка киреше катары чагылдырылат (баанын түшүүсүнөн улам келип чыккан чыгымдарды жана сатуу үчүн колдо болгон карыздык финансылык инструменттер боюнча чет өлкө валютасындагы калдыктарды которуудан түшкөн пайдаларды же чыгымдарды эске албаганда). Сатуу үчүн колдо болгон финансылык актив боюнча пайыздык кирешелер эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен пайдалар же чыгымдар курамында келип чыккан учурунда чагылдырылат.

Амортизацияланган наркы боюнча чагылдырылган финансылык активдерден жана милдеттенмелерден улам келип чыккан пайда же чыгым, финансылык активди же милдеттенмени таануу токтотулган же алардын нарксызданышы учурунда, ошондой эле тиешелүү амортизацияны чегерүү процессинде пайдалар же чыгымдар курамында чагылдырылат.

(v) *Таанууну токтотуу*

Улуттук банк финансылык активди таанууну, ошол финансылык актив боюнча акча каражаттарынын агымына келишимде каралган укугу токтотулган шартта же анда башка тарапка ошол финансылык активге менчик укугуна байланыштуу дээрлик бардык тобокелдиктер жана пайдалар өткөрүлүп берилген же Улуттук банк анда ошол финансылык активге менчикке укукка байланыштуу бардык тобокелдиктердин жана пайдалардын олуттуу бөлүгүн өткөрүп бербеген, сактап калбаган, ошондой эле ошол финансылык активге контролдукту да сактап кала албаган бүтүмдөрдү жүзөгө ашыруунун натыйжасында ал финансылык активди өткөрүп берген учурда гана таанууну токтотот. Аларга карата таанууну токтотуу үчүн бардык талаптар сакталган, Улуттук банк тарабынан түзүлгөн же анда сакталып калган өткөрүлүп берилген финансылык активдерге катышуунун кандай болбосун үлүшү, финансылык абал жөнүндө отчетто өзүнчө актив же милдеттенме катары таанылат. Улуттук банк ал боюнча келишимдик милдеттенмелер аткарылып, жокко чыгарылып же токтотулган шартта, финансылык милдеттенмени таанууну токтотот.

Эгерде Улуттук банк анын шарттарына ылайык финансылык абал жөнүндө отчетто таанылган активдерди өткөрүп берген бүтүмдөргө келишсе, бирок мында өткөрүлүп берилген активдерге менчикке укуктан улам келип чыккан тобокелдиктердин жана пайданын бардыгын же алардын бөлүгүн өзүндө сактап калган болсо, Улуттук банк өткөрүлүп берилген активдерди таанууну токтотпойт.

Улуттук банк анын шарттарына ылайык, финансылык активге менчикке укуктан келип чыккан

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

(v) *Таанууну токтотуу, уландысы*

дээрлик бардык тобокелдиктерди жана пайдаларды өзүндө сактап кала албаган, өткөрүп бере да албаган бүтүмдөргө келишүүдө Улуттук банк ошол активге контролдукту жоготкон болсо, мындай активди таануу токтотулат.

Эгерде, активди өткөрүп берүүдө Улуттук банк ага контролдукту өзүндө сактап калса, ал ошол активге канчалык деңгээлде катышкан болсо, ошол деңгээлде активди таанууну улантат. Мында ал, Улуттук банктын анын наркынын өзгөрүүсүнө дуушарлануусу деңгээли катары аныкталат.

Эгерде Улуттук банк, өзүнүн карыздык милдеттенмелерин сатып алса, анда алар финансылык абал жөнүндө отчеттон алынып салынат, мында милдеттенменин баланстык наркы менен төлөнгөн ордун толтуруп берүүнүн ортосундагы айырма мөөнөтүнөн мурда төлөнгөн милдеттенмеден алынган пайданын же чыгымдын курамына кошулат.

Улуттук банк өндүрүп алуу мүмкүн эмес деп таанылган активдерди эсептен алып салат.

(vi) *Баалуу кагаздарды сатып алуу жана кайтара сатуу келишимдери боюнча алууга каралган эсептер жана баалуу кагаздарды сатуу жана кайтара сатып алуу келишимдери боюнча төлөөгө каралган эсептер*

Кайтара сатып алуу милдеттенмелери менен сатуу келишимдеринин алкагында сатылган баалуу кагаздар («репо» бүтүмдөрү), баалуу кагаздардын күрөөсү менен камсыз кылынган каржылоону тартуу боюнча операция катары чагылдырылат. Мында баалуу кагаздарды финансылык абал жөнүндө отчетто чагылдыруу улантылып, ал эми «репо» бүтүмдөрү боюнча кредитордук карыздардын курамына кирген, контрагенттер алдындагы милдеттенмелер банктардын эсептеринин жана депозиттеринин курамында же жагдайга жараша кардарлардын күндөлүк эсептеринин жана депозиттеринин курамында чагылдырылат. Сатуу баасы менен кайтара сатып алуу баасынын ортосундагы айырма пайыздык чыгашаларды түшүндүрүп, эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен «репо» бүтүмдөрү аракеттенген мезгил ичинде алынган пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылат.

Кайтара сатуу милдеттенмеси менен сатып алуу келишиминин алкагында сатылып алынган («кайтарым репо» бүтүмдөрү), «кайтарым репо» бүтүмдөрү боюнча дебитордук карыздардын курамына кирген баалуу кагаздар банктарга берилген кредиттер жана аванстар же жагдайга жараша кардарларга берилген кредиттер курамында чагылдырылат. Сатып алуу баасы менен кайтара сатуу баасынын ортосундагы айырма пайыздык кирешени түшүндүрүп, эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен «репо бүтүмдөрү» аракеттенген мезгил ичиндеги пайданын же чыгымдын курамында чагылдырылат.

Кайтара сатуу милдеттенмеси менен сатып алуу келишиминин алкагында алынган активдер үчүнчү тарапка сатылган болсо, баалуу кагаздарды кайтарып берүү милдеттенмеси соода үчүн каралган милдеттенме катары чагылдырылып, адилет наркы боюнча бааланат.

(vii) *Туундуу финансылык инструменттер*

Туундуу финансылык инструменттер өзүндө «своп бүтүмдөрүн», мөөнөттүү жана фьючерстик бүтүмдөрдү, пайыздык чендерге опциондорду, чет өлкө валюталарын, алтынды жана баалуу кагаздарды, ошондой эле аталган инструменттердин кандай болбосун комбинацияларын камтыйт.

Туундуу финансылык инструменттер алгач, бүтүмгө келишкен күнү адилет наркы боюнча чагылдырылып, кийинчерээк адилет наркы боюнча кайрадан бааланат. Бардык туундуу финансылык инструменттер, эгерде алардын адилет наркы алгылыктуу болсо актив катары, ал эми адилет наркы терс чыкса милдеттенме катары чагылдырылат.

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Финансылык инструменттер, уландысы

(vii) Туундуу финансылык инструменттер, уландысы

Туундуу финансылык инструменттердин адилет наркынын өзгөрүүсү түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда түздөн-түз таанылат.

(д) Негизги каражаттар

(i) Өздүк активдер

Негизги каражаттар объекттери финансылык отчетто, топтолгон амортизацияны жана баанын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымды эсептен алып салуу менен айкын сарптоолору боюнча чагылдырылат.

Эгерде, негизги каражаттардын объектиси ар кандай пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтүнө ээ бир нече компоненттерден турса, мындай компоненттер негизги каражаттардын өзүнчө объектиси катары чагылдырылат.

(ii) Амортизация

Негизги каражаттар боюнча амортизация пайдалуу кызмат өтөөнүн болжолдонгон мөөнөтү ичинде бирдей ченемде чегерүү ыкмасы боюнча чегерилип, пайда же чыгымдын курамында чагылдырылат. Амортизация объектти сатып алган күндөн тартып чегерилет, ал эми чарбалык ыкмада курулган негизги каражаттардын объекттери үчүн анын курулушу аяктап, пайдаланууга даяр болгон учурда чегерилет. Жер участкалары боюнча амортизация чегерилбейт. Негизги каражаттардын ар кандай объектилеринин пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтүн төмөнкүчө чагылдырууга болот:

- имараттар	50 жыл
- курулмалар	20 жыл
- эмерек жана жабдуулар	5 жыл
- компьютердик жабдуулар	3-5 жыл
- транспорттук каражаттар	7 жыл

(е) Материалдык эмес активдер

Сатылып алынган материалдык эмес активдер финансылык отчетто, топтолгон амортизациянын жана баанын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдын суммаларын эсептеп алып салгандан кийин айкын наркы боюнча чагылдырылат.

Атайы программалык камсыздоолорго лицензияларды алууга жана аны колдонууга киргизүүгө кеткен сарптоолор тиешелүү материалдык эмес активдин наркында эске алынат.

Материалдык эмес активдер боюнча амортизация алардын пайдалуу кызмат өтөшүнүн болжолдонгон мөөнөтү ичинде, бирдей ченемде чегерүү ыкмасы боюнча чегерилип, пайда же чыгымдын курамында чагылдырылат. Материалдык эмес активдердин пайдалуу кызмат өтөө мөөнөтү 3 жылды түзөт.

(ж) Активдердин баасынын түшүүсү

(i) Амортизацияланган нарк боюнча чагылдырылган финансылык активдер

Амортизацияланган нарк боюнча чагылдырылган финансылык активдер эң башкысы, кредиттерден жана башка дебитордук карыздардан турат (мындан ары «кредиттер жана

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(ж) Активдердин баасынын түшүүсү, уландысы

(i) Амортизацияланган нарк боюнча чагылдырылган финансылык активдер, уландысы

дебитордук карыздар»). Улуттук банк баанын түшүүсүн аныктоо максатында, кредиттерге жана дебитордук карыздарга баа берүүнү туруктуу негизде ишке ашырып турат. Кредит же дебитордук карыз нарксызданат, ушундан улам келип чыккан чыгым, кредитти же дебитордук карызды баштапкы таануудан кийинки бир же бир нече окуялардын натыйжасында баанын түшүүсүнүн объективдүү далилдери орун алса жана ошол жагдайлар (же окуя) кредит боюнча акча каражаттарынын болжолдонуп жаткан болочоктогу агымына таасир этип, анын канчалык деңгээлде ишенимдүү экендигине баа берүү мүмкүн болгон шартта гана келип чыгышы ыктымал.

Финансылык активдин же активдер тобунун баасынын түшүүсүнө түрткү берген объективдүү себептерге байланыштуу Улуттук банкка эмитенттин же карыз алуучунун оор финансылык жагдайга кабылгандыгы, дефолтко дуушар болуп же негизги карыз же пайыздар боюнча төлөмдү кечиктиргендиги сыяктуу келишим шарттарын бузууга жол бериши маалым болсо; Улуттук банк экономикалык себептерден же келишим шарттарынан улам ошол карыз алуучу финансылык кыйынчылыкка дуушар болушу себебинен ага эпке көнүүгө баргандыгы, ошондой эле карыз алуучунун банкрот болушу же башка негизде өзгөртүп түзүлүшү ыктымалдыгы орун алса, финансылык кыйынчылыктардын кесепетинен ошол актив үчүн жигердүү иш алып барган рыноктун жоктугу же аларды баштапкы таануудан кийин финансылык активдер тобу боюнча келечекте түшүүчү акча агымынын суммасынын азайышын тастыктаган маалыматтар орун алса жана алар чыгымга алып келсе, финансылык активдер амортизациялык наркы боюнча чагылдырылат.

Улуттук банк алгач өз-өзүнчө олуттуу болуп саналган кредиттер жана дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнүн объективдүү далилдеринин бардыгына өзүнчө баа берет жана өз-өзүнчө олуттуу болуп саналбаган кредиттер жана дебитордук карыздар боюнча да өзүнчө же чогуу баа берет. Эгерде Улуттук банк, өз-өзүнчө баа берилген кредит же дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнүн объективдүү далилдердин олуттуу же жок экендигин аныктаса, кредит кредиттик тобокелдиктин ушундай эле мүнөздөмөсү менен кредиттер жана дебитордук карыздар тобуна кошулат жана ага активдер тобунун курамында баанын түшүүсү көз карашынан жамааттык негизде бааланат. Баанын түшүүсү көз карашынан өз-өзүнчө бааланган, алар боюнча баанын түшүүсүнөн чыгым келип чыгып же ал орун алып турган кредиттер жана дебитордук карыздар баанын түшүүсү көз карашынан жамааттык негизде баа берүүдө камтылбайт.

Кредит же дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнөн чыгымдын келип чыккандыгы тууралуу объективдүү далилдер орун алган учурда чыгымдын суммасы, кредиттин же дебитордук карыздардын баланстык наркы жана кредит же дебитордук карыздар боюнча баштапкы эффективдүү пайыздык ченди колдонуу менен дисконттолгон гарантиялардын жана камсыздоолордун орду толтурулуп берилген наркын кошо алганда, акча каражаттарынын келечектеги болжолдонгон агымынын ошол учурга ылайык алынган наркынын ортосундагы айырма катары өлчөнөт. Келишим шарттарына ылайык, акча каражаттарынын агымы жана ошол учурда орун алып турган экономикалык шарттарды чагылдырган колдо болгон тиешелүү маалыматтардын негизинде корректировкаланган чыгымга учуроонун калыптанган тажрыйбасы, акча каражаттарынын болжолдонгон агымын аныктоонун негизи катары кызмат кылат.

Кредит же дебитордук карыздар боюнча баанын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдын суммасын аныктоо үчүн колдо болгон зарыл маалыматтар бир катар учурларда чектелген мүнөздө болуп, учурда түптөлгөн шарттарга жана жагдайларга анчалык дал келбеши мүмкүн. Мындай жагдай, эгерде карыз алуучу финансылык кыйынчылыктарга туш болуп, ал эми мындай карыз алуучулар боюнча маалыматтар көлөмү чектелүү болгон шартта, орун алышы ыктымал. Мындай учурда Улуттук банк баанын түшүүсүнөн чыгым суммасын аныктоодо өз иш тажрыйбасына таянат.

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(ж) Активдердин баасынын түшүүсү, уландысы

(i) *Амортизацияланган нарк боюнча чагылдырылган финансылык активдер, уландысы*

Кредиттердин жана дебитордук карыздардын баасынын түшүүсүнөн келип чыккан бардык чыгымдар, түшкөн пайда же чыгымдын курамында чагылдырылат, эгерде кийинчерээк орду жабылган нарктын көбөйүүсү баанын түшүүсүнөн чыгым таанылгандан кийинки жагдайларга объективдүү негизде байланыштуу болгон шартта гана калыбына келтирилет.

Кредит боюнча карызды өндүрүп алуу мүмкүн болбогон шартта, кредит баанын түшүүсүнө тиешелүү камдын (резервдин) эсебинен алынып салынат. Мындай кредиттер (жана кредиттердин баасынын түшүүсүнө башка тиешелүү камдар) жетекчилик кредиттер боюнча карызды өндүрүү мүмкүн эмес экендигин аныктап, кредиттер боюнча карызды өндүрүүгө тиешелүү бардык зарыл жол-жоболор аяктагандан кийин гана эсептен алынып салынат.

(ii) *Айкын сарптоолор боюнча чагылдырылган финансылык активдер*

Айкын сарптоолор боюнча чагылдырылган финансылык активдер сатуу үчүн колдо болгон жана адилет наркы боюнча чагылдырылбаган финансылык активдердин курамына кирген котировкаланбаган үлүштүк инструменттерди камтыйт. Анткени, алардын адилет наркы жетиштүү ишенимдүүлүктө аныкталышы мүмкүн эмес. Мындай инвестициялардын баасынын түшкөндүгүнүн объективдүү белгилери орун алган шартта, баанын түшүүсүнөн чыгым, инвестициялардын баланстык наркы менен ушундай эле финансылык активдер боюнча пайданын учурдагы рыноктук нормасын колдонуу менен дисконттолгон, акча каражаттарынын келечекте болжолдонуп жаткан агымынын ошол учурга ылайык алынган наркынын ортосундагы айрыма катары эсептелинет.

Ушул инвестициялардын баасынын түшүүсүнөн келип чыккан бардык чыгымдар, пайда же чыгым курамында чагылдырылып, калыбына келтирилбейт.

(iii) *Сатуу үчүн колдо болгон финансылык активдер*

Сатуу үчүн колдо болгон финансылык активдердин баасынын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдар, башка чогуу алгандагы кирешенин курамында таанылган, топтолгон чыгымды кайра классификациялануучу коррективкалаоо катары пайданын же чыгымдын курамына которуу аркылуу таанылат.

Башка чогуу алгандагы кирешенин курамынан пайда же чыгым курамына кайра классификацияланган топтолгон чыгым, негизги суммаларды жана амортизацияларды кандай болбосун төлөөлөрдү эсептен алып салгандан кийинки сатып алуу наркы менен буга чейин пайда же чыгым курамында таанылган, баанын түшүүсүнөн чыгымды эсептен алып салгандан кийинки учурдагы адилет нарк ортосундагы айырманы түшүндүрөт. Акчанын убактылуу наркына чегерилген, баанын түшүүсүнө камдын өзгөрүүсү пайыздык кирешенин компоненти катары чагылдырылат.

Сатуу үчүн колдо болгон үлүштүк баалуу кагазга инвестициялардын адилет наркынын олуттуу же ошол баалуу кагаздар боюнча айкын сарптоолордон төмөн наркка чейин узакка созулган төмөндөөсү, баанын түшүүсүнүн объективдүү далилинен болуп саналат.

Эгерде сатуу үчүн колдо болгон, баасы түшкөн үлүштүк баалуу кагаздын адилет наркы кийинчерээк өсүп жана анын көбөйүүсү пайда же чыгым курамында баанын түшүүсүнөн чыгым таанылгандан кийинки жагдайларга объективдүү байланыштуу болсо, баанын түшүүсүнөн чыгым калыбына келтирилип, калыбына келтирилген өлчөм пайда же чыгым курамында таанылат. Бирок, сатуу үчүн колдо болгон, баасы түшкөн үлүштүк баалуу кагаздын адилет наркынын кандай болбосун кийинки калыбына келиши, башка чогуу алгандагы киреше курамында таанылат.

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(ж) Активдердин баасынын түшүүсү, уландысы

(iv) Финансылык эмес активдер

Калтырылган салыктардан айырмаланган башка финансылык эмес активдер, баанын түшүүсү белгилерин аныктоо көз карашынан, ар бир отчеттук күнгө карата абал боюнча бааланат. Финансылык эмес активдердин орду жабылган наркынан болуп, сатуу боюнча чыгашаларды жана пайдалануудан алынган баалуулуктарды эсептен алып салгандан кийинки адилет нарктын эң чоң өлчөмү саналат. Акча каражаттарынын келечекте болжолдонгон агымын пайдалануудан баалуулукту аныктоо учурунда, салык алууга чейинки дисконттоо чендерин пайдалануу менен ошол учурга ылайык калыптанган алардын наркына карата дисконттолуп, алар акча наркына жана ошол активге мүнөздүү болгон тобокелдиктерге учурдагы рыноктук баа берүүнү чагылдырат. Башка активдер менен шартталган акча каражаттарынын агымынан олуттуу деңгээлде көз каранды болбогон акча каражаттарынын агымын шарттабаган активдер үчүн орду толтурулуп берилүүчү нарк, актив тиешелүү болгон акча каражаттарын шарттаган активдер тобу боюнча аныкталат. Активдин же акча каражаттарын шарттаган активдер тобунун баланстык наркы анын орду толтурулуп берилүүчү наркынан ашкан болсо, баанын түшүүсүнөн чыгым таанылат.

Финансылык эмес активдердин баасынын түшүүсүнөн келип чыккан бардык чыгымдар пайда же чыгым курамында чагылдырылып, эгерде орду жабылган наркты аныктоодо колдонулган баа берүүлөрдө өзгөрүүлөр жүргөн болсо гана калыбына келтирилиши мүмкүн. Активдин баасынын түшүүсүнөн кандай болбосун чыгым калыбына келтирилүүгө тийиш, бирок анын шартында активдин баланстык наркы баанын түшүүсүнөн чыгым финансылык отчетто чагылдырылбай калышынан улам келип чыккан мына ошондой эле баланстык нарктан ашпаган көлөмдө калыбына келтирилет (амортизацияны жана эскилиги жеткендерди эсептен алып салуу менен).

(з) Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар

Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар финансылык абал жөнүндө отчетто номиналдык наркы боюнча эсепке алынат.

Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар милдеттенмелер катары чагылдырылат. Сактоо жайларында жана касса түйүндөрүндө турган улуттук валютадагы банкноттор жана монеталар жүгүртүүдөгү банкноттордун жана монеталардын курамына кирбейт.

Банкнотторду жана монеталарды чыгарууга кеткен чыгашаларда алардын коргоого алынышына, ташып жеткирилишине, камсыздандырылышына кеткен чыгашалар, ошондой эле башка чыгашалар камтылат. Банкнотторду жана монеталарды чыгарууга кеткен чыгашалар, алар жүгүртүүгө чыгарылгандан кийин таанылып, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда өзүнчө статья катары чагылдырылат.

(и) Уставдык капитал жана камдар

Улуттук банк катталган суммадагы Уставдык капиталга ээ. Уставдык капиталдын суммасын көбөйтүү жана азайтуу "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө" мыйзамына түзөтүүлөрдү киргизүү аркылуу ишке ашырылат. Уставдык капитал баштапкы наркында таанылат.

Милдеттүү кам, пайданын бөлүгүн мыйзамда белгиленгендей эле, мамлекеттик бюджетке чегерүүдөн кийинки таза пайданы капиталдаштыруу аркылуу түзүлөт. Милдеттүү камдар баштапкы наркы боюнча чагылдырылат.

(к) Салык алуу

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык Улуттук банк пайда салыгын төлөөдөн бошотулган. Улуттук банк жүзөгө ашырган ишке чегерилген, бюджетке бардык башка милдеттүү

3 ЭСЕПКЕ АЛУУ САЯСАТЫНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУ, УЛАНДЫСЫ

(к) Салык алуу, уландысы

төлөмдөр Кыргыз Республикасынын Салык кодексине ылайык ишке ашырылат. Салык агенти катары Улуттук банк төлөгөн салыктар, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда административдик чыгашалардын компоненти катары кошулат.

(л) Кирешелердин жана чыгашалардын финансылык отчетто таанылышы

Пайыздык кирешелер жана чыгашалар түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунда, эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу аркылуу алардын чегерилишине жараша чагылдырылат. Эффективдүү пайыздык чен ыкмасы дегенден улам, финансылык активдин же финансылык милдеттенменин амортизацияланган наркын эсептөө, ошондой эле пайыздык кирешелерди же пайыздык чыгашаларды тиешелүү мезгилге чегерүү ыкмасын түшүнүү зарыл. Эффективдүү пайыздык чен – бул, келечекте күтүлүп жаткан төлөөлөр же акча каражаттарынын түшүүсү анын жардамы аркасында финансылык инструменттин таза утурумдук наркына ылайыкташтырылган чен. Мында, дисконттоо финансылык инструменттин болжолдонуп жаткан жүгүртүү мөөнөтү ичинде же аны колдонуу мүмкүн болсо, кыйла кыска мөөнөткө жүргүзүлөт.

Эгерде финансылык актив, баанын түшүүсүнөн келип чыккан чыгымдан улам эсептен алынып салынган (жарым жартылай) болсо, пайыздык киреше келечектеги акча агымын дисконттоо үчүн колдонулган пайыздык ченди эске алуу менен аныкталат.

Кредиттердин берилиши уюштурулушу үчүн комиссиялык төлөм, кредиттердин тейлөөгө алынышы үчүн комиссиялык төлөм жана кредиттер боюнча жалпы кирешелердин ажырагыс бөлүгү катары каралган башка комиссиялык төлөмдөр, ошондой эле бүтүмдөр боюнча тиешелүү сарптоолор келечекте алынуучу киреше катары чагылдырылып, финансылык инструмент колдонулган, болжолдонгон мөөнөт ичиндеги пайыздык киреше катары, эффективдүү пайыздык чен ыкмасын колдонуу менен амортизацияланат.

Башка комиссиялык төлөмдөр, ошондой эле башка кирешелер жана чыгашалар, тиешелүү кызмат көрсөтүү сунушталган күнгө карата пайда же чыгым курамында чагылдырылат.

Операциялык ижара келишимдери боюнча төлөмдөр, түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетунун курамында, ижара аракеттенген мөөнөт аралыгына бирдей ченемде таанылат. Эгерде орун алган болсо, алынган жеңилдиктердин суммасы ижара аракеттенген бүтүндөй мөөнөт ичинде, ал боюнча чыгашалардын жалпы өлчөмүн азайтат.

(м) Фидуциардык активдер

Улуттук банк, үчүнчү жактардын атынан активдерге ээлик кылуудан көрүнгөн агенттик кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштайт. Бул активдер жана аларга байланыштуу кирешелер Улуттук банктын активи болуп саналбагандыктан, финансылык отчеттон алынып салынат.

(н) Өз ара чегеришүү

Финансылык активдер жана милдеттенмелер өз ара чегерилишет, финансылык абал жөнүндө отчетто чагылдырылган суммалардын өз ара чегеришүү жүргүзүү юридикалык жактан бекитилген укугу, ошондой эле өз ара чегеришүү жүргүзүү же болбосо бир учурда активди ишке ашыруу жана милдеттенмени аткаруу ниети болгон учурларда гана таза өлчөм чагылдырылат.

Бул ФОЭСке ылайык уруксат берилген учурлардан тышкары, кирешелер жана чыгашалар пайдалар же кеткен чыгымдар жөнүндө отчетто өз ара чегерилбейт.

4 ЖАҢЫ ЖАНА КАЙРАДАН КАРАЛЫП ЧЫККАН СТАНДАРТТАРДЫ КОЛДОНУУ

(а) Жаңы жана кайрадан каралып чыккан стандарттар

Улуттук банк финансылык отчетту даярдоодо өз ишинде колдонгон жана 2015-жылдын 1-январынан башталган жылдык отчеттук мезгилдер үчүн күчүнө кирген бардык жаңы жана кайрадан каралып чыккан стандарттарды кабыл алган. Жаңы стандарттар Улуттук банктын финансылык отчетуна олуттуу деле таасир эткен эмес.

(б) Жаңы стандарттар жана күчүнө кире элек түшүндүрмөлөр

Бир катар жаңы стандарттар, стандарттарга түзөтүүлөр жана түшүндүрмөлөр 2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча күчүнө кире элек экендигинен улам, алар ушул финансылык отчетту даярдоодо колдонулган эмес. Ушулардын ичинен төмөндө келтирилген стандарттар, түзөтүүлөр жана түшүндүрмөлөр, Улуттук банктын ишине потенциалдуу таасир этиши мүмкүн. Улуттук банк бул стандарттарды, түзөтүүлөрдү жана түшүндүрмөлөрдү алар күчүнө кирген учурдан тартып колдонууну пландаштырууда.

- **ФОЭСтин (IFRS) «Финансылык инструменттер»** деп аталган 9-стандарты 2018-жылдын 1-январында же андан кийинки жылдык отчеттук мезгилдерге карата күчүнө кирет. Жаңы стандарттын акыркы редакциясы 2014-жылдын 23-июлунда жарыяланган. Жаңы стандарт баанын түшүүсүнөн чыгымдарды кошо алганда, финансылык активдерди классификациялоо жана баа берүү боюнча кайра каралып чыккан көрсөтмөлөрдү камтыйт жана ал хеджирлөөнү эсепке алуунун жаңы принциптерин толуктайт. Улуттук банк, бул жаңы стандарт финансылык инструменттердин эсебин жүргүзүү процессине олутуу өзгөртүүлөрдү киргизе тургандыгын жана финансылык отчетко бир кыйла таасир этиши мүмкүндүгүн тааныйт. Улуттук банк бул стандартты мөөнөтүнөн мурда колдонууга ниеттенбейт.
- **ФОЭСтин (IFRS) «Буйрутмачылар менен контракттар боюнча түшкөн акча»** деп аталган 15-стандарты. **ФОЭСтин «Түшкөн акча»** деп аталган 15-стандартын, **«Курулушка келишимдер»** деп аталган 11-стандартын, ошондой кирешелерге байланыштуу бир катар түшүндүрмөлөрдү алмаштырат. Жаңы стандарт тескөөнүн негизинде алынган акчанын таануу моделин белгилейт жана **ФОЭСтин** колдонулуп жаткан стандарттарынын, анын ичинде өндүрүмдүүлүк жагында көп сандаган милдеттенмелер жүктөлгөн иш багытын, өзгөрүлмөлүү баа түзүү жагдайын, кардарларды кайтарып алуу укугун, товар сунуштоочулардын кайра сатып алуу варианттарын жана татаал түзүмдү камтыган башка иш багыттарын эсепке алуу тартибинин алкагында ырааттуу камтылбаган көпчүлүк багыттар боюнча кошумча колдонмону сунуштайт. **ФОЭСтин** 15-стандарты 2017-жылдын 1-январынан тартып же андан кийин башталган отчеттук мезгилдер үчүн күчүнө кирет. Улуттук банктын жетекчилиги **ФОЭСтин** 15-стандартынын финансылык отчетко тийгизе турган таасирине баа бере элек.

2012-2014-жылдар аралыгында **ФОЭСтин** жыл сайын өркүндөтүп туруу Улуттук банктын финансылык отчетуна олуттуу таасир этпейт.

5 АЛТЫН

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Чет өлкө банктарындагы эсептерде турган алтын		
Депозиттеги алтын	6 685 004	5 900 938
Улуттук банктын сактоо жайындагы алтын куймалар	4 245 475	3 091 019
	10 930 479	8 991 957

5 АЛТЫН, УЛАНДЫСЫ

Сактоо жайларындагы алтын куймалар «good delivery» статусуна ээ алтынды түшүндүрөт.

Алтындын чет өлкө банктарындагы эсептерде концентрацияланышы

2015-жылдын 31-декабрына карата Улуттук банк алтын түрүндөгү депозиттерди АА- А+ чейинки деңгээлдеги кредиттик рейтингге ээ эки банкка жайгаштырган (2014-жылдын 31-декабрында алтын түрүндөгү депозиттер АА- А+ чейинки деңгээлдеги кредиттик рейтингге ээ эки банкка жайгаштырылган).

6 КАССАДАГЫ, БАНКТАРДАГЫ ЖАНА БАШКА ФИНАНСЫ МЕКЕМЕЛЕРДЕГИ КАРАЖАТТАР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Чет өлкө банктарындагы жана башка финансы мекемелериндеги эсептер жана депозиттер		
Чет өлкө банктарындагы «ностро» эсептери		
- ААА кредиттик рейтингинен	29 463 528	20 619 795
- А дан АА+ чейинки кредиттик рейтингинен	8 210 253	7 564 978
- ВВВ- дан ВВВ+ чейинки кредиттик рейтингинен	37 217	7 076
- ыйгарылган кредиттик рейтингсиз	702 249	8 092
Жыйынтыгында, чет өлкө банктарындагы «ностро» эсептери	38 413 247	28 199 941
Чет өлкө банктарындагы мөөнөттүү депозиттер		
- АА- дан АА+ чейинки кредиттик рейтингинен	25 546 519	14 055 289
- А- дан А+ чейинки кредиттик рейтингинен	7 963 907	16 633 866
- ыйгарылган кредиттик рейтингсиз	293 430	227 657
Жыйынтыгында, чет өлкө банктарындагы мөөнөттүү депозиттер	33 803 856	30 916 812
Эл аралык эсептешүүлөр банкындагы эсептер		
- Эл аралык эсептешүүлөр банкындагы «ностро» эсептери	2 599 066	2 036 720
- Эл аралык эсептешүүлөр банкындагы мөөнөттүү депозит	1 734 334	1 438 381
- Эл аралык валюта фондусундагы эсептер	13 996 060	10 654 592
Жыйынтыгында, банктардагы жана башка финансы институттарындагы эсептер жана депозиттер	90 546 563	73 246 446
Кассада чет өлкө валютасындагы каражаттар	966 259	656 157
Баанын түшүүсүнө кам	(293 430)	(227 657)
	91 219 392	73 674 946

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк тиешелүүлүгүнө жараша, 293 430 миң сом жана 227 657 миң сом өлчөмүндөгү баасы түшкөн мөөнөттүү депозитке кам түзгөн.

Каражаттардын банктарда жана башка финансы мекемелеринде концентрацияланышы

2015-жылдын 31-декабрына карата Улуттук банк, ААА дан А чейинки кредиттик рейтингге ээ тогуз банкка жана башка финансы мекемелеринде (2014-жылы: тогуз банкка жана башка финансы мекемелери ААА дан АА- чейинки кредиттик рейтингинен) эсептер боюнча калдыктарга ээ болгон, алардын суммалары өздүк капиталдын 10% ашат. Ушул калдыктардын чогуу алгандагы көлөмү, 2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 80 788 369 миң сомду (2014-жылы: 67 022 158 миң сом) түзгөн.

Баанын түшүүсүнөн чыгымдарга түзүлгөн камдын жылышы 20-түшүндүрмөдө берилген.

6 КАССАДАГЫ, БАНКТАРДАГЫ ЖАНА БАШКА ФИНАНСЫ МЕКЕМЕЛЕРДЕГИ КАРАЖАТТАР, УЛАНДЫСЫ

Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери

Акча каражаттары жана алардын эквиваленттери, акча каражаттарынын жылышы жөнүндө отчеттордун максаттарында төмөнкүлөрдү камтыйт:

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Чет өлкө банктарындагы «ностро» эсептери	38 413 247	28 199 941
Эл аралык эсептешүүлөр банкындагы «ностро» эсеби	2 599 066	2 036 720
Эл аралык валюта фондусундагы эсептер	13 996 060	10 654 592
Кассадагы чет өлкө валютасындагы акча каражаттар	966 259	656 157
Акча каражаттарынын жылышы боюнча отчеттогу акча каражаттары жана алардын эквиваленттери	55 974 632	41 547 410

Акча каражаттардын жана алардын эквиваленттеринин бир да статьясы баасы түшкөн же мөөнөтү өткөрүлгөн болуп саналбайт.

7 БЕРИЛГЕН КРЕДИТТЕР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Коммерциялык банктарга-резиденттерге берилген кредиттер	5 253 968	4 222 973
Эл аралык уюмдарга берилген кредиттер	1 203 945	-
	6 457 913	4 222 973
Баанын түшүүсүнө кам	(526 301)	(460 355)
Баанын түшүүсүнө камды эсептен алып салгандан кийинки кредиттин суммасы	5 931 612	3 762 618

Улуттук банк кредиттердин баасынын түшүүсүнө карата кам өлчөмүн, баасы түшкөн кредиттер боюнча акча каражаттарынын келечектеги агымына талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүүнүн жана алар боюнча баанын түшүүсү аныкталбаган кредит портфелдери боюнча айкын чыгымдарга жол берилген, өткөндөгү тажрыйбанын негизинде баа берет.

Баанын түшүүсүнөн чыгымдарга түзүлгөн камдын жылышы 20-түшүндүрмөдө берилген.

Камсыздоолорго жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр

Кийинки таблицада коммерциялык банктарга-резиденттерге берилген кредиттердин камсыздоосу катары кызмат кылган күрөөлөр жөнүндө маалыматтар, 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча камсыздоолордун түрүнө жараша, үстөк камсыздоо таасирин эске албастан чагылдырылган.

	2015-жылдын 31-декабры	Нарксыздаба- ган кредиттер портфелинде- ги үлүш, %	2014-жылдын 31-декабры	Нарксыздаба- ган кредиттер портфелинде- ги үлүш, %
Кардарларга берилген кредиттер	3 303 153	56	3 466 818	92
Чет өлкө валютасындагы депозит	2 188 585	37	-	-
Мамлекеттик баалуу кагаздар	264 175	4	295 800	8
Кыймылсыз мүлк	175 699	3	-	-
	5 931 612	100	3 762 618	100

7 БЕРИЛГЕН КРЕДИТТЕР, УЛАНДЫСЫ

Камсыздоолорго жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр, уландысы

Жогорку таблицада чагылдырылган суммалар, кредиттердин баланстык наркын түшүндүрөт жана камсыздоолордун адилет наркын милдеттүү түрдө чагылдырбайт. Камсыздоолордун адилет наркы кредит берилген күнгө карата бааланып, отчеттук күнгө чейинки өзгөрүүлөргө корректировкаланган эмес. Мындай кредиттердин ордунун жабылышы, камсыздоонун наркына эмес, негизинен карыз алуучулардын кредитти төлөө жөндөмдүүлүгүнө жараша болот.

Берилген кредиттердин концентрацияланышы

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк, коммерциялык банктарга берилген, алар боюнча калдыктар өздүк капиталдын 10% ашкан кредиттерге ээ эмес.

8 САТУУ ÜЧÜN КОЛДО БОЛГОН ИНВЕСТИЦИЯЛАР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Карыздык инструменттер		
Мамлекеттик баалуу кагаздар		
Австралия Өкмөтүнүн казына милдеттенмелери	15 108 596	15 110 240
Канада Өкмөтүнүн казына милдеттенмелери	6 931 628	5 952 656
Улуу Британия Өкмөтүнүн казына милдеттенмелери	4 561 058	3 537 475
Россия Федерациясынын казына милдеттенмелери	247 034	376 487
Франция Өкмөтүнүн казына милдеттенмелери	-	771 389
Германия Өкмөтүнүн казына милдеттенмелери	-	433 497
Жыйынтыгында, мамлекеттик баалуу кагаздар	26 848 316	26 181 744
Эл аралык мамлекеттик жана өкмөттүк эмес финансылык институттардын карыздык баалуу кагаздары	5 780 544	6 257 631
Жыйынтыгында, карыздык инструменттер	32 628 860	32 439 375

Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар, баасы түшкөн же төлөө мөөнөтү өткөрүлүп жиберилген болуп саналбайт.

9 ТӨЛӨӨГӨ ЧЕЙИН КАРМАЛЫП ТУРУУЧУ ИНВЕСТИЦИЯЛАР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Улуттук банктын менчигинде тургандар		
Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин казына милдеттенмелери	1 401 971	1 453 614
	1 401 971	1 453 614

Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар баасы түшкөн же төлөө мөөнөтү өткөрүлүп жиберилгенден болуп саналбайт.

10 НЕГИЗГИ КАРАЖАТТАР

	Жер, имарат жана курулмалар	Эмерек жана жабдуулар	Компьютердик жабдуулар	Транспорт каражаттары	Бүтө элек курулуш/ орнотуу үчүн каралган жабдуулар	Жыйынтыгында
Баашпаккы нарк	568 518	162 455	199 326	38 520	397 310	1 366 129
2015-жылдын 1-январына карата калдык	14 005	45 968	120 490		443 861	624 324
Сатып алуулар	(6 999)	(10 368)	(7 533)	(408)	(3 787)	(29 095)
Колдонуудан калгандар	40	9 676	30 458	-	(96 416)	(56 242)
Ордунан которулгандар						
2015-жылдын 31-декабрына карата калдык	575 564	207 731	342 741	38 112	740 968	1 905 116
Амортизация жана баанын түшүүсүнөн чыгым						
2015-жылдын 1-январына карата калдык	(86 331)	(73 860)	(46 407)	(12 972)	-	(219 570)
Жыл ичинде чегерилгендер	(15 935)	(36 898)	(53 523)	(5 921)	-	(112 277)
Колдонуудан калгандар	5 004	10 393	7 483	418	-	23 298
2015-жылдын 31-декабрына карата калдык	(97 262)	(100 365)	(92 447)	(18 475)	-	(308 549)
Баланстык нарк						
2015-жылдын 31-декабрына карата	478 302	107 366	250 294	19 637	740 968	1 596 567

10 НЕГИЗГИ КАРАЖАТТАР, УЛАНДЫСЫ

	Жер, имарат жана курулмалар	Эмерек жана жабдуулар	Компьютердик жабдуулар	Транспорт каражаттары	Бүтө элек курулуш/ орнотуу үчүн каралган жабдуулар	Жыйынтыгында
Баиттик нарк						
2014-жылдын 1-январына карата калдык	544 250	134 417	145 958	17 661	400 546	1 242 832
Сатып алуулар	2 024	17 745	78 329	21 827	48 628	168 553
Колдонуудан калгандар	(899)	(18 428)	(24 961)	(968)	-	(45 256)
Ордунан которулгандар	23 143	28 721	-	-	(51 864)	-
2014-жылдын 31-декабрына карата калдык	568 518	162 455	199 326	38 520	397 310	1 366 129
Амортизация жана баанын түшүүсүнөн чыгым						
2014-жылдын 1-январына карата калдык	(70 901)	(61 483)	(38 349)	(7 057)	-	(177 790)
Жыл ичинде чегерилгендер	(15 926)	(30 786)	(33 019)	(6 883)	-	(86 614)
Колдонуудан калгандар	496	18 409	24 961	968	-	44 834
2014-жылдын 31-декабрына карата калдык	(86 331)	(73 860)	(46 407)	(12 972)	-	(219 570)
Баланстык нарк						
2014-жылдын 31-декабрына карата	482 187	88 595	152 919	25 548	397 310	1 146 559

Негизги каражаттар объекттерин сатып алууга же курууга байланыштуу насыялар (займ) боюнча капиталдаштырылган сарптоолорго 2014-2015-жылдары жол берилген эмес.

11 БАШКА АКТИВДЕР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Дебитордук карыз	195 901	264 987
Баанын түшүүсүнө кам	(19 117)	(25 836)
Жыйынтыгында, башка финансылык активдер	176 784	239 151
Запастар	713 592	726 254
Башка инвестициялар	123 079	112 005
Алдын ала төлөө	48 073	16 547
Башка активдер	177 861	63 351
Баанын түшүүсүнө кам	(312)	(314)
Жыйынтыгында, башка финансылык эмес активдер	1 062 293	917 843
	1 239 077	1 156 994

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрында бүткөн жылдар үчүн башка активдер боюнча баанын түшүүсүнө камдардын жылышына тиешелүү маалыматтар 20-түшүндүрмөдө келтирилген.

12 ЖҮГҮРТҮҮДӨГҮ БАНКНОТТОР ЖАНА МОНЕТАЛАР

2015-2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар төмөнкүлөрдү өзүндө камтыган:

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	60 164 552	59 846 830
Жүгүртүү кассасындагы банкнотторду жана монеталарды эсептен алып салуу менен	(1 766 537)	(2 772 239)
	58 398 015	57 074 591

Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар дегенден улам, жүгүртүүдөгү, калктын колундагы жана финансы мекемелериндеги банкноттордун жана монеталардын номиналдык наркын түшүнүү зарыл.

13 БАНКТАРДЫН ЖАНА БАШКА ФИНАНСЫ МЕКЕМЕЛЕРИНИН КАРАЖАТТАРЫ

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Коммерциялык банктардын эсептери	13 854 786	8 878 352
Башка финансылык мекемелердин эсептери	5 639 625	21 933
	19 494 411	8 900 285

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк банктардагы эсептер боюнча өздүк капиталдын 10% ашкан калдыктарга ээ болгон эмес.

14 КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ӨКМӨТҮНҮН КАРАЖАТТАРЫ

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттарына Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин эсептери кирет.

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Улуттук валютада	12 333 649	13 097 458
Чет өлкө валютасында	2 770 902	6 520 903
	15 104 551	19 618 361

15 ЧЫГАРЫЛГАН КАРЫЗДЫК БААЛУУ КАГАЗДАР

2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча чыгарылган карыздык баалуу кагаздарга (Улуттук банктын ноталары) төмөнкү эмиссиялардагы баалуу кагаздар кирет:

Эмиссиялар	Баланстык нарк	Эмиссия күнү	Төлөө күнү	Эффективдүү пайыздык чен
BD001160106	1 329 284	2015-жылдын 30-декабры	2016-жылдын 6-январы	10,66%
BD002160113	797 165	2015-жылдын 30-декабры	2016-жылдын 13-январы	10,68%
	2 126 449			

2014-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча чыгарылган карыздык баалуу кагаздарга (Улуттук банктын ноталары) төмөнкү эмиссиялардагы баалуу кагаздар кирген:

Эмиссиялар	Баланстык нарк	Эмиссия күнү	Төлөө күнү	Эффективдүү пайыздык чен
BD001150107	1 325 725	2014-жылдын 31-декабры	2015-жылдын 7-январы	10,69%
	1 325 725			

16 АЛЫНГАН КРЕДИТТЕР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Эл аралык валюта фондусунан алынган кредиттер	2 949 023	3 331 377
Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинен алынган кредиттер	11 577	26 109
	2 960 600	3 357 486

16 АЛЫНГАН КРЕДИТТЕР, УЛАНДЫСЫ

2014-2015-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча, алынган кредиттердин мөөнөттөрү жана шарттары төмөндө чагылдырылган:

Эмитент	Валютасы	Пайыздык чен	Берилген күнү	Төлөө күнү	2015-жыл	2014-жыл
ЭВФ, ПРГФ (жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү)	АКУ	0%	2001-ж. 19-декабры	2018-ж. 31-майы	668 508	915 548
ЭВФ, ESF (Тышкы таасирлерге карата чара көрүү механизми)	АКУ	0%	2008-ж. 24-декабры	2019-ж. 7-июну	2 280 515	2 415 829
Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги	АКШ доллары	1,50%	2004-ж. 19-октябры	2016-ж. 15-июлу	11 577	26 109
					2 960 600	3 357 486

Жакырчылыкты кыскартуу жана экономикалык өсүшкө түрткү берүү программасы (ПРГФ) боюнча карыз алуулар АКУ (СПЗ) түрүндө туюндурулуп, финансылык реформаларды жана улуттук валютаны колдоого алуу максатында сунушталган. Бул программа боюнча карыз алуулар нөлдүк пайыздык ченге ээ жана ал өздөштүрүлө баштагандан кийинки 10 жылдан кийин орду жабылууга тийиш. 2014-жылдын 10-декабрында ЭВФтин Аткаруучу кеңеши пайыздарды төлөөдөн бошотууну 2016-жылдын акырына чейин узарткан. ПРГФ кредиттеринин шарттары бардык кредит алуучулар үчүн стандарттуу болуп саналат.

Тышкы таасирлерге каршы аракет көрүү механизминин (ESF) алкагында карыз алуулар АКУ (СПЗ) түрүндө туюндурулуп, Кыргызстандын бийлигинин белгилүү бир тышкы таасирлерди четтетүүгө багытталган аракеттерин колдоо үчүн берилген. Кредит нөлдүк пайыздык ченге ээ жана 2014-жылдын 10-декабрында ЭВФтин Аткаруучу кеңеши пайыздарды төлөөдөн бошотууну 2016-жылдын акырына чейин узарткан. Бул шарт дүйнө жүзү боюнча ESF алкагында кредит алуучулар үчүн жарыяланган. Улуттук банк ESF насыяларына тиешелүү белгилүү бир милдеттенмелерди жана шарттарды аткарууну өзүнө алган.

Финансы министрлигинен Улуттук банкка берилген кредит, Эл аралык өнүгүү ассоциациясы тарабынан каржыланган Төлөм жана банк системаларын модернизациялоо долбоорун ишке ашыруу үчүн каралган.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде Улуттук банк тарабынан кредиттин негизги суммаларын, пайыздарды төлөө боюнча милдеттенмелерди же башка милдеттенмелерди бузууга жол бергендиги учурлары катталган эмес.

17 БӨЛҮШТҮРҮҮ ТАРТИБИНДЕ ЭВФТЕН АЛЫНГАН АКУ (СПЗ) БОЮНЧА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
ЭВФтен бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ (СПЗ) боюнча милдеттенмелер	8 928 627	7 232 900

АКУну (СПЗ) бөлүштүрүү, алардын суммасын ЭВФ мүчөлөрүнүн ортосунда анын чечими боюнча шартсыз бөлүштүрүү саналат. АКУну жалпы бөлүштүрүү 2009-жылдын 28-августунда күчүнө кирген. Мындай бөлүштүрүү глобалдуу финансылык каатчылыкка каршы жамааттык

17 БӨЛҮШТҮРҮҮ ТАРТИБИНДЕ ЭВФТЕН АЛЫНГАН АКУ (СПЗ) БОЮНЧА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР, УЛАНДЫСЫ

монетардык жооп болуп саналат, ал ликвиддүүлүк проблемасын башынан кечирип жаткан өлкөлөргө шарттар менен чектелбеген олуттуу финансылык ресурстарды берүү аркылуу ишке ашырылат. Бул ресурстар жөнгө салууга муктаждыкты азайтууга жана экономикалык өсүш саясатынын мүмкүнчүлүгүн кеңейтүүгө, ошондой эле ЭВФке мүчө өлкөлөрдүн валюталык запасын толуктоо аркылуу глобалдуу экономикалык системанын ликвиддүүлүгүн камсыз кылууга каралган. ЭВФке мүчө өлкөлөрдүн арасында АКУну жалпы бөлүштүрүү, алардын ЭВФтеги квотасына пропорционалдуу негизде жүзөгө ашырылат (26-түшүндүрмө). 2009-жылдын 10-августунда глобалдуу ликвиддүүлүктү жогорулатуу максатында, АКУнун бир жолку бөлүштүрүлүшүн караган, ЭВФтин Келишимдер статьясына карата Төртүнчү түзөтүү күчүнө кирген. Ушул түзөтүүгө ылайык Кыргызстанды кошо алганда, ЭВФке мүчө өлкөлөргө атайы бөлүштүрүү 2009-жылдын 9-сентябрында ишке ашырылган. Мүчө өлкөлөр жана АКУга ээлик кылуучулар аларды ЭВФ менен операцияларды жүргүзүү үчүн колдонушу мүмкүн. Кыргыз Республикасы 84 737 миң АКУ өлчөмүндө бөлүштүрүлгөн каражатты пайдалануу укугуна ээ болгон. 2015 жана 2014-жылдары бул механизм колдонулган эмес. Анын пайыздык чени жума сайын ЭВФ тарабынан аныкталат жана ал бүткүл дүйнө боюнча бөлүштүрүлгөн АКУну алуучулар үчүн бирдей болуп саналат.

18 УСТАВДЫК КАПИТАЛ

Төлөнгөн капитал

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамга ылайык, Улуттук банктын уставдык капиталы 1 000 000 миң сомду түзөт.

Мамлекеттик бюджетке чегерүүлөр жана милдеттүү кам

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамга ылайык, Улуттук банктын пайдасы төмөнкүчө бөлүштүрүлүүгө тийиш:

- эгерде Улуттук банктын уставдык капиталынын жана милдеттүү камдарынын суммасы анын монетардык милдеттенмелеринин 10% азды түзсө, анда Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетине пайданын 70% чегерилет. Пайданын мамлекеттик бюджетке чегерилгенден кийинки калдыгы Улуттук банктын милдеттүү камдарына которулат;
- эгерде Улуттук банктын уставдык капиталынын жана милдеттүү камдарынын суммасы анын монетардык милдеттенмелеринин 10% барабар же андан ашса, анда Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетине пайданын 100%, ошондой эле милдеттүү камдын каражаттарынын эсебинен көрсөтүлгөн ашып калуунун суммасынын үчтөн бири, бирок камдын калдыгынын чегинде которулат.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамдын 13-беренесине ылайык пайданы чегерүү, финансы жылынын бүтүшү боюнча көз карандысыз тышкы аудит жүргүзүлүп, жылдык отчет Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилгенден кийин ишке ашырылат.

2015-жылдын 8-апрелинде 2014-жылы алынган, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетине чегерилүүгө тийиш болгон 3 777 018 миң сом өлчөмүндөгү таза пайда бекитилип (2014-жылы: 310 916 миң сом), 1 618 722 миң сом (2014-жылы 133 249 миң сом) өлчөмүндөгү сумма милдеттүү камга которулган.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетине чегерилүүгө тийиш болгон пайда 2015-жыл жыйынтыгы боюнча 4 579 813 миң сомду түзгөн.

18 УСТАВДЫК КАПИТАЛ, УЛАНДЫСЫ

Капиталды тескөө

Улуттук банктын капиталы дегенден улам, анын бардык милдеттенмелерин эсептеп алып салгандан кийинки Улуттук банктын активдеринин калдык наркын түшүнүү зарыл.

Капиталды тескөөгө байланыштуу Улуттук банктын максаттары, банктын өз алдынчалыгын жана ага жүктөлгөн милдеттерди аткарууга жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу үчүн капиталды тиешелүү деңгээлде колдоп туруудан көрүнөт. Улуттук банк анын тескөөсүндө турган жалпы капиталды, финансылык абал жөнүндө отчетто камтылган өздүк капитал катары карайт.

«Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө» мыйзамда каралган, 1 000 000 миң сомду түзгөн уставдык капиталдын өлчөмүн эске албаганда, Улуттук банк үчүн капиталдын деңгээлине карата эч кандай тышкы талаптар жок.

19 ТАЗА ПАЙЫЗДЫК КИРЕШЕЛЕР

	2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
Пайыздык кирешелер		
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттардан	608 787	482 880
Берилген кредиттерден	521 947	231 715
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялардан	443 698	537 654
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялардан	94 525	89 168
Башкалардан	12 695	7 829
	1 681 652	1 349 246
Пайыздык чыгашалар		
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар боюнча	(129 066)	(124 560)
Банктардын жана башка финансы мекемелердин каражаттары	(41 444)	(11 730)
ЭВФтен бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ (СПЗ) боюнча милдеттенмелер боюнча	(3 852)	(5 876)
Башка активдер боюнча дисконту таануу	(219 801)	-
Башкалар боюнча	(2 247)	(4 287)
	(396 410)	(146 453)
	1 285 242	1 202 793

Баасы түшкөн активдер боюнча пайыздык кирешелер 2015 жана 2014-жылдары чегерилген эмес.

20 БААНЫН ТҮШҮҮСҮНӨ КАМ

	Банктардын жана башка финансы мекемелердин кассаларындагы каражаттар	Берилген кредиттер	Башка активдер	Жыйынтыгында
2013-жылдын 31-декабры	190 391	440 399	35 349	666 139
Камды калыбына келтирүү	-	(9 143)	(9 199)	(18 342)
Курстук айырмачылыктардын таасири	37 266	29 099	-	66 365
2014-жылдын 31-декабры	227 657	460 355	26 150	714 162
Камды калыбына келтирүү	-	(73)	(6 718)	(6 791)
Курстук айырмачылыктардын таасири	65 773	66 019	(3)	131 789
2015-жылдын 31-декабры	293 430	526 301	19 429	839 160

21 ЧЕТ ӨЛКӨ ВАЛЮТАСЫ ЖАНА АЛТЫН МЕНЕН ОПЕРАЦИЯЛАР БОЮНЧА ТАЗА ПАЙДА

	2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
Чет өлкө валютасы жана алтын менен операциялар боюнча реализацияланган пайда	5 554 775	4 730 809
«Спот» бүтүмүнөн алынган пайда	630 064	291 169
	6 184 839	5 021 978

22 АДМИНИСТРАТИВДИК ЧЫГАШАЛАР

	2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл	2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл
Персоналга кеткен сарптоолор		
Эмгек акы	427 471	341 860
Социалдык фондго төлөөлөр	73 956	58 974
	501 427	400 834
Амортизация жана эскилиги жеткендер	151 460	106 230
Ремонт иштери жана тейлөөлөр	117 945	65 779
Күзөт иштери	37 496	34 637
Байланыш жана маалыматтык кызмат көрсөтүүлөр	20 437	16 708
Персоналды окутуу	11 800	10 604
Иш сапарына кеткен чыгашалар	11 266	8 271
Жарыялоолор жана жазылуулар	10 477	8 646
Кесиптик кызмат көрсөтүүлөр	10 346	9 536
Социалдык-маданий иш-чараларга сарптоолор	7 007	6 047
Кеңсе буюмдары	4 817	4 522
Башка чыгашалар	16 897	14 157
	901 375	685 971

23 СЕГМЕНТТЕР БОЮНЧА ТАЛДАП-ИЛИКТӨӨЛӨР

Улуттук банктын иши, ушул финансылык отчеттун максатары үчүн бир отчеттук сегменттен турат. Улуттук банктын аткарган милдетине байланыштуу түшкөн пайдалар же кеткен чыгымдар отчетторунун берилиши андан талап кылынбайт. Иштин бул түрү ушул финансылык отчеттун максатары үчүн өзүнчө операциялык сегмент катары каралбайт.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ

Тобокелдиктерди тескөөгө алуу Улуттук банктын ишинде маанилүү роль ойноп, анын операциялык ишинин олуттуу элементи болуп саналат. Банк өз ишин жүзөгө ашыруу процессинде дуушар болуучу негизги тобокелдиктерден болуп, рыноктук тобокелдик, кредиттик тобокелдик жана ликвиддүүлүк тобокелдиги саналат.

(а) Тобокелдиктерди тескөө саясаты жана жол-жоболор

Улуттук банктын тобокелдиктерди тескөө саясаты банк дуушар болуучу тобокелдиктерди аныктоого, аларга баа берүүгө, талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүүгө жана тескөөгө алууга, ошондой эле тиешелүү чектөөлөрдү жана контролдукту белгилөөгө тобокелдик деңгээлине туруктуу баа берүүгө жана алардын белгиленген лимиттерге ылайык келүүсүнө көз салып турууга багытталган. Тобокелдиктерди тескөө саясаты жана жол-жоболору, рыноктук жагдайлардын өзгөрүүсүн, сунушталып жаткан банктык продукттарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү, топтолгон алгылыктуу дүйнөлүк тажрыйбаларды чагылдыруу максатында, туруктуу негизде кайрадан каралып турат.

Улуттук банктын жетекчилиги, тобокелдиктерди тескөө боюнча контролдук системасынын, негизги тобокелдиктердин тескөөгө алынышы жана тобокелдиктерди тескөө боюнча саясаттын жана жол-жоболордун жактырылып, кабыл алынышы, ошондой эле ири бүтүмдөрдүн жактырылышы үчүн жоопкерчиликтүү.

Улуттук банк Башкармасы, комитеттер жана комиссиялар банктын монетардык, инвестициялык жана валюта саясаттарына байланыштуу маселелерди дайыма кароого алып, активдерди тескөө алкагында лимиттерди, ошондой эле Улуттук банктын контрагенттерине карата талаптарды белгилешет.

Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2014-жылдын 24-декабрында бекитилген Улуттук банктын эл аралык камдарды тескөө боюнча инвестициялык саясатына ылайык (мындан ары «Инвестициялык саясат»), тобокелдиктерди тескөөнүн негизги максатынан болуп, Улуттук банктын ликвиддүүлүгүн жана активдеринин сакталышын камсыз кылуу саналат. Операциялар ушул Инвестициялык саясатта белгиленген лимиттердин чегинде ишке ашырылат.

Ушул максаттарга ылайык Улуттук банктын алтын валюта активдери жумушчу портфелине жана инвестициялык портфелге бөлүнөт.

(б) Рыноктук тобокелдик

Рыноктук тобокелдик – бул, рыноктук баанын өзгөрүүсүнөн улам адилет нарктын же финансылык инструмент боюнча акча каражаттарынын келечектеги агымынын өзгөрүү тобокелдиги. Рыноктук тобокелдик валюта тобокелдигинен, пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдигинен, ошондой эле башка баа тобокелдиктеринен турат. Рыноктук тобокелдик, рыноктогу жалпы жана мүнөздүү болгон өзгөрүүлөрдүн, рыноктук баанын өзгөрүлмөлүүлүгүнүн таасирине туш болгон пайыздык, валюталык жана үлүштүк финансылык инструменттерге карата ачык позициялар боюнча келип чыгат.

Рыноктук тобокелдикке дуушарланууну алгылыктуу параметрлердин чегинен чыкпагандай, ошону менен катар эле кирешелүүлүктү оптималдаштырууну камсыз кыла алгандай тескөөгө алуу жана контролдоо, рыноктук тобокелдикти тескөө милдетинен болуп саналат.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рыноктук тобокелдик, уландысы

Улуттук банк бардык ачык позицияларга баа берүү жол-жобосун туруктуу ишке ашыруу аркылуу рыноктук тобокелдикти тескейт. Мындан тышкары Улуттук банк, финансылык инструменттер боюнча ачык позицияларга белгиленген лимиттерге, пайыздык чендерге, төлөө мөөнөттөрүнө жана тобокелдик көрсөткүчү/кирешелүүлүгүнүн катышына туруктуу көз салып турат.

(i) *Пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдиги*

Пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдиги – бул, рыноктук пайыздык чендердин өзгөрүүсүнөн улам адилет нарктын же финансылык инструмент боюнча келечекте болжолдонуп жаткан акча каражаттарынын агымынын өзгөрүү тобокелдиги. Улуттук банк, басымдуулук кылган рыноктук пайыздык чендердин анын финансылык абалына жана акча каражаттарынын агымына таасирлерине дуушарланышы ыктымал. Мындай өзгөрүүлөр пайыздык маржа деңгээлин көбөйтүшү сыяктуу эле, аны төмөндөтүшү да мүмкүн. Пайыздык чендердин күтүүсүз өзгөрүүсү чыгымдардын келип чыгышын шарттайт.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рыноктук тобокелдик, уландысы

(i) *Пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдиги, уландысы*

Пайыздык чендердин өзгөрүү мөөнөттөрүнө талдап-иликтөөлөр

Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдиги, пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө мониторинг жүргүзүү аркылуу тескөөгө алынат. Сый акы чени менен негизги финансылык инструменттер боюнча пайыздык чендердин өзгөрүү мөөнөтүнө карага кыскача маалыматты төмөнкүчө чагылдырууга болот:

	3 айга чейин	3 айдан 6 айга чейин	6 айдан 12 айга чейин	1 жылдан		Жыйын-тыгында 2015-ж. 31-декабры
				5 жылга чейин	5 жылдан ашкан	
АКТИВДЕР						
Алтын	6 685 004	-	-	-	-	6 685 004
Кассалардагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	72 706 570	1 573 074	-	-	-	91 219 392
Берилген кредиттер	2 792 674	2 960 052	172 720	6 166	-	5 931 612
Сагуу үчүн колдо болгон инвестициялар	5 088 366	10 685 462	4 406 064	12 448 968	-	32 628 860
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	20 472	1 477	60 586	1 255 855	63 581	1 401 971
	87 293 086	29 377 733	4 639 370	13 710 989	63 581	2 782 080
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР						
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	15 104 551	-	-	-	-	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	2 126 449	-	-	-	-	2 126 449
Алынган кредиттер	11 577	511 311	497 931	1 939 781	-	2 960 600
ЭВФтен бөлүштүрүү тартибинде алынган СПЗ боюнча милдеттенмелер	8 928 627	-	-	-	-	8 928 627
	26 171 204	511 311	497 931	1 939 781	-	29 120 227
	61 121 882	28 866 422	4 141 439	11 771 208	63 581	2 782 080
						108 746 612

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рыноктук тобокелдик, уландысы

(i) Пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдиги, уландысы

Пайыздык чендердин өзгөрүү мөөнөттөрүнө талдап-иликтөөлөр, уландысы

	3 айга чейин	3 айдан 6 айга чейин	6 айдан 12 айга чейин	1 жылдан 5 жылга чейин	5 жылдан ашкан	Пайызсыз	Жыйын- тыгында 2014-ж. 31-декабры
АКТИВДЕР							
Алтын	5 900 938	-	-	-	-	-	5 900 938
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	53 441 315	17 574 004	-	-	-	2 659 627	73 674 946
Берилген кредиттер	1 150 981	2 213 412	347 043	50 143	1 039	-	3 762 618
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	7 719 194	10 808 993	10 989 171	2 922 017	-	-	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	12 181	1 733	60 147	1 253 137	126 416	-	1 453 614
	68 224 609	30 598 142	11 396 361	4 225 297	127 455	2 659 627	117 231 491
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР							
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	19 618 361	-	-	-	-	-	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	1 325 725	-	-	-	-	-	1 325 725
Алынган кредиттер	118 457	425 043	425 043	2 388 943	-	-	3 357 486
ЭВФтен бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	7 232 900	-	-	-	-	-	7 232 900
	28 295 443	425 043	425 043	2 388 943	-	-	31 534 472
	39 929 166	30 173 099	10 971 318	1 836 354	127 455	2 659 627	85 697 019

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рыноктук тобокелдик, уландысы

(i) Пайыздык чендин өзгөрүүсү тобокелдиги, уландысы

Орточо пайыздык чендер

Төмөндө келтирилген таблицада 2015-2014-жылдардын 31-декабрына карата пайыздык активдер жана милдеттенмелер боюнча орточо эффективдүү пайыздык чендер чагылдырылган. Бул чендер тиешелүү активдердин жана милдеттенмелердин төлөөгө карата кирешелүүлүгүн чагылдырат.

	Орточо салмак- танып алынган эффективдүү пайыздык чен, % 2015-ж. 31-дек.	Орточо салмак- танып алынган эффективдүү пайыздык чен, % 2014-ж. 31-дек.
Пайыздык активдер		
Алтын		
Чет өлкө банктарындагы депозиттердеги алтын	0,48	0,17
Банктарда жана башка финансылык институттардагы эсептер жана депозиттердеги		
<i>«Ностро» турундөгү эсептер</i>		
- АКШ долларында	0,36	0,09
- евродо	(0,25)	0,04
- канада долларында	0,20	0,01
- австралия долларында	0,94	1,75
- фунт стерлингде	0,01	0,27
- кытай юанында	0,35	0,35
- норвегия кронасында	0,55	1,05
<i>Мөөнөттүү депозиттер</i>		
- АКШ долларында	0,48	0,26
- евродо	-	0,24
- канада долларында	0,58	1,10
- фунт стерлингде	0,66	0,57
- австралия долларында	2,18	2,76
- орус рублинде	7,03	19,89
- кытай юанында	3,78	3,28
- норвегия кронасында	0,96	1,53
- сингапур долларында	0,82	0,37
- швед кронасында	-	0,16
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар		
- евродо	-	(0,10)
- АКШ долларында	0,61	0,52
- австралия долларында	2,12	2,41
- канада долларында	0,68	0,97
- фунт стерлингде	0,49	0,57
Берилген кредиттер		
- кыргыз сомунда	9,56	10,64
Репө келишими боюнча күрөөгө коюлган, төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестицияларды кошо алганда, төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар		
- кыргыз сомунда	10,33	6,55
Пайыздык милдеттенмелер		
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар		
- кыргыз сомунда	10,59	10,69
Алынган кредиттер		
- АКШ долларында	1,50	1,50
ЭВФтен бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	0,05	0,05

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(i) *Пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдиги, уландысы*

Пайыздык чендердин өзгөрүүсүнүн тийгизген таасирине талдап-иликтөөлөр

Пайыздык чендердин кайрадан карап чыгуу мөөнөттөрүнө жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөргө негизденген пайыздык чендердин өзгөрүү тобокелдигин тескөөгө алуу, финансылык активдердин жана милдеттенмелердин ийкемдүүлүгүнө мониторинг жүргүзүү менен толукталат. Пайданын же чыгымдын, ошондой эле өздүк капиталдын пайыздык чендердин өзгөрүүсүнө карата (пайыздык чендерди кайрадан карап чыгуу тобокелдиги), киреше ийрегин пайыздык чендердин көбөйүүсү же азаюусу жагына 20 базистик пунктка катар жылышуусунун жөнөкөйлөтүлгөн сценарийинин жана 2015-2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча колдонулган пайыздык активдерге жана милдеттенмелерге тиешелүү кайрадан каралып чыккан позициялардын негизинде түзүлгөн анализдөөлөр төмөнкүчө чагылдырылышы мүмкүн:

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
Чендердин азаюусу жагына 20 базистик пунктка катар жылышуу	(147 336)	(131 450)
Чендердин көбөйүүсү жагына 20 базистик пунктка катар жылышуу	147 336	131 450

Пайданын же чыгымдын, ошондой эле өздүк капиталдын сатуу үчүн колдо болгон финансылык активдердин адилет наркынын өзгөрүүсүнө карата ийкемдүүлүгүнө талдап-иликтөөлөр, 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча колдонулган позициялардын негизинде калыптанган пайыздык чендердин өзгөрүүсүнөн улам ийкемдүүлүгүнө жана кирешелүүлүк ийрегинин пайыздык чендердин көбөйүүсү же азаюусу жагына 20 базистик пунктка катар жылышынын жөнөкөй сценарийин төмөнкүчө чагылдырууга болот:

	2015-жылдын 31-декабры		2014-жылдын 31-декабры	
	Пайда же чыгым	Чогуу алын- ган киреше жана капитал	Пайда же чыгым	Чогуу алын- ган киреше жана капитал
Чендердин көбөйүүсү жагына 20 базисттик пунктка катар жылышуу	-	(38 405)	-	(29 776)
Чендердин азаюусу жагына 20 базисттик пунктка катар жылышуу	-	68 518	-	34 147

Жогоруда келтирилген таблицада негизги жол берүүлөрдүн өзгөрүү таасири чагылдырылган, ошол эле учурда башка жол берүүлөр өзгөрүүсүз калган. Иш жүзүндө жол берилгендер менен башка факторлор ортосундагы корреляция орун алат. Бул жерде ошондой эле, көрсөтүлгөн ийкемдүүлүк линиялык эмес мүнөзгө ээ экендигин белгилеп кетүү зарыл, ошондуктан көбүрөөк же азыраак таасир этүү ушул натыйжалардын негизинде интерполировкаланууга же экстраполировкаланууга тийиш эмес.

Ийкемдүүлүккө анализдөөлөрдө, Улуттук банк активдерди жана пассивдерди жигердүү тескөөгө ала тургандыгы эске алынбайт. Буга кошумча, Улуттук банктын финансылык абалы рынокто жүргөн өзгөрүүлөргө жараша өзгөрүшү мүмкүндүгүн да кошумчалап кетүү зарыл. Мисалы, Улуттук банктын финансылык тобокелдиктерди тескөө жагындагы стратегиясы, рыноктогу баанын өзгөрүүсүнө байланыштуу тобокелдиктерди тескөөгө багытталган. Баалуу кагаздар рыногунда баанын кескин алгылыксыз мүнөздө өзгөрүп кетиши шартында, жетекчиликтин аракеттеринде инвестицияларды сатуу, инвестициялык портфелдин курамын өзгөртүү, ошондой эле коргонуунун башка ыкмалары да камтылышы мүмкүн. Демек, жол берүүдөгү өзгөрүүлөр милдеттенмелерге айкын таасир этпесе да, рынок баасы боюнча финансылык абал жөнүндө отчетто эсепке алынган активдерге олуттуу таасир этиши мүмкүн. Бул учурда, активдерге жана милдеттенмелерге баа берүүнүн ар кандай ыкмалары капитал өлчөмүнүн өзгөрүүсүнө да алып келиши мүмкүн.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(ii) Валюта тобокелдиги

Улуттук банк, бир нече чет өлкө валютасында туюндурулган активдерге жана милдеттенмелерге ээ.

Валюта тобокелдиги - бул, адилет нарктын же валюталардын алмашуу курстарынын өзгөрүүсүнөн улам, финансылык инструмент боюнча акча каражаттарынын келечектеги агымынын өзгөрүүсү тобокелдиги. Улуттук банк валюта тобокелдиктеринен коргонуу жагында чараларды көрүп жаткандыгына карабастан, мындай операциялар ФОЭСке ылайык хеджирлөөгө тиешелүү аныктамаларга төп келбейт.

Улуттук банктын 2015-жылдын 31-декабрына карага валюталар боюнча валюта тобокелдигине дуушарлануусу төмөнкү таблицада чагылдырылган:

	Сом	Алтын	АКШ доллары	Евро	Канада доллары	Австралия доллары	АКУ	Норвегия кронасы	Фунг стерлинг	Кытай юаны	Башка валюталар	Жыйынтыгында 2015-ж. 31-дек.
Активдер												
Золото	-	6 685 004	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 685 004
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	-	-	42 139 153	2 672 272	4 917 705	1 271 230	13 996 060	4 878 237	2 787 338	16 442 361	2 115 036	91 219 392
Берилген кредиттер	5 931 612	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 931 612
Сагуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	-	3 143 571	-	6 931 628	15 108 595	-	-	7 350 919	-	94 147	32 628 860
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 401 971	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 401 971
Башка финансылык активдер	176 784	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	176 784
Жыйынтыгында, активдер	7 510 367	6 685 004	45 282 724	2 672 272	11 849 333	16 379 825	13 996 060	4 878 237	10 138 257	16 442 361	2 209 183	138 043 623

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(ii) Валюта тобокелдиги

	Сом	Алтын	АКШ доллары	Евро	Канада доллары	Австралия доллары	АКУ	Норвегия кронасы	Фунт стерлинг	Кытай юаны	Башка валюталар	Жыйынтыгында 2015-ж. 31-дек.
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР												
Жүгүртүлгү банкноттор жана монеталар	58 398 015	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58 398 015
Банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	11 340 838	-	8 141 890	11 683	-	-	-	-	-	-	-	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттары	12 333 649	-	1 945 120	790 156	-	-	-	-	-	-	35 626	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	2 126 449	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 126 449
Алынган кредиттер	-	-	11 577	-	-	-	2 949 023	-	-	-	-	2 960 600
Бөлүшүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ (СПЗ) боюнча милдеттенмелер	-	-	-	-	-	-	8 928 627	-	-	-	-	8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	63 764	-	17 464	505	-	-	-	-	-	-	-	81 733
Жыйынтыгында, милдеттенмелер	84 262 715	-	10 116 051	802 344	-	-	11 877 650	-	-	-	35 626	107 094 386
Таза баланстык позиция	(76 752 348)	6 685 004	35 166 673	1 869 928	11 849 333	16 379 825	2 118 410	4 878 237	10 138 257	16 442 361	2 173 557	30 949 237

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(ii) Валюта тобокелдиги, уландысы

Улуттук банктын 2014-жылдын 31-декабрына карата валюталар боюнча валюта тобокелдигине дуушарлануусу, төмөнкү таблицада чагылдырылган:

	Сом	Алтын	АКШ доллары	Евро	Канада доллары	Австралия доллары	АКУ	Норвегия кронасы	Фунт стерлинг	Кытай юаны	Башка валюталар	Жыйынтыгында 2014-ж. 31-дек.
Активдер												
Алтын	-	5 900 938	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 900 938
Кассадагы, банктардагы жана башка финансылык мекемелердеги каражаттар	-	-	26 570 201	8 605 285	5 149 289	1 652 900	10 654 592	5 774 632	2 349 165	10 432 665	2 486 217	73 674 946
Берилген кредиттер	3 762 618	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 762 618
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	-	2 528 903	3 538 025	6 976 258	15 592 854	--	-	3 537 475	-	265 860	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 453 614	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 453 614
Башка финансылык активдер	239 151	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	239 151
Жыйынтыгында, активдер	5 455 383	5 900 938	29 099 104	12 143 310	12 125 547	17 245 754	10 654 592	5 774 632	5 886 640	10 432 665	2 752 077	117 470 642

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(ii) Валюта тобокелдиги, уландысы

	Сом	Алтын	АКШ доллары	Евро	Канада доллары	Австралия доллары	АКУ	Норвегия кронасы	Фунт стерлинг	Кытай юаны	Башка валюталар	Жыйынтыгында 2014-ж. 31-дек.
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР												
Жүүртүдөгү банкноттор жана монеталар	57 074 591	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57 074 591
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	8 293 754	-	606 531	-	-	-	-	-	-	-	-	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттары	13 097 458	-	5 923 278	597 625	-	-	-	-	-	-	-	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	1 325 725	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 325 725
Алынган кредитер	-	-	26 109	-	-	-	3 331 377	-	-	-	-	3 357 486
Бөлүшүрүү тартибинде алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	-	-	-	-	-	7 232 900	-	-	-	-	7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	31 310	-	13 549	-	-	-	-	-	-	-	-	44 859
Жыйынтыгында милдеттенмелер	79 822 838	-	6 569 467	597 625	-	-	10 564 277	-	-	-	-	97 554 207
Таза баланстык позиция	(74 367 455)	5 900 938	22 529 637	11 545 685	12 125 547	17 245 754	90 315	5 774 632	5 886 640	10 432 665	2 752 077	19 916 435

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(ii) Валюта тобокелдиги, уландысы

Төмөнкү таблицада көрсөтүлгөндөй эле, кыргыз сомунун курсунун 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча төмөндө келтирилген валюталарга карата алсызданышы, өздүк капиталдын жана башка чогуу алгандагы кирешенин төмөндө чагылдырылгандай көбөйүүсүнө (азаюусуна) алып келмек. Бул талдап-иликтөөлөр, Улуттук банктын көз карашы боюнча отчеттук мезгилдин акырына карата орун алышы мүмкүн болгон валюта курстарынын өзгөрүүсүнө негизденген. Ийкемдүүлүктүн бул деңгээли Улуттук банкта валюта тобокелдигине тиешелүү, негизги башкаруу персоналына берилүүчү отчетторду даярдоодо колдонулат. Жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдө калган бардык өзгөрүлмөлүүлөр, айрыкча пайыздык чендер өзгөрүүсүз калгандыгы болжолдонгон.

	2015-жылдын 31-декабры		2014-жылдын 31-декабры	
	Пайда же чыгым	Чогуу алгандагы киреше жана капитал	Пайда же чыгым	Чогуу алгандагы киреше жана капитал
АКШ доллар курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	3 517 825	-	2 252 964
Кытай юаны курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	1 644 236	-	1 043 267
Австралия доллар курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	1 637 983	-	1 724 575
Канада доллар курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	1 184 933	-	1 212 555
Англия фунт стерлинг курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	1 013 826	-	588 664
Евро курсунун кыргыз сомуна карата 10% өсүшү	-	186 993	-	1 154 569

Сомдун жогоруда келтирилген валюталарга карата курсунун чыңдалуусу, 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча, эгерде калган бардык өзгөрүлмөлүүлөр өзгөрүүсүз калган учурда, кайтарым таасирге ээ болмок.

Ийкемдүүлүккө талдап-иликтөөлөрдөгү чектөөлөр

Жогоруда келтирилген таблицада, калган башка жол берүүлөр өзгөрүүсүз калган шартта, негизги жол берүүлөрдүн өзгөрүүсүнүн таасири чагылдырылган. Иш жүзүндө, жол берилгендер менен башка факторлор ортосунда корреляция орун алат. Бул жерде ошондой эле, көрсөтүлгөн ийкемдүүлүк бир багыттагы мүнөзгө ээ эмес, ошондуктан көбүрөөк же азыраак таасирлер ушул натыйжалардын негизинде интерполяцияланууга же экстраполяцияланууга тийиш эмес.

Ийкемдүүлүккө жогоруда келтирилген анализдөөлөрдөгү башка чектөөлөр потенциалдуу тобокелдикти ачып көрсөтүү максатында, рыноктогу гипотетикалык жылыштарды пайдаланууну камтыйт. Алар болгону, кандайдыр бир деңгээлдеги ишенимдүүлүк менен болжолдоого мүмкүн болбогон, рынокто күтүлүп жаткан өзгөрүүлөр тууралуу Улуттук банктын пикирин гана түшүндүрөт. Ошондой эле, баардык пайыздык чендер бирдей негизде өзгөрөт деп болжолдоонун өзү да чектөө болуп саналат.

(iii) Башка баа тобокелдиги

Башка баа тобокелдиги – бул, ошол айкын инструментке же анын эмитентине мүнөздүү болгон факторлордун же рынокто жүгүртүлгөн ушундай эле бардык финансылык инструменттерге таасир эткен факторлордон улам өзгөрүүлөр болгонбу же жокпу андан көз карандысыз,

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(б) Рынок тобокелдиги, уландысы

(iii) Башка баа тобокелдиги, уландысы

рыноктук баалардын өзгөрүүсүнүн натыйжасында (мында, пайыздык чендердин өзгөрүүсү тобокелдигинин же валюта тобокелдигинин таасиринен улам келип чыккан өзгөрүүлөрдөн тышкары), финансылык инструменттин адилет наркынын же ал боюнча боюнча келечекте күтүлүп жаткан акча каражаттарынын агымынын өзгөрүү тобокелдиги. Башка баа тобокелдиги, Улуттук банк финансылык инструмент боюнча узун же кыска позицияга ээ болгон шартта келип чыгат.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата Улуттук банк чет өлкө банктарындагы эсептердеги алтынга байланыштуу башка баа тобокелдигине дуушар болгон.

2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча алтынга баанын өсүшү же төмөндөшү сомго эквиваленттүү суммада капиталдагы чогуу алгандагы башка кирешени төмөндө көрсөтүлгөн суммаларга көбөйтүүгө же азайтууга алып келмек. Бул талдап-иликтөө, Улуттук банктын көз карашынан алганда алтындын баасынын өзгөрүүсүнө таянуу менен ишке ашырылып, отчеттук мезгилдин акырына карата келип чыгышы мүмкүн экендигине негизденген. Талдап-иликтөө, бардык калган өзгөрүлмөлүүлөр өзгөрүүсүз калаарын болжолдойт.

	2015-жылдын 31-декабры		2014-жылдын 31-декабры	
	Пайда же чыгым	Чогуу алгандагы киреше жана капитал	Пайда же чыгым	Чогуу алгандагы киреше жана капитал
Алтынга баанын сомдук эквивалентте 10% өсүшү	-	668 500	-	590 094
Алтынга баанын сомдук эквивалентте 10% төмөндөшү	-	(668 500)	-	(590 094)

(в) Кредиттик тобокелдик

Кредиттик тобокелдик – бул, карыз алуучулар же Улуттук банктын контрагенти милдеттенмелерин аткарбай коюшунун натыйжасында келип чыккан финансылык жоготуу тобокелдиги. Улуттук банк тарабынан кредит портфелинин концентрацияланышын чектөө боюнча усулдук көрсөтмөлөрдү кошо алганда, кредиттик тобокелдикти тескөө саясаты жана жол-жоболору иштелип чыгып, эл аралык камдарды тескөөдө орун алышы мүмкүн болгон кредиттик тобокелдикке мониторинг жүргүзүлүшү үчүн жоопкерчиликтүү болгон инвестициялык комитет түзүлгөн.

Кредиттик тобокелдикти минималдаштыруу максатында Улуттук банк, тобокелдиктерди тескөө саясатын колдонот, анда Улуттук банктын контрагенттерине карата талаптар белгиленген. Ушул саясатка ылайык, Moody's Investors Service жана/же дүйнөнүн башка алдыңкы рейтингдик агенттиктеринин (Standard & Poor's Corporation, Fitch IBCA) классификациясы боюнча жогорку рейтингге ээ борбордук банктар, финансылык институттар, коммерциялык банктар гана Улуттук банктын контрагентинен боло алышат.

Финансылык активдер, Moody's сыяктуу эл аралык таанымал рейтингдик агенттиктер тарабынан ыйгарылган кредиттик рейтингдерди эске алуу менен классификацияланат. Эң жогорку мүмкүн болгон рейтинг – Ааа. Финансылык активдердин инвестициялык деңгээли Ааа дан Ваа га чейинки рейтингдерге туура келет. Ал эми Moody's Investors Service Ваа дан төмөн рейтингте

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(в) Кредиттик тобокелдик, уландысы

ээ финансылык активдер алып сатарлык деңгээлге чегерилет. Борбордук банк катары Улуттук банктын статусун эске алуу менен контрагенттер төмөнкүдөй эки топко бөлүнгөн:

А тобу

- экономикасы жана саясий абалы туруктуу Moody's Investors Service классификациясы боюнча А3төн төмөн болбогон суверендүү рейтингге ээ, өнөр жайы өнүккөн мамлекеттердин борбордук банктары;
- ЭВФ, БМР, ЕБРР, АӨБ, KfW сыяктуу эл аралык финансылык уюмдар, институттар жана банктар;
- Moody's Investors Service классификациясы боюнча А3төн төмөн болбогон рейтингге ээ чет өлкө коммерциялык банктары.

В тобу

- Moody's Investors Service классификациясы боюнча А3төн төмөн суверендүү рейтингге ээ, мамлекеттердин борбордук банктары;
- Кыргыз Республикасы кол койгон, эл аралык келишимде көрсөтүлгөн финансылык институттар;
- Moody's Investors Service классификациясы боюнча А3төн төмөн, бирок Ваа2ден төмөн болбогон рейтингге ээ чет өлкө коммерциялык банктары.

А тобуна кирген контрагенттер менен инвестициялык ишкердикти жүргүзүү, атап айтканда айрым контрагенттер, инвестициялоо инструменттери жана активдердин өлчөмү боюнча чектөөлөргө тиешелүү чечимдер, Улуттук банктын Инвестициялык комитетинин ыйгарым укуктарына ылайык белгиленет. В тобуна кирген ар бир контрагент боюнча инвестициялык ишкердикти жүргүзүү чечими, Улуттук банктын Инвестициялык комитетинин сунушу боюнча Улуттук банк Башкармасы тарабынан кабыл алынат жана бекитилет.

Бир контрагентке, ошондой эле географиялык сегменттер боюнча кредиттик тобокелдикке максималдуу дуушарлануу, кредиттик тобокелдикти контролдоо критерийлеринин биринен болуп саналат.

Улуттук банктын бир контрагентке карата кредиттик тобокелдикке максималдуу дуушарлануусу олуттуу өзгөрүлүп турат жана айрым тобокелдиктен сыяктуу эле, рынок экономикасына мүнөздүү болгон жалпы тобокелдиктерден көз каранды болуп саналат. Улуттук банктын кредиттик тобокелдигинин максималдуу деңгээли эрежедегидей эле, финансылык абал жөнүндө отчеттогу финансылык активдердин баланстык наркында чагылдырылат. Активдердин жана милдеттенмелердин өз ара чегеришүү мүмкүндүгү потенциалдуу кредиттик тобокелдикти басандатуу үчүн олуттуу деле мааниге ээ эмес.

Отчеттук күнгө карата финансылык активдерге карата кредиттик тобокелдиктин максималдуу деңгээлин төмөнкүчө чагылдырууга болот.

	<u>2015-жылдын</u> <u>31-декабры</u>	<u>2014-жылдын</u> <u>31-декабры</u>
АКТИВДЕР		
Алтын	6 685 004	5 900 938
Кассадагы, банктардагы жана башка финансылык мекемелердеги каражаттар	91 219 392	73 674 946
Берилген кредиттер	5 931 612	3 762 618
Үлүштүк инвестицияларды эске албаганда, сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	32 628 860	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 401 971	1 453 614
Башка финансылык активдер	176 784	239 151
Бардыгы болуп, тобокелдиктердин максималдуу деңгээли	<u>138 043 623</u>	<u>117 470 642</u>

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(в) Кредиттик тобокелдик, уландысы

Географиялык концентрациялануу

Улуттук банктын Инвестициялык комитети өз контрагенттеринин өлкөлүк тобокелдиктерине туруктуу мониторингди жүзөгө ашырып турат. Бул ыкма Улуттук банкка, валюталык запастар жайгаштырылган өлкөлөрдө инвестициялык жагдайдын өзгөрүүсүнөн улам келип чыгышы мүмкүн болгон чыгымдарды азайтууга өбөлгө түзөт.

Кийинки таблицада 2015-жылдын 31-декабрына карата активдердин жана милдеттенмелердин географиялык концентрациялануусу чагылдырылган:

	Кыргыз Республи- касы	ОЭСРге кирген өлкөлөр	ОЭСРге кирбеген өлкөлөр	Эл аралык финансы институт- тары	2015-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Активдер					
Алтын	-	6 685 004	-	-	6 685 004
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	966 259	63 831 696	8 091 977	18 329 460	91 219 392
Берилген кредиттер	5 931 612	-	-	-	5 931 612
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	26 601 282	247 034	5 780 544	32 628 860
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 401 971	-	-	-	1 401 971
Башка финансылык активдер	176 784	-	-	-	176 784
Жыйынтыгында, активдер	8 476 626	97 117 982	8 339 011	24 110 004	138 043 623
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР					
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	58 398 015	-	-	-	58 398 015
Банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	19 270 514	-	176 521	47 376	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн каражаттары	15 104 551	-	-	-	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	2 126 449	-	-	-	2 126 449
Алынган кредиттер	11 577	-	-	2 949 023	2 960 600
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	-	-	8 928 627	8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	63 764	333	17 464	172	81 733
Жыйынтыгында, милдеттенмелер	94 974 870	333	193 985	11 925 198	107 094 386
Таза баланстык позиция	(86 498 244)	97 117 649	8 145 026	12 184 806	30 949 237

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(в) Кредиттик тобокелдик, уландысы

Географиялык концентрациялануу, уландысы

Кийинки таблицада 2014-жылдын 31-декабрына карата активдердин жана милдеттенмелердин географиялык концентрациялануусу чагылдырылган:

	Кыргыз Республи- касы	ОЭСРге кирген өлкөлөр	ОЭСРге кирбеген өлкөлөр	Эл аралык финансы институт- тары	2014-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Активдер					
Алтын	-	5 900 938	-	-	5 900 938
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	656 156	58 507 869	381 227	14 129 694	73 674 946
Берилген кредиттер	3 762 618	-	-	-	3 762 618
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	25 805 264	376 487	6 257 624	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 453 614	-	-	-	1 453 614
Башка финансылык активдер	239 151	-	-	-	239 151
Жыйынтыгында, активдер	6 111 539	90 214 071	757 714	20 387 318	117 470 642
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР					
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	57 074 591	-	-	-	57 074 591
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	8 878 695	-	-	21 590	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	19 618 361	-	-	-	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	1 325 725	-	-	-	1 325 725
Алынган кредиттер	26 109	-	-	3 331 377	3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	-	-	7 232 900	7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	44 859	-	-	-	44 859
Жыйынтыгында, милдеттенмелер	86 968 340	-	-	10 585 867	97 554 207
Таза баланстык позиция	(80 856 801)	90 214 071	757 714	9 801 451	19 916 435

(г) Ликвиддүүлүк тобокелдиги

Ликвиддүүлүк тобокелдиги – бул, Улуттук банктын финансылык инструменттер боюнча милдеттенмелеринин ордун жабуу учурунда кыйынчылыктардын келип чыгуу тобокелдиги. Активдер жана милдеттенмелер боюнча ордун жабуу мөөнөттөрүнүн дал келбей калышы учурунда ликвиддүүлүк тобокелдиги келип чыгат. Активдер жана милдеттенмелер боюнча ордун жабуу мөөнөттөрүнүн дал келиши жана/же дал келбеши Улуттук банкты кошо алганда, финансылык институттарда орун алышы мүмкүн болгон ушул тобокелдикти тескөөдөгү негизги учур болуп саналат. Жүргүзүлүп жаткан операциялардын ар түрдүүлүгү жана аларга байланыштуу белгисиздик жагдайынын орун алышы, активдердин жана милдеттенмелердин ордун жабуу мөөнөттөрүнүн толугу менен дал келиши, финансылык институттар үчүн кадимки калыптанган тажрыйба болуп саналбайт.

Улуттук банк төлөө мөөнөтүнүн келип жетишине жараша, бардык милдеттенмелерди аткаруу үчүн зарыл болгон акча каражаттарынын дайыма колдо болуп турушун камсыз кылуу максатында,

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Ликвиддүүлүк тобокелдиги, уландысы

ликвиддүүлүктүн зарыл деңгээлин колдоого алып турат. Улуттук банктын ликвиддүүлүктү тескөө жагындагы саясаты банк Башкармасы тарабынан кароого алынып, бекитилет.

Улуттук банк каржылоо булактарынын диверсификацияланган жана туруктуу түзүмүн, ликвиддүүлүккө карата келип чыккан күтүүсүз талаптарга оперативдүү жана кескин өзгөрүүсүз чара көрүүгө жөндөмдүү болуу үчүн жигердүү колдоого алып турууга аракеттенет.

Улуттук банк эмиссиялык банк экендигин эске алганда (ал улуттук валюта – сомдун эмиссиясын жүргүзөт), улуттук валютадагы милдеттенмелерди аткара албай калуу тобокелдиги минималдуу, мында ликвиддүүлүк тобокелдиги айрыкча Улуттук банктын чет өлкө валютасында туюндурулган финансылык милдеттенмелеринин аткарылышына тиешелүү келип чыгышы мүмкүн.

Улуттук банктын чет өлкө валютасындагы активдеринин жана милдеттенмелеринин ликвиддүүлүгүн тескөө төмөнкүлөрдөн турат:

- чет өлкө валюталары боюнча акча каражаттарынын агымын болжолдоо жана акча каражаттарынын ушул агымына байланыштуу ликвиддүү активдердин зарыл деңгээлин эсептөөлөрдөн;
- булактардын диверсификацияланган түзүмүн колдоого алуудан;
- жогорку ликвиддүү активдер портфелин тейлөөнү, аны кассалык ликвиддүүлүктүн ажырым келип чыккан шартта, коргоо чарасы катары эркин ишке ашырууга болот;
- ликвиддүүлүктү жана каржылоонун талап кылынган деңгээлин колдоо боюнча камдык пландарды иштеп чыгуудан;
- Улуттук банктын ликвиддүүлүгүнүн баланстык көрсөткүчтөрүнүн белгиленген ченемдерге ылайык келүүсүнө контролдукту жүзөгө ашыруудан.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Ликвиддүүлүк тобокелдиги, уландысы

2015-жылдын 31-декабрына карага төлөө мөөнөттөрү боюнча финансылык милдеттенмелерге жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдү төмөнкүчө чагылдырууга болот.

	Талап боюнча		1 айдан		3 айдан		6 айдан		1 жылдан		Акча каражаттарынын		2015-жылдын	
	төлөнүүчү жана 1 айга жетпеген	жана 3 айга чейин	3 айга чейин	6 айга чейин	12 айга чейин	ашкан	агылып чыгышынын/ агылып киришинин суммардык өлчөмү	31-декабры, баланстык нарк						
Туунду эмес милдеттенмелер														
Банктардын жана башка финансылык мекемелердин каражаттары	19 494 411	-	-	-	-	-	19 494 411	-	-	-	-	19 494 411	-	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	15 104 551	-	-	-	-	-	15 104 551	-	-	-	-	15 104 551	-	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	2 131 500	-	-	-	-	-	2 131 500	-	-	-	-	2 131 500	-	2 126 449
Алынган кредиттер	11 577	-	511 311	497 931	1 945 069		2 965 888					2 965 888		2 960 600
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган, АКУ боюнча милдеттенмелер	8 927 881	746	-	-	-	-	8 928 627					8 928 627		8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	37 679	2 460	1 451	22 201	17 942		81 733					81 733		81 733
Жыйынтыгында, милдеттенмелер	45 707 599	3 206	512 762	520 132	1 963 011		48 706 710					48 706 710		48 696 371

2014-жылдын 31-декабрына карага төлөө мөөнөттөрү боюнча финансылык милдеттенмелерге жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдү төмөнкүчө чагылдырууга болот:

	Талап боюнча		1 айдан		3 айдан		6 айдан		1 жылдан		Акча каражаттарынын		2014-жылдын	
	төлөнүүчү жана 1 айга жетпеген	жана 3 айга чейин	3 айга чейин	6 айга чейин	12 айга чейин	ашкан	агылып чыгышынын/ агылып киришинин суммардык өлчөмү	31-декабры, баланстык нарк						
Туунду эмес милдеттенмелер														
Банктардын жана башка финансылык мекемелердин каражаттары	8 900 285	-	-	-	-	-	8 900 285					8 900 285		8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	19 618 361	-	-	-	-	-	19 618 361					19 618 361		19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	1 328 310	-	-	-	-	-	1 328 310					1 328 310		1 325 725
Алынган кредиттер	26 109	92 348	425 043	425 043	2 390 129		3 358 672					3 358 672		3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган, АКУ боюнча милдеттенмелер	7 232 294	606	-	-	-	-	7 232 900					7 232 900		7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	13 111	4 195	6 839	6 423	14 291		44 859					44 859		44 859
Жыйынтыгында, милдеттенмелер	37 118 470	97 149	431 882	431 466	2 404 420		40 483 387					40 483 387		40 479 616

Жогоруда келтирилген таблицада туунду эмес финансылык милдеттенмелер боюнча акча каражаттарынын дисконттолбогон агымы жөнүндө маалыматтар чагылдырылган.

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Ликвидүүлүк тобокелдиги, уландысы

Төмөнкү таблицада 2015-жылдын 31-декабрына карата финансылык абал жөнүндө отчетто чагылдырылган суммаларга талдап-иликтөөлөр келтирилген (күтүлүп жаткан төлөө мөөнөттөрү боюнча):

	Талап боюнча төлөнүүчү жана 1 айга жетпеген	1 айдан 3 айга чейин	3 айдан до 12 айга чейин	1 жылдан 5 жылга чейин	5 жылдан ашкан	Төлөө мөөнөтүсүз	2015-жылдын 31-декабры жыйын- тыгында
АКТИВДЕР							
Алтын	-	6 685 004	-	-	-	-	6 685 004
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	61 269 389	14 219 261	15 730 742	-	-	-	91 219 392
Берилген кредиттер	172 804	2 619 870	3 132 772	6 166	-	-	5 931 612
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	1 815 124	3 273 242	15 091 526	12 448 968	-	-	32 628 860
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	18 411	2 061	62 063	1 255 855	63 581	-	1 401 971
Башка финансылык активдер	4 710	2 961	10 594	54 701	103 818	-	176 784
	63 280 438	26 802 399	34 027 697	13 765 690	167 399	-	138 043 623
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР:							
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	-	-	-	-	-	58 398 015	58 398 015
Банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	19 494 411	-	-	-	-	-	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	15 104 551	-	-	-	-	-	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	2 126 449	-	-	-	-	-	2 126 449
Алынган кредиттер	11 577	-	1 009 242	1 939 781	-	-	2 960 600
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	8 927 881	746	-	-	-	-	8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	37 679	2 460	23 652	17 942	-	-	81 733
	45 702 548	3 206	1 032 894	1 957 723	-	58 398 015	107 094 386
Таза позиция	17 577 890	26 799 193	32 994 803	11 807 967	167 399	(58 398 015)	30 949 237

24 ТОБОКЕЛДИКТЕРДИ ТЕСКӨӨГӨ АЛУУ, УЛАНДЫСЫ

(г) Ликвиддүүлүк тобокелдиги, уландысы

Төмөнкү таблицада 2014-жылдын 31-декабрына карага финансылык абал жөнүндө отчетто чагылдырылган суммаларга талдап-иликтөөлөр келтирилген (күтүлүп жаткан төлөө мөөнөттөрү боюнча):

	Талап боюнча төлөнүүчү жана 1 айга жетпеген	1 айдан 3 айга чейин	3 айдан до 12 айга чейин	1 жылдан 5 жылга чейин	5 жылдан ашкан	Төлөө мөөнөтүсүз	2014-жылдын 31-декабры жыйын- тыгында
АКТИВДЕР							
Алтын	2 485 664	3 415 274	-	-	-	-	5 900 938
Кассалардагы, банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	44 470 035	11 630 907	17 574 004	-	-	-	73 674 946
Берилген кредиттер	36 339	1 114 643	2 560 454	50 143	1 039	-	3 762 618
Сагуу үчүн колдо болгон инвестициялар	4 308 869	3 410 325	21 798 164	2 922 017	-	-	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	11 132	1 049	61 880	1 253 137	126 416	-	1 453 614
Башка финансылык активдер	5 035	3 187	14 718	78 684	137 527	-	239 151
	51 317 074	19 575 385	42 009 220	4 303 981	264 982	-	117 470 642
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР							
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	-	-	-	-	-	57 074 591	57 074 591
Банктардагы жана башка финансы мекемелердеги каражаттар	8 900 285	-	-	-	-	-	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	19 618 361	-	-	-	-	-	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	1 325 725	-	-	-	-	-	1 325 725
Алынган кредиттер	26 109	92 348	850 086	2 388 943	-	-	3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	7 232 294	606	-	-	-	-	7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	13 111	4 195	13 262	14 291	-	-	44 859
	37 115 885	97 149	863 348	2 403 234	-	57 074 591	97 554 207
Таза позиция	14 201 189	19 478 236	41 145 872	1 900 747	264 982	(57 074 591)	19 916 435

25 БАЛАНСТАН ТЫШКАРКЫ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

(а) Камсыздандыруу

Кыргыз Республикасында камсыздандыруу тармагы өнүгүү баскычында турууда жана дүйнөнүн башка өлкөлөрү үчүн мүнөздүү болгон камсыздандыруунун көптөгөн формалары биз үчүн азырынча толук көлөмдө жеткиликтүү болбой жатат. Улуттук банк өз мүлкүнө жана жабдууларына карата, ошондой эле банктын мүлкүнө же анын ишине байланыштуу камсыздандыруу учурларынын келип чыгышынын натыйжасында, мүлккө же курчап турган чөйрөгө зыян келтирилишине байланыштуу үчүнчү тарап алдындагы милдеттенмелерге карата жарым-жартылай ордун жабуучу камсыздандырууну караштырат. Улуттук банк толук камсыздандырууну ишке ашырмайынча, кандайдыр бир активдердин жоголушунан же жок кылынышынан улам Улуттук банктын ишине жана анын финансылык абалына терс таасирин тийгизиши мүмкүндүгү тобокелдиги орун алып турат.

(б) Соттук териштирүүлөр

Улуттук банк адаттагы ишинин жүрүшүндө ага карата соттук доолордун коюлушу тобокелдигине дуушар болушу ыктымал. Улуттук банктын жетекчилиги, эгерде банкка карата соттук доонун натыйжасында милдеттенмелер келип чыга турган болсо, алар банктын финансылык абалына жана операцияларынын натыйжаларына олуттуу таасир тийгизбейт деп эсептейт.

(в) Шарттуу салыктык милдеттенмелер

Кыргыз Республикасынын салык системасы ченемдик документтердин бат-бат өзгөрүүгө дуушар болушу, ошол документтер жана сот органдарынын чечимдери боюнча расмий комментарийлердин берилиши менен коштолушу мүмкүн, анткени көпчүлүк учурларда салык органдары тарабынан бирдей эмес, айрым учурда дегеле карама-каршы келген, ар башкача колдонулган чечмелөөлөр орун алууда. Салыктардын туура эсептелиниши олуттуу айыптык төлөмдөрдү, туумдарды жана пайыздык төлөмдөрдү өндүрүп алуу, алардын ыйгарым укуктарына кирген бир катар органдар тарабынан кылдат текшерүүгө алуунун предмети болуп саналат. Салык жылы кийинки үч календардык жыл аралыгында салык органдары тарабынан текшерүүлөр үчүн ачык бойдон калат. Ошондой болсо да, кандайдыр бир жагдайларга байланыштуу салык жылы алты календардык жыл ичинде ачык бойдон калышы мүмкүн.

Улуттук банк пайда салыгын жана бир катар башка салыктарды төлөөдөн бошотулгандыгы фактысын эске алсак, салыктык милдеттенмелердин келип чыгышы мүмкүн эмес, ал эми алардын Улуттук банктын финансылык абалына таасири анчалык олуттуу болбойт.

26 АГЕНТТИК ФУНКЦИЯЛАР

Кыргыз Республикасынын Эл аралык валюта фондусуна катталуу квотасы

Кыргыз Республикасы 1992-жылы Эл аралык валюта фондусунун (ЭВФтин) мүчөсү болуп калган. ЭВФке мүчө болгон ар бир өлкө үчүн Атайы карыз алышуу укугунда (мындан ары «АКУ») туюндурулган квота белгиленет. Катталуу квотасы ЭВФтин каржылоосунан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн аныктоо үчүн негиз болуп саналат. Кыргыз Республикасынын 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата квотасы 88 800 миң АКУну түзөт.

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан катталуу квотасынын бөлүгүн камсыз кылуу максатында, ЭВФтин пайдасына баалуу кагаздар чыгарылган. Квотанын калган бөлүгү ЭВФтин Улуттук банктагы күндөлүк эсебине жайгаштырылган каражаттар менен камсыз кылынган.

Улуттук банк ошол баалуу кагаздардын жана каражаттардын депозитарийи, ошондой эле Кыргыз Республикасынын атынан жана анын таламында Эл аралык валюта фондусу менен бардык операцияларды жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу финансылык агент болуп саналат.

26 АГЕНТТИК ФУНКЦИЯЛАР, УЛАНДЫСЫ

Кыргыз Республикасынын Эл аралык валюта фондусуна катталуу квотасы, уландысы

Демек, төмөндө келтирилген активдер жана милдеттенмелер Улуттук банктын активдери жана милдеттенмелери болуп саналбайт жана Улуттук банктын консолидацияланган финансылык отчетуна да кошулган эмес:

	2015-жылдын 31-декабры	2014-жылдын 31-декабры
ЭВФке катталуу квотасы	9 339 631	7 575 952
ЭВФтин пайдасына чыгарылган баалуу кагаздар	(9 315 757)	(7 556 586)
ЭВФтин күндөлүк эсептери	(23 874)	(19 366)
	(9 339 631)	(7 575 952)

ЭВФтин Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине берген кредиттери

2014-жылдын 7-июлунда ЭВФ Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине мамлекеттик бюджетти финансылык колдоого алуу үчүн 9 514 миң АКУ жалпы суммасында кредит бөлгөн. 2015-жылдын 16-апрелинде жана 14-декабрында ЭВФ ушул эле максаттар үчүн 19 028 миң АКУ өлчөмүндө кредит берген. Бул карыздар Улуттук банктын финансылык абалы жөнүндө отчетто ЭВФ алдындагы милдеттенме катары эсепке алынган эмес, анткени Финансы министрлиги менен Улуттук банк ортосуна келишимге кол коюлуп, ага ылайык Финансы министрлиги ушул кредиттер боюнча милдеттенмелерди өзүнө алган. 2015-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча бул кредиттердин төлөнбөгөн калдыгы 11 360 537 миң сомду түзгөн (2014-жылы бул сумма 7 578 900 миң сом болгон).

27 БАЙЛАНЫШТУУ ТАРАПТАР МЕНЕН ОПЕРАЦИЯЛАР

(а) Контролдоо боюнча

Ар бир байланыштуу тарапты кароо учурунда алардын юридикалык формасын гана эмес, түптөлгөн мамилелердин маңызына өзгөчө көңүл бурулат.

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жөнүндө" мыйзамына ылайык, Улуттук банк Кыргыз Республикасынын борбордук банкы болуп саналат жана анын менчигинде турат. Банк, мыйзамда белгиленген ыйгарым укуктарынын чегинде ишин өз алдынча жүзөгө ашырат.

Байланыштуу тараптар менен операциялар рыноктук баа боюнча жүргүзүлөт.

ФОЭСтин 24-стандартына ылайык төмөнкү тараптар менен операциялар чечмелөөдөн бошотулган:

а) Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен

б) контролдукка алынган башка уюмдар биргелешип контролдукка алынган же Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө олуттуу таасир эте алгандар.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн атынан Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги иш алып барат. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги менен операциялар төлөөгө чейин кармалып туруучу карыздык баалуу кагаздарга инвестицияларды (9-түшүндүрмө), ошондой эле Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин эсептерин (14-түшүндүрмө) түшүндүрөт. Төлөөгө чейин кармалып туруучу карыздык баалуу кагаздарга инвестициялар боюнча пайыздык кирешелер 19-түшүндүрмөдө чагылдырылган.

27 БАЙЛАНЫШТУУ ТАРАПТАР МЕНЕН ОПЕРАЦИЯЛАР, УЛАНДЫСЫ

(б) Улуттук банк Башкармасынын мүчөлөрү менен операциялар

Улуттук банк Башкармасынын мүчөлөрүнүн 31-декабрында бүткөн 2015 жана 2014-жылдардагы чогуу алгандагы сый акылары, тиешелүүлүгүнө жараша, 22 584 миң сомду жана 13 277 миң сомду түзгөн. Сый акыларга эмгекке акылар жана бардык төлөөлөр кирет. 2015 жана 2014-жылдардын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк Башкармасынын мүчөлөрүнө берилген кредиттердин орду жабылбаган калдыгы, тиешелүүлүгүнө жараша 10 450 миң сомду жана 2 298 миң сомду түзгөн. Кредиттер кыргыз сомунда берилген жана алар 2030-жылга чейин төлөнүп бүтүүгө тийиш. 31-декабрда бүткөн 2015 жана 2014-жылдар үчүн Улуттук банк Башкармасынын мүчөлөрүнө берилген кредиттер боюнча пайыздык кирешелер, тиешелүүлүгүнө жараша, 207 миң сомду жана 150 миң сомду түзгөн.

(в) Башка байланыштуу жактар менен операциялар

Башка байланыштуу тараптар менен 2015-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде ишке ашырылган операциялардан түшкөн пайда же чыгым төмөндө чагылдырылган:

	Туунду ишканалар	Ассоциа- цияланган ишканалар	2015-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчет			
Башка кирешелер	9 646	316	9 962

Башка байланыштуу тараптар менен 2014-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл ичинде ишке ашырылган операциялардан түшкөн пайда же чыгым төмөндө чагылдырылган:

	Туунду ишканалар	Ассоциа- цияланган ишканалар	2014-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Түшкөн пайдалар жана кеткен чыгымдар жөнүндө отчет			
Башка кирешелер	13 172	336	13 508

28 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕР ЖАНА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР: ЭСЕПКЕ АЛУУ КЛАССИФИКАЦИЯСЫ ЖАНА АДИЛЕТ НАРК

(a) Эсепке алуу классификациялары жана адилет нарк

Төмөндө келтирилген таблицада 2015-жылдын 31-декабрына карата финансылык активдердин жана милдеттенмелердин баланстык жана адилет наркы чагылдырылган:

	Төлөөгө чейин кармалып туруучу	Кредиттер жана дебитордук карыз	Сатуу үчүн колдо болгондор	Амортизацияланган нарк боюнча эсепке алынгандан башкалар	2015-жылдын 31-декабры, жалпы баланстык нарк	2015-жылдын 31-декабры, адилет нарк
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	-	91 219 392	-	-	91 219 392	91 219 392
Берилген кредиттер	-	5 931 612	-	-	5 931 612	5 931 612
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	-	32 628 860	-	32 628 860	32 628 860
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 401 971	-	-	-	1 401 971	1 401 971
Башка финансылык активдер	-	176 784	-	-	176 784	176 784
	1 401 971	97 327 788	32 628 860	-	131 358 619	131 358 619
Жүргүргүдөгү банкноттор жана монеталар	-	-	-	58 398 015	58 398 015	58 398 015
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	-	-	-	19 494 411	19 494 411	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	-	-	15 104 551	15 104 551	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	-	-	-	2 126 449	2 126 449	2 126 449
Алынган кредиттер	-	-	-	2 960 600	2 960 600	2 960 600
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	-	-	8 928 627	8 928 627	8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	-	-	-	81 733	81 733	81 733
	-	-	-	107 094 386	107 094 386	107 094 386

28 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕР ЖАНА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР: ЭСЕПКЕ АЛУУ КЛАССИФИКАЦИЯСЫ ЖАНА АДИЛЕТ НАРК, УЛАНДЫСЫ

(а) Эсепке алуу классификациясы жана адилет нарк, уландысы

Төмөндө келтирилген таблицада 2014-жылдын 31-декабрына карата финансылык активдердин жана милдеттенмелердин баланстык жана адилет наркы чагылдырылган:

	Төлөөгө чейин кармалып туруучу	Кредит- тер жана дебитордук карыз	Сатуу үчүн колдо болгондор	Амортиза- цияланган нарк боюн- ча эсепке алынгандан башкалар	2014-жыл- дын 31-декабры, жалпы баланстык нарк	2014-жыл- дын 31-декабры, адилет нарк
Кассадагы банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	-	73 674 946	-	-	73 674 946	73 674 946
Берилген кредиттер	-	3 762 618	-	-	3 762 618	3 762 618
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар	-	-	32 439 375	-	32 439 375	32 439 375
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	1 453 614	-	-	-	1 453 614	1 453 614
Башка финансылык активдер	-	239 151	-	-	239 151	239 151
	1 453 614	77 676 715	32 439 375	-	111 569 704	111 569 704
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	-	-	-	57 074 591	57 074 591	57 074 591
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	-	-	-	8 900 285	8 900 285	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	-	-	19 618 361	19 618 361	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	-	-	-	1 325 725	1 325 725	1 325 725
Алынган кредиттер	-	-	-	3 357 486	3 357 486	3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	-	-	7 232 900	7 232 900	7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	-	-	-	44 859	44 859	44 859
	-	-	-	97 554 207	97 554 207	97 554 207

28 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕР ЖАНА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР: ЭСЕПКЕ АЛУУ КЛАССИФИКАЦИЯСЫ ЖАНА АДИЛЕТ НАРК, УЛАНДЫСЫ

(а) Эсепке алуу классификациясы жана адилет нарк, уландысы

Адилет наркты аныктоо, жакшы маалымдалган, мындай бүтүмгө келишүүгө ниеттенген, бири-бирине көз карандысыз тараптар ортосунда финансылык инструмент ал боюнча алмаштырылышы мүмкүн болгон наркты эң эле так аныктоого багытталган. Ошондой болсо да, белгисиздик жагдайынын орун алып турушу жана баа берүүлөрдүн субъективдүүлүгү себебинен, адилет нарк активдерди сатып өткөрүү же милдеттенмелерди аткарууну дароо ал боюнча ишке ашырылышы мүмкүн болгон нарк катары каралууга тийиш эмес.

(б) Адилет наркка баа берүү баскычтары

Улуттук банк көрсөтүлгөн баа берүүлөрдү түзүүдө, колдонулган маалыматтардын олуттуулугу эске алынган адилет наркка баа берүүнүн төмөндө келтирилген баскычтарын пайдалануу аркылуу, финансылык абал жөнүндө отчетто чагылдырылган финансылык инструменттердин адилет наркына баа берет:

- 1-деңгээл: Окшош финансылык инструменттерге карата активдүү рыноктогу котировкалар (корректировкаланбаган).
- 2-деңгээл: Түздөн түз жеткиликтүү болгон (б.а. котировкаларда) же кандайдыр бир нерселер аркылуу (б.а. котировкалардан алынган маалыматтар) жетишилген рыноктук маалыматтарга негизденген баа берүү ыкмалары. Бул категорияга окшош инструменттер үчүн активдүү рыноктук котировкаларды, рыноктордогу бирдей же окшош инструменттер үчүн активдүү катары каралбаган рынок котировкаларын колдонуу менен бааланган инструменттер кирет. Же болбосо баардык колдонулган маалыматтар түздөн-түз же кандайдыр бир нерселер аркылуу рынокто байкалган маалыматтарга негизденген баа берүүнүн башка ыкмалары.
- 3-деңгээл: Байкоого алынбаган рыноктук маалыматтарга негизденген баа берүү ыкмалары. Бул категорияга рынокто байкалбаган маалыматтарга негизделбеген маалыматтарды пайдалануу менен бааланган инструменттер кирет, мында, байкалбаган мындай маалыматтар инструментке баа берүүгө олуттуу таасирин тийгизет. Бул категорияга аларга карата олуттуу байкоого алынбаган корректировкалоолор же инструменттер ортосунда айырманы чагылдыруу үчүн ой-пикирлерди пайдалануу талап кылынган окшош инструменттер үчүн котировкалардын негизинде бааланган инструменттер кирет.

Кийинки таблицада 2015-жылдын 31-декабрына карата адилет нарк боюнча чагылдырылган финансылык инструменттерге адилет наркынын деңгээлдери боюнча жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр келтирилген:

	1-деңгээл	2-деңгээл	3-деңгээл	2015-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар				
- Карыздык инструменттер жана белгиленген кирешелүүлүгү менен башка инструменттер	32 628 860	-	-	32 628 860
	32 628 860	-	-	32 628 860

28 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕР ЖАНА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР: ЭСЕПКЕ АЛУУ КЛАССИФИКАЦИЯСЫ ЖАНА АДИЛЕТ НАРК

(б) Адилет наркка баа берүү баскычтары, уландысы

Кийинки таблицада 2014-жылдын 31-декабрына карата адилет нарк боюнча чагылдырылган финансылык инструменттерге адилет наркынын деңгээлдери боюнча жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр келтирилген:

	1-деңгээл	2-деңгээл	3-деңгээл	2014-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Сатуу үчүн колдо болгон инвестициялар				
- Карыздык инструменттер жана белгиленген кирешелүүлүгү менен башка инструменттер	32 439 375	-	-	32 439 375
	32 439 375	-	-	32 439 375

Кийинки таблицада 2015-жылдын 31-декабрына карата адилет нарк боюнча чагылдырылбаган финансылык инструменттерге адилет наркынын деңгээлдери боюнча жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр келтирилген:

	1-деңгээл	2-деңгээл	3-деңгээл	2015-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	-	91 219 392	-	91 219 392
Берилген кредиттер	-	5 931 612	-	5 931 612
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	-	1 401 971	-	1 401 971
Башка финансылык активдер	-	176 784	-	176 784
Жыйынтыгында	-	98 729 759	-	98 729 759
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	-	58 398 015	-	58 398 015
Банктардын жана башка финансы мекемелеринин каражаттары	-	19 494 411	-	19 494 411
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	15 104 551	-	15 104 551
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	-	2 126 449	-	2 126 449
Алынган кредиттер	-	2 960 600	-	2 960 600
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	8 928 627	-	8 928 627
Башка финансылык милдеттенмелер	-	81 733	-	81 733
Жыйынтыгында	-	107 094 386	-	107 094 386
ТАЗА НАРК	-	(8 364 627)	-	(8 364 627)

28 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕР ЖАНА МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР: ЭСЕПКЕ АЛУУ КЛАССИФИКАЦИЯСЫ ЖАНА АДИЛЕТ НАРК, УЛАНДЫСЫ

(б) Адилет наркка баа берүү баскычтары, уландысы

Кийинки таблицада 2014-жылдын 31-декабрына карата адилет нарк боюнча чагылдырылбаган финансылык инструменттерге адилет наркынын деңгээлдери боюнча жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр келтирилген:

	1-деңгээл	2-деңгээл	3-деңгээл	2014-жылдын 31-декабры, жыйын- тыгында
Кассадагы, банктардагы жана башка финансы мекемелериндеги каражаттар	-	73 674 946	-	73 674 946
Берилген кредиттер	-	3 762 618	-	3 762 618
Төлөөгө чейин кармалып туруучу инвестициялар	-	1 453 614	-	1 453 614
Башка финансылык активдер	-	239 151	-	239 151
Жыйынтыгында	-	79 130 329	-	79 130 329
Жүгүртүүдөгү банкноттор жана монеталар	-	57 074 591	-	57 074 591
Банктардын жана башка финансы мекемелердин каражаттары	-	8 900 285	-	8 900 285
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн эсептери	-	19 618 361	-	19 618 361
Чыгарылган карыздык баалуу кагаздар	-	1 325 725	-	1 325 725
Алынган кредиттер	-	3 357 486	-	3 357 486
Бөлүштүрүү тартибинде ЭВФтен алынган АКУ боюнча милдеттенмелер	-	7 232 900	-	7 232 900
Башка финансылык милдеттенмелер	-	44 859	-	44 859
Жыйынтыгында	-	97 554 207	-	97 554 207
ТАЗА НАРК	-	(18 423 878)	-	(18 423 878)

29 ФИНАНСЫЛЫК АКТИВДЕРДИ ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК МИЛДЕТТЕНМЕЛЕРДИ ӨЗ АРА ЧЕГЕРИШҮҮ

2015 жана 2014-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Улуттук банк, өз ара чегеришүүнүн негизинде финансылык абал жөнүндө отчетто көрсөтүлүүгө тийиш болгон финансылык активдерге жана финансылык милдеттенмелерге ээ болгон эмес, ошондой эле бул багытта башкы келишимдер же ушул сыяктуу келишимдер түзүлгөн эмес.

30 ОТЧЕТТУК КҮНДӨН КИЙИН ОРУН АЛГАН ОКУЯЛАР

Финансылык отчетту чыгаруу күнүнө карата кылдат чечмелөөнү талап кылган олуттуу жагдайлар деле болгон эмес.

ТИРКЕМЕЛЕР

IV

MA3MYHY

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчетуна карата
1-тиркеме

2015-жылдагы акча-кредит чөйрөсүндөгү негизги окуялардын түрмөгү

Күнү	Мазмуну
15-январь	Улуттук банктын жетекчилиги Бажы бирлигине жана Бирдиктүү экономикалык мейкиндигине катышуучу мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын валюталык саясаты боюнча Консультациялык кеңешинин 10-отурумуна катышып келген.
19-январь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын Экономикалык саясаттын 2015-жылга негизги багыттары жөнүндө биргелешкен билдирүүсү жактырылган.
21-29-январь	Кеңейтилген кредиттөөмеханизминин (ECF) алкагында колдоого алынган жаңы үч жылдык программа боюнча сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү үчүн Эл аралык валюта фондунун миссиясы келген.
26-январь	Улуттук банк Башкармасы эсептик ченди 50 базистик пунктка, 11,00 пайызга чейин жогорулатуу жөнүндө чечим кабыл алган.
26-январь- 6-февраль	Дүйнөлүк банктын миссиясынын «Финансы секторун өнүктүрүү» долбоорунун иш-чараларын ишке ашыруу маселелери боюнча иш сапары.
16-27-февраль	Эл аралык валюта фондунун миссиясы тышкы сектордун статистикасын жакшыртуу (биринчи баскыч) маселелери жагында техникалык жардам көрсөтүү боюнча иш сапары менен келип кеткен.
17-февраль	Улуттук банктын өкүлдөрү Республиканын Евразия экономикалык бирлигине кошулуусуна даярдоонун алкагында валюталык жөнгө салуу маселелери боюнча ведомстволор аралык жолугушууларга катышып келген.
19-февраль	Улуттук банктын өкүлдөрүнүн Евразия экономикалык бирлигине мүчө-мамлекеттердин аймагында финансы индустриясы чөйрөсүндө мыйзамдарды шайкеш келтирүү маселелери, ошондой эле ишин мыкты билген жеке инвесторду түзүү жана финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануучулардын укугун коргоо боюнча проблемалар жана иш-чаралар боюнча тегерек стол маегине катышып келген.
24-февраль	2014-жылдын IV чейреги үчүн «Акча-кредит саясаты жөнүндө (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) отчету» Улуттук банк Башкармасы тарабынан кароого алынган. Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 11,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
25-февраль	2014-жылдын IV чейреги үчүн «Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын абалы жөнүндө» отчет Улуттук банк Башкармасы тарабынан кароого алынган.
27-февраль	Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча ведомстволор аралык комиссиянын отуруму

Күнү	Мазмуну
	өткөрүлгөн, анда 2012-2014-жылдар жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча мамлекеттик программаны ишке ашыруу жагында иш-чаралар планынын аткарылышынын жүрүшү талкууга алынган.
3-март	«ФИНКА Банк» ЖАКка улуттук жана чет өлкө валюталарында банк операцияларын жүргүзүү укугуна лицензия берилген.
9-17-март	«Дүйнөлүк акча жумалыгынын» алкагында, жыйым топтоо маданиятын өнүктүрүүгө жана жаштарга финансылык сабаттуулук негиздерин берүүгө багытталган иш-чаралар өткөрүлгөн. Улуттук банк Кыргызстандагы «Дүйнөлүк акча жумалыгы» иш-чарасынын координатору болгон.
11-март	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Коммерциялык банктардын уставдык капиталынын минималдуу өлчөмү жөнүндө» токтом кабыл алынган, ага ылайык 2017-жылдын 1-июлунан тартып жаңыдан ачылып жана иштеп жаткан коммерциялык банктар үчүн уставдык капиталдын минималдуу өлчөмү 600 млн сом өлчөмүндө белгиленген.
13-март	Улуттук банк жетекчилиги Көз карандысыз мамлекеттер шериктештигине катышуучу мамлекеттеринин «Интеграция – жаңы мүмкүнчүлүктөр жана каатчылыктан чыгуу жолдору» эл аралык экономикалык форумуна катышып келген.
16-март	«БТА Банк» ЖАКта тике банктык көзөмөлдүк 2015-жылдын 16-мартынан 16-сентябрына чейин узартылган (Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 2015-жылдын 5-мартындагы чечими).
19-март	Төлөм системасын өнүктүрүү жана системанын катышуучуларынын ишин жөнгө салган ченемдик укуктук актылардын долбоорлору талкууланган отурум өткөрүлгөн.
30-март	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 11,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
	Башкарма тарабынан «Нак чет өлкө валютасы менен алмашуу операцияларын жүргүзүү укугуна лицензия берүү тартиби жөнүндө» жобонун айрым пункттарынын аракетин токтотуу чечими кабыл алынган.
1-апрель	Улуттук банк Башкармасы тарабынан алмашуу бюролорунун жүгүртүү каражаттарынын минималдуу өлчөмүнө карата талаптарды 1 млн сомдон 500 миң сомго чейин 3 (үч) ай мөөнөтүнө төмөндөтүү чечими кабыл алынган.
6-апрель	Кыргыз Республикасынын Экономика министрлиги, Улуттук банк жана «Кыргыз банктар бирлиги» юридикалык жактар бирикмесинин ортосунда өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандумга кол коюлган, анын максаттарынан болуп Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөр жана эсептешүүлөр үлүшүн арттыруу боюнча 2012-2017-жылдарга каралган мамлекеттик программаны ишке ашыруу, төлөм системасын өнүктүрүү, нак эмес формада төлөмдөрдү кабыл алуу боюнча инфраструктураны кеңейтүү,

Күнү	Мазмуну
	өлкөнүн бюджетине акча каражаттарынын келип түшүүсүн көбөйтүү жана экономиканын көмүскө секторун төмөндөтүү саналат.
9-апрель	«ФинансКредитБанк КАБ» ААКсында тике банктык көзөмөлдүк токтотулган (Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 2015-жылдын 6-апрелиндеги чечими).
14-16-апрель	Россия Федерациясынын Борбордук банкынын делегациясы Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигине кошулуу маселелерин талкуулоо максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына келип кеткен.
15-апрель	Улуттук банктын Төрагасы Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн түзүү альянсы (AFI) тарабынан уюштурулган тегерек стол маегине катышкан.
17-19-апрель	Төрага Дүйнөлүк банктын жана Эл аралык валюта фондунун жыл сайын өтүүчү жазгы жыйынына катышып келген.
20-21-апрель	Төрага мамлекеттик камдарды тескөө менен иш алып барган борбордук банктар жана башка финансылык уюмдар үчүн RAMP (Reserves Advisory and Management Program) долбоорунун алкагында Дүйнөлүк банктын Башкаруучулар үчүн форумуна катышып келген.
21-апрель	Улуттук банк акционер катары «Банктар аралык процессиндик борбор» ЖАКтын акционерлеринин жалпы жыйынына катышкан.
22-24-апрель	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын делегациясы банктын акча баалуулуктарынын сактоо жайынын курулушу жана маалыматтарды иргөө борборунун ишин иликтөө маселелери боюнча техникалык жардамдын алкагында Казакстан Республикасынын Улуттук банкына иш сапар менен барып келген.
27-апрель	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 11,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
	Улуттук банктын өкүлдөрү Россия Федерациясынын Борбордук банкынын жана «Улуттук төлөм карттар системасы» акционердик коомунун өкүлдөрү менен Россия жана Кыргызстан улуттук төлөм системаларынын интеграцияланышы маселелери боюнча жолугушкан.
27-29-апрель	Улуттук банктын өкүлдөрү Кризиске каршы фондунун делегациясы менен экономикалык өнүгүүнү демилгелөө, артыкчылыктуу тармактарда түзүмдүк реформаларды жүргүзүү, мамлекеттик башкаруу натыйжалуулугун жогорулатуу жана инвестициялык климатты жакшыртуу үчүн үч жылдык экономикалык программаны ишке ашыруу маселелери боюнча жолугушкан.
28-29-апрель	Томас Йордан мырза башында турган Швейцария Улуттук банкынын делегациясы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына иш сапар менен келген.

Күнү	Мазмуну
29-30-апрель	Улуттук банктын жетекчилиги өнүктүрүүнү каржылоо боюнча Азия-Тынч океандык консультацияларга катышып келген.
4-май	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Банктардын ишин лицензиялоо жөнүндө» жобого өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө чечим кабыл алынган.
7-май	Улуттук банк эркин акча каражаттарын жайгаштыруунун кошумча булагы катары өлчөнгөн алтын куймаларды сатып өткөрүп жана кайра сатып ала баштаган.
12-май	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2014-жыл үчүн финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет кароого алынган. Башкарма тарабынан «Кыргыз Республикасында электрондук акча жөнүндө» жобо кабыл алынган.
14-16-май	Төрага Борбордук Азия, Кара деңиз жана Балкан региондорундагы өлкөлөрдүн борбордук банктарынын жетекчилеринин 33-жолугушуусуна катышып келген.
21-май	Төрага «Глобалдык экономикадагы экономикалык, финансылык жана монетардык өзгөрүүлөр» конференциясына катышып келген.
22-май	Улуттук банктын Бишкек эл аралык финансылык форумунда катышуусу.
25-май	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2015-жылдын I чейреги үчүн «Акча-кредит саясаты жөнүндө» (Кыргыз Республикасындагы инфляция боюнча баяндама) отчет кароого алынган. Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептин ченди 150 базистик пунктка, 9,50 пайызга чейин төмөндөтүү чечими кабыл алынган.
27-май	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2015-жылдын I чейреги үчүн «Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын абалы жөнүндө» отчет кароого алынган.
27-май-3-июнь	Дүйнөлүк банктын тобокелдикти аныктоого көзөмөлдүк боюнча колдонмонун долбоорун иштеп чыгуу иш-чараларын ишке ашыруу маселеси боюнча иш сапары.
28-май	«Банктар аралык процессингдик борбору» ЖАК улуттук төлөм системасынын операторуна үчүнчү жактардын төлөмдөрү жана эсептешүүлөрү боюнча финансылык маалыматтарды кабыл алуу, иштеп чыгуу жана сунуштоо (процессинг, клиринг) боюнча кызматтарды системанын катышуучуларына сунуштоо боюнча иш алып барууга төлөм системаларынын операторуна алгачкы лицензия берилген.
29-май	Улуттук банктын өкүлдөрү КМШ өкмөт башчыларынын кеңешинин отурумунда катышып келген.

Күнү	Мазмуну
2-июнь	«Ысык-Көл» Инвестбанк ААКсынан улуттук жана чет өлкө валюталарында банк операцияларын жүргүзүүгө лицензиясы банктын төлөөгө жөндөмсүздүгүнө байланыштуу кайтарылып алынган.
3-5-июнь	Улуттук банктын жетекчилиги 24-Эл аралык банктык конгреске катышып келген.
3-9-июнь	Дүйнөлүк банктын миссиясы менен республиканын нак эмес төлөмдөр системасын өнүктүрүү жагында кызматташуунун багыттары боюнча жолугушуу болуп өткөн.
5-июнь	Улуттук банктын жетекчилигинин «Кыргыз Республикасында депозиттерди коргоо системасын өнүктүрүүнүн 2015-2017-жылдарга каралган негизги маселелери» темасында тегерек стол маегине катышуусу.
10-11-июнь	Төраганын Ислам өнүктүрүү банкынын башкаруучуларынын жыл сайын өтүүчү 40-жолугушуусуна катышуусу.
15-июнь	Төрага «Кыргыз Республикасынын Банк кодексинин» долбоорун жана «Кыргыз Республикасынын Банк кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө» мыйзам долбоорун талкуулоо боюнча парламенттик угууларга катышып келген.
15-26-июнь	Эл аралык валюта фондунун миссиясы терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (изин жашырууга) каршы аракеттенүү маселелери боюнча иш сапар менен келип кеткен.
16-июнь	Республиканын коммерциялык банктарынын өкүлдөрүнүн катышуусу менен Төлөм системасы боюнча банктар аралык кеңештин отуруму болуп өткөн, анда «Кыргыз Республикасында электрондук акча жөнүндө» жобону кабыл алуу жыйынтыгы талкууга алынган.
16-17-июнь	Улуттук банктын жетекчилиги Евразия экономикалык бирлигине катышуучу-мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилер кеңешинин 32-отурумунда катышып келген.
17-июнь	Жогорку Кеңеш тарабынан «Делойт жана Туш» ЖЧКсы Улуттук банктын 2015-жыл үчүн финансылык отчетуна аудит жүргүзүү боюнча тышкы аудитор катары бекитилген.
18-июнь	Жогорку Кеңеш тарабынан Улуттук банктын иши жөнүндө 2014-жыл үчүн отчет кароого алынып, бекитилген.
19-июнь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Ысык-Көл» Инвестбанк ААКсын консервациялоо режимин токтотуу жана атайы администрлөө жол-жобосун баштоо чечими кабыл алынган.
23-июнь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Манас Банк» ЖАКтын төлөөгө жөндөмсүздүгүн белгилөө тууралуу чечим кабыл алынган.

Күнү	Мазмуну
24-июнь	<p>Башкарма тарабынан төмөнкү документтерге өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «Банктардын капиталынын (өздүк каражаттарынын) минималдуу өлчөмү жөнүндө» токтомго, ага ылайык коммерциялык банктар үчүн капиталдын (өздүк каражаттардын) минималдуу өлчөмү 2016-жылдын 1-июлунан тартып уставдык капиталдын минималдуу өлчөмүнөн кем эмес өлчөмдө белгиленген; – «Финансылык кызматтарды сунуштоо жана керектөөчүлөрдүн кайрылууларын кароо тартибине карата минималдуу талаптар жөнүндө» токтомго; – «Коммерциялык банктардын уставдык капиталынын минималдуу өлчөмү жөнүндө» токтомго; – «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан банктарга жана башка айрым финансы-кредит мекемелерге карата колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндө» жобого; – «Кыргыз Республикасынын аймагындагы коммерциялык банктар тарабынан ачык валюта позицияларынын лимиттеринин сакталышынын тартиби жөнүндө» нускоого.
26-июнь	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн «Банк секторун өнүктүрүүнүн 2014-2017-жылдарга каралган негизги багыттарын ишке ашыруу боюнча пландын аткарылышы жөнүндө» жана «2011-2015-жылдарга микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча Иш-чаралар планынын аткарылышынын жүрүшү жөнүндө» отчеттор кароого алынган.</p>
29-июнь	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 9,50 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.</p>
9-июль	<p>Евразия экономикалык бирлигине мүчө болгон мамлекеттердин финансы рыноктору боюнча Консультациялык комитеттин отуруму болуп өткөн.</p>
10-июль	<p>Республиканын коммерциялык банктары үчүн Улуттук банк тарабынан стресс-тестирлөөнү өткөрүү ыкмасы боюнча презентация өткөрүлгөн.</p>
9-15-июль	<p>Эл аралык валюта фондунун миссиясы 2016-жылга мамлекеттин бюджетинин долбоорун жана кеңейтилген кредиттөө механизминин (ECF) алкагында колдоого алынган үч жылдык программада каралган реформалардын аткарылышын талкууга алуу иш сапары менен келип кеткен.</p>
14-июль	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын төлөм системасына көзөлдүк (оверсайт) боюнча саясаттын» жаңы редакциясы кабыл алынган.</p>
27-июль	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 150 базистик пунктка, 8,00 пайызга чейин төмөндөтүү чечими кабыл алынган.</p>
12-август	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Төлөм жүгүртүлүшүнүн мамлекеттик классификаторун бекитүү тууралуу» токтомуна өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган.</p>

Күнү	Мазмуну
17-август	Төрага Макроэкономика жана инвестициялык саясат боюнча координациялык кеңештин отурумуна катышып келген.
19-август	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Евразия экономикалык бирлигинин алкагында Кыргыз Республикасы тарабынан башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын кредиттерди берүүсү жөнүндө» жобо кабыл алынган.
21-август	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Банк мыйзамдар чөйрөсүндө администрациялык укук бузууларга тиешелүү иштерди кароо жөнүндө» токтом кабыл алынган.
24-август	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2015-жылдын II чейреги үчүн «Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) кароого алынган. Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 8,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
26-август	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын абалы жөнүндө» 2015-жылдын II чейреги үчүн отчет кароого алынган.
28-август	«Росинбанк» ААКсына 2015-жылдын 28-августунан тартып 28-ноябрга чейин тике банктык көзөмөлдүк киргизилген (Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 2015-жылдын 27-августундагы токтому).
3-4-сентябрь	Кытай Эл банкынын Үрүмчү өкүлчүлүгүнүн делегациясы Улуттук банкка келип кеткен.
16-сентябрь	«Кыргыз инвестициялык-кредит банк» ЖАКка электрондук акча чыгаруу укугуна кошумча лицензия берилген.
16-29-сентябрь	Кеңейтилген кредиттөө механизминин (ECF) алкагында колдоого алынган, экономикалык программанын аткарылышына байкоо жүргүзүү үчүн Эл аралык валюта фондунун миссиясы келип кеткен.
17-сентябрь	«БТА Банк» ЖАКка тике банктык көзөмөл 2015-жылдын 17-сентябрынан 2016-жылдын 17-мартына чейин узартылган (Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитетинин 2015-жылдын 10-сентябрындагы токтому).
21-сентябрь	Коммерциялык банктардын өкүлдөрү жана эл аралык акча которуулар системаларынын операторлору менен «Кыргыз Республикасында акча котору системалары боюнча акча которууларды жүзөгө ашыруу эрежесине» өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу» ченемдик актынын долбоорун талкуулоо боюнча жолугушуу болуп өткөн.
23-25 сентябрь	Улуттук банктын жетекчилиги Бажы бирлигине жана Бирдиктүү экономикалык мейкиндикке катышуучу-мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын валюта саясаты боюнча консультациялык кеңештин 11-отурумуна катышып келген.

Күнү	Мазмуну
28-сентябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 200 базистик пунктка, 10,00 пайызга чейин жогорулатуу чечими кабыл алынган.
29-сентябрь	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы менен Кытай Эл банкынын ортосунда ниеттер жөнүндө протоколго кол коюлган.
5-октябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Коммерциялык банктардын милдеттүү камдарынын өлчөмдөрү жөнүндө» токтому кабыл алынган, ага ылайык улуттук (төмөндөө 8,50 пайызга чейин) жана чет өлкө (жогорулоо 9,50 пайызга чейин) валюталарындагы милдеттенмелер үчүн милдеттүү камдардын дифференцияланган өлчөмдөрү киргизилген.
26-октябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 10,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
26 октябрь- 6-ноябрь	Эл аралык валюта фондунун тышкы сектордун статистикасын жакшыртуу маселелери жагында техникалык жардам боюнча миссиясы келип кеткен (экинчи баскыч).
28-октябрь	«Бай-Түшүм» Банк ЖАКка электрондук акча чыгаруу укугуна кошумча лицензия берилген.
2-ноябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасында электрондук акча жөнүндө» жобого өзгөртүүлөр жана толуктоолор кабыл алынган.
2-6-ноябрь	Улуттук банктын өкүлдөрү жыл сайын өтүүчү «Борбордук банктар үчүн эки тараптуу жардам жана мүмкүнчүлүктөрдү түзүү боюнча программа» иш-чарасына катышкан.
3-ноябрь	Улуттук банк акционер катары «Банктар аралык процессингдик борбору» ЖАКтын акционерлеринин жалпы жыйынына катышкан.
4-ноябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын калкынын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча 2016-2020-жылдарга каралган программанын» долбоору жактырылган.
10-18-ноябрь	Дүйнөлүк банктын миссиясы тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүк боюнча колдонмонун долбооруна тиешелүү иш-чараларды ишке ашыруу маселелери боюнча иш сапар менен келип кеткен.
11-ноябрь	Төрага «Ислам финансысы» конференциясына катышып келген.
16-ноябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Коммуникациялык саясатынын» жаңы редакциясын кабыл алынган.
18-19-ноябрь	Жетекчилик Евразия экономикалык бирлигине кирген мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилер кеңешинин 33-отурумунда катышып келген.

Күнү	Мазмуну
18-26-ноябрь	Швейцария Улуттук банкынын делегациясы Улуттук банкка келип кеткен.
24-ноябрь	Улуттук банкта Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин фискалдык жана экономикалык саясат боюнча комитетинин көчмө отуруму болуп өткөн.
25-ноябрь	Башкарма тарабынан финансы сектордун туруктуулугу жөнүндө 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн отчет кароого алынган.
27-ноябрь	Коммерциялык банктардын жана эл аралык төлөм системаларынын өкүлдөрүнүн катышуусу менен «Кыргыз Республикасында бантык төлөм карттар жөнүндө» жобо долбоорун талкуулоо боюнча тегерек стол маеги өткөрүлгөн.
29-ноябрь	«Росинбанк» ААКсындагы тике бантык көзөмөлдүк 2015-жылдын 29-ноябрынан 2016-жылдын 29-февралына чейин узартылган (Улуттук бантын Көзөмөл боюнча комитетинин 2015-жылдын 26-ноябрындагы токтому).
30-ноябрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2015-жылдын III чейреги үчүн «Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет» (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) кароого алынган. Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик ченди 10,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.
3-декабрь	Төлөм системасы боюнча комитет тарабынан «Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын абалы жөнүндө» 2015-жылдын III чейреги үчүн отчет кароого алынган.
7-декабрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Коммерциялык банктардын милдеттүү камдарынын өлчөмдөрү жөнүндө» токтом кабыл алынган, ага ылайык улуттук валютадагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптар өлчөмүн 4,00 пайызга чейин төмөндөтүү жана чет өлкө валютадагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптар өлчөмүн 12,0 пайызга чейин көбөйтүү каралган.
9-декабрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2016-жылга акча-кредит саясаты боюнча билдирүүсү тууралуу» токтом кабыл алынган. Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банкынын 2012-жылдын 14-майындагы №289/5/1 «Кыргыз Республикасында нак эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн көбөйтүү боюнча 2012-2017-жылдарга каралган мамлекеттик программаны бекитүү жөнүндө» токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» токтому кабыл алынган.
9-10-декабрь	Польша Эл банкынын делегациясы Улуттук банкка иш сапар менен келип кеткен.

Күнү	Мазмуну
17-декабрь	Чекене төлөмдөр боюнча кеңештин отуруму төлөм системаларынын операторлоруна/төлөм уюмдарына карата таасир этүү чараларын көрүү жана талаш-тартыштарды сотко чейинки жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук актылардын долбоорлорун талкуулоо менен өткөрүлгөн.
21-декабрь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Банк секторун 2014-2017-жылдарда өнүктүрүүнүн негизги багыттарын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планынын аткарылышы жөнүндө» жана «Микрокаржылоону 2011-2015-жылдарда өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планынын аткарылышы жөнүндө» отчеттун 2015-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде аткарылышы кароого алынган.
23-декабрь	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө төмөнкүдөй токтомдор кабыл алынган:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктар жана финансы-кредит мекемелери тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш болгон экономикалык ченемдер жана талаптар жөнүндө» жобого; – «Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын капиталынын шайкештик стандарттарын аныктоо боюнча» нускоого; – «Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктардын капиталынын шайкештик стандарттарын аныктоо боюнча» нускоого; – «Активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган камга тиешелүү чегерүүлөр жөнүндө» жобого; – «Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырышкан банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчету жөнүндө» жобого; – «Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет»; – «Активдерди классификациялоо жана операцияларды ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашырууда потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган камга тиешелүү чегерүүлөр жөнүндө» жобого; – «Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын ишине көзөмөлдүктү (оверсайтты) жүзөгө ашыруу эрежелери жөнүндө». <p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан «Коммерциялык банктардын милдеттүү камдарынын өлчөмдөрү жөнүндө» токтом кабыл алынган, ага ылайык армян драмы, белорус рубли, казак теңгеси, Жэньминьби кытай юаны, орус рубли түрүндөгү милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптардын өлчөмү 12,0 пайыздан 4,0 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.</p>
24-декабрь	«Капитал Банк» ААКсына Улуттук банк тарабынан эмитирленген алтын куймалар түрүндөгү баалуу металлдар менен операцияларды жүргүзүү укугуна кошумча лицензия берилген.
28-декабрь	Улуттук банк Башкармасы тарабына эсептик ченди 10,00 пайыз деңгээлде калтыруу чечими кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчетуна карата
2-тиркеме

Статистикалык маалыматтар (таблицаалар жана графиктер)

Таблицаалардын аталыштары

1-таблица	Макроэкономикалык көрсөткүчтөр
2-таблица	ИДӨнүн түзүмү
3-таблица	Капиталдык салымдардын каржылоо булактары боюнча түзүмү
4-таблица	Акча базасы жана акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)
5-таблица	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын аналитикалык балансы (бир мезгилдин акырына карата)
6-таблица	Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр
7-таблица	Акча-кредит саясатынын инструменттери
8-таблица	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)
9-таблица	Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
10-таблица	Чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
11-таблица	Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
12-таблица	Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
13-таблица	Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата)
14-таблица	Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли (резидент эместер менен келишилген бүтүмдөрдү эске албаганда)
15-таблица	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
16-таблица	Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карызынын кредиторлор боюнча түзүмү
17-таблица	Коммерциялык банктардын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар (бир мезгилдин акырына карата)
18-таблица	Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын чогуу алгандагы регулятивдик отчету
19-таблица	Коммерциялык банктардын 2015-жылдын акырына карата башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар
20-таблица	Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2015-жылдагы акча кайтарымдуулугу
21-таблица	Төлөмдөрдүн grosстук системадагы түзүмү
22-таблица	Клиринг төлөмдөрүнүн областтар боюнча көлөмү жана саны
23-таблица	Соода түйүндөрүндө төлөм карттары менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар

Графиктердин аталыштары

1-график	Реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы
2-график	Керектөө бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары
3-график	M2X акча массасынын түзүмү
4-график	Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция
5-график	Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)
6-график	Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер жана Улуттук банктын эсептик чени
7-график	Депозиттер боюнча пайыздык чендер жана мамлекеттик казына векселдеринин кирешелүүлүгү
8-график	Номиналдык жана реалдуу эсептик чендер динамикасы
9-график	Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

1-таблица**Макроэкономикалык көрсөткүчтөр**

	өлчөө бирдиги	2011	2012	2013	2014	2015
Реалдуу сектор¹						
Номиналдык ИДӨ ¹	млн сом	285 989,1	310 471,3	355 294,8	400 694,0	423 635,5*
Айкын ИДӨнүн өсүш арымы ¹	пайыздарда	6,0	-0,1	10,9	4,0	3,5*
Өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өсүш арымы ¹	пайыздарда	8,6	-20,3	35,9	-1,6	-4,2*
Айыл чарбасынын дүң өнүмүнүн көлөмүнүн өсүш арымы ¹	пайыздарда	1,8	1,2	2,7	-0,5	6,2*
Дүң жана чекене соода көлөмүнүн өсүш арымы; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо ¹	пайыздарда	10,2	10,7	7,3	8,6	6,6*
Керектөө баа индексинин өсүшү (декабрь айы декабрь айына карата, пайыздарда)		5,7	7,5	4,0	10,5	3,4
- азык-түлүк товарлары		3,5	4,5	1,8	13,9	-4,2
- алкоолдук ичимдиктер жана тамекилер		9,8	10,2	7,3	12,3	12,4
- азык-түлүктөн башка товарлар		9,2	9,8	6,3	6,8	12,3
- кызмат көрсөтүүлөр		11,1	9,8	4,3	5,9	6,7
Өндүрүүчүлөрдүн бааларынын индексинин өсүшү ² (өткөн мезгилге карата, пайыздарда)		22,0	5,3	-2,1	1,5	8,8
Жумушсуздук деңгээли	пайыздарда	2,5	2,4	2,3	2,4	2,2
Орточо номиналдык эмгек акы	сом	9 352,0	10 891,0	11 426,0	12 435,0	13 277,0
Эсептелинген минималдуу керектөө бюджети	сом	4 390,0	4 341,2	4 599,2	4 981,5	5 183,0
Финансы сектору						
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздарда	13,61	2,64	4,17	10,50	10,00
Мамлекеттик казына векселдеринин рыногу (бир мезгил ичиндеги орточо кирешелүүлүк) жүгүртүү мөөнөттөрү:						
- 3 ай	пайыздарда	8,0	6,1	4,9	5,2	8,1
- 6 ай	пайыздарда	13,0	8,5	6,5	8,8	12,1
- 12 ай	пайыздарда	16,9	10,8	9,5	9,7	13,0
Банктар аралык рынок						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	905,0	1 357,6	1 916,3	592,1	1 404,4
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	9,1	7,7	6,9	11,0	14,6
Чет өлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	69,1	391,2	-	115,2	420,8
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	3,5	1,6	-	0,5	1,4
Репо операциялары						
- жүгүртүү көлөмү	млн сом	5 116,8	5 942,0	8 753,5	49 459,7	32 077,1
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	9,4	7,7	3,8	6,8	9,3
Валюта рыногу						
Банктар аралык валюта тооруктарындагы операциялар	млн АКШ долл.	907,6	1 011,2	1 144,1	1 583,0	1 212,1
Депозиттер жана кредиттер рыногу						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	15 162,3	17 051,1	26 672,4	34 929,0	38 982,6
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	23,8	23,0	21,3	20,1	23,6
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздарда	22,4	22,9	20,7	19,6	22,8
Чет өлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	16 742,4	21 000,1	32 626,6	44 610,5	39 454,9
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	19,6	19,1	17,7	15,0	14,3
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздарда	17,8	17,3	16,4	16,1	15,7
Улуттук валютадагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	95 086,1	120 031,0	146 229,3	179 549,2	190 092,6
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	2,2	2,3	2,3	2,5	2,5
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздарда	5,3	5,2	5,6	6,9	7,2
Чет өлкө валютасындагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	млн сом	108 083,6	114 824,2	141 539,3	213 238,3	210 082,7
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	пайыздарда	0,8	0,8	0,8	0,9	1,1
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздарда	2,8	2,9	2,8	3,2	3,5
Мамлекеттик бюджет						
Кирешелер	млн сом	77 424,3	86 772,1	101 802,1	119 378,7	128 100,3*
анын ичинде салыктардын үлүшү	пайыздарда	68,5	73,7	71,6	69,2	66,1*
Чыгашалар	млн сом	82 599,8	100 023,1	86 599,7	95 584,6	105 252,9*
Финансылык эмес активдерди таза сатып алуу	млн сом	8 488,2	6 981,3	17 532,9	25 669,6	29 157,1*
Тартыштык (-)/Профицит (+)	млн сом	-13 663,7	-20 232,3	-2 330,5	-1 875,5	-6 309,7*
ИДӨгө карата пайыздарда	ИДӨгө пайыздарда	-4,8	-6,5	-0,7	-0,5	-1,5*
Тышкы экономикалык сектор						
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспорту	ИДӨгө пайыздарда	52,6	45,2	43,0	37,9	38,5*
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту	ИДӨгө пайыздарда	82,4	100,3	93,2	88,6	71,7*
Күндөлүк эсептин сальдосу ³ (трансферттерди кошо алганда)	ИДӨгө пайыздарда	-10,0	-25,9	-25,1	-25,3	-12,5*
Дүң эл аралык камдык резервдер	ИДӨгө пайыздарда					
товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортуна айлары		3,4	3,7	4,1	4,9	4,9*

* алдын ала алынган маалыматтар.

Улуттук банктын, УСКнын, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын, коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

¹ Көрсөткүчтөр дүң кошумча нарк боюнча келтирилген.² Маалыматтар «Экономикалык иш түрлөрү» мамлекеттик классификаторунун 3-версиясына ылайык эсептелинип чыккан.³ Оң сальдо – «+»; Терс сальдо – «-»

2-таблица

ИДӨнүн түзүмү
(пайыздар)

	2012	2013	2014	2015*
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0
Айыл чарбасы, токой чарбасы жана балык уулоочулук	16,7	14,6	14,7	14,0
Пайдалуу кен байлыктарын казып алуу	0,9	0,7	0,7	0,9
Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)	12,1	15,8	13,7	12,1
Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	2,6	1,8	1,9	2,1
Суу менен камсыздоо, калдыктарды тазалоо, иштеп чыгуу аркылуу кайра пайдалануучу чийки затты алуу	0,2	0,3	0,3	0,2
Курулуш	6,5	6,3	7,4	8,3
Дүн жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо	15,9	16,5	17,8	18,7
Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо	4,7	3,9	3,7	3,9
Мейманканалар жана тойканалар	1,4	1,6	1,8	1,9
Маалымат жана байланыш	4,8	4,4	4,3	4,3
Финансылык ортомчулук жана камсыздандыруу	0,6	0,8	0,7	0,7
Кыймылсыз мүлк менен операциялар	2,3	2,3	2,5	2,5
Кесипкөйлүк, илимий жана техникалык иш	1,7	1,5	1,7	1,9
Администрациялык жана көмөкчү иш	0,4	0,4	0,5	0,5
Мамлекеттик башкаруу, коргонуу, милдеттүү социалдык камсыздоо	5,1	5,0	5,3	5,8
Билим берүү	6,0	5,3	4,9	5,2
Саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык жактан тейлөө	3,4	3,1	2,8	3,2
Искусство, көңүл ачуу жана эс алуу	0,6	0,6	0,5	0,6
Тейлөө багытындагы башка иштер	1,1	1,1	1,0	1,0
Азык-түлүктөн салыктар (субсидияларды эсептен алып салганда)	13,1	13,9	14,0	12,1

* алдын ала алынган маалыматтар.

КР УСКнын маалыматтары боюнча.

Эскертүү: Улуттук статистика комитети 2014-жылдын январь айын жыйынтыктоо менен «Экономикалык иш түрлөрү» мамлекеттик классификаторунун жаңы редакциясына ылайык расмий статистикалык басылмаларда камтылган Бириккен улуттар уюмунун эл аралык тармактык классификациясына шайкеш келтирилген маалыматтарды иштеп чыгып, таркатууда. 2012 жана 2013-жылдар үчүн маалыматтар анын 3-версиясына ылайык кайрадан эсептелинип чыккан.

3-таблица

Капиталдык салымдардын каржылоо булактары боюнча түзүмү
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015*
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ичтен инвестициялоо	71,3	67,4	64,1	59,4	57,8
анын ичинде төмөнкүлөрдүн эсебинен каржылануучулар:					
республикалык бюджеттен	9,5	5,8	3,4	3,0	3,6
жергиликтүү бюджеттен	1,3	1,0	0,8	0,8	1,0
ишканалардын жана уюмдардын каражаттарынан	34,9	37,0	38,2	33,6	30,5
банктердин кредиттеринин эсебинен	0,6	0,5	0,3	0,5	0,9
Кыргыз Республикасынын резиденттеринин кайрымдуулук жардамдарын кошо алгандагы калктын каражаттарынан	25,0	23,1	21,5	21,4	21,8
Сырттан инвестициялоо	28,7	32,6	35,9	40,6	42,2
анын ичинен төмөнкүлөрдүн эсебинен каржылануучулар:					
чет өлкө кредитинин эсебинен	18,5	19,8	24,0	31,1	30,6
тике чет өлкө инвестицияларынан	6,8	9,0	9,5	7,2	9,8
чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдардын эсебинен	3,4	3,8	2,4	2,2	1,8

* алдын ала алынган маалыматтар.

КР УСКнын маалыматтары боюнча.

4-таблица

Акча базасы жана акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)

(млн сом)

	2011	2012	2013	2014	2015
Акча базасы	54 803,2	64 488,8	73 139,4	64 471,9	67 055,3
Жүгүртүүдөгү акча	49 866,9	58 252,2	66 954,2	57 074,6	58 398,0
Банктардан тышкаркы акча (M0)	47 219,6	54 521,2	61 907,2	51 904,1	53 118,0
Акча топтому (M1)	56 946,3	70 220,7	79 707,6	69 264,5	70 452,7
Акча массасы (M2)	62 125,3	77 460,6	90 962,7	82 386,4	82 267,2
Акча топтому (M2X)	79 527,8	98 482,9	120 903,4	124 544,4	143 143,0
M1 мультипликатор	1,04	1,09	1,09	1,07	1,05
M2 мультипликатор	1,13	1,20	1,24	1,28	1,23
M2X мультипликатор	1,45	1,53	1,65	1,93	2,13
M1 жүгүртүү тездиги	5,55	5,10	4,90	5,37	6,35
M2 жүгүртүү тездиги	5,11	4,61	4,35	4,62	5,39
M2X жүгүртүү тездиги	3,95	3,52	3,29	3,26	3,28
Банктардан тышкаркы акча/Депозиттер	1,46	1,24	1,05	0,71	0,59
Депозиттер/Акча массасы (M2X)	0,41	0,45	0,49	0,58	0,63

Улуттук банктын, УСКнын, коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

Жүгүртүүдөгү акча = Улуттук банк тарабынан чыгарылган банкноттор жана монеталар минус Улуттук банктын жүгүртүү кассасындагы банкноттор жана монеталар;

Банктардан тышкаркы акчалар (M0) = жүгүртүүдөгү акчалар минус коммерциялык банктардын кассаларындагы улуттук валютадагы банкноттор жана монеталар;

Акча топтому (M1) = M0 + эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана улуттук валютадагы талап боюнча төлөнүүчү депозиттер;

Акча массасы (M2) = M1 + улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер;

Акча массасы (M2X) = M2 + эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана чет өлкө валютасындагы депозиттер;

Мультипликатор = акча топтомунун акча базасына карата катышы;

Акча жүгүртүү тездиги = ИДӨнүн номиналдык көлөмүнүн акча топтомунун көлөмүнө карата катышы.

5-таблица

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын аналитикалык балансы (бир мезгилдин акырына карата)

(млн сом)

	2011	2012	2013	2014	2015
Таза чет өлкө активдери	71 419,5	87 158,7	99 924,8	104 770,3	123 166,9
Таза эл аралык камдар	79 629,0	93 046,0	106 115,8	105 935,6	108 489,7
Алтын	6 139,8	7 721,1	6 885,7	8 992,4	10 932,2
Чет өлкө валютасы (активдер)	78 980,7	89 980,5	103 200,2	100 274,6	100 507,0
Чет өлкө валютасы (пассивдер)	-5 491,5	-4 655,6	-3 970,1	-3 331,5	-2 949,5
Жана башка тышкы активдер	135,0	305,0	235,3	6 067,6	23 605,9
Бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ	-6 030,1	-6 192,3	-6 426,3	-7 232,9	-8 928,6
Узак мөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	-2 314,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Таза ички активдер	-16 616,3	-22 669,9	-26 785,4	-40 298,4	-56 111,6
<i>Таза ички кредит</i>	-1 712,7	-6 789,7	-13 496,8	-16 882,4	-20 283,0
Мамлекеттик башкаруу органдарына карата таза талаптар	-1 158,3	-2 968,0	-6 973,9	-18 190,9	-13 714,2
Өкмөткө карата таза талаптар	-1 143,3	-2 968,0	-6 973,9	-18 190,9	-13 714,2
Баалуу кагаздар	3 121,1	2 311,2	1 511,6	1 453,6	1 402,0
Өкмөткө чет өлкө валютасындагы кредиттер	2 288,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Депозиттер	-6 479,7	-5 182,0	-8 425,7	-19 618,4	-15 104,6
Бюджеттик эсептер	-5 082,8	-1 948,5	-6 015,0	-10 736,9	-11 620,9
Утурлама фондулар	0,0	-141,2	0,0	0,0	0,0
Өкмөттүн башка эсептери	-289,4	-260,7	-1 927,1	-2 360,5	-712,8
Өкмөттүн чет өлкө валютасындагы депозиттери	-1 107,6	-2 831,7	-483,7	-6 520,9	-2 770,9
Өкмөттүн кредиттери	-72,9	-97,2	-59,7	-26,1	-11,6
Атайын фондуларга карата таза талаптар	-15,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка депозиттик корпорацияларга карата таза талаптар	-398,0	-3 821,6	-6 522,9	1 308,8	-2 204,5
Кредиттер	1 664,8	1 150,2	1 204,7	4 115,6	5 119,5
анын ичинде: «овернайт» кредиттери	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
чет өлкө валютасындагы кредиттер	216,1	220,3	227,3	121,1	156,1
Баалуу кагаздар	-1 566,6	-3 843,6	-7 220,4	-1 325,7	-2 126,4
анын ичинде: Улуттук банктын ноталары	-1 359,2	-3 046,9	-6 634,6	-1 325,7	-2 126,4
репо келишиминин алкагында баалуу кагаздар	-207,4	-796,7	-585,7	0,0	0,0
Депозиттер	-496,2	-1 128,1	-507,2	-1 481,0	-5 197,5
анын ичинде: чет өлкө валютасындагы депозиттер	-496,2	-1 128,1	-507,2	-606,5	-2 591,5
Туунду инструменттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка финансы мекемелерине карата таза талаптар	-156,3	-0,2	0,0	-0,3	-4 364,3
<i>Капитал эсептери</i>	-15 595,7	-17 133,1	-14 851,2	-25 090,3	-37 928,1
<i>Жана башка статьялар</i>	692,1	1 253,0	1 562,6	1 674,3	2 099,5
Акча базасы	54 803,2	64 488,8	73 139,4	64 471,9	67 055,3
Жүгүртүүдөгү акчалар	49 866,9	58 252,2	66 954,2	57 074,6	58 398,0
«Башка депозиттик корпорациялардын улуттук валютадагы камдары»	4 936,3	6 236,6	6 185,2	7 397,3	8 657,3
<i>Маалымат үчүн:</i>					
Кеңири мааниде чечмеленүүчү акча базасы	55 299,5	65 617,0	73 646,6	65 952,9	72 252,8
Жүгүртүүдөгү акча	49 866,9	58 252,2	66 954,2	57 074,6	58 398,0
Башка депозиттик корпорациялардын камдары	5 275,6	6 653,8	6 692,5	8 003,9	10 000,7
Башка депозиттик корпорациялардын улуттук валютадагы камдары	4 936,3	6 236,6	6 185,2	7 397,3	8 657,3
Башка депозиттик корпорациялардын чет өлкө валютасындагы камдары	339,3	417,1	507,2	606,5	1 343,4
Чет өлкө валютасындагы депозиттер	156,9	711,0	0,0	874,5	3 854,1

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

Эскертүү: Аналитикалык балансты түзүү методологиясы ЭВФтин 2000-жылдагы Акча-кредит жана финансы статистикасы боюнча колдонмунун концепцияларына жана принциптерине ылайык келет.

6-таблица

Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр

	өлчөө бирдиги	2011	2012	2013	2014	2015*
Төлөм теңдемнин көрсөткүчтөрү						
Жалпы сальдо	<i>млн АКШ долл.</i>	136,2	218,7	288,0	-128,6	-14,8
	<i>ИДӨгө пайыздар²</i>	2,3	3,4	4,0	-1,7	-0,2
Күндөлүк эсептин сальдосу ¹	<i>млн АКШ долл.</i>	-593,0	-1 675,1	-1 807,0	-1 860,3	-814,9
	<i>ИДӨгө пайыздар²</i>	-10,0	-25,9	-25,1	-25,3	-12,5
Товарлардын экспорту (ФОБ)	<i>млн АКШ долл.</i>	2 267,0	1 954,4	2 058,2	1 896,5	1 669,4
	<i>ИДӨгө пайыздар²</i>	38,1	30,2	28,5	25,8	25,6
Товарлардын импорту (ФОБ)	<i>млн АКШ долл.</i>	3 935,9	5 165,1	5 613,6	5 290,2	3 723,5
	<i>ИДӨгө пайыздар²</i>	66,2	79,9	77,8	71,8	57,0
Дүн эл аралык камдык активдер	<i>кийинки жылдын товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту тунун айлары</i>	3,4	3,7	4,1	4,9	4,9
Мамлекеттик тышкы карыз						
Мамлекеттик тышкы карыз ³	<i>млн АКШ долл.</i>	2 802,6	3 031,9	3 158,7	3 437,1	3 601,1
	<i>ИДӨгө пайыздар⁴</i>	47,7	47,0	44,4	50,9	64,5
	<i>товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортуна карата пайыздар</i>	89,6	103,8	101,9	123,1	143,3
Мамлекеттик тышкы карызды тейлөө (факт)	<i>млн АКШ долл.</i>	96,5	94,9	95,1	115,7	130,0
	<i>ИДӨгө пайыздар⁴</i>	1,6	1,5	1,3	1,7	2,3
	<i>товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортуна карата пайыздар</i>	3,1	3,4	3,2	4,2	5,2

* - алдын ала алынган маалыматтар.

Улуттук банктын, УСКнын, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын маалыматтары боюнча.

¹ «+» – оң сальдо; «-» – терс сальдо.² - көрсөткүчтөрдү эсептөөдө жыл үчүн орточо курс боюнча кайра эсептелинген ИДӨнүн доллар эквиваленти колдонулган.³ - ЭВФтин кредиттерин кошо алганда.⁴ - көрсөткүчтөрдү эсептөөдө жылдын акырындагы курс боюнча кайра эсептелинген ИДӨнүн доллар эквиваленти колдонулган.

7-таблица

Акча-кредит саясатынын инструменттери

	өлчөө бирдиги	2011	2012	2013	2014	2015
Улуттук банктын кредиттери						
бир күндүк кредиттер	млн сом	129,0	680,0	-	4 345,6	139,4
«овернайт» кредиттери	млн сом	4 050,7	4 912,2	8 095,2	56 724,6	26 663,3
7 күндүк кредиттер	млн сом	-	-	-	1 100,0	-
кредиттик аукциондор*	млн сом	-	-	900,9	3 260,0	1 475,0
ликвиддүүлүктү колдоо	млн сом	-	-	-	-	702,3
эл аралык уюмдарга	млн сом	-	-	-	-	1 200,0
«Овернайт» депозиттери						
көлөмү	млн сом	-	-	-	137 629,5	325 560,8
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)						
	пайыздар	13,6	2,6	4,2	10,5	10,0
Улуттук банктын ноталары						
	млн сом					
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
7 күн						
сатуунун көлөмү	млн сом	3 998,4	1 347,8	2 280,0	68 172,6	67 139,7
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	6,2	5,6	3,2	6,1	9,9
14 күн						
сатуунун көлөмү	млн сом	6 974,2	2 608,8	1 234,5	-	800,0
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	7,7	6,2	3,9	-	9,9
28 күн						
сатуунун көлөмү	млн сом	11 889,2	24 591,1	41 050,6	10 583,6	-
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	10,9	6,7	3,6	4,8	-
Ачык рыноктогу операциялар						
Тике репо-операциялары	млн сом	-	-	-	-	-
Кайтарым репо-операциялары	млн сом	2 278,5	7 676,3	3 225,8	421,4	-
Улуттук банктын чет өлкө валютасындагы депозиттик операциялары**						
көлөмү	млн АКШ долл.	32,5	1 066,1	174,3	768,8	-
көлөмү	евро	-	-	0,4	1,2	-
Улуттук банктын валюталык интервенциялары						
Сатып алуу	млн АКШ долл.	120,5	4,8	-	20,5	44,0
Сагуу		281,2	43,1	14,7	536,7	339,1
Улуттук банктын валюталык своп-операциялары						
Сатып алуу	млн евро	-	-	-	1,3	1,3
Сагуу		-	-	-	-	-
Милдеттүү камдык талаптар						
Милдеттүү камдардын өлчөмү (бир мезгилдин акырына карата)***						
	пайыздар	9,0	9,0	9,0	9,0	-
улуттук валютада						
чет өлкө валютасында						
Милдеттүү камдар (орточо жылдык)	млн сом	2 802,1	3 513,9	4 488,3	5 882,1	7 100,3
Үстөк камдар (орточо жылдык)	млн сом	1 565,4	2 126,9	2 333,8	1 095,6	740,0

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

* Көрсөтүлгөн мезгил аралыгында айкын берилген кредиттердин көлөмү.

** Улуттук банк Башкармасынын 2014-жылдын 14-ноябрындагы №50/2 токтому менен 2013-жылдын 28-мартындагы №10/12 «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын чет өлкө валютасында депозиттик операцияларды жүргүзүү тартиби жөнүндө» жобонун аракетин жокко чыгаруу чечими кабыл алынган.

*** Улуттук банк Башкармасынын 2015-жылдын 5-октябрындагы №60/1 токтомуна ылайык милдеттүү камдык талаптардын өлчөмү улуттук жана чет өлкө валюталарындагы милдеттенмелер боюнча өзүнчө белгиленген.

8-таблица

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Январь	6,23	12,20	3,05	4,11	11,00
Февраль	6,44	10,41	2,83	4,47	11,00
Март	6,92	9,56	2,98	6,00	11,00
Апрель	8,23	9,07	2,88	6,00	11,00
Май	10,31	8,04	2,96	6,00	9,50
Июнь	12,00	6,77	3,20	6,00	9,50
Июль	12,97	5,69	4,09	6,50	8,00
Август	13,31	4,89	4,16	6,50	8,00
Сентябрь	13,38	4,25	4,25	7,00	10,00
Октябрь	13,49	3,78	4,20	9,00	10,00
Ноябрь	13,59	3,16	4,18	10,00	10,00
Декабрь	13,61	2,64	4,17	10,50	10,00

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

9-таблица

Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	1,46	1,35	1,08	0,79	0,71
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	8,74	8,55	8,42	10,79	13,07
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	5,86	5,81	4,01	4,21	7,68
1-3 айга	5,89	5,49	5,84	7,21	7,65
3-6 айга	9,49	6,91	7,09	7,51	11,10
6-12 айга	11,69	11,53	11,76	13,61	16,23
1 жылдан ашкан	11,32	12,50	12,32	12,55	15,01
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	1,00	1,38	1,56	1,63	1,48
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	11,49	11,29	10,70	11,03	12,52
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	4,62	4,06	3,76	3,48	4,75
1-3 айга	6,26	6,29	5,76	6,00	6,96
3-6 айга	9,54	9,74	9,10	8,87	9,77
6-12 айга	12,50	12,52	11,90	12,02	13,21
1 жылдан ашкан	14,27	14,27	13,41	13,37	14,30
Резидент эместердин депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	0,01	0,11	0,18	0,05	0,01
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	10,60	10,43	10,66	10,96	11,31
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	6,79	5,40	5,68	7,04	5,36
1-3 айга	6,48	6,74	6,23	5,75	5,84
3-6 айга	9,33	9,32	8,45	8,62	9,00
6-12 айга	11,25	12,13	11,48	11,80	12,36
1 жылдан ашкан	14,25	14,09	13,06	12,92	14,62
Орточо салмактанып алынган чен	2,20	2,32	2,33	2,49	2,46

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

10-таблица

Чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	0,65	0,28	0,28	0,28	0,17
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	4,39	4,94	4,06	3,83	4,84
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	0,92	2,90	1,36	2,48	1,73
1-3 айга	2,81	4,48	3,08	2,46	2,10
3-6 айга	5,90	3,32	4,37	3,57	3,92
6-12 айга	7,40	7,58	5,74	5,39	5,17
1 жылдан ашкан	7,58	6,41	7,34	7,24	7,90
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	0,01	0,10	0,07	0,11	0,10
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	7,16	6,96	6,41	6,43	6,53
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	2,04	1,69	1,54	1,44	1,86
1-3 айга	4,01	4,02	3,32	2,94	3,05
3-6 айга	6,29	6,40	5,75	5,39	4,62
6-12 айга	8,94	8,71	7,97	7,42	6,53
1 жылдан ашкан	10,53	10,23	9,82	8,86	8,54
Резидент эместердин депозиттери боюнча					
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	0,00	0,02	0,03	0,00	0,01
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	8,10	6,93	6,43	6,86	7,03
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	3,72	1,96	1,40	1,21	2,54
1-3 айга	5,08	4,36	3,17	3,48	2,62
3-6 айга	6,64	6,39	4,94	5,65	4,50
6-12 айга	8,44	7,92	7,23	7,31	6,85
1 жылдан ашкан	10,16	8,99	9,14	8,64	8,09
Орточо салмактанып алынган чен	0,82	0,77	0,77	0,86	1,09

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

11-таблица

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендери
(бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Орточо салмактанып алынган чен	23,8	23,0	21,3	20,1	23,6
Өнөр жайы	22,0	22,8	16,9	14,3	16,4
Айыл чарбасы	20,2	21,6	19,6	19,2	22,2
Транспорт жана байланыш	24,2	23,6	23,8	23,9	27,6
Соода	24,2	23,2	22,0	19,8	22,4
Даярдоо жана кайра иштетүү	20,6	22,4	25,0	14,6	27,8
Курулуш	21,7	22,7	21,1	21,1	26,7
Ипотека	20,1	21,4	21,2	19,9	19,7
Керектөө кредиттери	29,9	27,0	26,5	26,6	30,8
Жана башкалар	21,7	20,2	19,8	20,4	26,0
анын ичинде:					
1 айга чейин	31,1	31,1	28,8	20,5	20,0
Өнөр жайы	18,3	25,0	14,2	12,6	16,5
Айыл чарбасы	26,0	27,9	28,0	20,0	-
Транспорт жана байланыш	-	-	-	-	22,0
Соода	34,2	33,5	27,4	15,1	15,6
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	-	20,0	13,0	18,0	-
Ипотека	-	-	-	-	-
Керектөө кредиттери	31,7	31,1	32,6	31,7	30,8
Жана башкалар	26,9	22,3	23,5	23,0	18,4
1-3 айга	33,9	28,4	20,9	16,9	22,3
Өнөр жайы	29,7	28,0	18,8	14,8	17,1
Айыл чарбасы	28,3	28,9	31,1	29,7	32,0
Транспорт жана байланыш	-	42,0	33,3	-	33,5
Соода	33,1	25,8	25,8	25,6	23,2
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	30,0	32,5	-
Курулуш	23,3	35,0	13,0	18,0	30,0
Ипотека	-	25,0	-	-	9,3
Керектөө кредиттери	40,9	36,0	32,0	27,4	29,8
Жана башкалар	23,6	23,2	19,9	18,6	21,5
3-6 айга	37,0	26,9	25,8	24,2	27,7
Өнөр жайы	25,7	29,4	27,0	20,2	20,6
Айыл чарбасы	30,5	27,6	29,2	28,9	28,6
Транспорт жана байланыш	30,7	29,8	29,7	29,7	32,5
Соода	33,3	28,2	25,1	24,5	25,9
Даярдоо жана кайра иштетүү	20,0	35,0	33,1	28,7	32,1
Курулуш	29,9	22,5	23,9	24,1	31,6
Ипотека	-	34,0	32,5	29,3	-
Керектөө кредиттери	45,9	36,8	29,9	30,3	33,2
Жана башкалар	26,3	21,9	26,7	25,5	27,6
6-12 айга	28,1	26,3	25,3	22,2	26,3
Өнөр жайы	26,8	27,7	21,4	20,6	22,6
Айыл чарбасы	24,7	26,5	25,3	20,3	23,2
Транспорт жана байланыш	27,5	28,1	27,6	27,4	30,2
Соода	29,1	26,7	25,8	22,0	25,5
Даярдоо жана кайра иштетүү	20,0	25,5	30,0	29,3	34,4
Курулуш	25,5	25,6	25,4	26,1	32,8
Ипотека	24,1	28,9	29,3	22,3	25,7
Керектөө кредиттери	34,1	29,9	29,2	29,5	32,6
Жана башкалар	22,7	21,5	22,6	25,5	28,8
1 жылдан ашкан	21,9	21,7	20,2	20,0	23,7
Өнөр жайы	21,3	21,8	17,3	15,3	16,4
Айыл чарбасы	20,0	20,1	18,3	19,4	22,2
Транспорт жана байланыш	24,2	23,4	23,4	23,6	28,9
Соода	22,1	22,4	21,4	20,9	24,8
Даярдоо жана кайра иштетүү	20,8	21,9	24,5	15,0	25,9
Курулуш	21,5	22,5	21,6	21,1	26,0
Ипотека	20,0	21,3	21,0	20,0	20,1
Керектөө кредиттери	25,9	23,6	23,5	24,0	29,7
Жана башкалар	21,6	21,4	19,8	20,8	26,5

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

12-таблица

Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендер
(бир мезгил ичинде)

(проценты)

	2011	2012	2013	2014	2015
Орточо салмактанып алынган чен	19,6	19,1	17,7	15,0	14,3
Өнөр жайы	16,5	16,0	13,8	13,4	13,8
Айыл чарбасы	21,6	19,9	18,1	18,9	17,6
Транспорт жана байланыш	22,1	21,5	17,9	17,5	17,0
Соода	20,8	20,6	18,9	14,5	13,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	17,2	20,8	20,2	15,8	14,7
Курулуш	18,2	13,9	13,2	13,5	14,0
Ипотека	18,1	17,9	17,6	17,6	16,8
Керектөө кредиттери	22,0	20,0	18,9	19,1	18,9
Жана башкалар	16,5	16,2	15,7	14,9	14,6
анын ичинде:					
1 айга чейин	30,5	26,6	25,5	12,9	12,6
Өнөр жайы	18,0	-	17,0	13,9	14,3
Айыл чарбасы	-	-	-	-	-
Транспорт жана байланыш	-	-	-	-	-
Соода	29,7	26,5	26,0	12,5	12,3
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	-	-	10,5	0,0	3,8
Ипотека	17,0	-	22,1	27,9	17,0
Керектөө кредиттери	32,1	23,4	22,7	19,0	16,7
Жана башкалар	25,4	21,4	13,4	21,2	31,6
1-3 айга	26,0	20,6	16,8	14,1	14,8
Өнөр жайы	19,3	18,0	18,0	14,6	13,6
Айыл чарбасы	27,0	27,7	-	25,7	23,7
Транспорт жана байланыш	25,0	-	-	14,5	-
Соода	26,2	20,7	15,9	14,3	15,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	17,0	11,9	23,0	7,6	10,5
Ипотека	18,0	17,1	22,6	-	-
Керектөө кредиттери	27,6	26,9	18,4	18,9	17,9
Жана башкалар	22,7	14,7	14,6	16,0	22,6
3-6 айга	19,4	16,2	15,0	12,4	14,6
Өнөр жайы	26,4	18,1	13,3	13,7	14,0
Айыл чарбасы	22,4	25,7	24,8	22,9	24,5
Транспорт жана байланыш	31,0	26,3	21,0	20,5	22,0
Соода	18,2	15,2	15,4	16,9	16,4
Даярдоо жана кайра иштетүү	25,2	-	-	25,0	13,5
Курулуш	22,8	13,5	13,3	6,6	6,3
Ипотека	-	19,5	18,2	-	20,0
Керектөө кредиттери	31,0	19,6	19,8	22,0	18,9
Жана башкалар	19,1	17,5	16,4	17,7	18,3
6-12 айга	18,3	16,1	15,3	15,3	15,3
Өнөр жайы	17,6	18,7	15,5	15,2	15,3
Айыл чарбасы	25,7	22,1	21,9	22,3	21,7
Транспорт жана байланыш	24,9	23,0	21,2	20,7	19,5
Соода	18,2	16,4	15,9	16,2	15,6
Даярдоо жана кайра иштетүү	22,0	24,6	17,9	15,0	23,5
Курулуш	24,1	13,5	12,3	7,4	9,2
Ипотека	18,2	17,5	17,7	19,0	17,6
Керектөө кредиттери	21,1	21,7	20,4	21,5	21,6
Жана башкалар	19,0	15,7	15,8	18,6	16,9
1 жылдан ашкан	17,9	17,4	16,3	15,6	15,0
Өнөр жайы	16,5	15,9	13,8	13,4	13,6
Айыл чарбасы	20,7	19,1	17,9	18,8	17,6
Транспорт жана байланыш	21,9	21,4	17,8	17,5	17,0
Соода	18,4	17,6	16,5	15,3	14,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	16,5	20,7	22,0	15,9	14,4
Курулуш	17,6	16,3	13,8	15,2	15,2
Ипотека	18,2	17,8	17,3	17,6	16,9
Керектөө кредиттери	20,6	19,6	18,7	19,4	19,5
Жана башкалар	16,1	16,4	16,3	14,9	14,5

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

13-таблица

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча пайыздык чендер
(бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Микрофинансылык уюмдардын	38,3	34,9	31,0	30,0	32,2
<i>алардын ичинен төмөнкүлөргө багытталган:</i>					
Өнөр жайына	36,4	32,5	27,9	26,3	26,9
Айыл чарбасына	41,5	36,5	31,9	31,5	33,2
Транспортко	28,3	26,8	25,2	25,6	24,6
Байланышка	32,1	30,0	28,0	30,0	35,3
Соода жана коммерцияга	37,2	35,7	31,1	29,6	32,6
Даярдоо жана кайра иштетүүгө	26,4	12,3	13,3	23,7	20,5
Курулушка жана ипотекага	27,9	29,9	30,4	24,2	31,0
Кызмат көрсөтүүлөргө	41,0	39,2	34,7	32,4	34,0
Керектөө кредиттери	41,6	41,7	34,0	32,6	34,2
Финансы-кредиттик мекемелерге кредиттер	18,9	17,5	18,4	18,9	21,2
Жана башкалар	37,5	31,5	26,3	26,6	22,9
Кредиттик союздар	29,0	29,1	27,3	25,6	27,9
<i>алардын ичинен төмөнкүлөргө багытталган:</i>					
Өнөр жайына	31,2	31,1	29,2	29,0	30,0
Айыл чарбасына	27,7	28,3	25,8	25,7	27,7
Транспорт жана байланышка	27,0	26,8	25,7	25,2	25,6
Соода жана коммерцияга	29,5	28,6	28,0	24,4	27,5
Даярдоо жана кайра иштетүүгө	23,5	28,7	27,0	25,5	26,7
Курулуш жана ипотекага	25,2	26,0	25,1	24,0	22,8
Кызмат көрсөтүүлөргө	28,2	29,6	34,7	26,6	26,9
Жана башкалар	34,4	33,7	28,7	28,7	31,1
Адистештирилген ФКМ (КСФК) «Кредиттик союздардын финансылык компаниясы» ААКсы	15,8	15,9	15,4	15,9	16,5

Банктык эмес финансы-кредит мекемелердин маалыматтары боюнча.

14-таблица

Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин жылдык орточо деңгээли (резидент эместер менен келишилген бүтүмдөрдү эске албаганда)

(пайыздар)

	2011	2012	2013	2014	2015
Банктар аралык репо операциялары	9,4	7,7	3,8	6,8	9,3
1 күнгө чейинки	9,0	8,1	3,8	6,8	8,9
2 - 7 күнгө	9,4	7,7	3,7	6,8	9,2
8 - 14 күнгө	9,5	7,5	4,3	7,7	10,1
15 - 30 күнгө	12,0	-	-	9,5	10,7
31 - 60 күнгө	-	-	7,5	-	-
61 - 90 күнгө	-	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	-	-	-	-	-
181 - 360 күнгө	-	-	-	-	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	-	-	-	-
Улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер	9,1	7,7	7,2	10,5	14,1
1 күнгө чейинки	10,3	5,0	-	-	-
2 - 7 күнгө	9,5	7,3	3,9	7,0	11,0
8 - 14 күнгө	9,8	8,3	3,0	11,8	13,0
15 - 30 күнгө	7,0	9,0	6,5	-	-
31 - 60 күнгө	10,0	10,1	-	-	13,0
61 - 90 күнгө	-	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	-	9,6	7,4	7,5	18,0
181 - 360 күнгө	-	6,5	7,7	9,8	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	6,5	9,8	-	-
Чет өлкө валютасындагы банктар аралык кредиттер	3,5	1,6	-	0,5	1,4
1 күнгө чейинки	3,0	3,0	-	-	-
2 - 7 күнгө	1,0	1,2	-	0,5	1,4
8 - 14 күнгө	-	0,0	-	-	-
15 - 30 күнгө	-	0,0	-	-	-
31 - 60 күнгө	5,0	-	-	-	-
61 - 90 күнгө	-	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	5,0	-	-	-	-
181 - 360 күнгө	-	-	-	-	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	-	-	-	-

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

15-таблица

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
(млн АКШ долларында)

	2011	2012	2013	2014	2015*
Күндөлүк операциялардын эсеби	-593,0	-1 675,1	-1 807,0	-1 860,3	-814,9
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр	-1 772,6	-3 567,2	-3 622,0	-3 728,2	-2 167,9
Соода балансы	-1 669,0	-3 210,6	-3 555,4	-3 393,7	-2 054,2
Экспорт (ФОБ) ¹	2 267,0	1 954,4	2 058,2	1 896,5	1 669,4
КМШ	1 019,6	1 126,1	1 035,8	894,4	764,1
Алыскы чет өлкөлөр	1 247,4	828,3	1 022,4	1 002,1	905,2
Импорт (ФОБ)	3 935,9	5 165,1	5 613,6	5 290,2	3 723,5
КМШ	2 018,3	2 689,4	2 787,1	2 580,4	1 939,6
Алыскы чет өлкөлөр	1 917,7	2 475,7	2 826,5	2 709,8	1 784,0
Кызмат көрсөтүүлөр балансы	-103,6	-356,6	-66,6	-334,5	-113,7
Транспорттук кызмат көрсөтүүлөр	-332,1	-461,7	-358,0	-450,4	-274,3
Кыдыруулар	109,5	84,5	179,2	32,6	119,8
Жана башка кызмат көрсөтүүлөр	140,9	41,6	132,9	103,2	60,8
Техникалык жардам	-21,9	-21,0	-20,7	-20,0	-20,0
Кирешелер	-659,1	-169,3	-423,0	-307,9	-275,0
Тике инвестициялар боюнча кирешелер	-610,7	-110,8	-348,1	-223,2	-206,0
Портфельдик инвестициялар боюнча кирешелер	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка инвестициялар боюнча кирешелер	-19,2	-29,7	-53,0	-60,6	-49,8
Кредиттер боюнча пайыздар	-39,7	-46,8	-70,0	-78,6	-67,2
Башка инвестициялар боюнча ж.б кирешелер	20,4	17,1	16,9	18,0	17,4
Эмгекке төлөөлөр	-29,4	-28,8	-21,8	-24,0	-19,2
Күндөлүк трансферттер	1 838,7	2 061,5	2 238,0	2 175,8	1 628,0
Расмий трансферттер	83,3	63,2	84,1	133,7	113,2
Жеке трансферттер	1 755,4	1 998,3	2 153,9	2 042,1	1 514,8
Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби	923,9	1 032,1	1 133,1	1 048,6	1 112,9
Капитал менен операциялар эсеби	64,1	166,1	280,3	65,8	96,8
Капиталдык трансферттер	64,1	166,1	280,3	65,8	96,8
Финансылык эсеп	859,8	866,0	852,7	982,8	1 016,1
Тике инвестициялар	693,6	292,4	626,1	348,0	704,5
Портфельдик инвестициялар	-0,3	5,7	4,8	0,1	2,0
Финансы деривативдери	0,0	-0,4	-0,1	-0,5	5,3
Башка инвестициялар	166,5	568,3	222,0	635,3	304,3
Активдер («-» көбөйүү)	-231,8	137,8	-68,4	-298,8	-259,1
Коммерциялык банктар	-19,1	-8,2	-81,5	-21,8	-157,1
Дебитордук карыз	-44,5	-28,2	-68,2	-172,5	-37,9
Чет өлкөдөгү ишканалардын эсептери	-163,6	181,0	32,5	4,4	-28,0
Жана башка активдер	-4,6	-6,7	48,7	-108,8	-36,0
Милдеттенмелер («+» көбөйүү)	398,3	430,5	290,4	934,0	563,4
Коммерциялык банктар	7,3	8,6	24,7	22,1	17,3
Кредиттер	390,9	353,5	191,6	699,1	418,8
Мамлекеттик секторго кредиттер	201,5	285,4	177,8	442,6	257,2
Жеке секторго кредиттер	189,4	68,1	13,8	256,5	161,6
Кредитордук карыз	0,2	68,4	74,1	212,9	127,2
Башка милдеттенмелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Каталар жана калтырып кетүүлөр	-194,6	861,6	961,9	683,2	-312,8
Жалпы баланс	136,2	218,7	288,0	-128,6	-14,8
Каржылоо	-136,2	-218,7	-288,0	128,6	14,8

* - алдын ала алынган маалыматтар

Улуттук банктын жана башка уюмдардын маалыматтары боюнча.

¹ Алып сатарлардын соодасы боюнча экспортко баа берүү жана мунай заттарын реэкспорттоо боюнча Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске албаганда.

16-таблица

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карызынын кредиторлор боюнча түзүмү
(млн АКШ долларында)

	2011	2012	2013	2014	2015*
Мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карыз (1+2+3):	2 802,6	3 031,9	3 158,7	3 437,1	3 601,1
1. Көп тараптуу карыз:	1 519,9	1 567,5	1 629,8	1 558,9	1 531,3
Дүйнөлүк банк	660,5	674,8	697,1	671,5	639,3
Азия өнүктүрүү банкы	583,4	594,6	607,1	583,6	575,4
Эл аралык валюта фондусу	181,8	190,5	202,7	185,2	188,2
Ислам өнүктүрүү банкы	61,1	61,7	64,0	59,0	59,5
Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы	16,0	29,6	40,0	40,6	41,0
Эл аралык айыл чарбасын өнүктүрүү фонду	9,2	8,9	9,0	9,4	9,9
Түндүк өнүктүрүү фонду	6,0	5,9	6,1	5,2	4,6
ОПЕК	2,0	1,3	3,9	4,0	4,5
Евразия өнүктүрүү банкы	-	-	-	0,4	3,5
Европа Бирлиги	-	-	-	-	5,4
2. Эки тараптуу карыз:	1 282,7	1 464,4	1 528,9	1 878,2	2 069,7
2.1. КМШ өлкөлөрү:	490,5	489,0	300,0	300,0	300,0
Россия	490,3	488,9	300,0	300,0	300,0
Беларуссия	0,1	0,1	-	-	-
2.2. Башка өлкөлөр:	792,3	975,4	1 228,9	1 578,2	1 769,7
Кытай	272,6	527,5	758,4	1 115,9	1 296,4
Япония	357,4	320,6	263,1	229,4	229,0
Германия	75,8	81,3	98,4	102,4	100,1
Корея	14,8	15,9	17,4	16,7	15,6
Кувейт фонду	13,3	10,7	9,3	8,6	9,7
Түркия	49,2	10,0	70,5	90,0	97,0
Франция	5,8	5,9	6,1	5,4	4,8
Дания	3,3	3,3	3,3	3,3	3,2
Сауд өнүктүрүү фонду	-	0,2	1,3	3,9	7,4
Бириккен Араб Эмираттары	-	-	1,1	2,6	6,4
3. Мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карыз	-	-	-	-	-

* алдын ала алынган маалыматтар

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин маалыматтары боюнча.

17-таблица

Коммерциялык банктардын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

Банктардын аталыштары	2011			2012			2013			2014			2015		
	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в	а	б	в
Бардыгы болуп	8 799,4	8 362,4	3 340,3	9 847,9	9 847,9	3 301,9	10 482,8	10 442,3	3 815,4	11 199,6	11 170,9	3 999,2	16 188,4	16 088,4	6 885,7
1 «Айыл банк» ААКсы	600,0	600,0	0,0	600,0	600,0	0,0	600,0	600,0	0,0	600,0	600,0	0,0	1 797,5	1 697,5	0,0
2 РК «АМАНБАНК» ААКсы	300,0	300,0	0,2	372,0	372,0	0,1	372,0	372,0	0,1	600,0	600,0	0,1	680,0	680,0	0,1
3 «Азия Банкы» ЖАК	202,1	201,6	150,2	230,4	230,4	179,0	271,0	230,4	179,0	299,7	271,0	210,5	335,6	335,6	260,8
4 «БАКАЙ БАНК» ААКсы	265,2	265,2	0,0	326,5	326,5	0,0	339,9	339,9	0,0	384,9	384,9	0,0	475,9	475,9	0,0
5 «БТА Банкы» ЖАК	1 000,0	1 000,0	0,0	1 000,0	1 000,0	0,0	1 000,0	1 000,0	0,0	1 000,0	1 000,0	0,0	1 000,0	1 000,0	710,0
6 «Демир Кыргыз Интернешнл Банк» ЖАК	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	300,0	300,0	300,0
7 «Дос-Кредобанк» ААКсы	270,7	270,7	0,0	270,7	270,7	0,0	270,7	270,7	0,0	304,4	304,4	0,0	304,4	304,4	0,0
8 Инвестбанк «Ысык-Көл» ААКсы ¹	271,0	271,0	0,3	271,0	271,0	0,3	271,0	271,0	0,3	271,0	271,0	0,3	-	-	-
9 «Кыргызкоммерцбанк» ААКсы	153,5	153,5	147,0	153,5	153,5	147,0	153,5	153,5	147,0	153,5	153,5	147,0	300,0	300,0	0,1
10 «Капитал Банк» ААКсы	100,0	100,0	100,0	255,0	255,0	0,0	310,1	310,1	0,0	310,1	310,1	0,0	382,6	382,6	0,0
11 «Кыргыз-Швейцариялык Банк» ЖАК	-	-	-	-	-	-	242,4	242,4	242,4	242,4	242,4	242,4	422,4	422,4	422,4
12 «Кыргыз Инвестициялык Кредит Банку» ЖАК	813,5	813,5	732,1	829,5	829,5	746,6	861,8	861,8	775,6	1 030,5	1 030,5	927,5	1 328,2	1 328,2	1 195,4
13 «КыргызКредит Банк» ААКсы	300,0	300,0	0,1	300,0	300,0	0,1	300,0	300,0	119,9	300,0	300,0	119,9	300,0	300,0	156,9
14 «Коммерциялык банк КЫРГЫЗСТАН» ААКсы	420,2	420,2	0,0	521,1	521,1	0,0	622,2	622,2	0,0	782,0	782,0	0,0	921,3	921,3	0,0
15 «Манас Банкы» ЖАК ²	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	377,7	-	-	-
16 «Бай-Түшүм» Банку ЖАК	-	-	-	615,0	615,0	245,1	715,0	715,0	329,9	715,0	715,0	329,9	715,0	715,0	329,9
17 «Оттима Банк» ААКсы	700,0	700,0	680,0	700,0	700,0	680,0	700,0	700,0	680,0	700,0	700,0	680,0	700,0	700,0	680,0
18 «Росинбанк» ААКсы	40,9	40,9	0,0	40,9	40,9	0,0	40,9	40,9	36,8	40,9	40,9	36,8	647,2	647,2	582,5
19 «РСК Банк» ААКсы	1 244,0	844,0	0,0	1 244,0	1 244,0	0,0	1 244,0	1 244,0	0,0	1 244,0	1 244,0	0,0	1 741,0	1 741,0	0,0
20 АКБ «Толубай» ЖАК	200,0	163,5	2,9	200,0	200,0	3,4	235,0	235,0	3,9	268,0	268,0	4,4	322,0	322,0	5,2
21 «ФинансКредитБанк КАБ» ААКсы	300,0	300,0	281,7	300,0	300,0	54,5	300,0	300,0	54,5	300,0	300,0	54,5	300,0	300,0	54,5
22 «ФИНКА Банкы» ЖАК	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 353,8	1 353,8	1 353,8
23 «Чанг Ан Банк» ААК	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	600,0	600,0	0,0
24 «Халык Банк Кыргызстан» ААКсы	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2	534,2
25 «ЭкоИсламикБанк» ААКсы	372,4	372,4	0,0	372,4	372,4	0,0	387,4	387,4	0,0	407,4	407,4	0,0	427,3	427,3	0,0
26 Пакистан Улуттук банкынын Бишкек филиалы	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	201,5	300,0	300,0	300,0

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

Эскертүү: а – жарыяланган уставдык капитал, б – төлөнгөн уставдык капитал, в – анын ичинде чет өлкө капиталы.

¹ 2015-жылдын 3-июнунан тартып банктык лицензия кайтарылып алынган

² 2015-жылдын 23-июнунан тартып банктык лицензия кайтарылып алынган

18-таблица

Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын чогуу алгандагы регулятивдик отчету
(млн сом)

	2011	2012	2013	2014	2015*
АКТИВДЕР					
Акча каражаттары	6 305,3	8 114,2	8 705,2	11 482,9	10 748,1
Улуттук банктагы корреспонденттик эсеп	5 274,2	6 650,3	6 685,5	7 935,4	9 852,1
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер	7 905,6	7 691,7	11 157,9	12 923,6	26 991,2
Башка банктардагы депозиттер	1 729,9	3 240,4	5 649,6	3 975,7	9 719,1
Баалуу кагаздар портфели	5 785,5	8 892,3	10 285,0	6 444,5	7 710,7
Репо келишими боюнча сатылып алынган баалуу кагаздар	245,2	819,3	584,4	209,1	325,3
«Таза» кредиттер жана финансылык ижара	30 209,9	39 477,8	54 672,8	78 524,0	90 804,2
Финансы-кредит мекемелерине кредиттер жана финансылык ижара ¹	1 596,7	2 124,9	3 724,6	3 779,4	3 179,8
Кардарларга кредиттер жана финансылык ижара ²	31 217,1	40 105,4	53 961,6	78 756,3	93 953,5
(минус) кредиттер боюнча атайын РППУ жана финансылык ижара	-2 603,9	-2 752,5	-3 013,3	-4 011,8	-6 329,1
Негизги каражаттар	4 860,0	5 396,8	6 033,8	6 546,6	7 684,8
Инвестициялар жана финансылык катышуу	70,4	88,8	149,4	208,9	228,0
Башка активдер	5 151,3	7 074,8	7 168,3	9 370,4	13 964,5
БАРДЫГЫ БОЛУП: АКТИВДЕР	67 537,4	87 446,5	111 092,0	137 621,0	178 028,2
МИЛДЕТТЕНМ ЕЛЕР					
Улуттук банк алдындагы милдеттенмелер	905,2	739,0	850,2	3 735,1	4 686,8
Банктардын эсептешүү эсептери жана депозиттери	1 685,6	2 743,9	3 908,6	3 611,5	7 068,1
Банк-резиденттердин	20,4	980,1	1 296,1	423,2	3 300,6
Банк-резидент эместердин	1 665,2	1 763,8	2 612,5	3 188,4	3 767,4
Эсептешүү эсептери	13 068,5	18 507,1	21 309,9	24 941,3	29 233,5
Финансы-кредит мекемелеринин эсептешүү эсептери	463,7	988,3	1 129,8	1 233,5	841,8
Кардарлардын эсептешүү эсептери ³	12 604,8	17 518,8	20 180,1	23 707,8	28 391,7
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	8 225,0	11 138,2	15 222,6	16 115,8	21 805,7
Финансы-кредит мекемелеринин талап боюнча төлөнүүчү депозиттери	1 028,5	1 164,0	1 860,4	1 384,3	719,7
Кардарлардын талап боюнча төлөнүүчү депозиттери ³	7 196,5	9 974,2	13 362,2	14 731,5	21 086,0
Мөөнөттүү депозиттер	10 803,8	14 000,8	22 048,6	31 059,8	38 315,3
Финансы-кредит мекемелеринин мөөнөттүү депозиттери	302,7	412,7	550,1	1 880,8	889,5
Кардарлардын мөөнөттүү депозиттери ³	10 501,1	13 588,1	21 498,5	29 178,9	37 425,8
Резиденттер эместердин депозиттери ⁴	1 814,4	2 199,9	2 719,8	4 165,0	6 415,1
Өкмөттүн депозиттери	4 763,6	4 805,3	6 033,3	6 252,8	7 108,1
Өкмөттүн кредиттери	1 510,5	1 629,6	1 566,6	1 504,7	1 943,6
Репо келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	82,4	23,5	0,0	209,1	325,3
Алынган кредиттер	4 691,6	8 403,1	9 113,7	12 374,4	21 630,7
Башка милдеттенмелер	6 262,4	7 238,1	9 516,1	12 821,1	13 412,4
БАРДЫГЫ БОЛУП: МИЛДЕТТЕНМ ЕЛЕР	53 812,9	71 428,6	92 289,4	116 790,6	151 944,6
КАПИТАЛ					
Акционердик капитал	8 680,2	9 756,7	10 848,4	11 642,4	16 132,1
Банктын келечекте керектөөлөрү үчүн камдар	644,6	751,7	862,6	1 027,2	723,6
Өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдасы	3 173,4	4 057,0	5 053,3	5 664,3	7 173,9
Өтүп жаткан жылдын пайдасы/чыгымы	559,8	900,2	1 327,1	1 910,2	1 531,4
Кайра баалоо эсептери	666,4	552,3	711,1	586,4	522,5
БАРДЫГЫ БОЛУП: КАПИТАЛ	13 724,4	16 017,9	18 802,5	20 830,5	26 083,6
БАРДЫГЫ БОЛУП: МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР ЖАНА КАПИТАЛ	67 537,4	87 446,5	111 092,0	137 621,0	178 028,2

* алдын ала алынган маалыматтар.

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

¹ банктарга жана резидент жана резидент эмес финансы-кредит мекемелерине берилүүчү кредиттерди камтыйт.

² резидент жана резидент эмес жеке адамдарга жана юридикалык жактарга берилүүчү кредиттерди камтыйт.

³ юридикалык жактардын жана жеке адамдардын эсептерин камтыйт.

⁴ финансы-кредит мекемелеринин, юридикалык жактардын жана жеке адамдардын эсептерин камтыйт.

19-таблица

Коммерциялык банктардын 2015-жылдын акырына карата башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар

Банк	Башкы мекеменин жайгашкан жери	Бардыгы болуп филиалдар	Бишкек	Баткен обл.	Жалал-Абад обл.	Ысык-Көл обл.	Нарын обл.	Ош обл.	Талас обл.	Чүй обл.
		314	64	24	47	40	20	57	17	45
Бардыгы болуп филиалдар										
Резидент банктардын филиалдары										
1	«Айыл банк» ААКсы	Бишкек ш.	3	4	6	3	2	6	2	5
2	РК «АМАНБАНК» ААКсы	Бишкек ш.	2	-	1	3	1	5	1	3
3	«Азия Банк» ЖАК	Бишкек ш.	2	-	1	2	-	1	-	2
4	«БАКАЙ БАНК» ААКсы	Бишкек ш.	-	1	1	1	1	1	1	2
5	«БТА Банк» ЖАК	Бишкек ш.	2	1	2	3	-	4	-	2
6	«Демир Кыргыз Интернешнл Банк» ЖАК	Бишкек ш.	6	-	1	1	1	2	1	-
7	«Дос-Кредобанк» ААКсы	Бишкек ш.	1	-	1	3	1	1	1	2
8	«Кыргызкоммерцбанк» ААКсы	Бишкек ш.	2	-	-	-	-	1	-	-
9	«Капитал Банк» ААКсы	Бишкек ш.	-	1	-	-	-	1	-	-
10	«Кыргыз Инвестициялык Кредит Банк» ЖАК	Бишкек ш.	5	1	2	1	1	3	1	2
11	«КыргызКредит Банк» ААКсы	Бишкек ш.	3	-	-	-	-	-	-	-
12	«Коммерциялык банк КЫРГЫЗСТАН» ААКсы	Бишкек ш.	7	2	8	3	3	6	1	5
13	«Кыргыз-Швейцариялык Банк» ЖАК	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-
14	«Бай-Түшүм» Банки ЖАК	Бишкек ш.	1	1	1	1	1	1	1	-
15	«Оптика Банк» ААКсы	Бишкек ш.	7	1	1	3	-	2	1	3
16	«Росинбанк» ААКсы	Бишкек ш.	7	3	4	4	1	4	1	4
17	«РСК Банк» ААКсы	Бишкек ш.	3	5	10	7	5	9	4	8
18	АКБ «Толубай» ЖАК	Бишкек ш.	2	-	-	-	-	-	-	-
19	«ФинансКредитБанк КАБ» ААКсы	Бишкек ш.	-	-	1	1	1	2	-	1
20	«Халык Банк Кыргызстан» ААКсы	Бишкек ш.	4	-	1	1	-	2	-	1
21	«ЭкоИсламикБанк» ААКсы	Бишкек ш.	4	1	1	1	-	2	-	2
22	«Чанг Ан Банк» ААК	Бишкек ш.	-	-	-	-	-	-	-	-
23	«ФИНКА Банк» ЖАК	Бишкек ш.	3	3	5	2	2	4	2	3
Резидент эмес банктардын филиалдары										
24	Пакистан Улуттук банкынын Бишкек филиалы ¹	Карачи ш.	-	-	-	-	-	-	-	-

Булагы: Улуттук банкта жүргүзүлгөн, банктык лицензиялардын реестри жана Банктардын филиалдарынын реестри.

¹ Резидент эмес банктын филиалы 2000-жылдын апрель айынын жыйырма төртүндө банк операцияларын жүргүзүү укугу менен берилген банктык лицензиялардын реестрине киргизилген.

20-таблица

Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2015-жылдагы акча кайтарымдуулугу
(млрд сом)

	Келип түшүүлөр						Берүүлөр						Берүүлөрдүн (келип түшүүлөрдүн) түшүүлөрдөн (берүүлөрдөн) (9-4) артып турушу (+/-)	Кайтарымдуулук (%) (4/9)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			
	сальктар, алымдар жана жыйымдар	чет өлкө валютасын сатуудан	жана башкалар	жыйынтыгында	эмгек акыны төлөө үчүн Казыналыкка	пенсияларды жана жөлөк пүлдү төлөөгө	чет өлкө валютасын сатып алууга	жана башка чыгашаларга	жыйынтыгында					
Бардыгы болуп республика боюнча	23,8	88,0	924,9	1 036,7	14,7	16,3	132,7	877,2	1 041,0	4,3	99,6			
Бишкек шаары	7,5	67,6	414,4	489,5	4,0	0,1	71,6	399,9	475,6	-13,9	102,9			
Баткен областы	0,3	1,0	50,2	51,5	1,5	1,7	7,3	41,6	52,1	0,6	98,8			
Жалал-Абад областы	0,7	3,8	103,2	107,7	2,3	2,7	16,8	93,9	115,7	8,0	93,1			
Ысык-Көл областы	0,4	1,4	50,9	52,7	0,7	2,1	3,5	49,0	55,3	2,6	95,3			
Нарын областы	-	0,3	20,9	21,2	0,9	1,6	0,6	20,9	24,0	2,8	88,3			
Ош шаары	1,3	8,7	128,4	138,4	0,7	0,9	16,7	120,0	138,3	-0,1	100,1			
Ош областы	1,5	2,1	47,3	50,9	1,9	3,3	9,3	37,3	51,9	1,0	98,1			
Талас областы	0,1	0,5	22,6	23,2	0,7	0,6	1,4	23,8	26,5	3,3	87,5			
Чүй областы	12,0	2,6	87,0	101,6	2,0	3,3	5,5	90,8	101,6	0,0	100,0			

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

21-таблица Төлөмдөрдүн гросстук системадагы түзүмү

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны
1 миң сомго чейинки төлөмдөр	4	10 588	4	10 589	5	10 982	7	16 300	10	20 399
1 миңден 100 миңге чейинки	1 419	52 575	1 607	60 838	1 797	70 277	2 947	116 444	4 022	155 027
100 миңден 1 миллионго чейинки	14 070	32 877	15 343	35 383	18 174	41 370	25 106	59 885	31 044	76 502
1 миллиондон 10 миллионго чейинки	103 549	32 045	119 019	37 599	137 931	43 872	162 910	54 235	178 151	59 272
10 миллиондон 100 миллионго чейинки	225 349	7 896	258 968	8 680	288 134	9 552	398 924	12 726	482 706	14 664
100 миллиондон ашкан төлөмдөр	175 236	760	213 231	970	305 314	1 206	821 947	2 900	1 050 286	3 571
Бардыгы болуп	519 628	136 741	608 171	154 059	751 355	177 259	1 411 841	262 490	1 746 219	329 435

Булагы: Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн гросстук системасы (ТСРРВ).

22-таблица Клиринг төлөмдөрүнүн областтар боюнча көлөмү жана саны

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөрдүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөрдүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөрдүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөрдүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөрдүн саны
Бишкек шаары жана Чүй областы	44 244	1 053 947	50 725	1 680 954	60 661	1 988 223	70 620	2 435 059	72 514	2 208 200
Баткен областы	2 762	43 100	2 921	58 765	3 915	77 628	4 195	120 649	4 206	202 667
Жалал-Абад областы	5 682	96 941	5 817	122 063	6 143	126 271	6 853	191 453	6 618	200 343
Ысык-Көл областы	3 828	75 469	4 406	105 556	5 117	143 736	5 564	201 049	5 500	184 411
Нарын областы	1 636	46 321	2 096	51 572	2 739	58 531	3 151	69 662	2 487	55 923
Ош шаары жана Ош областы	6 180	118 889	6 982	160 910	7 883	181 981	9 042	306 371	8 937	328 148
Талас областы	1 153	24 393	1 266	24 365	1 670	37 930	2 155	77 444	2 220	90 760
Бардыгы болуп	65 484	1 459 060	74 213	2 204 185	88 127	2 614 300	101 579	3 401 687	102 481	3 270 452

Булагы: Пакеттик клиринг системасы (ПКС).

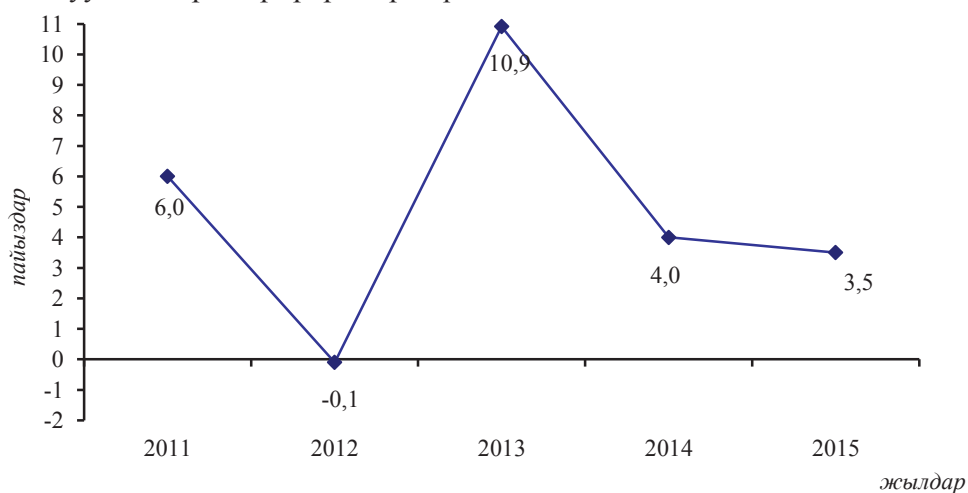
23-таблица Соода түйүндөрүндө төлөм карттары менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар

Карттардын түрлөрү	2011		2012		2013		2014		2015	
	Транзакциялардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакциялардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакциялардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакциялардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакциялардын саны	Көлөмү, миң сом
Элкарт	5 776	4 067	15 540	9 134	30 423	19 710	70 562	51 057	124 582	129 330
Золотая Корона (Алай-Карт)	40 821	21 634	99 879	40 455	299 006	52 987	361 468	70 047	488 825	109 513
Visa	242 881	884 107	393 377	1 228 983	671 377	1 877 463	975 746	2 529 638	1 327 965	3 085 515
MasterCard	10 000	187 243	9 995	185 732	12 350	204 772	19 870	229 595	44 098	340 141
American Express	1 002	30 139	2 436	72 203	2 479	80 046	2 128	64 683	2 003	72 513
Union Pay	-	-	-	-	3	38	356	3 973	3 772	7 546

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

1-график

Реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы

УСКнын маалыматтары боюнча.

2-график

Керектөө бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары

УСКнын маалыматтары боюнча.

3-график

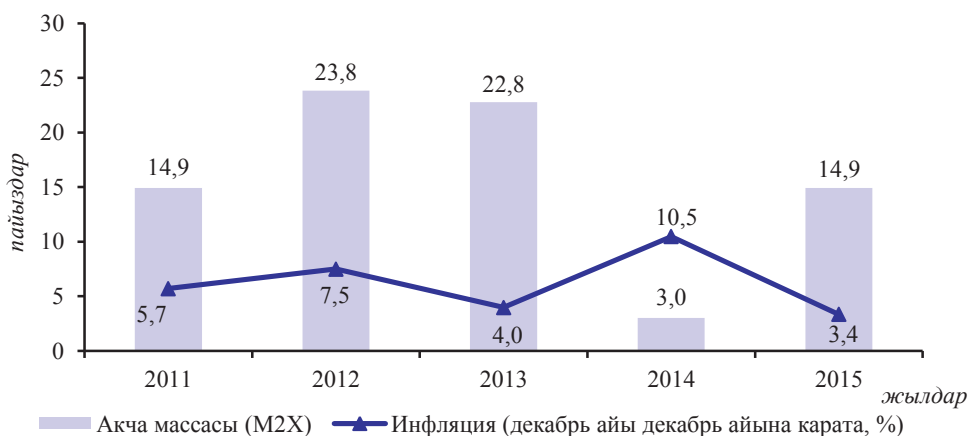
М2Х акча массасынын түзүмү

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

4-график

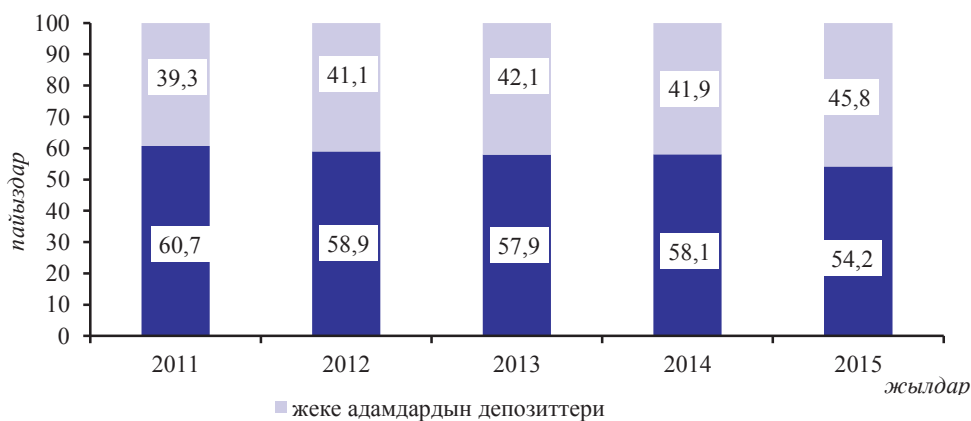
Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция

УСКнын, Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

5-график

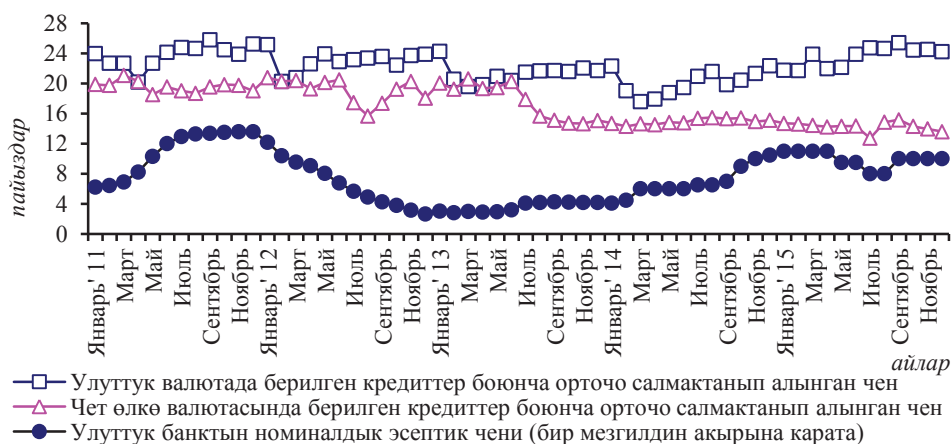
Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

6-график

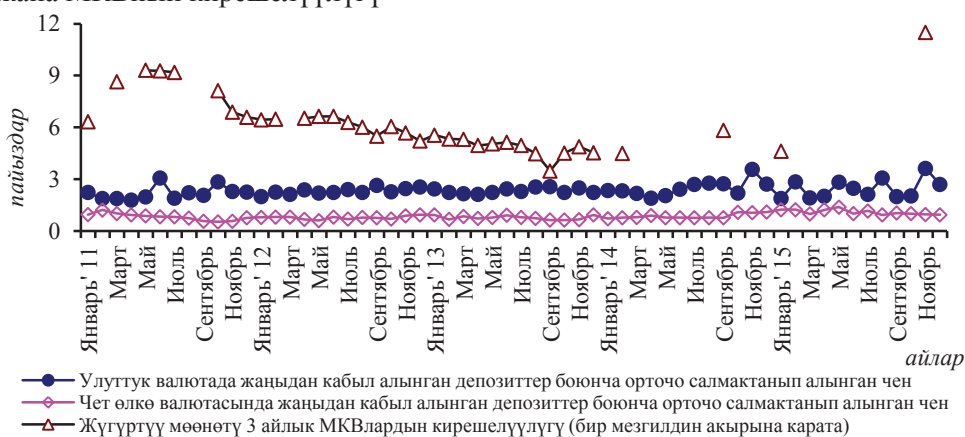
Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер жана Улуттук банктын эсептик чени

Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

7-график

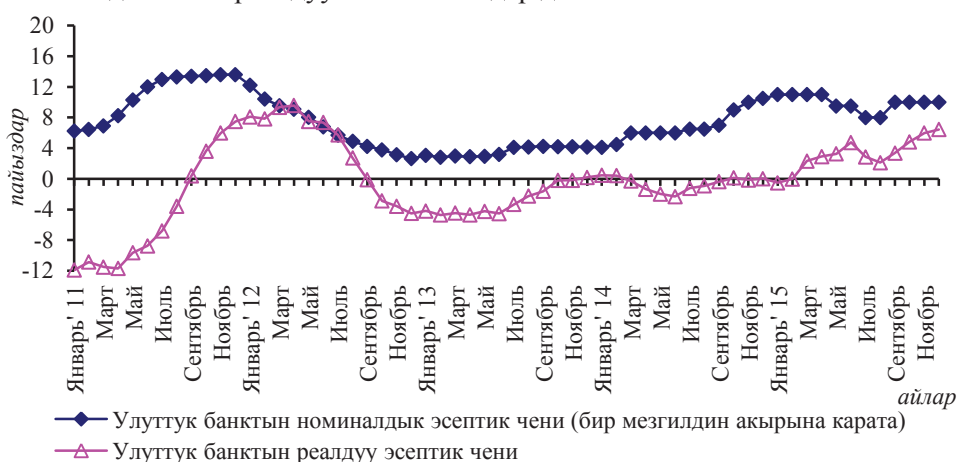
Коммерциялык банктардын жаңыдан кабыл алган депозиттер боюнча пайыздык чендери жана МКВнын кирешелүүлүгү

Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын маалыматтары боюнча.

8-график

Номиналдык жана реалдуу эсептик чендер динамикасы

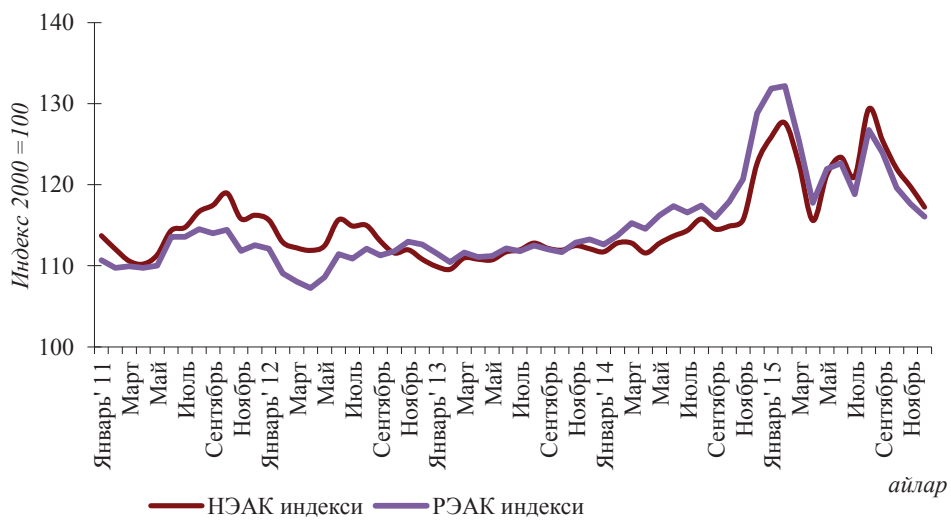
Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

Эскертүү: реалдуу пайыздык чендер төмөнкү формула менен эсептелген:

$r = (i - p) / (p + 100) * 100$ мында i – номиналдык пайыздык чен, p – инфляциянын жылдык арымы.

9-график

Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

Улуттук банктын маалыматтары боюнча.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2015-жыл үчүн отчетуна карата
3-тиркеме

Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары

№	Басылманын аталышы	Басылма кайсы тилде чыгарылат	Мезгилдүүлүк	Басылманын кыскача мазмуну	Алуучулар
1	2	3	4	5	6
1.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	ай сайын	Негизги экономикалык жана финансылык көрсөткүчтөр боюнча статистикалык маалыматтар. Бюллетенди даярдоодо Улуттук статистика комитетинин, Финансы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө кызматынын, ошондой эле Улуттук банктын материалдары пайдаланылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, Жогорку сот, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эл аралык уюмдардын Кыргыз Республикасында аккредиттелген өкүлчүлүктөрү. Электрондук верейасы Улуттук банктын веб-сайттында жарыяланат.
2.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	жыл сайын	Улуттук банктын жыл ичинде аткарган иши жөнүндө отчет экономиканын реалдуу, финансы жана тышкы секторундагы өзгөрүүлөрдүн натыйжаларына кыскача мүнөздөмөлөрдү, Улуттук банктын акча-кредит чөйрөсүндөгү, банк, төлөм системалары боюнча чечимдеринин жана аракеттеринин түшүндүрмөлөрүн, ошондой эле финансылык отчетту жана Улуттук банктын иши жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, Жогорку сот, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жогорку окуу жайлары жана китепканалары, эл аралык финансы институттары, КМШ өлкөлөрүнүн борбордук банктары, интерациялык институттар, эл аралык уюмдардын Кыргыз Республикасында аккредиттелген өкүлчүлүктөрү жана чет өлкө элчиликтери. Электрондук верейасы Улуттук банктын веб-сайттында жарыяланат.

1	2	3	4	5	6
3.	Улуттук банктын ченемдик актылары	кыргыз жана орус тилдеринде	ай сайын	Улуттук банка кабыл алынган жоболор, нускоолор жана башка ченемдик актылар.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, коммерциялык банктары, финансы-кредит мекемелери, Кыргыз Республикасынын соттору, министрликтер жана ведомстволор, жогорку окуу жайлары жана китепканалары. Электрондук версиясы Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланат.
4.	Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама)	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	чейрек сайын	Акча-кредит саясаты жагында иштин негизги багыттары тууралуу коомчулукка мезгил-мезгили менен маалымдап туруу, басылманын максатынан болуп саналат. Басылмада тышкы чөйрөнүн өнүгүүсүнө жана өлкөдө түптөлгөн макроэкономикалык жагдайга талдап-иликтөөлөр, инфляциянын динамикасы жана анын факторлор жөнүндө маалыматы, ошондой эле инфляцияны, Кыргыз Республикасынын негизги соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасынын реалдуу жана тышкы секторлорунун өнүгүү багыттарына болжолдоолор камтылат.	Электрондук версиясы Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланат.

1	2	3	4	5	6
5.	Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	жылына эки жолу	Кыргыз Республикасынын финансы системасынын туруктуулугуна баа берүү боюнча маалыматтарды коомчулукка сунуштап туруу басылманын негизги максаты болуп саналат. Басылмада финансы туруктуулугуна мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары камтылат, аларды Улуттук банк акча-кредит саясатынын негизги багыттарын иштеп чыгууда, банк ишин жөнгө салууда жана Кыргыз Республикасынын финансы-кредит мекемелеринин өнүктүрүү стратегияларын иштеп чыгууда эске алат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, жогорку окуу жайлары жана китепканалары, интеграциялык институттар. Электрондук версиясы Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланат.
6.	Кыргыз Республикасынын төлөм тендеми	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	чейрек сайын	Басылма тышкы сектордун өнүгүшүндөгү акыркы тенденцияларды чагылдырат жана төлөм тендеми, тышкы соода, эл аралык камдар, тышкы карыз жана эл аралык инвестициялык позициялар боюнча статистикалык маалыматтарды, ошондой эле төлөм тендемин түзүүнүн методологиялык маалыматтарын жана маалымат базасын жана камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайлары жана китепканалары, интеграциялык институттар. Электрондук версиясы Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланат.

1	2	3	4	5	6
7.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи	кыргыз жана орус тилдеринде	жума сайын	Валюталардын Улуттук банк тарабынан белгиленген расмий курстары, банктар аралык валюта тооруктарынын жыйынтыктары, МКВ жана Улуттук банктын ноталар рынокторунда орун алган абал, Улуттук банктын эсептик чени, Улуттук банктын ишинин негизги багыттары боюнча кыскача аналитикалык материалдар, ошондой эле алгачкында болуп өткөн окуялардын түрмөгү жөнүндө маалыматтар.	Кыргыз Республикасынын Китеп палатасы. Электрондук версиясы Улуттук банктын веб-сайтында жарыяланат.
8.	Маалыматтык китепчелер жана нускоолор	кыргыз жана орус тилдеринде	түзүмдүк бөлүмдөрдүн иш планына ылайык	Маалыматтык китепчелер жана усулдук колдонмолор Улуттук банктын ишинин бардык багыттары боюнча басылып чыгарылат.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Президенттин Аппараты, Өкмөттүн Аппараты, Жогорку сот, министрликтер жана ведомстволор, коммерциялык банктар, банктык эмес финансы-кредит мекемелери, жогорку окуу жайлар жана китепканалар.
9.	Улуттук банктын расмий веб-сайты www.nbk.kg	кыргыз, орус жана англис тилдеринде	айкын убакыт ыргагында жаңыртылып турат	Төмөнкүлөрдү кошо алганда, Улуттук банктын иши тууралуу маалымат: - Банк мыйзамдары боюнча маалымат; - Улуттук банктын акча-кредит саясатын, коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит мекемелердин ишин жөнгө салган, төлөм системасын жана нак акча жүгүртүлүшүн уюштуруу жагындагы ченемдик укуктук актылар; - талкууга сунушталган документтин долбоорлору; - Улуттук банктан лицензияланган коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин дайыма жаңыртылып турган тизмеси;	Маалыматтардан толук пайдалануу мүмкүнчүлүгү.

1				4	5	6
					<p>- финансы-кредит мекемелерин түзүүнүн тартиби жөнүндө документтер;</p> <p>- коммерциялык банктар сунуштаган кызмат көрсөтүүлөргө тарифтер жөнүндө маалыматтар, Улуттук банктан каттоодон өткөн акча которуу системаларынын тизмеси.</p> <p>Мындан тышкары, сайтта төмөнкүлөр да жайгаштырылат:</p> <p>- коммерциялык банктар системасы жана банктык эмес финансы сектору боюнча баяндамаларды камтыган материалдар;</p> <p>- монетардык баяндама, тышкы экономикалык көрсөткүчтөр, төлөм тендеми, эл аралык кам, тышкы карыз жана өлкөнүн эл аралык инвестициялык позициялары боюнча маалыматтар;</p> <p>- улуттук валютанын тарыхы тууралуу маалымат;</p> <p>- маалыматтык-аналитикалык материалдар жана «Улуттук банктын бюллетени», «Жылдык отчет», «Ченемдик актылар» «Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет» (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама), «Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет», «Кыргыз Республикасынын төлөм тендеми», «Улуттук банктын пресс-релизи» расмий басылмалардын интернет-версиялары.</p>	

1	2	3	4	5	6
				<p>Төмөнкүлөр айкын убакыт ыргагында жаңыртылып турат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Улуттук банктын катышуусу менен ишке ашырылган операциялар жөнүндө маалыматтыр; - Улуттук банк тарабынан белгиленүүчү валюталардын расмий курстары, эсептик чен; - жаңылыктар түрмөгү. <p>Сайтта коррупцияга каршы аракеттенүү маселесине арналган өзүнчө бөлүк каралган, анда «үзгүлтүксүз байланыш» телефон номерлери көрсөтүлгөн.</p> <p>«Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануучулар үчүн маалымат» атайы бөлүү түзүлгөн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - финансы жана төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнөн пайдалануучулардын укугун коргоого багытталган, финансы-кредит мекемелерине карага белгиленген талаптар чагылдырылган ченемдик укуктук актылардан шилтемелер; - электрондук карт ээлерине, карыз алуучуларга, аманатчыларга эскерткичтер, ошондой эле чет өлкө валютасы менен операцияларды ишке ашырууда эскертүүлөр камтылат. <p>Сайттын башкы бетинде төмөнкүдөй маалыматтар чагылдырылат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - валюталардын расмий курстары; - Улуттук банктын эсептик чени; - «овернайт» кредиттери жана депозиттери боюнча чендер; 	

1	2	3	4	5	6
				<p>- коммерциялык банктардын жана финансы-кредит мекемелеринин тармактар боюнча сунушталган кредиттерине тиешелүү орточо салмактанып алынган пайыздык чендер боюнча маалыматтар;</p> <p>- Улуттук банкта бош турган кызмат орундары, жана башка сынактарга түздөн-түз шилтемелер келтирилген.</p>	
10.	«Улуттук банк билдирет» радио берүүсү	кыргыз, орус тилдеринде	жумасына эки жолу	<p>Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялар акча-кредит саясаты, банк жана төлөм системаларынын, банк мыйзамдарынын актуалдуу маселелери боюнча Улуттук банктын адистеринин берген интервьююлары аркылуу чагылдырылат.</p> <p>Жарандардын эң көп берилүүчү суроолоруна жооптор «Улуттук банктын коомдук кабылдамасы сиздердин суроонуздарга жооп берет» рубрикасында чагылдырылат.</p>	«Биринчи радио» радиосунда берилет.
11.	«Национальный банк сообщает» теле берүүсү	кыргыз, орус тилдеринде	айына эки жолу	<p>Улуттук банктын ишиндеги негизги окуялар акча-кредит саясаты, банк жана төлөм системаларынын, банк мыйзамдарынын актуалдуу маселелери боюнча Улуттук банктын адистеринин берген интервьююлары аркылуу чагылдырылат.</p>	Берүү «ЭлТР» телеканалында көрсөтүлөт.

Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ААК	Ачык акционердик коом
АКУ (СПЗ)	Атайын карыз алышуу укугу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
АӨБ	Азия өнүктүрүү банкы
БФКМ	банктык эмес финансы-кредит мекемелери
ГСРРВ	Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы
ЕАЭС	Евразия экономикалык бирлиги
ЕврАзЭС	Евразия экономикалык шериктештиги
ЖАК	жабык акционердик коому
ЖЧК	жоопкерчилиги чектелген коом
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө бааларынын индекси
КМШ	Көз карандысыз мамлекеттер шериктештиги
КНС	кошумча нарк салыгы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КС	кредиттик союз
КСФК	«Кредиттик союздардын финансылык компаниясы» ААКсы адистештирилген ФКМ
МБК	мамлекеттик баалуу кагаздар
МБК(ж)	мамлекеттик жөнгө салуучу баалуу кагаздар
МКА	микрокредиттик агенттик
МКВ	мамлекеттик казына векселдери
МКВ(ж)	мамлекеттик жөнгө салуучу казына векселдери
МКК	микрокредиттик компания
МКО	мамлекеттик казына облигациялары
МФК	микрофинансылык компания
МФУ	микрофинансылык уюмдар
НЭАК	номиналдык эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
ПКС	Пакеттик клиринг системасы
ПРБО	Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
ПОД/ФТЭ	Кылмыш жолу менен алынган кирешелердин изин жашырууга/терроризмди жана экстремизмди каржылоого каршы аракеттенүү
РППУ	кредиттер боюнча потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
УСК	Улуттук статистика комитети
ФКМ	финансы-кредит мекемелери
ФОб	экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы (Federal Reserve System)
ЭВФ	Эл аралык валюта фондусу
AFI	Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн түзүү альянс (Alliance for Financial Inclusion)
CAMELS	Коммерциялык банктардын ишине баа берүүнүн рейтингдик системасы
ECF	Эл аралык валюта фондусунун кеңейтилген кредиттик механизми (Extended Credit Facility)
ESF	Тышкы таасирлерге каршы аракеттенүү боюнча механизм (Exogenous Shocks Facility)

FATCA	«АКШнын салык төлөөчүлөрүнүн чет өлкөдөгү эсептеринен салык алуу жөнүндө» АКШ мыйзамы
FPAS	Акча-кредит саясатын болжолдоонун жана талдап-иликтөөнүн системасы (Forecasting and Policy Analysis System)
FSDP	Финансы секторду өнүктүрүү долбоору (Financial Sector Development Project)
GIZ	Германия эл аралык кызматташуу коому
ICIP	Инвестициялык абалды жакшыртуу программасы (Investment Climate Improvement Program)
JVI	Венанын бириккен институту (Joint Vienna Institute)
RAMP	Консультация берүү жана камды тескөө боюнча программа (Reserves Advisory and Management Program)
ROA	Активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (Return on Assets)
ROE	Капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти (Return on Equity)
SECO	Швейцариянын экономикалык маселелер боюнча мамлекеттик катчылыгы
TIKA	Кызматташуу жана координациялоо боюнча түрк агенттиги (Turkish Cooperation and Coordination Agency)